Pydah Venkatachelapati Telugu Manuscript Print Fund Series No. 1.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

95

రామరాజు రంగప్పరాజకవిప్రణీతము.

కాకినాడ:

కాకినాడముద్రాక్షరశాలలో ముద్రింపఁబడి

శ్రీమదాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచేఁ

బ్రకటింపఁబడినది.

వెల రు. 1—0—0.

అంగిరసనామసంవత్సరము.

1932.

విషయసూచిక.

చతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

సాంబోపాఖ్యానము.

పీఠిక.

ఆంధ్రభాషాభివృద్ధియే పరమప్రాప్యంబుగ నవతరించిన యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు పుట్టిననాఁటనుండియు శక్తివంచనము లేకుండ భాషాసేవ చేయుచుండుట యాంధ్రలోకమున కవిదితము గాదు. పరిషత్తువంటి సంఘము లనేకము లితరములు గూడ భాషాభివృద్ధికై పనిచేయుచున్నవి కలవు. పరిషత్తునకును నితరములకును గమ్య మొక్కటియే యైనను మార్గములు భిన్నములై వెలయుచున్నవి. ప్రాచీను లేర్పఱిచిన భాషాసౌష్ఠవముల విడనాడక నవీనము లగువిజ్ఞానముల నెల్ల భాషయం దమర్చుట పరిషదుద్దేశ్యము. తనయభిమతమీఁ డేర్చుకొనుపొంటె నింతవఱకు వివిధంబు లగు గ్రంథరాజములు పత్రికాముఖంబునను స్వతంత్రముగను పరిషత్తు ప్రకటించి యున్నది. ఏకైకమాతృకములై యనన్యజ్ఞాతపూర్వములై (కొన్ని శిథిలాతిశిథిలము లై) బహుప్రయత్నలబ్ధములైన విప్రనారాయణచరిత్రము, జైమినిభారతము, చంపూరామాయణము, శివరాత్రిమాహాత్మ్యము, చంద్రభానుచరిత్రము, నారసింహపురాణము, కాళిందీకన్యాపరిణయము మొదలగు మహాగ్రంథములు పరిషత్తుచేఁ బ్రకటింపఁబడి యాంధ్రవాఙ్మయమున నతిలోక తేజంబున విలసిల్లుచున్నయవి.

పరిషత్తు తనకార్యములు నిర్విఘ్నముగను సత్వరముగను నిర్వహించుటకు ధన మత్యధికముగ నుండవలయునుగదా! ఆంధ్రమహాజనులు చూపవలసినంతగ నాదరాభిమానములు పరిషత్తునెడఁ జూపమిచేఁ బరిషత్తునకు ద్రవ్యలోపము సంభవించి తనకార్యములను బరిషత్తు చేయుటకుగ నిర్వహింపలేక యున్నది. అయినను బరిషత్సంకల్పితకార్యములం దతిముఖ్యమును బహుప్రయత్నసాధ్యము నగు నిఘంటు నిర్మాణమునకు శ్రీ శ్రీ శ్రీ పిఠాపురము మహారాజులుంగారు పూనుకొని మిగుల శ్రద్ధతోఁ బనిచేయించుచున్నారు. పరిషత్ప్రకటిత మగు జైమినిభారతముద్రణమునకైన ద్రవ్యమునంతను మధురజిల్లా వడగరై దొడ్డప్పనాయక్కనూరు జమీందారులు శ్రీ వి. రామభద్రనాయఁడుగారొసంగిరి. శివతత్త్వసారమును బ్రకటించుటకుఁగాను శ్రీ దేవిడి జమీందారులు శ్రీ ఇజ్జతాసార్ కందుకూరి బాలసూర్యప్రసాదరావుగారొసంగిరి. ఇపుడు నూతనముగాఁ బ్రకటింపఁబడు సాంబోపాఖ్యానాదులకై రావుబహద్దరు శ్రీ శ్రీ

పైండా వేంకటాచలపతిగారు ధనమొసంగుచు నాంధ్రభాషకు మహోపకృతిం గావించియున్నారు. పైమహోదారులయెడ నాంధ్రలోక మెల్లను గృతజ్ఞమై యుండును. ఇట్లే శ్రీమంతులు మహోదారులు జమీందారులును దమయాదరాభిమానములఁ బ్రకటించి పరిషత్తును జిరస్థాయినిగాఁ జేసి తాము శాశ్వతఖ్యాతి నొందెదరుగాక యని సవినయముగ మనవి చేయుచున్నాఁడను.

— కవి కాలనిర్ణయము —

సాంబోపాఖ్యానమును రచించిన కవి రామరాజు రంగప్పరాజు. ఈతఁడార్వీటి బుక్కరాయలవంశమున జనియించినవాఁ డగుటచే రాజకవియు నుత్తమ కవితాగౌరవమునఁ గవిరాజును నగుచున్నాఁడు. ఇక్కవి యాశ్వాసాంతగద్యములందుఁ దన్నుఁగూర్చి "శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య కరుణాపారంపర్యపా త్రాత్రేయస గోత్రాపస్తంబసూత్ర సకలకళాభోజ రామరాజ రంగప్పరాజ" అని వ్రాసికొని యున్నాఁడు. ఆర్వీటి బుక్కరాజు కొడుకు రామరాజు వలన నీకవికి రామరాజువారను నుపనామము కలిగినది. కవి తనకులగోత్రాది విషయమున విపులముగ వంశావతారమును జెప్పికొనినాఁడు, కాని, నివాసస్థలముగాని తనరాజ్యవిషయము గాని యేమియుం దెలిపి యుండలేదు. అయినను గవితండ్రి కృష్ణదేవరాయల పాలనమున నాతనికి సామంతుఁడై కొండవీటిపాలకుఁడుగా నుండుటచే నీతఁ డా కొండవీటిప్రాంతముననో లేక విజయనగరప్రాంతముననో యుండె నని యూహింపవచ్చును. ఈతని కగ్రజులు మువ్వు రుండుట చేతను, నందును జ్యేష్ఠుఁ డగు కోనేటి తిమ్మరాజు రాజ్యపాలనాది సమర్థుఁడై యుండుటచేతను నీతనికిఁ గవితాపరిశ్రమమునకు వలయునంత యవకాశమ్ము లభించియుండును. కవి తనపెద్దన్న యగు కోనేటి తిమ్మరాజును వర్ణించిన వర్ణనమును జూడ నీకృతిరచనాకాలమున నాతఁడు గూడ నేదో యొకమండలమునకుఁ బాలకుఁడుగా నుండె ననియే తోఁచుచున్నది ఆమండలము కొండవీడో లేక మఱియొకటియో నిర్ణయింప నాధారము లేదు.

ఈకవి తనవంశావళి నీక్రింది విధమున వర్ణించుకొని యున్నాఁడు. చంద్రవంశమునం దాత్రేయసగోత్రులగు క్షత్త్రియులలో, ఆర్వీటి బుక్కరాజు జనియించెను. ఆతనికి రామయ్య యనుపుత్త్రుఁ డుదయించెను. ఆరామయ్యకు నలుపురు భార్యలు. అందుఁ బెద్దభార్యయగు బెబళక్క-యందు రాయనరాజు గోపరాజు ననునిరువురు సుతులును రెండవభార్య లక్కమ్మయందు తిమ్మరాజు, కొండ్రాజు, శ్రీరంగరాజు, ననుముగ్వురు పుత్త్రులును మూఁడవసహధర్మిణి రంగ

మ్మయందు మూర్తిరాజు, రంగరాజు ననునిద్దఱు తనయులును నాలవయిల్లాలు అమలమ్మయందు జగ్గరాజు, చిననరసింగరాజు నను నిరువురు కుమారులును గలిగిరి. వీరిలో లక్ష్మమ్మపుత్రులలో నగ్రజుం డగు తిమ్మరాజునకుఁ గూడ నలుగురు భార్య లుండిరి. అల తిమ్మరాజునకుఁ బ్రథమభార్యయందు, పినకొండ్రాజు, తిమ్మరాజు, అప్పలరాజు రామరాజు, నను నలువురు సూనులును, రెండవపత్నియగు లక్ష్మమ్మయందు, పినతిరుమలయ్య, పెద్దతిరుమలయ్య యను నిద్దఱు సుతులును, మూఁడవభార్యయగు గోపమాంబయందు నల్లతిరుమలరాజు, విఠలరాజు, చిన్నతిమ్మరాజు, పాపతిమ్మరాజు నను నలుగురు కుమారులును నాల్గవ భార్యయగు తిరుమలమ్మయందు తిమ్మప్ప, కోనప్ప, సింగరాజు నను మువ్వు రాత్మజులును నుద్భవించిరి. తిమ్మరాజు ననుజుఁ డగుపెద్దకొండ్రాజునకు, కొండమాంబ యను భార్యయందు కోనేటిరాజు, పెద్దతిమ్మరాజు, చిన్నతిమ్మరాజు, రామనృపతి యనునలువురు కొడుకులును శ్రీరంగమ్మ యనుభార్యయందు ఓబళరాజు, వేంకటేశుఁడు నను నిరువురు సూనులును జనించిరి. మూఁడవవాఁ డగు శ్రీరంగరాజునకు తిమ్మమాంబయందు కోనవిభుఁడు, తిమ్మభూపతి, రామనృపుఁడు, ఎఱ్ఱతిరుమలయ్య, వేంకటాద్రి యను నేవురు తనయులు జనించిరి. వీరిలో ఎఱతిరుమలరాజునకు రంగరాజు వేంకటాద్రిరాజు నను నిరువురు సూను లుద్భవించిరి. బుక్కరాజు రామయ్య కుమారుఁడు తిమ్మరాజునకు జ్యేష్ఠపుత్త్రుఁ డగు పినకొండ్రాజునకు కోనమాంబయందు కోనేటి తిమ్మరాజు, చినతిమ్మరాజు, అప్పలరాజు, రంగప్పరాజు నను నలుగురు తనూజు లుద్భవించిరి. వీరిలోఁ గడపటివాఁ డగురంగప్పరాజే యీ సాంబోపాఖ్యానమును రచించినకవి.

ఈ వంశమునందు బుక్కరాజు రామయ్య కొడుకు తిమ్మరాజునకు గోపమాంబవలన జనించిన తనయులు నలువ్రరిలో నగ్రజుఁ డగు తిరుమలరాజునకు నల్లగా నుండుటచే నల్లతిరుమలరా జనియుఁ జిన్నతిమ్మరా జనియు నామాంతరములు గలవు. దోనూరి కోనేరుకవివలన *బాలభాగవతచంపువును గృతి నందిన దీతఁడే. (చూ. సాం. 1 అ. 23 ప. 4-5 పుటలు) బుక్కరాజు రామయ్యకొడుకు శ్రీరంగరాజు మూఁడవకుమారుఁడు రామరాజే శ్రీకృష్ణదేవరాయల యల్లుఁడై "అళియ"†రామరా జను ప్రఖ్యాతి నొందినవాఁడు. ఆతఁడు సల్లరాజు

* ఈబాలభాగవతము ద్విపద, కొంత ముద్రితము. ద్విపదకూడ చంపువుగా వాడుకలో నుండెనేమో. † అళియ=అల్లుఁడు. కన్నడము.

చినతిమ్మరాజును సంహరించినవాఁ డనియుఁ గర్ణాట కైశ్వర్యనిర్వాహణాచార్య భుజాధ్వజాయుధుఁడు ననియుఁ జెప్పఁబడియెను. అళియరామరాజు తమ్ముఁడగు తిరుమలయ్య గుత్తెతిమ్మరా జని వర్ణింపఁబడెను. ఈతనికిఁ బూర్వుఁడొక్కఁడు తిమ్మరాజు నల్లగా నుండుటచే నాతఁడు నల్లతిమ్మరా జనియు నీతఁడెఱ్ఱని తనుచ్ఛాయ గలవాఁ డగుట నెఱ్ఱతిమ్మరా జనియు వ్యవహరింపఁబడిరి. ఈయెఱ్ఱతిమ్మరాజే వసుచరిత్రము కృతి నొందినవాఁడు. ఈవంశావళిని బట్టి యీకవికాలనిర్ణయము గావింపవలసియున్నది. ఈకవి అళియరామరాజునకును, తిరుమలరాజునకును బాలభాగవతకృతిపతి యగునల్లతిరుమలరాజునకును సమకాలికుఁ డగుటం జేసి క్రీ. శ. 1550 ప్రాంతమం దుండెనని నిర్బాధముగాఁ జెప్పవచ్చును.

ఆంధ్రకవులచరిత్ర మీతనివిషయమున "అళియరామరాజు పెద్దతండ్రి కొడుకగు కోనేటి తిమ్మరాజున కాశ్రితుఁ డై యుండినవాఁడు" అని పేర్కొన్నది. ఆవ్రాఁత ప్రమాదపతితము. కోనేటి తిమ్మరాజు అళియరామరాజునకుఁ బెద్దతండ్రి కుమారుఁ డగు పినకొండ్రాజునకుఁ గొడు కని యీగ్రంథమునందును, తెనాలి అన్నయచే రచియింపఁబడిన సుదక్షిణాపరిణయమునందును విస్పష్టముగఁ గలదు. మఱియు నీకవి కోనేటితిమ్మరాజున కనుజుఁ డై యుండఁగా నాశ్రితుఁడై యున్నవాఁ డనుట ప్రమాదమే. ఈకవి తన పెద్ద యన్న యగు కోనేటి తిమ్మరాజును విశేషించి వర్ణించి తరువాత నతనితమ్ము లగు చినతిమ్మరాజు నప్పలరాజును జెప్పి "తదనుసంభవుండ"నని వ్రాసికొని యున్నవాఁడు. (చూ. సాం. పు. 7.) మఱియు నేకారణముననో- తనతండ్రియగు పినకొండ్రాజు సంతానమును వర్ణించుచు—

క. కోనేటి తిమ్మరాజును, శ్రీనిధి చినతిమ్మరాజుసింహంబును ల
క్ష్మీనిత్యుఁ డప్పలేంద్రుఁడు, దీనావనకల్పతరులు ధృతి మని రవనిన్.

అని తన యన్నలను మువ్వురను మాత్రమే పేర్కొని తనపేరు విడిచియున్నాఁడు. దానంజేసియే కవులచరిత్రము భ్రమనొంద నవసరము కలిగినది. అయినను 1 ఆ. 46 పద్యమున "తదనుసంభవుండ" నని ప్రతిపదోక్తముగా వ్రాసికొనుటచే నీతఁడు కోనేటి తిమ్మరాజున కనుజుఁ డనియే నిశ్చయింపవలెను. తెనాలి అన్నయ్య సుదక్షిణాపరిణయమున నీతఁడు పినకొండ్రాజున కాత్మజుఁ డనియే వర్ణింపఁబడినది:—

చ. "కులనిధి యాన్నృపాలకుఁడు కోనమదేవి వరించి కాంచెఁ జే
కొలఁది నరాతులం దునుము కోనేటి తిమ్మనరేంద్రు, భూమిభృ
త్తిలకము చిన్నతిమ్మ వసుధీరసుధానిధి నప్పరాజు ని
ర్దళితవిరోధిభూవరకురంగుని రంగనృపావతంసమున్."

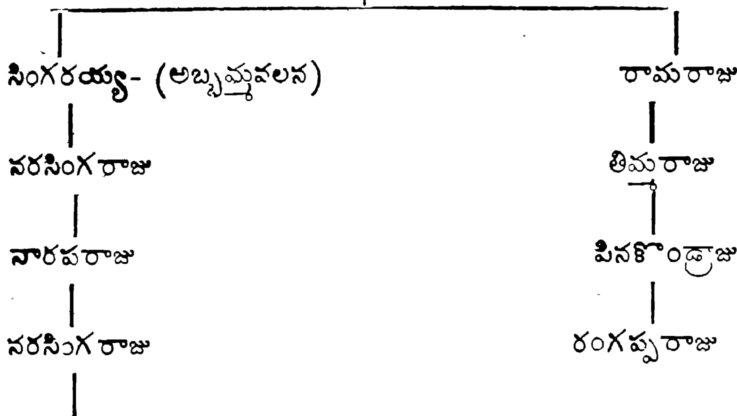
ఈ గ్రంథము రంగప్పరాజు పెద్దయన్న యగు కోనేటి తిమ్మరాజు కొడుకు రామరాజునకు మంత్రియగు పులిజాల సోమామాత్యున కంకితము గావింపఁబడినది. కావున నీతఁడు కోనేటి తిమ్మరాజునకుఁ దమ్ముఁడే కాని యాశ్రితుఁడు కాఁడని యెఱుఁగునది. ఇంతియకాక, కవి, తన సాంబోపాఖ్యానమునఁ దనతండ్రిని వర్ణించుసందర్భమున "ఇట్లాత్రేయ గోత్రపవిత్రుండు నాపస్తంబసూత్రుండు నై రాజిల్లు రాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వరాష్టదిగ్రాజమనోభయంకర సమరాంగణ సాహిత్యసార్వభౌమ బిరుద సరస నరసవిభు కృష్ణరాయ రాజ్యలక్ష్మీనిరీక్షణ వక్షుంబగు కొండవీ దక్షిణకాక్షేయా......యగుపినకొండ్రాజును" అని వర్ణించియున్నాఁడు. ఈవచనమున గ్రంథపాతము విశేషముగఁ గలదు. దానిచే నన్వయము కుదుర లేదు. అయినను నీ పినకొండ్రాజు శ్రీకృష్ణదేవరాయల రాజ్యకాలమున నాతనికి సహాయుఁడై కొండవీటికిఁ బాలకుఁడుగా నుండి యాతనికి సామంతరాజుగా నుండె నని యూహించుట సమంజస మని తోఁచుచున్నది. మఱియుఁ దిరుమలదేవరాయలు గుత్తెఱతిమ్మరా జని వర్ణింపఁబడుటఁ జూడఁ దిరుమలదేవరాయలు కూడ శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలమునను నాతని యనంతర మళియరామరాజు కాలమునను గూడ గుత్తికిఁ బాలకుఁడుగా నుండిన సామంతరాజుగా నుండె నని నమ్మవచ్చును. ఈకవికాలమునాఁటికి, లేదా, యీకృతిరచనాకాలమునాఁటికి, నళియరామరాజు మృతినొందలే దనియు విజయనగర రాజ్యలక్ష్మి తురుష్కులకు వశపడలేదనియుఁ దలంపవచ్చును. తాళికోట యుద్ధానంతరము రాజ్యము తురుష్కులవశము కాఁగాఁ దిరుమలదేవరాయలు తురుష్కుల జయించి జీర్ణకర్ణాటకరాజ్యోద్ధారకుఁ డని ప్రఖ్యాతినందె ననుట చరిత్రప్రసిద్ధ విషయము గదా! ఈ గ్రంథమందు, "కర్ణాటకైశ్వర్య నిర్వహణావార్య భుజధ్వజాయుధ పరీవారుండు రామప్పరున్" అని, యళియరామరాజే కర్ణాట రాజ్యమును నిర్వహించుచున్నట్లు వర్ణింపఁబడినది. కావున నీకవి శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమునఁ జిన్నవాఁడుగా నుండినవాఁ డనియుఁ దరువాత నించుమించుగ నెనుబదిసంవత్సరములు జీవించి యున్నవాఁ డనియు నూహించుట కవకాశము కలదు. ఈకవికి మంత్రోపదేష్ట యగు శ్రీతిరుమల శ్రీ వి

వాసాచార్యులే కళాపూర్ణోదయ కృతిపతి యగు నంద్యాల కృష్ణరాజునకును గురువై యుండె నని కళాపూర్ణోదయమందలి—

క. విశ్రుత తిరుమల తాతా,ర్యశ్రేష్ఠాన్వయసుదర్శనాచార్యతనూ
జ శ్రీనివాసగురుచర,ణాశ్రయణసమార్జితాఖిలాభ్యుదయునకున్.

అను పద్యమువలనఁ దేలుచున్నది. ఈకవికిని నంద్యాల కృష్ణరాజునకును మూలపురుషుఁ డగు నార్వీటి బుక్కరాజునుండి లెక్కింప నీకవి బుక్కరాజునకు నాలవతరమువాఁ డనియుఁ గళాపూర్ణోదయభర్త యైదవ తరమువాఁ డనియుఁ దేలుచున్నది.

ఆర్వీటి బుక్కరాజు.

కృష్ణరాజు (కళాపూర్ణోదయకృతిపతి)

పై వంశవృక్షమువలన నీరంగప్పరాజు కళాపూర్ణోదయకృతిపతికంటె నించుక పెద్దవయసువాఁ డనియు నీతఁడు శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమునకుఁ జిన్నవయసున నున్నవాఁ డనియు నూహింపవచ్చును. కాఁబట్టి యీరాజకవి క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్ద ప్రథమభాగమున జనియించి యించుమించుగ 80 సంవత్సరములు జీవించినవాఁ డని నమ్మవచ్చును.

—॥ కృతిరచనాకాలము ॥—

ఇఁక నీసాంబోపాఖ్యాన మేకాలమున రచియింపఁబడినదో విచారించి చూతము. ఈగ్రంథమందు, అళియరామరాజు "కర్ణాటకైశ్వర్యనిర్వాహణావార్యభుజుం"డని వర్ణింపఁబడియెను. అతనితమ్ముఁ డగు నెఱతిరుమలయ్య గుత్తికిఁ బాలకుఁడుగా నున్నట్లు "గుత్తెఱతిమ్మరా" జను పద్యమునఁ బేర్కొనఁబడియెను. తాళికోటయుద్ధమున రామరాజు మృతి నొందిన పిదప నెఱతిమ్మరాజు

తురుష్కహస్తంగతమగు జీర్ణకర్ణాటకరాజ్యలక్ష్మి నుద్ధరించి తిరుమలదేవరాయలను పేర రాజ్యమును బాలించెను. మఱియుఁ దాళికోట యుద్ధానంతరము రాజధానిని బెనుగొండకు మార్చెను. పిదపఁ బెనుగొండలో నున్నప్పుడు సైతము మహమ్మదీయులతో యుద్ధము గావించి రాజధానిని జంద్రగిరికి మార్చెను. తాళికోటయుద్ధము క్రీ. శ. 1565 సంవత్సరమునను, బెనుగొండయుద్ధము క్రీ. శ. 1577 సంవత్సరమునను జరిగెను. ఈరెండుయుద్ధములఁ గూడ నీగ్రంథమునఁ బేర్కొనఁబడకుండుటచే నీయుద్ధములకు ముందే యీకృతి రచియింపఁబడియుండు ననునూహ జనియించుచున్నది. రామరాజభూషణుఁడు రచించిన కావ్యాలంకారసంగ్రహమునఁ గూడ నిట్లే తిరుమలదేవరాయలు, "ఎఱతిమ్మధరాజాని"యని సామాన్యుఁడుగానే వర్ణింపఁబడియెను. వసుచరిత్ర రచనాకాలమునకు నళియరామరాజు మృతి నొందుట యుఁ దిరుమలదేవరాయలు కర్ణాటకరాజ్యమును దురుష్కులనుండి స్వాధీనము గావించుకొని తాను సింహాసనమెక్కి రాజధానిని బెనుగొండకు మార్చుటయుఁ బెనుగొండయుద్ధానంతరమునఁ జంద్రగిరికి మార్చుటయు జరిగియుండుటచే వసుచరిత్రమున నావిషయము లెల్ల వర్ణింపఁబడియున్నవి. మఱియుఁ గావ్యాలంకారసంగ్రహమున నెఱతిమ్మధరాజాని యని పేర్కొనఁబడినయాతఁడు వసుచరిత్రమున రాజ్యాధిపత్యద్యోతక మగు దేవరాయపదముతో వర్ణింపఁబడినవాఁడు, కావుననే, అళియరామరాజు జీవించియుండఁగనే తళ్ళికోటయుద్ధమునకు ముందుగనే కావ్యాలంకారచూడామణి రచింపఁబడిన దనియుఁ దళ్ళికోట పెనుగొండయుద్ధములకుఁ బిదప వసుచరిత్రము రచింపఁబడిన దనియు సుప్రసిద్ధవిమర్శకు లంగీకరించియున్నారు. ఈసాంబోపాఖ్యానముగూడ ననేకకారణములచే నళియరామరాజు జీవించియుండఁగనే రచింపఁబడిన దని మనము నమ్మవచ్చును.

ఈగ్రంథకర్తకూడ రాజవంశమువాఁ డగుటచేఁ దనజ్ఞాతులను విశేషించి వర్ణించుటకుఁ గాని తమకు నపజయాపాదకములైన తళ్ళికోటపెనుగొండ యుద్ధములను దెలుపుటకుఁ గాని యిష్టపడ లే దేమో యని యొకసంశయ ముదయింపవచ్చును. కాని పైయూహ సరికానేరదు. వసుచరిత్రమునందు, తళ్ళికోట పెనుగొండయుద్ధములు సూచింపఁబడినవి. విజయనగరరాజ్యాపతనము సంభవించినను గవి యాయపజయముల వర్ణింపక కృతిపతి కుత్కర్షమునే వర్ణించి యున్నాఁడు. ఈకవికూడ నట్లే కావించి యుండును. అళియరామరాజును- "కర్ణాటకైశ్వర్యనిర్వహణావార్యభుజద్వజాయుద్ధపరీవాహుఁడు" యని

వర్ణించినయతఁడు జీర్ణకర్ణాటకరాజ్యస్థాపనాచార్యుఁ డని మహాప్రఖ్యాతిగాంచిన తిరుమలదేవరాయుని పరాక్రమాదిక మించుకయు వర్ణింపక సామాన్యునిగా "ఎఱతిమ్మరా" జని వర్ణించియుండునా? ఇంతియకాక తన కీతిరుమలరాయునితో నెంతచుట్టఱికము కలదో యంతచుట్టఱికమే కల నలతిమ్మరాజు బాలభాగవతచంపువును దోనూరి కోనేటికవీంద్రునివలనఁ గృతినొందె నని గొప్పగా వర్ణించినకవి బాలభాగవతముకంటె నత్యధికరసవంతమును నుత్తమము నగు వసుచరిత్రమును రామరాజభూషణునివలన నెఱతిమ్మరాజు కృతి నొందె నని వర్ణింప మానుటకుఁ గారణ మేమియు నగపడదు. మఱియు సాంబోపాఖ్యానరచనాకాలమునఁ దిరుమలదేవరాయలు విజయనగరరాజులకు సామంతుఁడుగా, గుత్తికి పాలకుఁడుగా నుండె నని "గుత్తెఱతిమ్మరాజు" అను పద్యమువలనఁ గంఠోక్తిగాఁ జెప్పియే యున్నాఁడు. పైవిషయము లన్నియుఁ బర్యాలోచింపఁగా సాంబోపాఖ్యానము కృష్ణరాయల మరణానంతరము, అళియరామరాజు రాజైయున్నకాలముననే రచింపఁబడిన దనియు వసుచరిత్రరచనముకంటెఁ బూర్వమే రచింపఁబడిన దనియు నిస్సంశయముగా నమ్మవచ్చును. వసుచరిత్రము, కళాపూర్ణోదయప్రభావతీప్రద్యుమ్నములు, చంద్రభానుచరిత్రము మొదలగు ప్రబంధములెల్ల దీనికిఁ దరువాత రచింపఁ బడినవే యని తెలియనగును.

—— కథాసంవిధానము ——

సామాన్యముగాఁ బ్రబంధము లన్నిటియందును గథ యొక్కముఖ్యపాత్రమునకు సంబంధించియే యుండుట సంప్రదాయము. శృంగారప్రబంధము లగునెడ నాయికానాయకులయొక్కయు వీరరసప్రధానప్రబంధము లగుచో నాయకప్రతినాయకులయొక్కయుఁ జరిత్రములను బ్రధానముగాఁ గైకొని నడుమనడుమ నంగిరసపోషణమునకై యితరంబు లగురసంబులఁ బోషించుచుఁ గథాంశముల నారంభోపసంహారంబులం దేకపాత్రానులబ్ధములుగా వర్ణించుట యాలంకారికసమయము. ఈసమయము నుల్లంఘించి రచియింపఁబడిన ప్రబంధము లనేకములు గలవు. కాళిదాసుని రఘువంశము దిలీపునితో నారంభింపఁబడి యగ్నివర్ణునితో నుపసంహరింపఁబడినది. నడుమ నెన్నికథలో వర్ణింపఁబడినవి. అయినను నాకావ్యము రఘువంశజాతు లగురాజుల చరిత్రములను దెలుపుటయే పరమప్రయోజనముగాఁ గలది యగుట దాని కంతదోషము లేదు. కాని మనుచరిత్రమును దిలకింపుఁడు. ఆరంభము బ్రాహ్మణప్రవరుని

వరూథినిని దిరస్కరించుటతో రెండాశ్వాసములు పూర్తి యైనవి. తరువాత మాయాప్రవరునితో నొకయాశ్వాసము. తరువాత స్వరోచితో 4-5 ఆశ్వాసములు. పిదప నాఱవయాశ్వాసము మాత్రము స్వారోచిష మనువునకుం బంచఁబడెను. జరిగినకథ జరిగినదే కాని దాని కుత్తరకథతో సంబంధము లేనే లేదు. అట్లు కథైక్యము లేకుండుట ప్రబంధములకు దోషమే యనకతీఱదు. పురాణములం దున్న కథను మాతృకగాఁ గొని రచించిన ప్రబంధములం దీదోషము విశేషముగా సంభవించుచుండును. వసుచరిత్రాదికల్పిత ప్రబంధములం దుమాత్ర మీదోషమునకుఁ దావుండదు. ఈ సాంబోపాఖ్యానమునందుఁగూడ నీదోష మత్యధికముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

ఇందలికథ మొదటి యాశ్వాసము 59 వ పద్యము మొదలు 132 వ పద్యమువఱకును శ్రీకృష్ణుని బాల్యక్రీడలును బరాక్రమమును వర్ణింపఁబడినవి. తరువాత ద్వారకాపురవర్ణనము, రుక్మిణీకృష్ణులశృంగారక్రీడలుఁ, బ్రద్యుమ్న జననమును 210 వ పద్యమువఱకు (ఆశ్వాసాంతము) ను వర్ణింపఁ బడినవి. పిదప సత్రాజిత్తు సూర్యునిగూర్చి తపం బొనరించుటయు నాతనికి సూర్యుండు స్యమంతకరత్న మిచ్చుటయు నారత్నప్రభావంబున నాతని కాతపోవనంబునం దె యతిలోకభోగంబులు సంభవించుటయు ననంతర మారాజు గంధకరి నెక్కి ద్వారకానగరంబున కరుగుదెంచి యారత్నమును బ్రసేనకుమారున కిచ్చుటయు ను నారతనంబుప్రభావం బెఱింగిన శ్రీకృష్ణుఁడు తనకు దాని నిమ్మని యుద్ధవునిచే నడిగించుటయు దానికి సత్రాజిత్తుం డంగీకరింపకుండుటయును, 92 పద్యములతో వర్ణింపఁబడినది. అనంతరము గ్రీష్మర్తువర్ణనము, ప్రసేనుఁడు రైవతకాద్రికి విహారార్థ మరుగుట, రైవతకవర్ణనము, ప్రసేనుఁడు స్త్రీలతో విహరించుట, ప్రసేనునికడకుఁ జెంచులు వచ్చుట, మృగయాప్రోత్సాహము నాశ్వాసాంతమువఱకు 120 పద్యములతో వర్ణింపఁబడినది. మూఁడవయాశ్వాసమున 204 పద్యములతోఁ బ్రసేనుని మృగయావిహారము నాతని సింహము వధించి మణిం గొనిపోవుట, యాసింహమును జాంబవంతుఁడు వధించుట, సత్రాజిత్తు కృష్ణుఁడే మాయచే నతనితమ్ముని వధించి మణి నపహరించె నని నిందించుట, యపవాదనిరాసబద్ధదీక్షుండగు నరవిందాక్షుండు మణిప్రత్యానయనమునకై పాతాళంబున కరిగి జాంబవంతునితోఁ బోరుట, జాంబవంతుఁడు జాంబవతిని కృష్ణున కొసంగి వివాహము గావించుట, జాంబవతి తనయుని వాంఛించుట,

సుతోత్పత్తికై కృష్ణుఁడు కైలాసమున కేగి శివునిగూర్చి తపంబు గావించుటయు వర్ణింపఁబడినది. నాలవయాశ్వాసమునఁ గృష్ణుని తపశ్చర్యయు శివుఁడు ప్రత్యక్ష మగుటయు వరంబొసంగుటయుఁ గృష్ణుఁడు ద్వారకకు మరలివచ్చి సాల్వుని జయించుటయు, 68 పద్యములందు వర్ణింపఁబడినది పిమ్మట జాంబవతికి సాంబుఁ డుదయించి ప్రరూఢ యౌవనుండై దుర్యోధనుకూఁతురు లక్షణయం దనురక్తుఁడై యేరికిం దెలుపకుండ నేకాకియై హస్తిపురమున కరిగి లక్షణను రథారూఢం గావించుకొని వచ్చునెడఁ గౌరవులతోడి యుద్ధమును బలరాముఁడు కరిపురమును గంగలోఁ ద్రోయనుంకించుటయు నాతనికిఁ గౌరవులు ప్రణతులై యనునయించి సాంబునకు లక్షణ నిచ్చి పరిణయము గావించుట, లక్షణాసాంబుల గృహప్రవేశము మొదలగు నంశములు నాలవయాశ్వాసమందలి 162 పద్యములందును బంచమాశ్వాసము 366 పద్యములందును వర్ణింపఁబడినది.

ఇందలికథ శ్రీకృష్ణునకుఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు జనించువఱకు నొకభాగముగాను, బిదప సత్రాజిత్తు తపము నొనరించినది మొదలు ప్రసేనుని మరణమువఱకు రెండవభాగముగను, జాంబవతీకళ్యాణ మాదిగ సాంబజననమువఱకు నొకభాగముగాను, మిగిలినకథ నొకభాగముగాను, నాలుగుభాగములుగా విభజింపవచ్చును. ఇందలి నాల్గవకథాభాగమువలననే యీప్రబంధమునకు సాంబోపాఖ్యాన మనుపేరు కవిచేఁ గల్పింపఁబడినది. సాంబుఁడు ప్రధాననాయకుఁడుగా నిర్దేశింపఁబడిన యీప్రబంధమున జాంబవతీకళ్యాణము గాని సత్రాజిత్తు తపశ్చర్య గాని ప్రద్యుమ్నజననము గాని శ్రీకృష్ణరుక్మిణీవిహారములు గాని కథాప్రసారమున కుపకారకములుగావు. ఆయాభాగములు గొన్నికొన్ని పద్యములతో లఘువుగా వర్ణించి యుండిన నెంతమనోహరముగానో కథ నిర్వహింపఁబడి యుండెడిది. అట్టితఱిఁ గవి యీకథల నెందుల కింత దీర్ఘముగా సంధానించెనో విచారింపవలసి యున్నది.

—॥ కథామూలము ॥—

కవి యీప్రబంధకథను స్వకపోలసాధితముగా సంధానింపలేదు. ఏదో యొక్కపురాణమునందలి కథను మూలముగాఁ గైకొనియైన నుండలేదు. భిన్నభిన్న గ్రంథములు రెంటిమూఁటినుండి కథలను గ్రహించి యన్నిటిని గూర్చి యొక్క ప్రబంధముగా రచించియున్నవాఁడు. ఈ ప్రబంధరచనమునందుఁ గవికి

ముఖ్యోద్దేశము రసప్రకటనమే గాని కథాసంవిధానము గాదు. అందును శృంగారరసమును యావచ్ఛక్తిని వర్ణించుట కవి కభిమత మై యుండెను. దానం జేసియే కథాసంవిధాన మంతగాఁ బాటింపఁ డయ్యెను. మొదటిభాగ మగు రుక్మిణీశ్రీకృష్ణవిహారములును శ్రీకృష్ణబాల్యచరితములును భాగవతాదిపురాణప్రసిద్ధములు. తరువాత సత్రాజిత్తపశ్చర్యాదిగ జాంబవతీకళ్యాణాంతము గల గాథ భాగవతమున దిఙ్మాత్రముగ నున్నది. అది యిం దధికముగాఁ బెంచి శృంగారవీరభూయిష్ఠముగా వర్ణింపఁబడినది. జాంబవతీసుత ప్రార్థనమాదిగ సాల్వపరాజయమువఱకుఁ గల కథ నాచనసోముని ఉత్తరహరివంశకథ నాదర్శముగాఁ గొని పెంచి వ్రాయఁబడినది. చివరి లక్షణాసాంబుల పరిణయము మొదలగు వంశములు గలకథ భాగవతము నాలంబముగాఁ గొని విస్తరించి రచింపఁబడినది. ఇట్లు పెంచి వ్రాయుటకును భిన్నభిన్నకథల నేకత్ర సంధానించుటకును గవికిఁ గలతాత్పర్య మేమో యని విచారింప మహాకావ్యలక్షణములగు నష్టాదశవర్ణనములును సకలరసములు నయ్యైతావులఁ బ్రకటించుట యని తోఁచుచున్నది.

—। అష్టాదశవర్ణనములు ।—

పురవర్ణనము—ద్వారకాపురవర్ణనము ౧ వ ఆశ్వాసము. ప. ౧౩౩ మొదలు ౧౭౫ వఱకు.

సింధువర్ణనము—౧ ఆ. ప. ౧౯౨ మొదలు ౨౦౧ వఱకు.

నగవర్ణనము—రైవతకము. ఆ. ౨ ప. ౧౧౫ మొ. ౧౩౪ వఱకు.

ఋతువర్ణనము—గ్రీష్మర్తువు. ఆ. ౨ ప. ౭౨ మొ. ౧౦౮ వఱకు.

సూర్యోదయవర్ణనము—ఆ. ౫ ప. ౩౪౩ మొదలు ౩౫౧ వఱకు.

చంద్రవర్ణనము—ఆ. ౫ ప. ౪౫—౪౮ వఱకు.

సరోవర్ణనము—ఆ. ౫ ప. ౫—౧౫ వఱకు.

వనవిహారము—ఆ. ౪ ప. ౨౧౦—౨౨౭ వఱకు.

మధుపానము—ఆ. ౨ ప. ౧౪౭—౧౬౧ వఱకు.

రతివర్ణనము—పెక్కుతావుల.

పరిణయము—జాంబవతీకృష్ణులకళ్యాణము. ఆ. ౩ ప. ౧౧౩ మొదలు ౧౪౫ వఱకు.

తనయోదయము—ప్రద్యుమ్నజననము. ఆ. ౧. ప. ౨౦౨.

సాంబజననము. ఆ. ౪ ప. ౯౧—౯౫.

నీతి—ఆ. గి. వ. గిగి—౭౮ వఱకు.

యాత్ర—ప్రసేనుని రైవతకయాత్ర. శ్రీకృష్ణుని పాతాళ కైలాసయాత్రలు. సిద్ధాంతదర్పణుని హస్తినాపురయాత్ర. కౌరవులు సాంబుని పైకెత్తివచ్చుట మున్నగునవి.

యుద్ధము—ప్రసేనునకు. సింహమునకును--కృష్ణునకు. జాంబవంతునికి--సాల్వునకు యాదవులకు- సాంబునకుఁ గౌరవులకు జరగినది.

దౌత్యము—సత్రాజిత్తుకడ. కుద్ధవుఁడు స్యమంతక మణుగఁ జనుట.

నాయకవర్ణనము—సాంబవర్ణనము, శ్రీకృష్ణవర్ణనము, సత్రాజిద్వర్ణనము, ప్రసేనవర్ణనము, మొదలగునవి సాంగోపాంగముగ-సమగ్రముగ-వర్ణింపఁబడినవి.

ఇందు రసము లన్నియు నాయాయవసరముల ననుసరించి చక్కఁగఁ బరిపోషింపఁబడినవి. వీరభయానకాద్భుతాదిరసము లంగములుగను శృంగారమంగిగను వర్ణింపఁబడినది. అందును శృంగారము పరాకాష్ఠ నొందింపఁబడినది-శ్రీకృష్ణరుక్మిణీవిహారంబునను, జాంబవతీకళ్యాణావసరంబునను, శ్రీకృష్ణునకుఁ గైలాసంబున రుద్రకన్యలు పరిచర్య చేయుపట్టునను, లక్షణాసాంబుల పరిణయాదులయందును, ప్రసేనునిరైవతక విహారమునందును శృంగారమువిశేషించి కలదు. వీరము, ప్రసేనునకు సింహమునకు, జాంబవంతునకుఁ గృష్ణునకును, సాల్వునకు యాదవులకును, సాంబునకుఁ గౌరవులకును బ్రవర్తించిన యుద్ధాదులఁ బ్రకటింపఁబడినది. భక్తి తత్త్వవిచారము మొదలగునవి కూడ నాయాసందర్భములందుఁ జక్కగ వర్ణింపఁబడినవి. పైని చేర్కొనఁబడిన యీవిషయముల నెల్ల సమగ్రముగ వర్ణింపఁ దలఁచియే కవి గ్రంథమునఁ గథాసార్థక్యముం జొప్పించెను.

—॥ అనుకరణములు ॥—

ఇంక నీకథ నెంతవఱ కేగ్రంథమునుండి సంగ్రహించెనో మూలమునకును దీనికిని భేద మేమి కలదో విమర్శింతము. భాగవతాదిగ్రంథములనుండి కొన్నిభాగములును, నుత్తరహరివంశమునుండి కొంతభాగమును గ్రహించెనని యిదివఱకుఁ దెలిపి యుంటిని. అందు గ్రంథవిస్తర భీతిచే నొక్క యుత్తరహరివంశకథకును దీనికిని గలసంబంధమును మాత్ర మిట వివరింతును. ఉత్తరహరివంశకథ ననుసరించి శ్రీకృష్ణునకుఁ, బ్రద్యుమ్నునకుఁబూర్వము సంతానము లే కుండెను. ఒకనాఁడు కృష్ణుని రుక్మిణి తన కొక్క తనయుని దయచేయుమని ప్రార్థించెను. కృష్ణుఁడు వల్లెయని తపంబునఁగాని తనయుం డుద్భవింపఁడని

నిశ్చయించి కైలాసంబున కేగి శివు నుద్దేశించి పండ్రెండేఁడులు ఘోరతపంబు గావించెను. పరమేశ్వరుండు ప్రీతుండై తొల్లి తనకంటి మంటచే భస్మీభూతుండైన మన్మథుని ప్రద్యుమ్ననామంబున జనియింప వరం బొసంగెను. ఈ గ్రంథము ననుసరించి కృష్ణున కదివఱకే ప్రద్యుమ్నుఁడు జనియించియుండఁగా జాంబవతి తనకు సంతానము లే దనుకారణమున విచారించి కృష్ణుని దనయునిం బ్రసాదింపు మని కోరెను. కృష్ణుఁడు తపంబువలనఁ గాని సంతానము దుర్లభ మని యెంచి కైలాసమున కేగి తపం బొనరింప శివుండు ప్రీతుండై తన పేర సాంబుం డను తనయుఁ డుదయించు నని వర మొసఁగెను. చంద్రభానుచరిత్రమునఁ గూడ, తరిగొప్పుల మల్లన యీ ప్రబంధము నించుక యనుసరించెను, గాని, యం దాతఁడు సందర్భము పూర్తిగా మార్చివేసినాఁడు. రుక్మిణి కొడుకును గన్న దన్నయాసన సత్యభామ కృష్ణుని దనయప్రాప్తికై ప్రార్థించుటయుఁ గృష్ణుం డాయమకుఁ గుమారు ననుగ్రహించుటయుఁ జంద్రావదాతశరీరుం డగు నాకుమారునకుఁ జంద్రభానుం డనునామము గావించుటయు, నందుఁ గలవు. ఆపట్టున సాంబోపాఖ్యానమును మల్లన యనుకరించె నని తెలుపుటకుఁ జాలినన్ని యుదాహరణములు గలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే విరమించితిని- ఉత్తరహరివంశమున :—

గీ. అఖిలలోకైకనాథ నీయట్టిరూప, విక్రమౌదార్యశౌర్యవివేకనిలయు
నొకకుమారుని దయచేసి యుర్విలోనఁ, గడుపుచల్లనికాంతలఁగలుపునన్ను.

క. మును రుక్మిణి తన్నడిగిన, దనుజాంతకుఁ డేవరంబుఁ దప్పక యిచ్చెం
దనయుని నడిగిన నీఁడని, జనులాడఁగఁ జెవులు నేఁడు సంకటపడవే.

క. కాచికొని కొడుకు నడిగెన, లే చనవున నాలు మగఁడ లే వర మిచ్చెం
జూచెద మనుసవతులచే, నీచులుకఁదనంబు చేరనీకుము కృష్ణా!

అని రుక్మిణి ప్రార్థింపఁ గృష్ణుఁడు.—

క. తనవలచుకాంత యేపని, మనమునఁ దలఁచినను జేయుమగవానికి న
వ్వనిత బిగియారుకౌఁగిలి, దినదినమును మదవకామధేనువ్వగాదే.

క. పుత్రులకలిమియె శుద్ధక, ళత్రమునకు లక్షణంబు లక్షణవతులై
పుత్రవిహీనతఁ బొరసినఁ, బాత్రములే సతులు పతులు పాటింపుదురే.

క. మానిని వినవే "పున్నా, మ్నోనరకా త్త్రాయతే" యనుట పుత్త్రార్థి
భైనది నీకోరిక వా, మానస మలరించె వేదమార్గోచితమై.

అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చి మఱునాఁడు కొలువున మంత్రిసామంతాదులతో నెల్ల పురరక్షణమునకు వలయు నుపాయములు తెల్పి తాను కైలాసమునకుఁ దప శ్చర్య కేగినట్లున్నది.

ఈ గ్రంథమందు జాంబవతి తన యాభిజాత్యము నెల్ల నుగ్గడించి తన యలోప మింతిం తన రాని దనియుఁ గావున సంతానము ప్రసాదింపు మనియుఁ బ్రార్థించినది. జాంబవతీప్రార్థనమున నామెకు సంతానము సమకూర్పఁ దపం బున కరిగె ననియున్నది. పుత్రజననవిశేషమును శ్రీకృష్ణుఁడు వర్ణించిన ట్లుత్త రహరివంశమున నుండ దీనియందు జాంబవతియే వర్ణించినట్లున్నది. అయినను జాంబవతి వర్ణించిన పుత్రవర్ణనము పరమస్వాభావికమై యుత్తరహరివంశము కంటె నత్యధిక రమణీయత నొందినది. చూ. సాం. ఆ. ౩. ప ౧౭౭-౧౮౩. ఉత్తరహరివంశమునఁ గృష్ణుఁడు కైలాసమున కేగుచు ముందుగా, బదరికా వనమున కేగి యందలి మునులను సంభావించినట్లును ఘంటాకర్ణుఁ డనుపిశా చమునకు నాతనియనుజునకు వరము లొసఁగినట్లును వర్ణింపఁబడినది. సాంబో పాఖ్యానమున నీకథ విడువంబడినది, గాని, కైలాసమునందే ఋషులు ముందు గా శ్రీకృష్ణుని దర్శించినట్లు వర్ణింపఁబడి యందుత్తరహరివంశమునందలి పద్య ము లనుకరింపఁబడినవి.

సీ. ఆకాశగంగ నీయడుగునఁ బొడమె నీకిట్లర్ఘ్యపాద్యంబు లిచ్చు టెంత
నిఖిలంబు రక్షింప నీరజోగుణమూర్తి వని నీకుఁ గుశలసంప్రశ్న మెంత
కమలంబు నీనాభిఁగన్నది నీకిట్లు పుష్పాంతరంబులపూజ యెంత
అమృతంబు నీచేత నమరులు గుడిచిరి నీకువన్యాహారనియతి యెంత
యెంచ మాభక్తియెంత మా యెఱుకయెంత, మాతపోబలమెంత మా మనికియెంత
యింతసంతోష మొసఁగ నీవిచటనునికి, కంటిమిదిమాకు భాగ్యంబు కలిమిగాదె.

ఉత్తరహరి-ఆ. ౨. ప. ౧౧౫.

సీ. కలశాంబునిధిలోలవలమానకల్లోలయతకేలి కేనీటియర్ఘ్యమిాఁగి
సనకాదికస్వాంతజలజమధ్యనిశాంతవిహరణకృతికి నేవిరులపూజ
యఖిలవేదవిదీశయజ్ఞపురోడాశహారికి నేఫలాహారరచన
పద్మసంభవముఖ్యభజనలీలాసౌఖ్యశాలికి నేయుపచారక్లృప్తి
సంతతోల్లాసి నిగమనిశ్వాసభాసి, నెట్టిసూక్తులచే నుతియించువార
మాదిమధ్యాంతరహిత మాకతిథివైతి,వనుచుఁ బూజించి రచ్యుతు నాదిమునులు.

సాంబోపాఖ్యానము ఆ. ౩. ప. ౧౯౯

క. నీవారము నీవిచ్చితి, నీవారము మాకు భోగనియతసుఖంబుల్
గావింపుము మా ప్రియములు, గావింపుము నీవు భక్తగమ్యా మురారీ.
ఉత్తరహరి-ఆ. ౧. ప. ౧౧౬.

ఉత్తరహరివంశమున గలయీపద్యము మునులచేఁ గృష్ణునుద్దేశించి పలుకఁబడిన యుపచారవాక్యముగా నుండ సాంబోపాఖ్యానమునఁ గృష్ణుడు మునులసంభావించునవసరమున ననుకరింపఁబడినది.

శా. నీవారం బని యాదితత్త్వము మది న్నిత్యంబు భావించుచు
న్నీవారంబులు నీరము ల్ఫలదళానీకంబు లీకంబులున్
దైవాఱం గొని మీరు సేయు తపము ల్తత్తత్ఫలప్రాప్తులుం
గైవారంబులు సేయఁగాఁ దగునె యీకైలాసవాసంబునన్.
సాంబోపా. ఆ. ౩. ప. ౨౦౧.

ఉత్తరహరివంశమునఁ గృష్ణుండు తపం బాచరించుపట్టున —

గీ. పుష్పములు గోయుఁ జక్రంబు భుజగవైరి
నఱకు సిధ్మము ల్గుశములు నందకంబు
తెచ్చుఁ బాంచజన్యము గాచు దెసలు శార్ఙ్గి
యెదుర నిలుచుండ గదసేయు నెల్లపనులు.
ఉత్తరహరి. ఆ. ౨. ప. ౧౬౫.

అని కృష్ణుని వాహనంబులు నాయుధంబులే యాతనికి వలయు నుపచారములు చేయుచున్నట్లు వర్ణింపఁబడిన యీపద్యము ననుకరించి మనోహరముగా నచ్చటి తరులతాదులు కృష్ణునకు సేవలుగావించినట్లుమార్పుగావించినాఁడు.

సీ. అభిషేకసమయమౌటరసి తీవలనుండి జోరునఁ బూఁదేనెసోనగురిసెఁ
గాషాయములు గట్టుకందువ పరికించి ప్రాఁకె సానుస్థలి రత్నరుచులు
భూతిఁ బూయఁగఁ బూనుపూనిక యారసి యులమె నేడాకుపొన్నలరజంబు
మానసబంధఁబు మదిలోపల నెఱింగి సారంగచర్మమై జలదమమరె
సకలలోకేశునకు గిరిస్థావరములు, జంగమంబులుఁ దగుసేవసలుపఁదొడఁగె
హరుఁగృతార్థుని జేయఁబుత్త్రాభిలాష, దంభమునశార్ఙ్గిమునివృత్తిదాల్చునపుడు.
సాంబోపా. ఆ. ౪. ప. ౩.

ఉత్తరహరివంశమునఁ గృష్ణుఁడు పండ్రెండేం డ్లుగ్రతపం బొనరింప నింద్రాదిసురలు జాలియు భయము నొంది "అయ్యయో! కైలాసవాసు లగు

"సదసత్సంశయగోచరోదరి"—శృంగారనైష. ఆ. ౨. ప. ౨౦.

"అస్తివాదము మాన్పి నసదు నెన్నడుమును"—సాంబో. ఆ.౪. ప.౧౧౪.

శృంగారనైషధమున భీమనృపతి యల్లునకు, కత్తి, మాణిక్యములదండ, కటారి, కామగమన మగురథము, తెల్లనిగుఱ్ఱము, వస్త్రము, వీటికాపేటి, విషాపహార మగు గారుత్మతపాత్రమును వరుసగా వరదక్షిణగా నొసంగెను. చూ. శృంగారనైష- ఆ. ౬. ప- ౯౨-౯౯ వఱకు.

సాంబోపాఖ్యానమున జాంబవంతుఁడు కృష్ణునకు, వరుసగా- ఖడ్గము, హారము, గరుడాశ్మఘటితపాత్రము, ముత్తెపుటద్దము, చిలుక, గుఱ్ఱము, భద్రేభము, దివ్యరథము, కవచము మొదలగునవి యొసంగెను. చూ. సాంబోపా. ఆ. ౩. ప. ౧౪౩-౧౫౫ వఱకు.

శృంగారనైషధమున భీమరాజు దమయంతి నత్తవారింటి కనుపుచు బుద్ధులు చెప్పుటయు, సాంబోపాఖ్యానమున జాంబవంతుఁడు జాంబవతికిఁ గఱపిన హితవచనములును జూడందగును. చూ. శృంగారనై. ఆ. ౭-ప. ౭-౧౦. సాంబో. ఆ-౩. ప. ౧౫౭-౧౬౧.

శృంగారనైషధమునఁ బెండ్లిమేలములును భోజనములును సాంబోపాఖ్యానమునందలి మేలములును భోజనములు నొకదాని కొకటి తీసిపోక యున్నయవి. చూ. శృంగార నై. ఆ-౬. ప. ౧౦౭-౧౮౦. సాంబోపాఖ్యా. ఆ. ౫. ప. ౨౯౭-౩౦౪.

శృంగారనైషధమున నలుని వైతాళికులు మేల్కొలుపుటను సాంబోపాఖ్యానమున సాంబుని మేల్కొలుపుట యనుకరించుచున్నది. చూ. శృంగారనై. ఆ. ౮. ప ౧-౨౩. సాంబోపా- ఆ. ౫. ప. ౩౪౦-౩౫౩.

ఇంకను పైని గలగ్రంథ మంతయు నొకదాని నొకటి పోలియే యున్నది. పాఠకు లారయుదురు గాక.

ఇంతియకాక కవి యందందుఁ గల కొన్ని సంస్కృతశ్లోకముల నాంధ్రీకరించి సాంబోపాఖ్యానమునం గూర్చినాఁడు, చిత్తగింపుఁడు.

శ్లో. తదాననం మృత్సురభి క్షితీశ్వరో రహ స్యుపాఘ్రాయ నతృప్తి మాయయౌ
కరీవ సిక్తంపృషతైః పయోముచాం శుచివ్యపాయే వనరాజిపల్వలమ్.

కాళిదాసుని రఘువంశము.

శా. ఏకాంతం బగువేళవచ్చి సతిమోమీక్షించి మృత్స్నాసుగం
ధాకీర్ణంబగు మోవి యాని మురదైత్యారాతి మోదించు~న

మునులు తపస్తైక్ష్ణ్యము చూచుచున్నారా లేదా! వారు శివున కీసంగతి యేల తెలుపరైరి, మనము చెప్పుదము రండు" అని కూడఁబలుకుకొని విమానారూఢులై కృష్ణుఁడు తపంబుసేయుకడకు వచ్చినట్లు వర్ణింపఁబడినది. శివునకుఁ గృష్ణతపశ్చరణ మెఱింగింపఁ దలఁచినవారు శివుని కడ కరుగక కృష్ణుని కడకు వచ్చుట యేపనికో! సాంబోపాఖ్యానమున నీయసందర్భము చక్కగాఁ బరిహరింపఁ బడినది. కృష్ణుని నియమోగ్రతకు భూతంబుల గతులు తప్పినవి. అంత నాతనితపంబు నివారింపఁ బ్రసన్నుండై శివుఁడు సన్నిధి యయ్యెను. శివునితోఁ గూడ నఖిలదేవతలు, మునులు, గృష్ణునికి సాక్షాత్కారము గావించిరి. అని సాంబోపాఖ్యానమునఁ గూర్పఁబడినది ఉత్తరహరివంశమున హరిహరు లేకత్ర సమావిష్టులై యున్నతఱి వారిరువురను మునులు నుతించుసందర్భముననున్న—

సీ. "అభ్రంకషంబైన యాలపోతు నితండు త్రుంచినాఁ డీతండు పెంచినాఁడు
సాధుసమ్మతముగా సామజంబు నితండు గాచినాఁ డీతండు ద్రోచినాఁడు
బర్హిస్సుఖార్థమై పర్వతేశు నితండు తాల్చినాఁ డీతండు వ్రాల్చినాఁడు
ఫణిపరంపరతోడి పన్నగేంద్రు నితండు మెట్టినాఁ డీతండు చుట్టినాఁడు"—

అను పద్య మిందుఁ జమత్కారముగా సంస్కృతమయముగా ననుకరింపఁ బడినయది.

సీ. వారణవల్లభావనసముత్సాహాయ వారణదైత్యనివారణాయ
గోరాజభంజనోదారప్రతాపాయ గోరాజవినుతసుగుణగణాయ
భోగీంద్రశోషణాద్భుతపదన్యాసాయ భోగీంద్రమణిమయభూషణాయ
పర్వతోద్ధరణనిర్భరబలోత్తంసాయ పర్వతావాసవైభవపరాయ
యాదవేంద్రాయ పారిషదాధిపాయ, బర్హభూషాయ తారకాపతిధరాయ
నమయటంచున చంచలప్రమదగరిమఁ, బొగడి రజముఖు లద్దేవయుగముఁ జేరి.

సాంబోపా. ఆ. ౭. ౧౨.

ఇట్టి యనుకరణము లీపట్టున ననేకములు గలవు. జిజ్ఞాసువు లీగ్రంథము లంతటిని బరిశీలింపఁ దగును. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నీవిషయము విరమించి యనేక నితరగ్రంథముల యనుకరణములు దిఙ్మాత్రముగఁ జూపెదను. భాగవతమునందలి పోలికలయుదాహరణము లిచ్చుటచే మిక్కిలి గ్రంథము పెరుఁగును. కావునఁ బాఠకులు వానిని దెలిసికొనఁ బ్రార్థించెదను.

"అస్తినాస్తివిచికిత్సాహేతుశాతోదరి." శృంగార. నైష. ఆ. ౨. ప. ౨౩.

న్మాకందద్రుమపల్లవంబు కదుఁ బ్రేమం జంచునం జేర్చి య
ల్లోకానందముఁ బొందు కోకిలము వల్గుప్రక్రియం జూపుచున్.

సాంబోపా. ఆ ౪. ప. ౧౦.

పైశ్లోకము పూర్వార్థమును సరిగ నాంధ్రీకరించినాఁడు. ఉత్తరార్థము విడిచి తాఁ గ్రొత్తగాఁ గల్పించినదానిని గూర్చినాఁడు. ఆంధ్రీకరణమున నుత్తరార్థమున నుపమౌచిత్యము చెడినది. మూలమున నౌచిత్య మెంతేని గలదు.

శ్లో. ఉర్వ్యాం కోఽపి మహీధరో లఘుతరో దోర్భ్యాం ధృతో లీలయా
తేన త్వం దివి భూతలేచ సతతం గోవర్ధనో గీయసే
త్వాం త్రైలోక్యధరం వహామి కుచయో రగ్రే న తద్గణ్యతే
కింవా కేశవ భాషణేన బహునా పుణ్యై ర్యశో లభ్యతే.

శ్రీకృష్ణలీలామృతతరఙ్గిణీ.

మ. అలగోవర్ధన మెత్తినాఁడ నని గర్వాటోపముం జెందఁగా
వల దీకొండొక కొండ లెత్త నిను సత్త్వస్ఫూర్తిమన్మూర్తిగాఁ
బలుమాఱు న్నుతియింతు రంచు నొకశంపాగాత్రి వక్షోరుహాం
చలము ల్రాయఁగఁ గాఁగిలించె హరివక్షఃపీఠి సాపేక్షతన్.

సాఁబోపా. ఆ. ౪ ప. ౪౩.

పైశ్లోకమునందలిభావము నించుక యనుకరించియు నాంధ్రీకరణమును స్వతంత్రకల్పితముగా నొనరించుట బాగుగా నున్నది.

శ్లో. కూపోదకం వటచ్ఛాయా తామ్బూలం తరుణీస్తనమ్
శీతకాలే భవే దుష్ణ ముష్ణకాలేతు శీతలమ్.

గీ. వటవిటపినీడనొకకొంత వామదృశల,కుచలికుచములనొకకొంత కూపవారి
యందునొకకొఁ తనిలిచెగ్రీష్మావశేష,మేమిసేయునొయెఱుఁగరాదింతిమీఁద.

సాంబోపా. ఆ. ౨. ప. ౧౦౭.

పైశ్లోకమునందలి "శీతకాలే భవే దుష్ణ" మ్మనువాక్యమును మాత్రము ప్రకృతానుసారి యై విడిచినాఁడు. గ్రీష్మావశేష మన గ్రీష్మరాహిత్య మని యూహింపనగును.

మఱియు నిక్కవి పెద్దన మనుచరిత్రమునందలి పద్యముల ననుకరించియు న్నవాఁడు. భట్టుమూర్తికవి కావ్యాలంకారసంగ్రహమునందునను, తరిగొప్పుల మల్లనకవి చంద్రభానుచరిత్రమునందు నీసాంబోపాఖ్యానమునందలి పద్యముల ననుకరించినారు. మల్లన యీతని ననుకరించుటయే కాదు తన గ్రంథమునందలి

వర్ణనములు మొదలగు వానినెల్ల నీసాంబోపాఖ్యానమును జూచియే రచించె నని చెప్పవచ్చును. ఈవిషయ మింక విడిచి స్థలాంతరము ప్రవేశింతము.

—: విశేషపద ప్రయోగము :—

ఈరంగప్పరాజకవి యీగ్రంథమున నపూర్వములగు కొన్నిపదములను బ్రయోగించియున్నాఁడు. పాఠకులకు వాని పరిచయ మించుక కలిగించెదను. "నన్నువలె"-ఆ-౧-౭౩. నేనువలె, నావలె, ననుటకు నన్నువలె నని ప్రయోగించెను. వ్యవహారమందుమాత్ర మిట్టి ప్రయోగము లగపడుచున్నవి. "దండోపదండములు" ఆ ౨-౬౨. తండోపతండము లనుపద మత్యధిక మనునర్థమున సంస్కృతమునఁ గలదు. ఈకవి యాయర్థముననే దండోపదండము లని ప్రయోగించినాఁడు. "కేడాలు" ఆ. ౨. ౧౧౦. కేడెము- లనుటకు, కేడాలు. "విదాహాహావ్యవహము" ఆ. ౨ ౧౪౫. విదాహ మను పదమునకు వ్యావహారికముగ నధికపిపాస యని యర్థము. ఈయర్థము గ్రంథములయం దెందును గానరాదు. ఇక్కడఁ గవి "విరహాహావ్యవహా" మనిప్రయోగించెనేమొ. ప్రత్యంతరము లేమింజేసి నిర్ణయింప ననువు గాకున్నది. "ముకుందు నిట్లని పలికె" ఆ 3. ౧౭౮. ముకుందున కిట్లని యని యుండవలయును. వచ్యర్థముల కర్థంబునకు షష్ఠియే గాని ద్వితీయ లాక్షణికము గాదు. "అచ్ఛభల్లుకస్వామి" ఆ. 3. ౧౭౮. అచ్ఛభల్ల, భల్లుక, భల్లూక, భాలూకశబ్దములు పర్యాయపదములు, వీనికి నెలుఁగుగొడ్డని యర్థము. ఇక్కడఁ గవి యచ్ఛభల్లుకపదము నుపయోగించినవాఁడు. "సిద్ధివొందెడ మనుచు నాశీర్వదించి"ఆ.౪.౧౫౬. ఆశీరర్థమునందు, ఎడువర్ణకము లాక్షణిక సమ్మతము. ఇందు, "ఎడము" అని యకారాంతముగా నున్నది. ప్రాచీనశిలాశాసనాదులందును దాళపత్రగ్రంథములందును "ఎడ'' యని యకారాంతప్రత్యయమే యగపడుచున్న దనియు నిటీవలి లక్షణగ్రంథకర్తలమతము ననుసరించి యాపాఠము దిద్దివేయఁబడిన దనియు వినియున్నాఁడను. ఈయెడము ప్రాచీన రూపమై యుండ నోపును. సాధారణముగా నధునాతను లెల్లరు నవధారణార్థంబున, "ఎ, ఏ" వర్ణంబులను క్వాచిత్కముగ "అ" వర్ణంబును బ్రయోగింతురు. ప్రాచీనగ్రంథములందు "అ" వర్ణము బహుళముగ నగపడుచున్నది. ఈకవి యవధారణార్థమున నపూర్వముగ రెండువర్ణంబుల నొకదాని పిదప నొకదానిని గూర్చి యడాగమము చేర్చి ప్రయోగించి యున్నవాఁడు. "పద్మినులయ" ఆ. ౧. ౧౩౮. "పుణ్యుల

కయ" ఆ. ౪. ౨౦౨. "కొంటినయ" "చూచితినయ" ఆ. ౪. ౨౦౫. "బక్కఁడయ" ఆ. ౫. ౮౩ ఇవిగాక ఏకాకారముతో 'కృష్ణుండ' 'నీవ' అనుమాదిరి ప్రయోగములు కూడఁ గావించియున్నాఁడు. ఈయకారద్వయ ప్రయోగసాధుత్వాసాధుత్వములు పండితులు నిర్ణయింపఁదగును. ఆకాలమునాఁటి కిట్టిప్రయోగము లుండెడి వేమో యని సంశయము జనించుచున్నయది. ఇంక నిట్టి విశేషము లందందుఁ గనఁబడినఁ బాఠకు లారసికొందురుగాక.

శృంగారరసము వర్ణించుపట్టున మొదట నాయికయొక్క యనురాగమును వర్ణించి పిదప నాయకుని యనురాగమును వర్ణింప నగు నని సంస్కృతాలంకారికులమతము. "ఆదౌ వాచ్య స్త్రియారాగః పుంసః పశ్చా త్తదింగితైః" సాహిత్యదర్పణము. సంస్కృతకావ్యనాటకాదులం దీనియమము బాగుగఁ బాటింపఁబడి యున్నది. ఆంధ్రప్రబంధంబులందుఁ గూడఁ గొన్నింట నీనియమమే యవలంబింపఁబడినది. కాని యీగ్రంథమునందు నింక నితరప్రబంధము లనేకములందును దొలుత నాయకానురాగమే వర్ణింపఁబడినది. దానికిఁ గారణమేమో తెలియదు. ఇట్లు వర్ణించుట వలన నాయకుని కించుక చేలతనము ప్రకటితము కాక తీఱదు. తొలుతఁ బురుషానురాగమే సంభవించినను దానిని దొలుత వర్ణించుట కంటె వనితానురాగమే మొదట వర్ణించుట విశేషరసపోషక మగు నని యాలంకారికులమతము.

—: కవిప్రశంస :—

పీఠిక ముగించుసందర్భమున నీకవిప్రతిభాతిశయముం గూర్చి కొంచెము నివేదింపక విడువఁ జాలను. ఈరాజకవి యఖండ మగు విద్యాపరిశ్రమము గావించి కవితావైభవమును నాధ్యాత్మికగ్రంథపరిజ్ఞానమును గూడ బాగుగ నార్జించినవాఁడు. సిద్ధాంతదర్పణగురుప్రస్తావమునఁ గావించిన వర్ణన మీతని విశిష్టాద్వైతమతజ్ఞానమును వేనోళ్ళఁ జాటుచున్నది. ద్వితీయాశ్వాసమునందలి నూటమూఁడవపద్య మీకవికిఁ గల మహమ్మదీయ మతసంబంధ జ్ఞానమును బ్రకటించుచున్నది. సిద్ధాంతిదర్పణునిచేఁ జెప్పించిన నీతి యానాఁటిరాజుల బలపౌరుషాదుల రీతిని వెల్లడించుచున్నది. అనర్గళ కవితాధార యు నద్భుతభావప్రకటనమును ననల్పకల్పనావైచిత్రియు నలంకారప్రయోగనైపుణియు నీరాజకవికిఁ గవిరాజపట్టాభిషేకము గావించుచున్నవి.

విద్యానగరాపరనామము గల విజయనగరము తొలుతటి నుండి యు విద్యల కాకరంబై యలరారెడిని. వేదవ్యాఖ్యానంబు లందే యుద్భవించినవి.

సర్వజ్ఞబిరుదాంచితుఁ డయిన నాచనసోముఁడు విజయనగరరాజాస్థానమునఁ బ్రబలినవాఁడే. శ్రీనాథకవి కనకాభిషేకమును గాంచినది విజయనగరముననే. అష్టదిగ్గజములు మహోత్తమాంధ్రప్రబంధములరచించుట విజయనగరముననే. సాహితీసమరాంగణసార్వభౌముఁడై యాంధ్రనాయకున కాముక్తమాల్యద నర్పించిన కృష్ణదేవరాయ శేయాంధ్రునకు మఱపువచ్చును! జీర్ణకర్ణాటక రాజ్యలక్ష్మీ పునస్థాపనాచార్యుఁడై వసుచరిత్రమును గృతి నొందిన తిరుమలదేవరాయలు విజయనగరసింహాసనాసీనుఁడైన పివపనే గీతగోవిందవ్యాఖ్యానము రచియించె నని ప్రతీతి కలదు. తిరుమలదేవరాయని పెద్దతండ్రికొడు కగు నల్లతిరుమలరాజు బాలభాగవతమును గృతినొందెను చంద్రభానుచరిత్రము, కళాపూర్ణోదయ ప్రభావతీప్రద్యుమ్నములును విద్యానగరప్రాంతమున విజయనగరరాజుల యాదరాభిమానములచేతనే వెలసినవి. అట్టివిద్యానగరరాజన్యులకు బంధువును సామంతుఁడు నగు నీకవిరా జుత్తమప్రబంధ నిర్మాణము గావించుటలో వింత యే ముండును. పద్మరాగముల గనిలో రత్నము లుదయించు టాశ్చర్యకారణ మగునా? అందును నీకవి విశిష్టాద్వైతమతమునను బరమతసహిష్ణుత్వమందు ను గవిత్వవైభవమునను శ్రీకృష్ణదేవరాయలఁ బోలి వెలుంగుచున్నవాఁడు. ఇట్టిమహాకవి గ్రంథరాజము దురదృష్టమున నేకైకమాతృకతో మూఁడుశతాబ్దము లజ్ఞాతవాసము గావించుచుండ ననేకవ్యయప్రయాసముల ననుభవించి దానిని లోకమునఁ బ్రకటించిన యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునకు నే తద్గ్రంథావి ప్రకటనమునకై యధికౌదార్యముం జూపిన శ్రీ పైడా వేంకటాచలపతిగారికిని శాశ్వతకీర్తి లభించు ననుట నిక్కము. ఆంధ్రలోక మాయుభయుల యెడ మిగులఁ గృతజ్ఞమై యుండఁగలదు.

ఇచ్ఛాపురము.
24-10-32.

ఇట్లు బుధవిధేయుఁడు,
కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రి.

సాంబోపాఖ్యానము.

ఈసాంబోపాఖ్యానము ప్రతి తంజావూరు సరస్వతీమహాలు పుస్తకాలయములో 244 సంఖ్యగా నున్నది. దానికి బ్ర॥ మానవల్లి రామకృష్ణకవి, ఎం. ఏ. గారు ప్రతి వ్రాయించి తెచ్చిరి. దానిని వారు మాకు దయచేసిరి. మేము వారి ప్రతినిబట్టి యింకొక్కప్రతిని వ్రాసితిమి. మాతృకలో వ్రాఁతతప్పులు, బహువిధములుగా నున్నవి. సవరించుటకుఁ గష్ట మనిపించినది. చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమున నొక్క కాగితపుఁ బ్రతి యున్న దని యక్కడికి మాపుస్తకమును బెట్టి కొత్తపల్లి సూర్యారావుగారిని బంపితిమి. ఆపుస్తకమును బ్ర॥ రామకృష్ణకవిగారి ప్రతినిబట్టి వ్రాయఁబడినదియే నఁట. విశేషించి దానిలేఖకులు మాకీగ్రంథమునకుఁ బీఠిక వ్రాసియిచ్చిన విద్వాన్ కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారే. కాని వా రక్షరలోపములు, పదలోపములు, పద్యలోపములు, పత్రములలోపములును సవరించుటకుఁ గడఁగలేదు. సంపూర్ణగ్రంథము గల తంజావూరుమహాలు పుస్తకాలయమునకు సూర్యారావుగారినే పంపితిమి. ఎక్కడెక్కడ సందర్భహీనత, గ్రంథపాతములు, వ్రాఁతతప్పులు, గలవో యట్టితావుల నిచ్చటనే గుర్తులు పెట్టుకొని చని సంప్రతింపఁబోఁగాఁ దంజావూరునందలి తాళపత్రగ్రంథములోని మొదటి 144 పత్రములు లేవఁట. అవి యెట్లు మాయమైనవో తెలియదు. అందున్నభాగమునుండి యే సాధ్యమైనంతవఱకు సంప్రతించి తప్పులు సవరించుకొని లేనిభాగములు వ్రాసికొని యెట్లో కష్టపడి వచ్చిరి. కొన్నిసందేహములు మాతృకలోను నట్లేయున్నవి. తీఱలేదు. అందును వ్రాఁతపొరపాట్లు విశేషించి కలవు. మైసూరుదొరతనమువారి పుస్తకాలయములో నొకప్రతి యున్నట్లు తెలిసి సూర్యారావుగారు మైసూరున కేగి విచారింపఁగా నది పుస్తకాలయమునకు సంబంధించినది కా దనియు, నెవ్వరి యొద్దనుండియో వచ్చినదనియు ఆంధ్రగ్రంథమగుట ననవసరమని దానిని మరల వారికిం బంపివైచి రనియు నక్కడివారివలనఁ దెలిసినది. తుద కది, యిటీవల, బెంగుళూరుతాలూకా ముళువాగిలులో నొకపుస్తకాలయమువారి దని, యొక యాగడ, మైసూరుదొరతనమువారి ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారపండితులలో నొకరగు బ్ర॥శ్రీ జి. నరసింహశాస్త్రిగారు తెల్పిరి. దానికై ముళువాగిలు వ్రాసితిమి, కాని ప్రత్యుత్తరము వ్రాయరైరి. అభావముచే విరక్తినొంది యది

యీసాంబోపాఖ్యాన మగునో, కాదో, దానిం దెల్పినవారు కవిపేరు తెల్పలేదని కాలవిలంబమునకు సహింపక యున్నదానితోనే ముద్రణము ప్రారంభించి యెట్టకేల కీరూపమున నాంధ్రలోకమున కున్నంతవఱకు సమర్పింపఁగలిగితిమి. మేము పడుటయేగాక మాకంటి కగపడిన పండితుల నెల్ల నీగ్రంథ విషయములోఁ బాధపడఁజేసితిమి. ఆబాధ వర్ణనాతీత మైనది. ఏపాఠ మెట్లు, తాళపత్రప్రతిలోను, దానిపుత్రికలోను, నర్థము తెలియక వ్రాసిన వారి వలన తాఱుమాఱై యెంతెంత బాధ కలిగించినదో మనవి చేయఁజాలము. మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారిప్రతిని బట్టి పరిషత్తులో వ్రాయించిన ప్రతియును దానిలోనే చెన్నపురిప్రతితోను, దంజావూరుప్రతితోను సంప్రతించిన పాఠభేదములు సూచింపఁబడియున్నవి. వ్రాయసకాండ్రవలన ముద్రణసమయమున, మేము పడినశ్రమకు రెండుదాహరణములు:—

1 ఆ. 156 పద్యమును జిత్తగింపుఁడు. "చంద్రు తేరుసూతువిశమ*" అని యున్నది. ఈవిశమశబ్దవిచారమునకై చాలమంది పండితులు శ్రమపడిరి. "సూతువశమ" అని దిద్దఁజెప్పిరి.

కాని యిటీవల నింతకంటె "సూతు వినమ" యని సూతుని వినము గదా యనియుండిన బాగుగ నుండునేమో యని తోఁచినది. "విశస్వరస్వరతునీవహావ్రజరుచిచ్ఛలంబుసఖ" అను తప్పును బండితు లెంతశ్రమపడిన సరియైనయర్థము తేఁజాలిరో పద్య మంతయుఁ జదివి వేత్తలు తెలిసికొనఁగలరు.

5 ఆశ్వాసము - 281 పద్యములో - రెండవభాగమున—

"జుట్టివచ్చు విధఁబున సుదతిఁగూడి, ప్రదక్షిణంబొనరించెను బావకునకు" నాల్గవపాదము మొదటను బ్రదక్షిణంబొనరించె ననుచో గణదోషము కుదురక 'క్షి' లఘువుగాఁ గవి ప్రయోగించినాఁడని లేనిపోని యనుమానములకుఁ బండితులు లోనైరి. తుదకు వ్రాఁతకాఁడు ప్రలు రెండుండుట యనవసరమని యొక్కదాని నెత్తివేసి చరణము కుదుర్చుటకై కొన్నియక్షరములు గురులఘువులు మార్చినట్లు తెలిసికొనఁగలిగిరి.

మేము ప్రతి వ్రాయించుటలోఁ బడిన శ్రమను బాఠకులకు విశదపఱుచుటకై యీమాతృకలోని యొక్క పుటను ఛాయాపటము దీయించి చూపనెంచితిమి, గాని, కాలవిలంబమునకు సైఁపఁజాలక యప్పని విరమించితిమి.

---

* సవర్ణము శవర్ణముం బోలునట్లు వ్రాయుటచేఁ గల్గినకష్టము.

మేము సవరించిన సవరణలు, పాఠభేదములు మొదలైనవి గ్రంథము చదువు వారికిఁ దెలియుటకై యందందు సూచించియున్నారము. కొన్ని పద్యములు దొరకలేదు. కొన్ని పద్యములలోని పదములు దొరకలేదు. కొన్ని పదముల లోని యక్షరములు తెలియలేదు. ఆయాస్థలముల......నిట్టిరీతిగా విడిచియు న్నారము. దీనిప్రతి యెవ్వరియొద్దనైన నున్నచోఁ బంపుదురేని ద్వితీయము ద్రణమున నింతకంటె నిర్దుష్టముగఁ బ్రకటింప యత్నించెదము.

ఇట్టి యద్భుతగ్రంథ మింతవఱకు ముద్రింపఁబడకుండుట శోచ్యము. ముందే, బ్ర రామకృష్ణకవిగారిద్దానికిఁ బ్రతి వ్రాయింపకుండిరేని సగముగ్రంథ మాంధ్రలోకము పోఁగొట్టుకొన్నదై యుండును. వసుచరిత్ర కళాపూర్ణోద యములకంటెఁ బూర్వమే రచియింపఁబడినను బ్రకటింపఁబడకుండుట మనపరి షత్తునకుఁ బ్రశస్తిఁ దెచ్చుటకే యని నమ్ముచున్నారము. దీనికిఁ గారణము రామకృష్ణకవిగారే యనకతప్పదు.

రావుబహద్దరు శ్రీపైడా వేంకటాచలపతిగారు తమషష్టిపూర్తి మహో త్సవసందర్భమున నాంధ్రగ్రంథప్రకటనమునకై, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తున కొ సంగిన ధనములోనుండి యిది ప్రథమగ్రంథముగాఁ బ్రకటింపఁబడినది. వారు పరిషత్తునందు, నాంధ్రభాషయందు గలయభిమానముచేఁ జూపిన యౌదా ర్యమునకు వారికి మాకృతజ్ఞతావందనముల నొసంగుచున్నారము. పరమేశ్వ రుఁడు వారికి దీర్ఘాయువు నిత్యాభివృద్ధిఁ నొసంగుఁగాక. ముం దిట్టియు త్కృష్టగ్రంథములే దీని కనుబంధముగాఁ బ్రకటింపఁబడుచుండును. ఆంధ్రలో కము దీనిం జదివి యానందించుటయే పరిషత్తు పరిశ్రమకు ఫలము కాఁగలదు.

ఈగ్రంథమును సాంతముగాఁ జదివి చక్కని పీఠిక యచిరకాలములో వ్రాసియిచ్చిన బ్రా॥ శ్రీ విద్వాన్ కట్టె సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారికి మేమెంతయుఁ గృతజ్ఞులము.

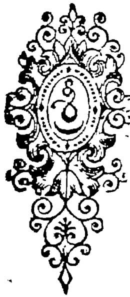
ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్కార్యదర్శులు.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

ప్రథమాశ్వాసము.

—కృతిప్రారంభము—

రంగంబున శేషతల్పముపయిం జెన్నొంది శుభ్రాబ్జవీ
థీరాజద్భ్రమరంబులీల సుమనోదృక్పర్వముం జేయు శ్రీరం
గారాధీశ్వరు విశ్వతోముఖతపఃకళ్యాణరూపంబుఁ గా
వేరీమధ్యతటీమరాళముఁ ద్రయీవేద్యుం బ్రశంసించెదన్. ౧

సీ. నీలాలమేడ యేలీలావతికిఁ బక్షిరథభుజాశాఖాంతరాళసరణి
చరణలాక్షారసస్ఫురణ మేయింతికి వేల్పుటింతులకొప్పువిరులతేనె
భాజనంబులు భక్తభవనంబు లేభామ కరుణాకటాక్షవీక్షణములకును
నోలగం బుండు నేయువిద సంఫుల్లనీరజతల్లజాటవీరాజవీథి
మనుచు చేటిక లేదేవికిని నిధాన, దేవతాకోటి యాజగత్త్రితయజనని
రంగమందిరపదకాగ్రరత్నకలిక, దుగ్ధసాగరతనయఁ బ్రస్తుతులఁ దెలుతు. ౨

ఉ. శాంతు నుదాత్తవైభవనిశాంతు ధరాభరణానుభావదు
ర్దాంతు సుధీవిధేయగుణదాంతు ఫణామణిరుగ్వినూతభా
స్వంతు ననంతుఁ గాంతిధనవంతు నుతింతు లతాంతసాయక
ప్రాంతచరిష్ణుగంధవహబంధురగంధవచోమచర్చికన్. 3

సీ. సురతాంతతాంతసాగరశయానునకును గ్రొందమచట్టుపలు పైగోవసురటు
లచలభీమము లైనహస్తికచ్ఛపముల కాననబిలము మహానసాగ్ర
మంబకు నైనదాస్యగ్లాని యుడిపింప నౌషధం బాత్మబాహావలేప
మఖలద్విజాధీశతావృత్త ముత్తాలతరనిజప్రాభవస్థైర్యచర్య
గాఁగఁ గకుబంతదంతిముఖప్రఘూణ, తరుణసిందూరభక్తివిధానకారి
భూరితనురోహణప్రభాహారియైన, గరుడియొనరించు మాకు నుత్కటశుభంబు.

మ. అవితాశేషసుదర్శనాయుధజయాహంభావసంభారు సూ
త్రవతీశ్వత్రలతాలతాంతనిజహారస్థూలముక్తామణి
చ్ఛవిఁ గార్తస్వరవేత్రవల్లి నమితస్వారాజముఖ్యామర
ప్రవరప్రాంశుకిరీటకూటతటు విష్వక్సేనుఁ గీర్తించెదన్. ౫

ఉ. వెన్నునిబొడ్డుతెల్లవిరి వెల్వడువేళల మేన నంటెనో
ప్రన్ననిపువ్వుదూళి యనఁ బాటితవిద్రుమకందళద్రుకాం
తి న్నలువొందు నల్వ వినుతింతు వచోరచనాచమత్క్రియా
సన్నహనాభిముఖ్యశుభసంపదవాప్తికలాభిలాషినై. ౬
సీ. నిజశిరస్సింధునీరజరాజగంధసంభారంబుఁ దలపించుపరిమళంబు
నిజశేఖరసుధాంశునిస్సరద్ధారాళసుధఁ బిసాళించుమెచ్చులరసంబు
నిజశరీరార్ధమానితమానినీతనూబంధబంధురపదబంధరచన
నిజపాణికటకాహినేత్రస్ఫుటోక్తుల శాసించుశబ్దానుశాసనంబుఁ
గలుగ హరిభక్తిఘనమైనఘనులకవిత,తనుఁదలంచినయంతమాత్ర నెఘటింపఁ
జేయు శ్రీవైష్ణవాన్వయశేఖరంబు,శివుఁడుమత్కృతిఁగొనసాఁగఁజేయుఁగాత.
క. లలితాధరవిద్రుమదే, హాళులును దంతంపుఁదలుపు లమరిన పటిమో
ములు చుట్టుంగొల్లారపు,టెలుగా వర్తించువాణి నేఁ బ్రణుతింతున్. ౮
చ. కలుషవిదూరుఁ డౌసుకవి కావ్యము (భవ్య) లొనర్చుచోట నం
దలిగుణవైభవంబు చెవిదార్చి విను న్మది మెచ్చుఁ గాని త
ప్పులు పరికింపఁ డించుకయుఁ బూర్ణసుధాకరసాంద్రచంద్రికా
గుళికలు గ్రోలుఁగా కలచకోరము తత్తనుచిహ్న మెన్ను నే. ౯
క. నూతనకావ్యరసోదయ, చూతారామంబు కుకవి చొచ్చియుఁ జెవి క
ప్రీతిగఁ బలుకుఁ గపోతక, పోతము చేతోజుగీతములు వాడు క్రియల్.౧౦
వ. అని ప్రధానదేవతావందనంబును దదుచితేతరామరాభినందనంబును సుకవి
పురస్కృతి యుఁ గుకవితిరస్కృతి యుం గావించి మదీయసూక్తిప్రపంచకాంచ
నకమలమాలికం గమలాకళత్రుం గావేరీమధ్యక్షేత్రగృహమేధి వేధ స్తపోధ
నంబు రంగపతిం బూజింప నభిలషించితి, మదీయవంశక్రమం బెట్టిదనిన.

—కవివంశావళి—

సీ. కలశపాథోరాశి వెలసె నెవ్వాఁ డతిస్వచ్ఛముక్తాఫలస్ఫటికలీల
నవతంసమాణిక్య మయ్యె నెవ్వాఁ డష్టమూర్తికి నాకాశమూర్ధజునకు
వైశ్వానరాదిదేవతలకు నెవ్వాఁడు పొసఁగించు నమృతాన్నభోజనంబు
బలుకరంబుల హాళాహాళి సేయు నెవ్వాఁడు శార్వాన్నగాఢాంధకారధారఁ
గట్టె నెవ్వాఁడు రోహిణీకామినికినిఁ
దాళి గళకంబువున మహోత్సవము మెఱసి

యట్టి హిమధామువంశంబునందుఁ గొనలు
సాఁగె నాత్రేయగోత్రసత్క్షత్రియాళి. ౧౨

గీ. వెలసెఁ దద్వంశమున నారవీటిబుక్క, రాజురామయ్య రాజాధిరాజపూజి
తాంఘ్రిజలజాతనఖరప్రభాంకురాగ్ర, జనితనతవైరిఫాలచందనుఁడు ఘనుఁడు.

ఉ. ఏరుల నారవీటిపురబుక్కయరామనృపాలుఁ డాగ్రహో
దారత వాలు వూనిన సదాగతికంపితజీర్ణపర్ణలీ
లారభటి న్విరోధిమహిళాంగవిభూషణరాజి రాలు దై
వాఱుఁ బ్రతాపపల్లవశుభప్రభ వర్ధిలుఁ గీర్తిపుష్పముల్. ౧౪

సీ. శ్రీబుద్ధిధృతిమతిప్రాబల్యములయిక్క శాబసారంగాక్షి యోబళక్క
యక్కమలాదేవి నిక్క మీసతి యనఁ జొక్క మైనసుశీల లక్కను యును
గంగాతరంగసారంగభృన్నిభకీర్తిశృంగారితదిగంత రంగమాంబ
పతిదేవతాముఖ్యబంధురనయసౌఖ్య హరిసేవనావ్యాఖ్య యమలమాఖ్య
యనఁగ నలువురు దేవులు నారవీటి, బుక్కనరపాలురామభూభుజునిసతులు
వెలసి రాచంద్రతారార్క విభవశుభవ,శంవదోద్ధారికలు ధర్మసరణి ధరణి.

సీ. ఓబలాంబకుఁ బుత్రులుడురాజనిభులు రాయనరాజు గోపరాజాహ్వయుండు
లక్కమసుతులు లీలావసంతులు తిమ్మరాజుఁ గొండ్రాజు శ్రీరంగరాజు
రంగాంబతనయులు సంగరోగ్రులు మూర్తిరాజును సింగరిరాజవరుఁడు
అమలక్కనందను లమలకీర్తులు జగ్గరాజు చినసిరంగరాజమణియు
ననఁగ నెగడిరి రాజసింహావతారు, లానతారాతికోటీరహారిహాయోప
లాంశుసాంద్రాంశుచంచరీకాంచితప్ర, మోదకృత్పాదపద్మప్రసాదు లగుచు.

ఉత్సాహ. బుక్కవిభునిరామరాజుపొలఁతి యైనలక్కమా
దిక్కరీంద్రయానసుతుఁడు తిమ్మరాజు వెలయు భూ
భుక్కిరీటతటవిటంకపుష్యరాగమాలికా
రుక్కలాపనవపరాగరుచిరచరణజలజుఁ డై. ౧౭

సీ. సత్యవాక్కుల హరిశ్చంద్రుఁ డొక్కఁడె కాఁడు కుంతీమహాదేవికొడుకుఁగుఱ్ఱ
యాహవోద్ధతి రావణారి యొక్కఁడె కాఁడు వేగెలురాగొంగవీరవరుఁడు
హరిభక్తియుక్తిఁ బ్రహ్లాదుఁ డొక్కరుఁడె కాఁ డంచబాబా వేల్పునను గుఁబట్టి
వితరణంబున విత్తవిభుఁ డొక్కఁడే కాఁడు హైడింబుగెడపినయట్టిజెట్టి

యీడుజోడెనప్రతి యగునితనికనఁగఁ, బరఁగెహారగాంగఫేనప్రభా ప్రభావ
విభవభారసభాస్తారవిశదకీర్తి, మండలుఁడు రామరాజుతిమ్మప్రభుండు. ౧౮

ఉ. చేరిక వీరబాహుని భజించుటచే గజబొంకు బొంకుటన్
సారము దూలె మున్నని త్రిశంకుతనూజుఁడు ధర్మపుత్త్రుఁడుం
గారణజన్ము లై కలియుగంబునఁ బుట్టిరొ యేకమూర్తి నా
ధీరుఁడు రామరాజమణి తిమ్మనృపాగ్రణి సత్య మారయన్. ౧౯

వ. ఇట్లాత్రేయగోత్రపవిత్రుండును నాపస్తంబసూత్రుండును నై రాజిల్లు రాజాధిరాజరాజపరమేశ్వరాష్టదిగ్రాజమనోభయంకర సమరాంగణసాహిత్యసార్వభౌమబిరుద సరస నరసవిభుకృష్ణరాయరాజ్యలక్ష్మీనిరీక్షణపక్ష్మం బగుకొండవీడక్షీణకాక్షేయా...గు పినకొండ్రాజును గమ్మతెమ్మెరలఁగ్రుమ్మరించు...తిమ్మరాజును గప్పురంపులప్పలం గుప్పళించు కీర్తులం బ్రవర్తించు నప్పలరాజును నుద్దామాభిరామశ్రీమంతుం డగు రామరాజవరుండునుం బ్రభవించి విభవప్రభావప్రియంభావుకు లై తేవ మించిరి మఱియు నాలక్ష్మణాగ్రజనిభప్రభావు ద్వితీయభార్య యగు లక్ష్మమ్మకు ఘనతరప్రకాశశయ్యా యగు పినతిరుమలయ్యాయు శరధితూణీరోపమప్రతాపధాయ్యా యగు పెదతిరుమలయ్యాయు నుదయించి రాపంచాస్యపరాక్రము తృతీయదేవి యై రూపవతి యగుగోపమాంబకు నలతిరుమల విఠ్ఠల చినతిమ్మ పాపతిమ్మాహ్వాయు లై యంహస్తిమిరగభస్తిమాలిశాలు లగు నలువు రుదయించి రాకాంచనాచలధీరు నాలవమగువ యగు తిరుమలమ్మకుఁ దిమ్మప్ప కోనప్ప సింగరాజు లనుపుత్త్రపుంగవు లంగీకృతప్రతాపపతంగసన్నిభు లై యున్నిఖిలావనీతలంబు నేకాతపవారణంబుగా నేలుచుందు రె ట్లనిన, ౨౦

ఉ. సుప్రతిభాచతుర్ముఖులు సూరిజనావనకామధేనువుల్
దీప్రతరప్రతాపు లవధిక్షితిభృత్తటసంచరిష్ణుదృ
ప్తప్రతిపక్షు లక్షయవిభావిభవాఢ్యులు రామరాజుతి
మ్మప్రభుపుత్త్రు లెల్లరును మానసుయోధను లాజిఫల్గునుల్. ౨౧

క. నలతిమ్మరాజు నీలో,త్పలరుచి యగుఖడ్గపుత్త్రి పాండుయశఃశ్రీ
గలిగించు ప్రాఙ్నిపీతా, ళి వెకలించుక్రియన్. ౨౨

చ. సరసము బాలభాగవతచంపువు దోనురి కోనసత్కవీ
శ్వరరచితంబు రామనృపచంద్రునితిమ్మయచిన్నతిమ్మభూ

వరుఁ డఖిలావనీజనశివంకరముం గయికొంట యొప్పు శం
కరుఁడు శశాంకరేఖయును గౌస్తుభ మంబుజనాభుఁడుఁ బలెన్. ౨౩

చ. స్థిరమతి రామరాజమహితిమ్మయవిఠ్ఠలరాజపుంగవుం
డరివధ మాచరించుతఱి నాజుల వాజుల నెక్కి యాడఁ ద
త్ఖురరజ మంబుదంబుల నిగుడ్చు వరింపఁగ నిర్జరాంగనా
కరధృతపుష్పమాల్యకలికాగళదచ్ఛపరాగరాగ మై. ౨౪

క. ఆవిఠ్ఠలేశ్వరానుజుఁ, డై వెలసినచిన్నతిమ్మయనృపతి వెలయున్
దేవేంద్రానుజుఁ డై మను, గోవిందుఁడు వోలె భువనకుశలప్రదుఁ డై. ౨౫

గీ. పాపతిమ్మరాజు భాసిల్లు నిత్యప్ర, సన్నవేంకటేశచరణజలజ
చంచరీక మగుచుఁ జంద్రాతపాటోప, విభ్రమాభిరామవిశదకీర్తి. ౨౬

ఉత్సాహ. రామరాజుతిమ్మరాజరత్నమునకు ననుజుఁ డౌ
రామవిభునిపెద్దకొండరాజు ప్రథమపత్ని సు
త్రామయువతిసమత మమత దాల్చు కొండమాంబకున్
శ్రీమనోజ్ఞు లైనసుతవరేణ్యు లమరి రుర్వరన్. ౨౭

వ. వారెవ్వ రంటేని. ౨౮

సీ. ధాటీముఖాటోపపాటితారాతిహృత్పాటిత(గ)దుఁడు కోనేటిరాజు
క్రొమ్మించుటలుఁగులఁ గ్రమ్మించు రిపుసేన గ్రుమ్మించుదొర పెద్దతిమ్మరాజు
అనిమొనఁ బగఱఁ గన్గొని పెండ్లికిని బోలెఁ జనుచిన్నతిమ్మరాజన్యవరుఁడు
భీమాహితస్తోమసామజేంద్రగ్రామసామజాహితమూర్తి రామనృపతి
నాల్గుపురుషార్థములలీల నలువనాల్గు, వదనములభాతి నిర్జరేశ్వరుగజంబు
నాల్గుకొమ్ములక్రియఁ బద్మనాభునాల్గు, భుజములవిధానఁ బొల్చిరద్భుతవిభూతి.

క. పెదకొండవిభుని రెండవ, సుదతికి శ్రీరంగమకును సుతు లిరువురు పెం
పొదవిరి యాబళరాజును, హృదయంగమమూర్తి వేంకటేశుఁడుఁ బరఁగన్.

గీ. రామరాజుతిమ్మరాజుసోదరుఁడు శ్రీ, రంగరాజుదేవి రాజవదన
తిమ్మమాంబ వెలయు దేవేంద్రునిల్లాలిఁ, బోలి నిత్యలక్ష్మి నేలి వాలి. ౩౦

గీ. కోనవిభుని తిమ్మభూనాథుఁడును రామ, నృపుఁడుఁ దిరుమలయ్య విపులకీర్తి
ఘనుఁడు వేంకటాద్రియునుమించిరవని శ్రీ, రంగరాజుసుతు లురంగహితులు.

మ. దివిజేంద్రాభుఁడు కృష్ణరాయధరణీదేవేంద్రుజామాత శ్రీ
ధవపాదాంబుజబంభరం బమరు మేధావేధ రామప్ప శా.

త్రవకంఠాంతరరక్తశీకరసరిద్ధారోర్మినిర్ధౌతఖ
డ్గవనీకీర్తిలతాంతగంధిలహరిత్కాంతాకచాభోగుఁ డై. ౩౩

మ. మహి నెవ్వా రెన సల్లరాజుచినతిమ్మక్ష్మాపకంఠారుణాం
బుహవిశ్చర్వణతర్పితాసిశిఖికిం బుష్పాయుధస్నిగ్ధవి
గ్రహసౌభాగ్యపరంపరాపరిధికిం గర్ణాటకైశ్వర్యని
ర్వహణాహార్యభుజాధ్వజాయుధపరీవారుండు రామప్పకున్. ౩౪

క. శ్రీరంగరాజురామ, క్ష్మారమణునికీర్తి జలధిజాలము దాఁట
న్నేరిచియును నేరదు రిపు, నారీనయనాశ్రుపూరనదిఁ దరియింపన్. ౩౫

సీ. ముసలిమా నని కాని ముదిరాశ్వభూజంబు వాతర ట్టనికాని వారిదంబు
వీచివా టని కాని వేలామనోభర్త రాకొట్టు నని కాని నాకమణియుఁ
బశుబుద్ధి యనికాని పర్జన్యధేనువు నరదాత యనికాని యచలధన్వి
పాదదా తని కాని పాండురాంశుండును బ్రతి వేఁడు ననికాని భానుసూతి
మహిమ శ్రీరంగరాజురామక్షితీశుఁ, బోల్పఁగాఁ దగువితరణంబుననటంచు
నారభటిఁ బ్రస్తుతింపుదు రంగవంగ, చోళమాళవనేపాళసుకవివరులు. ౩౬

ఉ. గుత్తెఅతిమ్మరాజు పరఁగున్ హరగాంగసితాబ్జకాంతులన్
గుత్త లొనర్చుకీర్తులఁ జకోరదృగాశ్రయపుష్పధన్వుఁ డై
యత్తొగవిందువంగడము నందలిభర్తకు సంభవించి రా
యెత్తున కెత్తు వచ్చు సిరియింపుల శౌర్యధనంబు సొంపులన్. ౩౭

ఉత్సాహ. రంగరాజువేంకటాద్రిరాజు వెలయుఁ గావ్యసా
రంగరాజు రంగరాజు రాజితప్రతిజ్ఞ సా
రంగరాజు ప్రజ్ఞ హరితురంగరాజు వీఁక సా
రంగరాజు రంగరాజు రాజభావుకార్చనన్. ౩౮

వ. ఇట్లు నానావర్ణమండలీకరగండండు ను జాళుక్యనారాయణుండు ను బిరుద
మన్నియవిభాళుండు ను ముత్తెంబరగండండు ను నురిగోలసురత్రాణి యు
నైన రామరాజుతిమ్మవిభునివంశంబు శశిబిందుసౌభరిసంతానసరణిం దామ
రతంపంబై పెంపు మెఱసె నతనితనయవతంసం బగు పినకొండ్రాజాఖండల
పుండరీకాక్షుండలిమండలేశ్వరఖండపరశుచండకిరణనిభప్రభావుం డై శ్రీ
వహించె నాపంచశరమూర్తికిఁ గీర్తితచరిత్రపవిత్ర యగుకోనమాంబకుం
గుమారరత్నంబులు. ౩౯

క. కోనేటితిమ్మరాజును, శ్రీనిధి చినతిమ్మరాజసింహంబును ల
క్ష్మీనిత్యుఁ డప్పలేంద్రుఁడు, దీనావనకల్పతరులు ధృతి మని రవనిన్. ౪౦

సీ. ధారాసమన్వితోద్ధతిఁ జాల మెఱుఁగెక్కి యభిమన్యువశవృత్తి ననుసరించి
భానుమండలసదాపరిచయంబునఁబొల్చి సకలాస్యగురుభావజయముగాంచి
స్వామికరగ్రహసౌశీల్యము వహించి భీమవిక్రమమునఁ బెంపు మెఱసి
కువలయచ్ఛాయానుకూలశైత్యము నొంది బహుముఖవిలసనప్రౌఢి నలరి
చెనకు మందోదరిని రోహిణిని హిడింబ, దేవసేననుఁ గృపిఁ దిగ్మదీప్తితరుణి
నుత్తరఁదటిత్తుఁదనమహోదాత్తహేతి, యెనయఁగోనేటితిమ్మరాజేంద్రుఁడలరు.*

సీ. గురుభక్తికాంతిసద్గుణదీప్తిబలముల రామచంద్రామిత్రరచనవాఁడు
శరశౌర్యజవమహౌజ్జ్వల్యపావనతల నరసింహవిగ్రహనటనవాఁడు
జయగానమతిభూతిసఫలకోపంబుల గురురాజగురుభవస్ఫురణవాఁడు
దర్పభోగక్షాంతిదానోన్నతస్ఫూర్తి వృషభేంద్రభూధారివిధమువాఁడు
రాజమాత్రుండె శ్రీరామరాజుతిమ్మ, రాజుపినకొండనృపసుధారాశివిధుఁడు
పరమవైష్ణవసిద్ధాంతపారదృశ్వ,దీప్తిదినరాజు కోనేటితిమ్మరాజు. ౪౨

సీ. సేవించు శ్రీకాంచికావాసు వరదరాజుల వపాగంధగంధిలముఖాబ్జు
నగ్రహారము లిచ్చు నవనిదేవతలకుఁ గూర్చు రామానుజకూటకోటి
ఘట్టించు నుద్దండతరవిపక్షఖండమండలాధీశులమదభరంబు
విక్రమార్కునిలీల వెలి వెలుఁగఁడు సత్యసంధమాకొను హరిశ్చంద్రుకరణిఁ
జటులనాసీరతుక్కారసంప్రసార, కటుశఫాంచలవిదళితక్ష్మాతలోద్ధ
ధూళిచుళుకితసప్తపాథోధిరాజు, తెలివి నుడురాజు కోనేటితిమ్మరాజు. ౪3

మ. కులపాథోనిధి పూర్ణచంద్రుఁ డగునాకోనేటితిమ్మక్షమా
తలనాథుం డొనరించునీవుల యశోధన్యాత్ము లై మాన్యు లై
బలవిభ్రాజితు లై కళాభరితు లై భాసిల్లు శ్రీవైష్ణవేం
ద్రులు వర్తింతురు దివ్యభోగనిధులై దుర్వారనిర్వైఖరిన్. ౪౪

గీ. అతనితమ్ములు చిన్నతిమ్మాధిపతియు, నప్పలక్ష్మాతలేంద్రుండు నమరి రవని
హరిహరులలీల మాద్రేయులట్ల విష్ణు, శంఖచక్రయుగం బన జగమువొగడ.

గీ. తదనుసంభవుండ ధర్మార్థమర్మవి, చారచతురమతిఁ బ్రసన్నకీర్తి
చంద్రికావిభూతచరమాద్రికందరాం, తరఘనాంధకారతతిని గృతిని. ౪౬

* ఇందు క్రమము విలోమముగానున్నది.

క. రంగప్పరాజ వైష్ణవ, పుంగవపూజావిధానపూతాత్ముఁడ శ్రీ
రంగపతికి నొనరించెద, మాంగలికతరప్రచారమణిహారంబుల్. ౪౭

— షష్ఠ్యంతములు. —

క. శ్రీపతికిఁ జరణశరణగ, గోపతికిఁ ద్రయీవతంసకువలయమునకున్
క్ష్మాపతికిఁ బూర్ణిమాశశి, రూపతిరస్కరణనిపుణరుచిరాస్యునకున్. ౪౮

క. ఇక్ష్వాకువరదునకును ద, రక్ష్వసురరిపుస్తుతాభిరామునకును బుం
డ్రేక్షుధన్వాసనగురునకు, భిక్ష్వంతఃకరణసరణిబింబితరుచికిన్. ౪౯

క. శ్రీమంతునకును గావే, రీమధ్యద్వీపగృహికి ధృతగతమహికిన్
భీమోద్దామనిజాంశు, స్తోమస్తబకాస్తసకలసురతేజునకున్. ౫౦

క. కలికలుషవిషమపీహార, కలితలలితనిజగుణప్రకరవిధువునకున్
ఖలరూపావిలకోపా, తులఖేటాహిప్రతాపధూమాంకునకున్. ౫౧

క. సాత్యవతేయస్తుతునకు, సత్యవచఃప్రత్యయప్రసన్నాత్మునకున్
నిత్యానిత్యవివేక, స్ఫాత్యాయతతపస్వినిధికి శమసేవధికిన్. ౫౨

క. ఆముక్తమాల్యదాకబ, రాముక్తప్రసవమాలికార్చితునకు స
త్యామానసవల్లభునకు, మామావాగ్గోపయువతిమానాహృతికిన్. ౫౩

క. యజ్ఞేశ్వరునకు నిఖిల, ప్రజ్ఞేశ్వరునకును నిగమపాటచ్చరదో
రాజ్ఞావజ్ఞాకరునకు, సుజ్ఞానిమనస్త్రికూటశుకరూపునకున్. ౫౪

క. చరణనతిశమితరాధా, తరుణీపరిణాహరోషతరణికి వినమ
న్నరతాపహరణచరణాం, బురుహచ్ఛత్రునకు నమితబుధగోత్రునకున్. ౫౫

క. శ్రీరంగరాజునకు ధృత, సారంగదినాధినాధచక్షూరుచికిం
గారణకారణమునకును, నీరధిగేహునకు నీలనిభదేహునకున్. ౫౬

సీ. అభివందనసహస్ర మమరించి నన్నయభట్టుమార్గము కొంత పరిఢవిల్లఁ
దిక్కనమఖిసూక్తిఫక్కిక యొకకొంత పెనుపొంద నెఱ్ఱనప్రెగడఫణితి
యొకకొంత తిలకింప నొకకొంత నాచనసోముగీర్విభవంబు సొగసుమీఱఁ
ద్రిపురాంతకునివచఃస్థేమంబు నొకకొంత కొఱలఁ శ్రీనాథోక్తి కొంతనిగుడ
మఱియుఁ దక్కినసుకవుల మధురవచన, రచనలును గొంతరాణింప రసనిబంధ
బంధురముగాఁగ నేనిచ్చుభవ్యకావ్య, హారమునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన.

వ. అని సాంబోపాఖ్యానచంబూకావ్యంబు శ్రీరంగపతికి నంకితంబు గావించితిఁ
దత్కథానిగమవిధానంబునకు నోంకారంబుగాఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుక
యోగీంద్రునకి ట్లనియె. ౫౮

—కథాప్రారంభము—

గీ. సాధునతబుద్ధి హరికథాశ్రవణసిద్ధిఁ, దనివినొందక యున్నాఁడ ననిన మఱియుఁ
జిత్తమలరఁగ నాపరీక్షిత్తుఁ గాంచి, యూహ గొనసాఁగి యాశుకయోగివలికె.

శా. శ్రీలక్ష్మీకుచశాతకుంభకలశీశృంగారహారంబు ధా
త్రీలావణ్యసరోమరాళము శ్రుతిశ్రేణీరహస్యంబు గో
పాలత్వంబు వహించె శిష్టజనులం బాలింప దుష్టాసుర
వ్యాళప్రేక్షణతార్క్ష్యమూర్తి యగుచు న్బృందారుమందార మై. ౬౦

సీ. దేవకీవసుదేవపావనప్రాగ్జన్మసుకృతౌఘపుష్పలావికవరుండు
లాటనాకద్రుమూలంబున నంటొత్తి ప్రబలఁ జేయుటయును బాహువిటప
శాలియై యంగుళచ్ఛవిపల్లవశ్రీలఁ దగుపాంచజన్యసౌందర్యలక్ష్మి
ననిచి నాభీసరోవనజాతగుచ్ఛమై శ్రీవత్సషట్పదస్థితిఁ దనర్చి
చరణసింధుమరందనిష్యందధార, గాఱఁ గౌస్తుభఫలితమై కానఁదగిన
కృష్ణసంతాన మాభీరకిసలయోష్ఠి, పాల మను నందమందిరావాలపరిధి. ౬౧

క. పూతనఁ గృతనిఖిలార్భక, శాతన మాయాభ్రపిహితశత్రుమహాప్ర
ద్యోతనఁ గంపితదివిష, చ్చేతనఁ గృష్ణుం డపూర్వచేతనఁ జేసెన్. ౬౨

క. శకటము నాసురకర్మ, ప్రకటము నిజఘోరఘోషభగ్నాభముజా
నికటముఁ గంసప్రియకృతి, నికటము వికటముగ విఱిచె నిసువతఁ డలుకన్.

గీ. గేలిం బయికొనుబలుసుర, గాలిం బటువిటపకేళిఁ గంపితనగనా
గాలి నకాలోదితలయ, కాలి న్వనమాలి తూలికాగతిఁ దూల్చెన్. ౬౪

క. ఆర్యకుఁ గవివర్ణితనిజ, చర్యకు గుణధుర్య కవనిసమధైర్య కురు
స్థైర్యకు నందునిభార్యా, వర్యకు జగ మతఁడు వదనవనధిం జూపెన్. ౬౫

సీ. ఈబిడ్డనిపదాబ్జ మీశానకోటీరహీరకోరకమైన యేటిఁ గనియె
నీపసిబాలకుఁ డిసుమంతనునుబొజ్జ ముజ్జగంబుల నొక్కమూల దాఁచె
నీడింభకునినాభి నింతకుఁ దాతయౌ ధాత నీనిన తెల్లదమ్మి వుట్టె
నీపాపనికిఁ గన్నులై పెంపువడసిన రవిచంద్రు లుత్తమగ్రహము లైరి
యని యదుపురోహితుం డైన ఘనుఁడు గర్గుఁ
డెఱుక సేయంగ నందకు నెఱుక పఱిచె
నందనందనుఁ డైనగోవిందుఁ డఖిల
వేదములు గానలేని నిజోదయంబు. ౬౬

క. సిరికి నాశ్రితభయహరి, హరికి హరికిఁ బదానతారికి వినమ
త్సూరికి నందవ్రజసం,చారికి నత్యుజ్జ్వలప్రచారికిఁ ద్వరికిన్. ౧౭

క. హరివంశుఁ డయ్యెఁ గావున, హరి తెఱఁగున నఖిలజనులు నానతులై రా
హరిసీరులకును నోర్వని, హరిహయరిపులిండ్ల మొలచు హరితతృణంబుల్.

మ. పెరుఁగు న్వెన్నలుఁ బాలు నేతులును దృప్తిం బొందఁగాఁ గ్రోలి బి
ట్టరుగు న్వేఱు గృహాంతరంబులకుఁ జంద్రాస్య ల్గదుర్ దూఱినం
బెరుఁగుం గల్లకు నోర్వనట్టికరణిం బెంద్రోవఁ దప్పించి వే
తిరుగుర్ దుర్గమ మైనమార్గమున నిందీభర్త ధూర్తోద్ధతిన్. ౧౯

సీ. కప్పుఁగెమ్మోవికి గమకించు గమకించి కినిసి జంకింప గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగు
నురుకుచాద్రుల నంట నూహించు నూహించి క్రేళ్లుమలంగిన డిల్లపోవు
ముద్దుఁజెక్కులు నొక్క ఖద్దించు ఖద్దించి తారసింపమిఁ దహతహఁ జలించు
జఘనంబుఁ బైకొన సమకట్టు సమకట్టి చేయాక తారినఁ జిన్నవోవుఁ
దలఁపుగలిగియుఁగులశీలములకులొంగి,వలవమినటించునాభీరవనజముఖులఁ
జేరి హరి చిట్టకంబులుసేయునపుడు,దిట్టతన మప్పటికి గడిదేఱకునికి. ౨౦

క. హారములు తాన దొంగిలి, హారాపహుఁ గంటి వీఁడె యని వే ఱొకనిన్
వారిజవదనలకడ నిడి, వారికి వారికిని శౌరి వా దొనరించున్. ౨౧

క. భామలకొప్పుల మైనపుఁ,బాముల నిడి హాదు వెఱచి పరువిడఁ గృష్ణుం
డేమియు లేదని వెసన, ప్పాములఁగనుమూపి యభయపాణి యొసంగున్.

క. జలకంబులాడు చెలువల, వలువలుహరియించి నన్నువలె నైతిరి యో
కలకంఠులార యని హరి, కలకల నగు బొజ్జగదల గంటలు వొదలన్. ౨౩

చ. జలదళవాయుభక్షు లయి శాంతియు దాంతియుఁ బూని కానల
న్నిలిచి భజించుబోధరమణీయులు చుట్టెడుధ్యానరజ్జుల
న్నిలువక జాఱి జాఱి చను నిర్గుణుఁ డౌర యశోదచే నులూ
ఖలమునఁ గట్టఁగాఁ బడియెఁ గల్గునె మేర ప్రభుత్వశాలికిన్. ౨౪

చ. పరమజ్ఞానిహృదంతరాళమణిదీపంబుల్ నమన్నాగకి
న్నరనక్తంచరనాకనాయకశిరోనాళీకరాగప్రభాం
కురనీరాజితము ల్నిజాంఘ్రితలము ల్గోపాలబాలుండు ని
ల్పె రటద్గోఖురధూళిధోరణుల నాబృందావనక్షోణులన్. ౨౫

క. మత్సముఁ గన ననుదానవ,వత్సము జగదంతర ప్రవర్ధితహింసా
కుత్సముఁ గఠినోపలదృఢ,వత్సము శ్రీవత్సధరుఁడు వ్రాల్చెం బెల్చన్. ౭౬

గీ. అసురమన్మథతాడితుండగుచుఁగృష్ణు, ముష్టికినిజీవధనమిచ్చిమోహియయ్యె
నహహా స్త్రీలింగమాత్రమే యంతచేసెఁ, గేవల స్త్రీమహిమవితర్కింపనేల.

గీ. చంచువిదళితభువనప్రపంచమైన,క్రౌంచముఁబయోదవర్ణుండు చించియొప్పె
నహివిభూషణనారాయణాస్త్రధార, త్రిపురసౌధతలమ్ము భేదించినట్లు. ౭౮

సీ. మానసౌకములీల మలయు యోగీశ్వరమానసమానసమందిరంబు
కీరంబుకైవడిఁ గెరలు వేదాంతసంకేతపంజరవసతిస్థిరభర్త
పికముచందంబునఁ బ్రేలు నిర్జరవరానీకపల్లవితామ్రకోకిలంబు
మొకరితేఁటియుఁబోలె మొరయు దుగ్ధాంభోధికన్యకావదనపంకజమదాళి
ప్రేమబలరాముఁడనుపూర్ణసోమురాకఁ, గూరిమివహించు గోపచకోరకంబు
ద్విజవినోదంబు చూపుట తేజ మతని, కాచరితసద్విజానందుఁ డగుటకతన.

మ. సహజజ్ఞాననిధానసాధుజనయజ్ఞక్షోణులందు న్హవి
ర్గ్రహణంబుం బొనరించుకృష్ణునకు సౌఖ్యంబిచ్చు రాధాముహు
ర్ముహురుద్గారితభావరాగరససమ్మూర్ఛత్తటాక్షేక్షణ
స్పృహ చల్దుల్భుజియించుచో రుచులు దేర్చెం గాన నక్కానలోన్. ౮౦

క. ప్రజ గరము సంతసిల్లఁగ, నజగరము నశేషలోకహారణగుణోద్య
న్నిజగరము నిర్దళించె, న్భుజగారిధ్వజుఁడు విబుధబుధసన్నుతుఁ డై. ౮౧

క. కాళియఫణిఫణఫలకో, త్తాలమణిస్థగితరంగతలనర్తనలీ
లాలసితమున యశోదా,బాలకుఁడు వినమ్రలోకపాలకుఁ డమరెన్. ౮౨

గీ. కాళియాహిస్ఫటోపలఘట్టవీథిఁ, బంచతాళప్రబంధప్రపంచమెట్లు
గొనియెనొక్కొ శిరీషాగ్రకోమలంబు,లడుగుఁదమ్ములుదనుకునందార్భకుండు.

క. కలిగి తిన శౌరి తాళీ, ఫలసహితం బహితగర్దభదనుజదాయా
దులతల లిలపయి రాలిచె, బలయుతులకుఁ జేయరాని పనియుం గలదే.

సీ. కల మయ్యె మేటియేకల మయ్యె విలయాబ్ధిఁ గ్రీడింప నేర్చినజాడవాని
ధన మయ్యె మోక్షసాధన మయ్యె నిజభక్తజనములఁబోషింపఁజాలువాని
సవ మయ్యె విధులతాసవ మయ్యె యాయజూకాచారఫలదాతయైనవాని
ఘనమయ్యెసూత్రాఘనమయ్యెనలరు నెయ్యదియామహిమతానయైనవాని

వాసుదేవుఁ బదానతవారిదేవు, ననదుగాఁ జూచి వత్సాపహరణ మజుఁడు
చేసియూరకతనుదానమోసపోయెఁ,దఱచి వెఱపింపఁగాఁబోయి వెఱచినట్లు.

మ. నలముం బోలెఁ జరాచరాకృతులఁ బూనం బైపడంజేసెఁ గా
నల మున్నిట్టిది గానఁ బోల దని మంద ల్గ్రొందలింపన్ దవా
నలముం గ్రోలె నఘాసురాంతకుఁడు లోనం గుక్షువిశ్వంబు పై
నలము న్నాక య దట్టు*లేల యగు ధర్మాయత్తసద్వృత్తముల్. ౨౬

పృథ్వి. చలంబు ప్రబలంబుగాఁ జటులవిక్రమాలంబునిం
బ్రలంబు హలపాణి పాల్పడ నొనర్చె నానామరు
త్ఫులంబు విరిసోన పైఁ గురియఁ దస్మరందాంబుపం
కిలం బగునిజాకృతిం గృతకబాలుఁ డొప్పం గడున్. ౨౭

చ. వల్లవవల్లభుండు చెలువల్ జలమాడఁగ దత్తటీతటీ
పల్లవముల్ హరించి తనుఁ బ్రార్థనచేసిన నీక నవ్వి, నా
పల్లతికాలవిత్ర మయి పాండవపత్నికి నెట్టు లిచ్చెనో
చుల్లరవెట్టు ప్రల్లదపుజూదరి సిగ్గువడం బటానలుల్. ౨౮

సీ. శమనసహోదరీసలిలకేళికఁ దేలి కలశాబ్ధినీఁదుపోకడలు మఱచెఁ
దోడిబాలుర నెక్కియాడువేడుకఁ గూడి గరుడాధిరోహణోత్కంఠ మఱచె
నలుచుట్టు నాలమందలుగ్రమ్ముకొనియున్కి జగములొనర్చునోలగము మఱచె
రాధాపరీరంభరసపరవశుఁ డౌట మరుఁగన్నతల్లిపై మమత మఱచె
మఱచుఁగా కేమి దొరలకు మఱపు లేదె
మఱవఁ డొకటియ యామేటిమాయలాఁడు
కాందిశీకార్తితానేకగాఢశోక
పరిహారణపౌరుషారంభపాటవంబు. ౨౯

గీ. మంద గొందల మందఁ బురందరుండు, ఱాల బలువాన గురియఁ గరాళలీల
నడఁగ గోవర్ధననగంబుగిడుగుచేసె,మడుఁగుమాలాలియడుగుపెన్నాయవడుగు.

సీ. పసిగాపుఁబూఁబోండ్లపాలిండ్లపంచలు మరగెఁబో వేదాంతమందిరుండు
మొఱుఁగంగఁగ్రాఁగినతెఱపియావులపాలఁ దనిసెఁబో హవిరన్నతర్పితుండు
ప్రేలు లీలనొనర్చు వేణునాదములకు మోహించెఁబో జగన్మోహనుండు
ధేనుసాంగత్యవిధేయుఁడై దినములు గడపెఁబో ముక్తసంగస్పృహుండు

* నలముంగ్నానకదట్టు– మూ.

విప్రభార్యల నార్యల వేఁడి కనిన,భోజ్యముల నారగించెఁబో పూర్ణకాముఁ
డాగరుఁడగురాకు సెజ్జలనొత్తిగిల్లి, ప్రౌఢివహియించెఁబోయాదిభోగిశాయి.

మ. స్థిరవంశోద్భవ మై మహావివరి యై చేపట్టఁగా యోగ్య మై
పరితఃపర్వసమగ్ర మై నిజముఖప్రావిర్భవద్రాగ మై
పరమాప్తుండనుబోనివంశలత సంభావించె ఘోషాంగనా
స్మరదాహహావధి యూ నిజాధరముచేఁ జక్రాయుధుం డాక్రియన్. ౧౨

వ. చిత్తజగురుం డాభీరమత్తకాశినుల చిత్తంబులు నిజాయత్తంబు లగుట యెఱింగి యామెఱుంగుఁబోఁడుల తెఱం గఖిలంబును సఫలంబు చేయం గడంగి బెడంగుమెఱసి సరసచతుర్విధశృంగారాంగీకారమనోహరాకారుం డై తోరంపుసజ్జకంపుపూవునీటి యేటిక్రీయూటల చలువఁజెలువంబులగు పరువంపు మరువంపుఁబొదలఁ బొదలు ప్రాచీనంబుల గోచరితలోచనోత్సవం బై సమర్పితదర్పసారగంధధురంధరంబులును... నైనయతిసౌరభకుంజపుంజంబుల నుదంచితం బై పంచమస్వరప్రపంచనంచిత వియచ్చరచమరవాలకచానిచయ గేయంబులగు కోకిలనికాయంబులకు నావాసంబు లై మాసరంబు లైన కురవకతరువకులకులంబుల దలం బై శంబరవిమతవిజయతోరణమాలికాడంబరవశంవదంబు లగు నసమశరతురగపరికరంబు కోలాహలంబుల నాచరితపిరహిణీహృదయహాలాహలంబు లైన నిస్తులగోస్తనీకాయమానంబులఁ బ్రస్తుతం బై పున్నమరేయునుం బోలె నతిశీతలచంద్రకాంతంబును నక్షత్రవీథియునుం బోలె నదూష్యపుష్యరాగంబును బలవిరోధికరస్థలంబునుం బోలె నుజ్జృంభితవజ్రంబును వసంతసమయంబునుం బోలె నుదీర్ణప్రవాళజాలంబును, రఘుపతిసైన్యంబునుంబోలె నుత్తాలనీలప్రకాశప్రకంపితంబును మేరుకుధరంబునుంబోలె భూరివిభవభాసమానంబును నైన యొక్క కృతకకుధరకందరామందిరప్రఘాణంబున సుఖావహం బగు పచ్చలం గట్టిన కుట్టిమస్థలంబున ననల్పకల్పతరుచ్ఛాయామండలమధ్యంబున నభంగురత్రిభంగిసౌభాగ్యం బొనగూడఁ బ్రౌఢతనంబు మెఱసి పరస్పరపల్లవితపురాణస్థాణువగు వేణువుపూరించుటయు నాచల్లగాడ్పునం గ్రేళ్లుదాఁటి పాళికి హాళికింబడి మాళవికి ప్రీళ విరిసి లలితకుఁ గళితనీవిక లై రామక్రియకుఁ బ్రేమక్రియ నెఱపి బహుళికిం దహతహ గెరపి వరాళి విరాళిగొని మహాయోగినీజన్మబునుం బోలెఁ బరిత్యక్తేతరవిషయవ్యాపారంబుగ ఘో

షద్యోషిత్సమూహంబు సమూహంబుగాఁ బఱతెంచి యుదంచితంబు లగు నఖరరత్నకిరణ కిసలయంబులు చరణాంబుజ హంసక చంచుపుట రుచినిచయంబులపగిదిఁ జిగురుకొనఁ గనకకర్ణికార కేసర పిశంగం బగు మెఱుంగుటొల్లియ యుత్ఫుల్లనాభినళినగళితపరాగపటలంబుబటువునఁ గటితటిసంఘటిల్ల నుల్లక్షిత శ్రీవత్సమేఘంబును నుదారకౌస్తుభగభస్తిమాలియు నగు నురస్థలనభఃస్థలంబున నతిస్థూలవిమలముక్తాఫలలలఁతికాసంతానంబు మందాకినీసౌందర్యంబు నందింప దరహాససుధాసారనిలయంబగు వదనవలయంబునం గాఁపురంబున్న కైరవగృహమేధులుంబోలె విమలవిశాలవిలోచనంబు లనుగ్రహాతిథ్యంబున భక్తజననిగ్రహంబును బరిహరింప వలరాజు బలిగృహమహీతలంబులు మొదలగెలిచి పిదప సురపురంబుగుఱిసేసి తలవింటనంటించి తెగనిండఁ దిగిచిన కలువపువ్వ్వ ములికియునుం బోలె నదభ్రవిభ్రమ విరాజిత భ్రూయుగమధ్య సంధానిత మార్గమదోర్ధ్వపుండ్రంబు దీండ్రింపఁ గరంచి పోసిన సునాసీరశరాసనంబు నీలశైలశిరోభాగంబున ఘనీభవించు మించునం బింబంబు గొంచెంబుగాని డాలున మాళి ప్రమోదంబున భాసిల్ల శ్రుతిజనకంబగు నాసాముకుళంబునం బొడమిన ప్రణవంబునుం బోలె ముక్తాముత్తియం బక్కఱపఱుప నవలావణ్యసుధాజలధిఁ దలచూపు మకరశిశువులపసిమిగల చిలుకతెక్కలకు మక్కువదెలుపు కిరీటిపచ్చలపొంగళ్లు చెక్కిళ్లఁ జెలంగఁ గంకణక్రేంకారభ్రమరఝంకారసంకులంబును దరుణాధరారుణ్యప్రవాళ లావణ్యలలితంబు ను నంగరాగపరాగపరభారశోభితంబును ఋజుభుజావిటపపటుతరంబు నైన దివ్యవిగ్రహంబు భావికాలంబున నవనికి నవతరింపఁగల పారిజాతంబురీతి సత్యభామా ప్రియకరంబై చెన్నొందంగ నున్నయవ్వెన్నునిం గదిసి వివిధవిలాసంబులు పచరించి రప్పుడు. ౯౩

క. జలనిధిశయనుం డొకసతి, యలకావళిఁ బెడమరల్చి యధరము గ్రోలెన్
వలరాచయాఁకమామిడి, సెలగొమ్మను బండుఁగ్రోలు చిలుకయు పోలెన్.

క. లలితకుచకుట్మలోదయ, కలిత నొకపురంధ్రి నతఁడు కౌఁగిటఁ జేర్చెన్
వలిదమ్మిపువ్వుమొగ్గలు, గలనలినిం బొదువు నసితకలహంస మనన్. ౯౪

క. సరసీసరోజరేణూ, త్కరములచేఁ గప్పఁబడిన కలభము వోలెన్
హరి యొకసతిచనుమిట్టల, నెరసిన గందవొడి తనదునెమ్మే నంటన్. ౯౫

గీ. అపరపక్షంబు చంద్రునియందు నంత, కఁతకును గాళిమము దెచ్చునట్లపోలెఁ
గృష్ణుఁడొకయింతిచెక్కులఁగీలుకొలిపెఁ, జిత్రతరనూత్నమృగమదపత్త్రలతలు.

గీ. శ్యామలాంగి నొక్క కామినిఁ గృష్ణుండు, ప్రిదిలిసనక పట్టి పెనఁగు టొప్పె
జంభవిమతనీలశకలమ్ము దూర్వాద, శమ్ముఁ గమిచి విడనిలాగు వోడమ. ౯౮

క. భృంగము లతికామధువున, నంగము దడియంగఁ జేయునను వున నొకఘో
షాంగన మైచెమరునఁ దోఁ, గెం గుహనామనుజమూర్తి కేళీపరుఁ డై.

క. నవనఖపదముకుళము లొక, ధవళేక్షణమేన నునిచెఁ దామరసాక్షుం
డు విపినలక్ష్మికి మాధవుఁ, డవిరళగతిఁ గింశుకములు హత్తించు క్రియన్.

క. వెన్నునినఖరేఖం దగు, వెన్నున నొకనీలనీలవేణిక దనరెన్
మిన్నున డాసినసురచా, పోన్నతి నుతివడయు వర్షయో యిది యనఁగన్.

సీ. పడఁతులఁ గుదియించి పైచేల రాఁ దివ్వ నలయికఁ బొందె వస్త్రాపహారి
కలయిక నలయు నింతులయూర్పు వడఁ గసుగందె వాత్యాదైత్యఘాతుకుండు
పొలఁతులు దక్కింపఁ బొడముబియోగాగ్నిఁ గ్రాఁగె దావానలగ్రాసకాంక్షి
మోహాస్త్రవచక్రములకు లోనై చిక్కె విఘటితానశ్చక్రవిక్రముండు
వనితలధరామృతౌఘసర్వస్వమెడరు, వేచి కొనిపోవనగుచుండె వెన్నముచ్చు
భోగమునఁ గాని యూరకపోవ దహహ, ధరణినరులాచరించు చేఁతలఫలంబు.

మ. భవపద్మప్రభవాదిభాగవతులు న్భావింపఁగారాని నై
భవ మాభీరకురంగలోచనలతో భాషించుచు న్నవ్వుచుం
గవయం గోరుచు మోవితేనియల కాకాంక్షించుచు న్లోచనో
త్సవము ల్సేయుచునుండెఁ దత్సుకృతము ల్చర్చింపఁగా శక్యమే. ౧౦౩

శా. ఆబృందావనవీధికావిహరణం బావాంశికావాదనం
బాబంధుప్రియకార్యనిర్వహణ మాహంసోక్ష్భవాఖేలనం
బాబిబ్బోకవతీసతీక్ష్ణతరనేత్రాగ్రప్రసూనార్చనం
బాబాల్యోచితచర్య లీశ్వరున కాహా యెంత యిష్టంబు లే! ౧౦౪

వ. ఇట్లు శరత్సమయసముదితం బగుపున్నమనఁపు రేయి వెన్నుండు వివిధరూపం
బులం జూపట్టి రాసక్రీడావిశేషంబున నశేషభువనమోహనుం డై బృందా
వనంబు నిజచరణారవిందవిన్యాసపావనంబుగఁ జేయుచుండి వెండియు న
వ్విభుండు. ౧౦౫

క. పాపమతి నందుఁ బొదివిన, యాపెనుఁబామును నఘారి యటు సేయఁడయే
నాఫణిఁ దీర్చఁగఁ దలపై, నాపగ గలయతఁడు నోపునా వాఁజె యవలన్.

శా. ఆవిద్యాధరశాపమోచకుఁడు బృందారణ్యమార్గంబునం
బూవుంబోఁడుల నాహరించి చను నల్పు న్గుహ్యకుం గిట్టి త
జ్జీవగ్రాహపురస్సరంబుగ హరించె న్మౌళిమాణిక్య మే
త్రోవన్ దుష్టవిమర్ది యైనదొరఁ జెందు న్భద్ర మచ్ఛిద్ర మై. ౧౦౭

సీ. మీన మై వివిధాపదాన మై మును మిన్కు తెరువాటుకాని రోధించి త్రుంచి
కూర్మ మై పాలితధర్మ మై యమృతంబుఁ బుట్టించి వేల్పులఁ బొంకపఱిచి
కోల మై యుద్వేలలీల మై విలయాబ్ధి యడుసునఁ గ్రుంగినపుడమి యెత్తి
సింహ మై రోషాగ్రరంహ మై దైతేయపట్టబద్ధునిఁ గిట్టి పొట్టచీరి
వామనంబును నతసుధాశేమనంబు, నై నరూపున నడుగింట నవనిఁ గొల్చి
యలరె నేదివ్యతరతేజ మామహంబు, కేశిమాయాపయోరాశి గెల్చుటకుదె.

సీ. శేషమస్తకమణుల్ చిందువందుగఁ జేయులీలమై ముంగాల నేల ద్రవ్వఁ
గెరలి మూఁపురము నిక్కించి రవీందునక్షత్రలోకంబు లొక్కటగ నెత్తు
వెస ఖణిల్లని అంకె వేసి కల్పాంతసంవలదశనశ్రేణి మొలవఁ బెట్టఁ
దోఁక యల్లార్చి వాతూలంబు లేడింటిఁ బిలిపించి దిక్కులు గెలువఁ బనుచుఁ
జూపు లడరించి కాలాగ్నికోపు లెత్తు, మేటికొమ్ముల బలు మేని తీఁట వాపి
శింశుమారంబు నలరంగఁ జేయునట్టి, కడిఁది యాఁబోతుఁ జుఱువు చ్చెఁ గైటభారి.

క. అలశంఖచూడుతలమణి, తలగొని మణిఘుటితభోగతతిఁ గలశేషుం
దలపించు రోహిణీసుతుఁ, గలసి తిరుగు హరి సగంధకస్తూరిక్రియన్. ౧౧౦

—రామకృష్ణుల మథురాపురగమనము.—

క. అక్రూరుం డరుదెంచెం, జక్రిం గొనిపోవఁ గంసజనపతిసభ కా
చక్రి కటఁ గలుగు శాత్రవ, చక్రేశ్వరజీవపవనచయచర్వణముల్. ౧౧౧

క. మథురాపట్టణమునకు, న్మధురాకాచంద్రనిభులు మాధవసీరుల్
మధురాకృతు లై చనుటయు, మధురాగాసక్తహృదయమధుకరలీలన్.

వ. సమస్తజనంబులు మనంబునం బొదలుముదంబునం బొదలి గంధసారకాల
స్కంధప్రసూనంబులు నుం గైలాసనీలశైలశిఖరంబులు నుం గర్పూరకస్తూరి
కారాసులును గంగాకాళిందీతరంగంబులును గైరవేందీవరకళికావిర్భావం
బులుం గా నాగోపార్భకులం దలంచిరందు, మఱియును. ౧౧౩

సీ. పరివాదినీలత ల్పలికించి పలికించి * చిలుకకుఁ బద్యంబుఁ జెప్పి చెప్పి
వలరాచరేఖలు వ్రాయించి వ్రాయించి గోస్తనీస్తబకముల్ గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి

* పలికించి పలికించి-మూ,

విరులదండలు గట్టఁ బరికించి పరికించి గంధానఁ గస్తూరి కలిపి కలిపి
లీలఁ జిత్తరువులు లిఖయించి లిఖయించి యలరఁ దీవలకు నీరార్చి యార్చి
మదనశాస్త్రరహస్యము ల్చదివి చదివి
యనుఁగుగమిఁ గూడి యేకాంత మాడి యాడి
విడిచి వచ్చిరి బలకృష్ణవీక్షణాధి
కాంక్ష మధురాపురములోనికాంత లెల్ల. ౧౧౪

గీ. జలదపదవినుండి ఝంఝూనిలాహతి, వ్రాలుచంద్రరేఖవోలె నోర్తు
కప్పువేల్పుఁ జూడ దెప్పరంబునఁ బోవ, మూల వీడి రాలె మొగలిరేకు.

గీ. సామిఘటితహారదామంబు తనయంఘ్రి, యుంగటమునఁ జేర నోర్తు జరిగె
మదనపట్టదంతి మదమెత్తి బలువెండి,సరిపణిని బొల్చి చనువిధమున. ౧౧౬

శా. శ్రీదళ్లోత్త మొగంబున న్నొసలిపైఁ జెల్వారఁ గస్తూరికా
శాదారోపము కీలుగం టురిలి పశ్చాద్భాగముం గప్పికోఁ
గా దంతావళయాన యొక్కతె హరిం గన్గోఁ జనుం జంద్రమః
పాదగ్రాసలసద్విధుంతుదనభఃపద్యాసమద్యోతమై. ౧౧౭

చ. అనుపమభక్తితోఁ జిగురుటాకులఁ గప్పి లతాంతమంజరుల్
కనకకడారశాటికను గానుక యీఁ జనుదెంచులీల నో
క్కనలిననేత్ర వచ్చె వలిగబ్బిచనుంగవఁ గేలనూఁది య
ల్లనఁ దను మీఱి పోవు నబలాజనముం బలుమాఱు దూఱుచున్. ౧౧౮

సీ. అఱజాఱునెఱివేణికటిపాఁపకొమ్మకు వెడలుగ్రుడ్లలు వోలె విరులు రాల
నమ్రతార్ద్రశశిమీఁదనడరుచిహ్నముఁరీతిఁ జెమటమోమునఁ బత్రకములు నెరయ
ముఖపద్మదళమున మొకరితేఁటి నటించుసూటి వాతెఱఁ బలుసోఁకు దనరఁ
గ్రొక్కారునిల నింద్రగోపంబు లెలసినగతి మేన నవనఖాంకములు వొడమఁ
గోరికకుమున్న మనసు దాకొనఁగ మనసు
కంటెఁ దహతహ పెన్నాటకముగ నోర్తు
దర్పకరణాంతతాంత మాతనువు న్నలియ
వేడుక నఘాసురారాతిఁ జూడవచ్చె. ౧౧౯

సీ. పురుటింటిలోఁ గ్రోలెఁ బూతనాస్తన్యంబు ప్రతిపాకముగఁ బ్రాణపంచకంబు
శైశవోచిత మైన చరణాభినయమున నెఱిచూపి బలుబండి విఱుగఁ దన్నెఁ
గనికరం బెడలి ప్రేఁకన రాఁగ మెడనెక్కి యసువులు గ్రక్కించె ననిలదనుజుఁ

గటిభాగవలదులూఖలసామజముఁ గూల్చి యవనిఁజాఁగిలఁజేసె నర్జునములఁ
గేళిఁ గాళింది వెడలించెఁ గాళియాహి, గోపికామానధనములు గొల్లలాడె
నిష్ఠురదవాగ్నిపారణనైష్ఠికునకు, నీజలానుజునకు నెవ్వ రీడు పుడమి. ౧౨౦

క. అస్మద్భాగ్యోన్నతిఁ గలి, ఘస్మరుఁ బొడగంటి మనుచుఁ గలకంఠులు శా
తస్మరశరతాడిత లై, విస్మితమతు లైరి వివిధవిలసనములతోన్. ౧౨౧

సీ. సప్రాణముగ రాచచాకిచేఁ గైకొన్న పటవిశేషములు సిబ్బములు గాఁగ
వాయకదత్తభూషాయోజితేంద్రనీలములు దానార్థిభృంగములు గాఁగ
నాసుదాముని పువ్వులందలిపుప్పొడి గమియు ధరాపరాగంబు గాఁగఁ
గుబ్జాసమర్పితకుంకుమామోదసంపద మదగంధవిభ్రమము గాఁగ
నుఱక బృందావనంబుననుండి వచ్చె, రామకేశవనామకసామజములు
కంసమానసముద్విగ్నగతిఁగలంగఁ, జొచ్చి క్రీడించు టెంతయుఁజోద్యమయ్యె.

మత్తకోకిల. యాగభోక్తయు ధర్మవక్తయు నైనదేవుఁ డొనర్చె నే
యాగధర్మవిభంజనం బది యద్భుతక్రమమంచు నా
నాగతు ల్దివినుండి పల్కఁగ యాదవాధిపుఁ డాధను
ర్యాగముం దెరలించె వంచకు లైనక్రించులు బెగ్గిలన్. ౧౨౩

సీ. ఇవి పాదములు గావు భువి నాల్గుచెఱఁగులఁ గీలుకొల్పిన యెల్లకాలు గాని
యిది వాలవల్లి గా దిల మోవలేక రూపాంతరం బైనశేషాహి గాని
యివి దంతములు గా వహితఖాదన మొనర్చు చిరరోషశమనదంష్ట్రికలు గాని
యివి కుంభములు గావు వివిధాద్రిసంతతి యెలసి వర్ధిలు పుట్టినిండ్లు గాని
బృంహితమ్ములు గా వివి పృథులవిలయ,దీర్ఘనిర్ఘాతఘోషోపదేష్ట లైన
గురువరులుగానియన నెదుర్కొని పెనంగు,కువలయాపీడకరిహరిగూల్చుటొప్పె.

క. ఆకరిదంతము మూఁపునఁ, గైకొని శ్రీకృష్ణుఁ డమరుఁ గంసచ్యుతికై
తూకొన్న శ్వేతధనువుం, జేకొన్ననభంబు కరణిఁ జిరవిక్రముఁ డై. ౧౨౪

మ. ప్రకటక్రోధవిధేయబుద్ధు లగుచు న్రాముండుఁ గృష్ణుండు ము
ష్టికచాణూరుల గీటడంచి దివిషచ్చిత్తంబు లానందకం
చుకముం బూన్చిరి ద్వాపరంబు గలిఁ* బ్రక్షోభంబు నొందించి ధ
ర్మకలాపంబుఁ బొదల్చు బోధమతుల న్రాణించుచందంబునన్. ౧౨౫

చ. మణిమయ మున్నతంబు నగు మంచక మెక్కి వెలుంగుభోజరా
ణ్మణిఁ గబళించె యాదవకుమారకుభూరిభుజంబు తన్నభో

* గతి- మూ.

మణిఁ గని క్రింగు రాహువుక్రమంబున నాగ్రహణంబువేళ వాః
కణములఁ దీర్థమాడె రిపుకాంతలకన్నులనంజనస్థితిన్. ౧౨౭

క. తనుఁ దలఁచినవారలబాం, ధనముల విడఁజేయుచక్రి తలిదండ్రులబం
ధనములఁ దలఁగుట చిత్రమె, జనులకుఁ బుత్త్రోదయంబు సౌఖ్యదము గదే.

చ. నడుఁకక కంసుకారణమునం దనుఁబొందినశోకవహ్నితుం
దుడుకపు డుగ్రసేనుఁ డవధూతము చేసె మృగేంద్రపీఠికిం
దొడవయి రత్నకుంభభృతతోయముచే నభిషేకమాడి ప్రాఁ
దొడుసులు మాన కేలుడుగుఁ దోయజనాభునికూర్పువారికిన్. ౧౨౯

మ. చటులాటోపముతో నెదిర్చినజరాసంధప్రవృద్ధధ్వజి
న్యటవిం గ్రోధదవాగ్నిచే నడఁచెఁ గంసారాతి తద్ధూమము
త్కటమై యిప్పుడుఁ బర్వెడిం జలదసంఘంబై తదంగారక
చ్ఛట లౌఁ గావొ తటిల్లతాముకుళముల్ జాంబూనదస్నిగ్ధముల్. ౧౩౦

సీ. వైకుంఠగృహమేధి వటువై గర్గప్రోక్తమంత్రమార్గాయతమాణవకత
నిగమనిశ్వాసుండు నేరిచె సాందీపుకొద్ద శ్రుతిప్రకాండోత్కరంబు
లస్తంగతజగత్త్రయపునర్వినిర్మాత జరగినగురుపుత్త్రు మరలఁ దెచ్చెఁ
గాలస్వరూపుఁడై గమనించు జంఘాలుఁ డలయువనుండు వెన్నాడఁ బఱచెఁ
గూర్మబ్రహ్మదులనుమేలుకొల్పుబోధ, శాలిముచికుందునొక్కనిమేలుకొల్పె
నితరు లెవ్వారుఁ దెలియంగ నెంతవారు, తాన తెలియునుదనచర్యదానవారి.

వ. ఇట్లు దుష్టనిగ్రహశిష్టప్రతిపాలనపర్యాయపరిబృంహితజగత్త్రయకళ్యాణుం
డగుకలశజలనిధిశయనునకు నాదికృష్ణునకు వైకుంఠపురంబునుంబోలె ద్వార
కానగరం బధిష్ఠానం బయ్యె నెట్టిదనిన. ౧౩౨

— ద్వారకాపురవర్ణనము. —

ఉ. ద్వారక యొప్పు నిప్పుడమి వారక తారకవాదివల్లరీ
కోరక సాధపోషితచకోరక దర్శనకాంక్షిభక్తని
స్తారక తారకాంతిసముదాయమయోదయరత్నకీలిత
ద్వారకవాటకుడ్యగృహవారక హీరకథానిధాన మై. ౧౩౩

సీ. అబ్ధితోఁ జెలికార మంది మైనాకంబు రచియించె నిజపక్షరక్షణంబు
మహిధేనువత్సమై మణిమహౌషధితతిచే వైన్యు నలరించె శీతశిఖరి

కలశపాథోరాశి గిలకొట్టి యమృతంబు బృందారకుల కిచ్చె మందరంబు
రాజమాళికిని విల్లై జయం బొదవించెఁ బసిమి దప్పకయుండఁ బసిఁడికొండ
కొండ నై యుండియును వృథా యుండ నేల
నేలప్రోయాలిమగవారిప్రోలు చుట్టి
వాసి వహియింతు నని యున్న వలయనగము
కరణిఁ జూపట్టు ద్వారకాపురము కోట. ౧౩౪

గీ. సరసజలకేళిలాలసామరపురంధ్రి, కఠినవక్షోరుహస్రస్తగంధసార
మిళితసురసింధుఫేనంబు లలమికొనఁగ, వలదుసున్నంబు కోటకొమ్మలకు పీట.

మ. అరవిందాక్షు నివాసమండలము తారాధీశబింబంబు ది
క్పరిపూర్ణం బగు తత్ప్రభోత్కర మదభ్రజ్యోత్స్న పర్యంతమం
దిరము ల్చుక్కలు వారిరాశి గగనోద్దేశంబుగా నప్పురిం
బరిధిశ్రీఁ బరిఖాలవాల మమరుం బ్రత్యగ్రజాగ్రద్రుచిన్. ౧౩౬

మ. సమదేభేంద్రకఠోరకుంభములతో సయ్యాటము ల్చాపు న
బ్జముఖీపీనపయోధరంబులు గలంపం దోన తల్లిప్తకుం
కుమ మప్పేటి యగడ్తనీటికి నొసంగుం బంకిలత్వంబు ని
త్యముఁ బానార్హలఘుప్రచారులకు నన్యాక్షేపము ల్గల్గవే. ౧౩౭

క. అప్పురము పుడమిపడఁతికిఁ, గప్పుర మొదవించు మేనికలపంబులకున్
గొప్ప లగు వెలఁదిసున్నపు, టుప్పరిగల నుప్పతిలుసుధోజ్జ్వలరుచులన్.

మ. తనయంశంబున నుద్భవిల్లిన యశోదానందనజ్యేష్ఠుఁ గాం
చి నిజోర్వీభర మమ్మహామహు భుజాసీమం బ్రతిష్ఠించి చు
ల్కన వర్తింతు నటంచు శేషుఁ డురుభోగశ్రేణి నిక్కించెనో
యన నొప్పుం బురి రత్నకుంభయుతరమ్యస్నిగ్ధ హర్మ్యావళుల్. ౧౩౯

మ. తలుపు ల్గప్పుట విప్పుటల్ నయనము ల్దగ్గా వధూఫాలరే
ఖలు చూడాశశిలక్ష్మిగా నవసుధాగౌరద్యుతుల్ భూతిపూఁ
తలుగాఁ దద్భువనేశ్వరావళి కృతార్థత్వంబునం బొందు లో
పల శ్రీవైష్ణవయోగసిద్ధి పరమోపాయంబుగాఁ జేయుచున్. ౧౪౧

శా. ఇందుప్రస్తరకుట్టిమస్థలులపై నింటింటఁ జంద్రాననా
సందోహంబు చరింపఁ దచ్చరణలాక్షాచిహ్నము ల్మెట్టి కెం

పుందమ్మాల్సవి కేలిహంసపృథుకంబుల్ క్రేంక్రియల్సేయ నా
నందింపం బురలక్ష్మి నవ్వుఁ గలవీణాక్వాణదంభంబునన్. ౧౪౧
శా. హేమాంభోరుహకర్ణికానిభవిభాహృద్యానవద్యాకృతుల్
భామారత్నము లభ్రచుంబిశిఖరప్రాసాదకూటంబులం
దామున్నాథులఁ గ్రీడలాడి రతితాంతస్వాంతతం బొంద రా
కామాద్యద్విధుతాలవృంతము మెలంగం బాయుఁ దత్ఖేదముల్. ౧౪౨
మ. నయనాచ్ఛాదనపుష్పరేణుకణకీర్ణత్వంబు నం బొంది తే
నియనూనె న్నెఱుఁగెక్కి నూత్నకళికానిర్వ్యాజముగ్ధద్విజో
చ్ఛయ మొక్కించుక దోఁప భృంగరవభాషల్చూపు వాతస్తనం
ధయము ల్రాఁ గని మెత్తుకొంత్రు సురతాంతక్లాంతకాంతామణుల్. ౧౪౩
క. అన్నగరివాసనాథూ, పోన్నయ మంబరము వోదువ నుర్వి జనులు "నీ
లన్నభ" యని యాడిరి గా, కున్నదె మిన్నునకు రూప మొకనాఁ డైనన్.
ఉ. మారునిపోరుపీఁకఁ బలుమాఱును డ్రెప్పిన సారసాననా
హారమణుల్ భుజిష్యలు నిశాంతమున న్వెడలింప శౌరిసే
వారతి వచ్చువారమదవారణయానల పాదపద్మముల్
జీరుకువాఱ నవ్వదురు చేతులు ద్రేయుచుఁ బ్రాఁతపల్లవుల్. ౧౪౫
సీ. మరులుఁ జూపులె చాలు మరుఁ గృతార్థుని జేయ బోమపొల్పె మేపని పూనునొక్కొ
వెకలిమాటలె చాలు విటులకోర్కులు దీర్ప నవ్వులే కేలసంబు నడుపునొక్కొ
జవ్వనంబె చాలుఁ జక్షుఃప్రియము సూప నెలచెయ్వులే కార్య మెన్నునొక్కొ
సహజగంధమె చాలు జగము మోహింపఁ దనుకాంతి యేచేఁత పెనుచునొక్కొ
పటిమమీఱంగ నొక్కటొక్కటియె చాలు, నేతదర్థంబు మఱి వింతరీతులెల్ల
నరసిచూడంగ ననవస్థలనఁ గద్వార,వతిఁ బ్రకాశింతురుత్ఫుల్లవనజముఖులు.
సీ. కుటిలాలకములఁ జీఁకటులు రాల్పఁగవచ్చు నుదురులఁ గ్రొన్నెలల్ చిదుమవచ్చు
ముద్దుమోములఁ గళల్ ముంచియెత్తఁగవచ్చు నూర్పులఁ గస్తూరి యూర్పవచ్చుఁ
గెమ్మోవి నమృతంబు గిలకొట్టఁగావచ్చుఁ జన్నుల సకినలఁ బన్నవచ్చు
సరసభాషలఁ దేనెపెరలు రేఁపఁగవచ్చు మేచాయఁ బసిఁడి గమ్మింపవచ్చు*
జఘనముల సైకతశ్రీల సాఁకవచ్చు, నలినసౌభాగ్య మడుగులఁ దెలుపవచ్చు
ననఁగ నవ్వీట వర్తింతు రతనువహ్ని, వీజనము లగువారనారీజనములు.

* గ్రమ్మింపవచ్చు-మూ. కమ్మించు=కమ్మి సాఁగఁదీయు.

శా. దూరోదంచితమేఘసంఘములఁ బోఁద్రోలు న్నభోరత్నఘో
టీరాజిం గెరలించుఁ దారలకు నుడ్డీనత్వ మొందించు నా
రా రాజీవదళాక్షరక్షితపురప్రాసాదరాట్కేతువుల్
హారాహారిఁ బ్రచార మిట్టిది గదా యుద్దండు లౌ వారికిన్. ౧౪౮

సీ. త్రవ్వి పోసిరో కాక ధనదావసథవసన్నవ్యనానానిధానంబు లెల్ల
గ్రొచ్చి తెచ్చిరో కాక కుందనంపునగంబు వప్రస్థలులఁ గల్గు వజ్రవితతిఁ
గుప్పసేసిరో కాక కుంభినీగర్భసంభవవసురత్నసంభార మొకట
నూఢి నాకర్షించిరో కాక సప్తార్ణవీపదార్థవిశేషవిభవలక్ష్మి
నార వారిరుహాసనుం డైన వాని, కొలఁది లెక్కింపఁ దా నంత తెలివి గలఁడె
యనఁ బ్రకాశించుఁ బురి ననేకార్థసార్థ, రూపకారోపణము లైన యాపణములు.

శా. వేదస్వాధువిచారు లాగమశిఖావేశాంతహంసంబు లు
ద్భేదోద్యద్ద్యుతినిర్మలాశయులు సంపూర్ణానుభావు ల్జిత
క్రోధు ల్బాధితసత్యసంధులు హుతాగ్ను ల్లాపాత్తు రత్యున్నమ
న్మేధామాధురి సాధురీతిఁ బురి భూమీదేవతాపుంగవుల్. ౧౫౦

శా. భూభృద్భావముఁ జూపు రత్నకటకంబు ల్సానురాగాదృతిన్
శోభిల్ల న్భుజకూటకోటి చటులస్ఫూర్తుల్ ప్రవర్తిల్లఁ దే
జోభానూదయకీర్తిచంద్రులు నయిం జూపట్టఁ గాత్మీరచ
ర్యాభక్తిప్రభ ధాతుభాతిఁ దనరన్ సత్క్షత్త్రియవ్రాతముల్. ౧౫౧

మ. తనరున్ వైశ్యనివాసభూముల ముకుందశ్రీ మహాపద్మలో
చన పద్మానన శంఖకంఠి మకరచ్ఛన్నస్తనాభోగ కుం
దనిభస్వచ్ఛరదాళి నీలకచ నందత్పార్శ్వపస్వచ్ఛపా
దనమల్లోక వరప్రదాత్రి యగుచుం దాదృఙ్నిధానాకృతిన్. ౧౫౨

సీ. తారకాహారచంద్రముకురాలంకృతగగనలక్ష్మీనవక్షౌమలతిక
యాశుశుక్షణిశిక్షణాక్షీణతరజటాజూటకోటీమాల్యశోభనంబు
కపిలర్షివృషభభీకరరోషశిఖిలీఢతచుసాగరోర్ధ్వగమననిదాన
ముజ్ఝితేతరనదీయోగానురాగాబ్ధిపరిణాహపరిపూర్ణభాగధేయ
మింది రేశపదాబ్జమరందధార
నలినసంభవకరకమండలుసలిలము
నైన మిన్నేటితోఁ బుట్టు వైనశూద్ర
జాతిమహిమంబుఁ గొనియాడఁ జదుర మగునె. ౧౫౩

సీ. కర్ణచాలనలీల గలుగుట చిత్రమే దంతాగ్రసస్ఫూర్తి దళుకుచూప
ఘణఘణధ్వఁటికాగర్జలు ప్రబలవే మేఘసంపదపాదమేదురముగఁ
దలకెక్కకున్నె యుద్ధతరజఃకాళిమ హారిచింత గలలోన నైనఁ గనమిఁ
దగువారి నిలుచుట దనరదే నిలువెల్లఁ బద్మకకుంభవిభ్రమము గమియ
ఘ్రాత్కృతులు సేయు టుచితఁబు భూరినాగ
శబ్దవాచ్యతకలిమి నీజాతి కనఁగ
వెలయు నవ్వీట సంగ్రామవిజయభూమ
ధామమూర్తులు గంధాంధసామజములు. ౧౫౪

సీ. వడినేర్చుటకుఁ గాళ్ళఁ బసు గాడుపులమనఁబులలీల ఖురరజఃపుంజ మడర
ధారాధరము లౌటఁ దళుకొత్తు మెఱుపులచాడ్పున నపరంజిసగతు లమర

* * * * *

వఱలును వినీతములు సాధునాహు లతికు
లీనములు శస్త్రపాతాచలితహృదయము
లాచరితచిత్రభంజళిసూచితాజి
నాటకంబులు బహువర్ణఘోటకములు. ౧౫౫

చ. రవిరథవేగ మంతయును రాఘసకృత్యము చంద్రు తేరు సూ
తువశము*శూలిచక్రియును దున్నలు త్తున్నలు మాకు నీడుగా
వవి యని నవ్వ నప్పురమునం దరదఁబులు కేతుకింకిణీ
నివహా†వికస్వరస్వనితనిహ్నావవస్త్రరుచిచ్ఛలంబులన్. ౧౫౬

క. వడిగలిగి ప్రాససంపద, నడరి పదన్యాసలీల నతిచిత్రగతుల్
గడలుకొని సత్కవిత్వము, వడువున భటకోటి వీట వాలుం జాలన్. ౧౫౭

చ. శుకనిభు లద్రితుల్యములు సూనసమానలు నిర్భయుల్ జవా
ధికము లురుప్రతాపులు రతిప్రియమూర్తులు శ్రీయుతు ల్బహూ
దకపరిపూరితంబులు సుధాధవళంబులు తత్పురంబు వి
ప్రకరివధూభటాశ్వనృపపల్లవవైశ్యతటాకహర్మ్యముల్. ౧౫౮

గీ. ఆదిమూలసమాసక్తమయ్యుద్విజకు, లమునిజచ్ఛాయఁదన్పవలంతియయ్యు
నుపవనావళివెలిమోచియుండుఁబురికి,మధుపసంగతిఁగలమలీమసత నొక్కొ.

* తువిశమ-మూ-†వికస్వరస్వరతునీవహావజ్రరుచిచ్ఛలంబునన్-మూ.

సీ. మాకందములు చైత్రమాకందములు కొన్ని క్రమ్మి పుష్పోడిదు మారమ్మువీవ
నారంగములు వాసనారంగములు కొన్ని పూఁదేనె వాసన లోన్ పసరింపఁ
గేసరంబులు దళత్కేసరంబులు కొన్ని కడిఁవోని ఘుమఘుమల్ గ్రమ్ములింపఁ
పాటలంబులు సామిపాటలంబులు కొన్ని విడియు తుమ్మెదలకు విందులొసఁగ
మఱియుఁ దక్కిన తరులతామండలములు
మదనశిబిరసమావేశమహిమఁ బెనుప
నుపవనమ్ములు సంచరత్సుపవనములు
గములు గొనియుండుఁ బురబహిష్పట్టకవాటి. ౧౬౦

ఉ. కేసరిమధ్యమల్ గరుడకేతనువీటిసరోవరంబులన్
వేసవిఁ గ్రీడలాడ నరవిందసమృద్ధిఁ దదాస్యచంద్రికో
ల్లాసమున న్మగిడ్చినఁ గెలంకులఁ గైరవలక్ష్మి నవ్వుఁ ద
ద్వాసరనాథకృత్యము స్వవక్త్రవిలాసకళాచ్ఛలంబునన్. ౧౬౧

వ. మఱియును. ౧౬౨

చ. వనితలమేని కస్తురియె వాలెరువై హిమవాలుకాతతుల్
మునుఁగఁగఁ జేయుచు న్విరులమొగ్గలె బుగ్గలుగాఁగఁ బర్వనూ
తనమకరందకుల్యలన తన్నువహించి ఫలించు నప్పురం
బున వివిధాభిధానభృతిభూషితశాలిశరీరవల్లికల్. ౧౬౩

సీ. కురువేరు గొనవచ్చి కుంతలస్తబకనిస్తులవిలాసశ్రీలఁ దొట్రుకొనుచుఁ
గప్పుఁగల్వలఁ గొనంగావచ్చి నీలాంజనాంచితక్షణలక్ష్మి నలఁతవడుచుఁ
గుసుమకందుకములుగొనవచ్చి మొనవాఁడికుదురుచన్గుబ్బలమదటఁగొనుచుఁ
గనకాబ్జములు గొనఁగావచ్చి నెమ్మోముఁదామరసాగపులఁ దల్లడిలుచుఁ
జిత్రములు విల్వఁదెచ్చినవిత్తములును
నుఱకపోనాడి లోనాడు చెఱకువిల్తు
తూపులకుఁ గాఁపులై చరింతురు పురమునఁ
బుష్పలావీవశంవదు లోభిగజనులు. ౧౬౪

చ. భ్రమిగొను తావియూరుపులు ఘాలగళన్నవఘర్మబిందుజా
లము స్వవిమర్దనిక్వణమిళత్కుచకుంభభరంబుఁ బాణిర
క్తిమయును నుప్పతిల్ల నిజదేహలతల్ చడల్చిఁచు గట్టివా
లు మగువపిండుఁ గాంచి మఱిలోనఁ గరఁగుదు రెట్టిముగ్ధులున్. ౧౬౫

మ. హరితాళాంకపరిష్కృతాస్యతతవంశార్హాక్రియానద్ధరా
గరసావేశవశాంగచాలనపతాకారమ్య తద్ద్వారకా
పురిసేనానటి యుద్ధరంగమునఁ గోపు ల్చూప మత్తారు లి
త్తురు సత్కీర్తిదుకూలమానధనపంక్తుల్ జీవరత్నంబులున్. ౧౬౬

సీ. కమలినీముకుళపాకంబులఁ బసుపార్చు సారకాసారానుషంగవేళ
విస్మేరకాశ్మీరవిభవంబు ప్రభవింపఁజేయు గంధాపణశ్రేణులందు
బాలప్రవాళసౌభాగ్యంబు గల్పించు మందిరోద్యానక్షమారుహముల
భద్రవిద్రుమలతాచ్ఛిద్రముద్ర యొనర్చుఁ బరిఖీభవదబ్ధిపరిసరముల
సాంధ్యసవితృప్రభాభరౌజ్జ్వల్య మబ్జ, లోచనాలోచనాళిందగోచరమధు
మదవికాసంబు సమయనీరదనికాయ, చంచలాచ్ఛాయ కందర్పజనకనగరి.

ఉ. శ్రీకమలాక్షువక్షము విచిత్రకళాకలనాకలాపనా
ళీకభవాస్యచక్ర మనళీకమహావిభవావళీమరు
ల్లోక మనాకులార్థబుధలోకమిళిందరసాలసాలశా
ఖాకటకంబుఁ దత్పురశిఖామణిఁ బ్రస్తుతిసేయశక్యమే. ౧౬౭

క. రేలెల్లఁ బూర్ణిమలు ఋతు, జాలము సర్వము వసంతసమయము నిఖిల
స్త్రీలును బద్మినుల యపాం, చాలురు నరు లెల్లవారుఁ జక్రధరుపురిన్.

సీ. వారణవారణవారణగ్రాహారి ధృతదాప్రధృతరాప్రధృతిహరుండు
కువలయకువలయకువలయప్రియమూర్తి పద్మినీపద్మినీపద్మహితుఁడు
బలభద్రబలభద్రబలభద్రకకుదంబు గోపాలగోపాలగోపనంబు
హరిసూనుహరిసూనుహరిసూనుహితకారి గోత్రారిగోత్రారిగోత్రశంబ
మంబునిధిశాయి శాంబరీడంబరాభి, రామయదురాజమూర్తి గారాముసేయ
ద్వారవతిసారవతియుశృంగారవతియు, శూరవతియును నై నిత్యశుభములొందు.

మ. దనుజాంతఃపురతారహారలతికాదాత్రంబు గోత్రారిము
ఖ్యనిలింపప్రమదాకపోలమకరీకల్యాణకల్యంబు భూ
వనితాభారవిదాహభేషజము నై వర్ధిల్లు తాదృక్సుద
ర్శనముం దాల్చు సుదర్శనుండు జగదధ్యక్షుండు రక్షింపఁగన్. ౧౭౧

క. ద్వారవతి యొప్పు లక్ష్మీ, గౌరవతిలకితము లైన కలుములకలిమిం
దారాధిపపాలితరా, కారజనియుఁ బోలె నుబ్బు కడలికిఁ దోఁపన్. ౧౭౨

శా. ఆరీతిం బ్రభవిష్ణు వైనవసుదేవాపత్య మవ్యాహత
స్వైరక్రీడ నశేషలోకపరితోషదక్షుఁ డై యుండ ని-

ర్భారుం డై సుఖయించు విష్ణుఁడు సుధాపాథోధికల్లోలడో
లారంగత్ఫణిపుంగవాపఘనలీలాతల్పసంసుప్తుఁ డై. ౧౨౩

మ. రణరంగాభిముఖారివీరవరశీర్షశ్రేణి వేతాళవా
రణయానాకుచశైలకూటముల హారశ్రీఁ బ్రతిష్ఠింప రు
క్మిణి నస్త్రార్గ్రకృపాణధార జయలక్ష్మీదత్తహస్తాంబుజా
ర్పణుఁ గృష్ణుండయ నేర్చుఁగాక నడిపింప న్శక్యమే యేరికిన్. ౧౨౪

స్రగ్ధర. కమలాక్షిం గంబుకంఠిం గరివరగమనం గచ్ఛపస్వచ్ఛపాదన్
హిమహాసన్ హీరదంతిన్ హిమకరవదనన్ హేమగౌరాంగయష్టి
న్విమల న్విద్యానిధిన్ శ్రీ వినిమయసుషమ న్వీరలక్ష్మీసహాయ
స్రమియించు న్రుక్మిణి న్వారణవరదుఁడు గారాన ధీరానురక్తిన్. ౧౨౫

— శ్రీకృష్ణరుక్మిణీవిహారము —

వ. ఇట్లనన్యసామాన్యసౌజన్యలావణ్యప్రముఖ నిఖలగుణగణధన్య యగుభీష్మక కన్యయందునమందరాగుండై మందరాగధరుండుతరుణతరతరంగతురంగారోహణరేఖాచతురమరుదంకురాలంకృత హరిదవధిపుంజంబు లగు వేలావనలతాకుంజంబులయందును నంజనశ్యామలకోమలహరినీలశకలశలాకికాకిరణకిసలయ కల్పితకుహనాకువలయతల్ప యోగంబు లగు రైవతగిరికందరాగర్భభాగంబులయందు ను బరభాగపరిబృంహితపరాగపరంపరా విరచితవనదేవతావసన వాసనాచూర్ణవర్ణోద్దేశంబు లగు నుపవనప్రదేశంబులయందు ను గాశకుసుమసమవిమలడిండీరధారా దుకూలవేల్లితపులినమూలంబులగుసరిత్కూలంబులయందు ను బ్రాలేయశైలవిశాలరూపచంద్రశాలా నిరూపణసంగ్రహంబు లగుగృహంబులయందు ను బ్రసవశరమహోత్సవసామ్రాజ్యసౌభాగ్యంబు లనుభవించుచు గడియలు గడపి ముహూర్తంబు లుత్తరించి జాములు వోవిూటి దినంబులు చనం ద్రోచి పక్షంబులు విక్షిప్తంబులు చేసి మాసంబు లోసరించి ఋతువులు కృతపఱిచి యయనంబులకుం బయనంబులు గావించి శరత్తులు ప్రవర్తించుకాలంబు నిమేషలీలంబుగాఁ గడపుచు నుండియుండి యొక్కనాఁడు. ౧౨౬

సీ. గురివెందపూఁదీఁగకొదమ లల్లినచోటఁ గపురంపుటనఁటులుగమియుచోటఁ
దరుణరసాలము ల్తళ్లుగొట్టెడుచోట సురపొన్నపుప్పొడి గురియుచోట
ద్రాక్షపందిరులుసందడిక్రందుకొనుచోటఁ బాటలామోదంబు ప్రబలుచోటఁ
బసిఁడిగేదఁగిపూవు పసిమిగ్రమ్మెడిచోట వఱులురక్తాశోకవనికచోటఁ

దొలఁకుగొజ్జంగ పూనీటికొలఁకులందుఁ
గొదమరాయంచపదువులు పొదలుచోటఁ
జిలుకజవరాలుగమి గజ్జగెలసి మరుని
మర్మ ముద్ఘాటనముసేసి మలయుచోట. ౧౭౭

సీ. ముంగారుకుంకుమ మొలపటా నేలల నలుచుట్టుముట్టిన నలదలతల
ప్రాఁకుడుక్రిందటి పటుపుటాకులదళ్ళ మరువంపుటోవరి మరకతములఁ
గేళిశైలముచక్కిఁ బ్రాలేయశైలాశ్మశకలకల్పిత మైన జగతిమీఁద
సాంకవమృగనాభిచందనకర్దమవిరచిత ప్రత్యగ్రవేదియందుఁ
జిన్ని చెంగల్వబటువులు సన్న జాజి
తలగడలుఁ దమ్మితూఁడులతలిమతలము
వెలయఁ గొలువుండె రుక్మిణీవిభుఁడు తత్స
మయము వేసవి యగుట హృత్ప్రియ మెలర్ప. ౧౭౮

క. కర మరవిందం బని చా,మరహంసిక యిడిన గ్రుడ్డుమ్రాఁకి నమరు దం
తరచిత మగుసంకుమదపు, బరణి యొక తె తాల్చి నిల్చెఁ బద్మాక్షుకడన్.

క. వెలిగుంచె దాల్చె నొకసతి, కలిభంజను నెదుట నైజగమనస్పర్ధా
విలమతి మీఁటినపద్మజు, కలహంసముఁ బట్టుకొనిన క్రమ మేర్పడఁగన్.

క. కాళాంజి పూనె నొకసతి, నాళీకదళాక్షుమ్రోల ననతేనియలన్
ఘూళించుపుష్పగుచ్ఛము, దాలుచునుద్యానదేవతయునుంబోలెన్. ౧౮౧

క. అసురగ్రాసకృతాంతక,రసనన్ దసనా ధరించె రమణి యొక తె సా
రసనేత్రుమ్రోల దంభో,ళిసహితవర్షాసమానలీలావహ యై. ౧౮౨

క. గందవొడిబరణి యొక్కతె, కందర్పునికన్నతండ్రికడ వహియించెన్
మందారలతిక పుష్పొడి, చిందుగుళుచ్ఛంబుఁ బూనుచెలువం బెసఁగన్.

క. యూవకరసఘుసృణం బగు, పావడ ధరియించె నొక్కభామిని జలధిం
బ్రావాసదిశ ప్రవాళల,తావర్ణ దినాంతలక్ష్మిఁ దాలుచులీలన్. ౧౮౪

క. రజనికరకలితరాకా, రజనియునుం బోలె నొక్కరమణీమణి యం
బుజనాభుఁ గొలిచె ముకురము,నిజకరపుష్కరమునకును నెయ్యముచూపన్.

క. సురటి శవణించె నపు డొక, కరటిప్రతిమానయాన కమలాక్షుకడన్
సరళరుచి దక్షిణాయన,తరణిం బ్రకటించుదండధరదిశవోలెన్. ౧౮౬

గీ. కనకరచిత మైన కనకాలుక వహించి, సనకజనకజనకుఁ గనకగౌరి
యొర్తు గొలిచెఁ దేనెలొలుకు తెమ్మెరతోడి, నలినినలినమిత్రుఁ గొలుచుకరణి.

ఉ. కీరము నెత్తపల్లియును గిన్నెరవీణెయు వీడియంపుఁ గ
ర్పూరపుఁబెట్టెయుఁ హడపము న్వహియించి మిటారి గుబ్బెతల్
చేరి భజించి రాకొలువు చెన్నెసఁగెం ద్రిజగద్విహారిశృం
గారరసం బశేషమును గ్రక్కున నక్కడ నిల్చెనో యనన్. ౧౮౮
మ. మృదుకర్పూరపరాగరాజిసుషమోన్మేషంబు దూషించుచే
ల దళత్పంకజకర్ణికాగ్ర సమశీలం బైన నెమ్మేన శా
రదచంద్రప్రభ పుష్యరాగశిలఁ జేరంగల్గు సౌభాగ్యసం
పద గల్పింపఁగఁ గప్పుతేనిక్రియఁ బైపై హారముద్దోఁపఁగన్. ౧౮౯
క. ఒకమెఱుఁ గొకతెఱఁ గొకచెలు, వొకలా గొకబాగు నొకముఖోల్లాసశ్రీ
యొకచందం బొకయందం, బొకవినయము నొకనయము నుల్లము దెలుపన్.
క. తను డాసియున్న రుక్మిణిఁ, గనుఁగొని చేసన్నఁ బిలిచి గర్భోక్తుల నె
మ్మనము గిలిగింతలార్పఁగఁ, బనిగొనియెం జెప్పరానిపనిఁ బ్రియుఁ డెలమిన్.

* * * *

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మధుమథనుండు వివిధవినోదంబులం బ్రొద్దు గడపి యప్ప
డంతికి నుప్పుఁగడలిఁ జూపి యిట్లనియె. ౧౯౨
ఉ. తామరసాక్షి చూడు తిమిధామము సామజనీలనీరద
స్తోమ మనారతార్ద్రరవిసోమము గర్భవసన్మహీధర
గ్రామము రత్నసంపదభిరామము కల్పితదైత్యరాట్కుల
క్షేమము నిమ్నభావపరిసీమ మిలామణికాంచిదామమున్. ౧౯3
మ. వనితా నీ వలనాఁడు పంచిన సుధీవర్యుండు నన్గాంచి కాం
చనపీఠంబున నిల్చి నామదికి నుత్సాహంబుగాఁ బల్కు మూ
ర్తిని వీచీగతి నొక్కక్రౌంచ మిదె కంటే యాతమాలద్రుమం
బునకుం బోయి సమీపహేమపులినంబున్మెట్టి గర్జిల్లెడున్. ౧౯౪
శా. నీకై నే నలనాఁడు మున్ను చనుచో నీతి న్విచారించి సే
నాకీర్ణంబుగ సీరపాణి నను డాయ న్వచ్చుమర్యాద శు
భ్రాకారం బగు మేను మొక్కటి వినీలాభంబు వెన్నాడెఁ గం
టే కోకస్తని యుల్లలల్లహరికోటీయుక్తి నివ్వారిధిన్. ౧౯౫
చ. పవడపుఁ దీవ చూడు మిదె భామిని కోమలనీలపల్లవ
చ్ఛవియుత శైవలస్తబకసంగతి నింపు వహించెఁ గాళికా

భవనము నిర్గమించి పురపద్ధతి కున్ముఖ వైన నిన్ను డా
సి విపులబాహుమధ్యమునఁ జేర్చిన మామకమూర్తిఁ బోలెడున్. ౧౯౬

గీ. లవణజలధిలహరిఁ దవిలినక్రొక్కారు, మెఱుఁగుఁదీవఁజూడు మెఱుఁగుఁబోఁడి
నీలరత్నశకలనిర్మితమద్రథా,రూఢ వైననీదురూపుఁ జూపె. ౧౯౭

ఉ. వాలుగమీలపిల్ల లనివారణ గ్రొచ్చిన నుచ్చలించు నిం
తీలవణాబ్ధివీచికలు దృష్టిముదం బొదవింపఁ జూడు న
న్నాలములోనఁ దాఁకు మగధాధిపవీరుల వాజిరాజి ను
ద్వేలతఁ జించి ముంచిన మదీయశిలీముఖరేఖఁ బోలెడున్. ౧౯౮

గీ. శైవలచ్ఛన్నముఖముతోఁ జౌకళించి, పవనహతిచేతనన్నాచుబయలువడిన
నీరుమానిసిఁ జూడు మన్నిశితశరవి, రూపితుండగురుక్మిపౌరుషముఁ దెలిపె.

ఉ. భామిని చూడు మిజ్జలధిపై నెదనాటి నటించు నంబర
శ్యామిక ఫాలలోచనుమహానస మాట యెఱుఁగఁజేయుఁ ద
ద్ధూమముపోలి యొప్పె నిది ధూమము గల్గినచోటఁ గల్గుఁబో
ధూమపతాకుడచ్చి యనుమందువు నౌర్వశిఖచ్ఛలంబునన్. ౨౦౦

సీ. భుజియింపఁ గల్గె వేల్పులకు మృష్టాన్నంబు ధరియింపఁగలిగె రత్నంబు హరికి
నెక్కంగఁ గల్గె మత్తేభ మింద్రునకును నిరవొందఁ గలిగె వాహినుల కెల్ల
శరణంబు చొరఁ గల్గె సురవిరోధులకుఁ బ్రాణము నిల్పఁగలిగె మైనాకమునకుఁ
జెరువంగఁ గలిగెఁ గ్రొవ్విరి పురారాతికి నలపట్టపుట్టంబు గలిగె నిలకు
నీపయోరాశికతమున నేతదమిత, వైభవోదీర్ణకీర్తి సర్వస్వలక్ష్మిఁ
దెలుపుచున్నవిచూడు మోకలువకంటి, పాండుడిండీరమండలీహిండనములు.

— ప్రద్యుమ్నజననము. —

వ. అని యన్నలిననయనుండు నయనసుధావర్తి యగు నుదధిచక్రవర్తి విక్రమం బాచక్రస్తనికి నెఱింగించి నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యుచితగతిఁ గృతకృత్యుండై యుండె నప్పుండరీకనాభువలన నవ్వైదండయానకు ఖండపరశుపరుషతరలలాటకృపీటభవజ్వాలావలీఢతనుం డగు నతనుండు ప్రద్యుమ్నాభిధానంబునఁ బ్రభవించి యభినవలావణ్యమణిగణపణ్యవీధి యగునగణ్యవిలాససౌభాగ్యంబునం దేజరిల్లుచుండె వెండి య నతండు.

సీ. చెలువలమొగముతోఁ జెలికారమొనరించు కలువ నెచ్చెలిపొందుగలుగువాఁడుఁ
మగువలబొమ్మలతో మైత్రి సంపాదించు వెలఁది చక్కెరతీఁగవింటివాఁడు

నెలఁతలయూర్పుతో నెయ్యంబువచరించు మలయానిలపుసూతుమనుచువాఁడు
తేఱవలకురులతో నెఱచుట్టఱికమందు కొదమతుమ్మెదనారి గూర్చువాఁడు
సొగపుటింతుల ముయ్యంచుచూపుగమికి
విందు లగు తూపు లొగి గారవించువాఁడు
కాముఁ డనవధిసుషమాభిరాముఁ డొప్పు
ఘటితశంబరమథనసంగ్రామసీమ. ౨౦౩

క. కమలాంబకుండు ఖగరథ, కమనీయుఁ డనన్యజుండుఁ గట్టియునై శ్రీ,
కమనసమానాకృతి రతి, రమణుఁడు శృంగారమునకు రాజై వెలసెన్.

సీ. సటము గానీకఁ బొసటమువెట్టఁ గటారి కబ్జ పిచ్ఛిల మరందాన్వయమున
డిగనిచ్చ నిచ్చ వాఁడిగనూఱు శరపంక్తి సారసాహితబింబశాణకమున
నుసిసోఁకనీక పూను సితేక్షుచాపంబుఁ బాంథవైశసనవపంకలిప్తిఁ
బురివివ్వనీక డాఁపు రిరంస లుడిగించి బిగితావిచవిచూపి భృంగగణము
ఫాలలోచనఫాలాక్షికీలికీలఁ, దనువు విడనాడియును యశోదాకుమార
సరళకరుణామృతంబున మరల బ్రతికి, శంబరారి జితారి యై జయము చేరి.

చ. జలధి మథింప వేలకును సర్వజనస్పృహణీయకాంతిచే
నలరి యనర్ఘరత్న ముదయం బగులీల మురారి కాదిల
క్ష్మీలసితయైన రుక్మిణికి మీనపతాకుఁడు పుట్టి కీర్తి ది
క్తిలకముగా నొనర్చె వలదే యిల దేహికి నిట్లు వర్ధిల్లగ. ౨౦౬

సీ. గోవృషభంజనకుశలవర్తనుఁ డయ్యు గోవృషరంజనగుణము గలిగి
మాతులశోషణమహిమాన్వితుం డయ్యు మాతులపోషణఖ్యాతిఁ దనరి
పంచజనాప్రియప్రారంభుఁ డయ్యును బంచజనప్రియప్రౌఢి మెఱసి
కువలయాపీడగౌరవహర్త యయ్యును గువలయాపీడవైభవము నొంది
యరివిదూరుఁ డయ్యు నరిధారియై యర్జు,నాతిమిత్రుఁడయ్యు నర్జునాహి
తమ్మొనర్చుశార్ఙ్గి తముఁబ్రోవఁ బ్రజలెల్లఁ, దల్లిమఱుఁగు ప్రజల తనుపుగనిరి.

సీ. అల పార్చుటయకానియనిలంబునింతులసంవ్యానముచెఱఁగుజడియ వెఱచుఁ
బాకమాత్రముకాని పవనసారథియును బడిమీఁటి తనయుచ్చఁ బ్రబల వెఱచు
నడిగి కొంటయకాని యలబ్రహ్మకొడుకైనఁ బరధనం బణువేనిఁ బట్ట వెఱచు
మర్యాదనే కాని మారిసంకటముఖక్షుద్రబాధలు నిక్కి చూడ వెఱచు

నిగ్రహానుగ్రహక్రియానిపుణుఁడైన, ధర్మమర్మవినిర్మాణకర్మఠుండు
హస్తగతచక్రుఁడైనబలానుజుండు, ప్రాజ్యభుజశక్తిఁ బ్రోచుసామ్రాజ్యమునను.

— ఆశ్వాసాంతము. —

శా. తారామండలబింబమధ్యవిధుకాంతగ్రావవేదీతటీ
స్వైరక్రీడనలోల విశ్వభువనస్వామీ త్రయీకామినీ
హారాలంకృతినీలనాయకమణీ హంసోపవాహ్యార్చనా
పారంపర్యవిధేయచర్య వినమద్భక్తాపవర్గప్రదా. ౨౦౯

క. సకలసురేశ్వర హిమకర, శకలకిరీటాంగనారసజ్ఞాస్పద పూ
ర్ణకలముఖాంభోరుహ సా, యకలలితాకార శార్ఙ్గహారిభుజాగ్రా. ౨౧౦

స్రగ్విణి. అండజాధీశవాహా జగద్దేహ వే, దండరక్షా గుణాధ్యక్ష పాదానతా
ఖండలా గండరింఖన్మణీకుండలా, పుండరీకేక్షణా పుణ్యకృద్వీక్షణా.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యకరుణాపారంపర్యపాత్రాత్రేయ
గోత్రాపస్తంబసూత్ర పవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజరంగప్పరాజప్రణీ
తంబైన సాంబోపాఖ్యానంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీమత్కౌస్తుభతరణి, వ్యామిశ్రభుజాంతరాళవనధరపథ నీ
లామానసహంసక ల,క్ష్మీమందిర రంగధామ మేచకధామా. ౧

వ. దేవా భావికథాక్రమంబు నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

— సత్రాజిత్తుచరిత్రము. —

శా. గోత్రాభృన్నిభధైర్యుఁ డాగమశిఖాగుచ్ఛద్విరేఫంబు ధ
ర్మత్రాణప్రవణుం డశేషజనతామాన్యుం డనన్యాతిథి
క్షాత్రక్షాంతివితీర్ణినిర్ణయకళాగణ్యుండు నై ద్వారకన్
సత్రాజిత్తుఁడు వృత్తశాలి మనుఁ గృష్ణస్పర్ధిసంపత్ప్రభన్. 3

సీ. హారుబండికంటికి హరికుడికంటికి మనువిచ్చు నేవేల్పుమండలంబు
తిమిరశృంగము నాది తేయాద్రిశృంగంబుఁ గరగతం బేవేల్పుగాఢగతికిఁ
బదిరెండురాసుల బహుళార్థరాసుల ఫలమీఁగి యేవేల్పు తెలియఁబఱుచుఁ
దొగలవాకట్టు సాధువులవాకట్టును వర్ధింప నేవేల్పు వలఁతియయ్యె
ననవెలయు హేళి పద్మినీవనితతాళి, తుహినభూధరదంభోళి మహిమశాలి
నర్యముభజించుసత్రాజిదాహ్వయుండు, పరమకళ్యాణపరిపాకబాంధవమున.

సీ. దరిఁబట్టఁజిఱుమీలఁ దమచంచువులఁబట్టియెచటఁగ్రొంచలునించు* నేటినీటి
కీని కన్నులు గుట్టఁ గాన మందులు దెచ్చు వ్యాఘ్రికి నెచ్చట హరిణగృహిణి
జరఠసింహమునకుఁ గరదండ మెచ్చటఁ గైదండసవరించుఁ గరికలభము
సోఁగగాడుపుఁబాలు సోనుపు నెచ్చట నెమ్మి యపుడప్పుడవ్వనినహిశిశువులఁ
గదుపుఁ బెడఁబాయు ప్లవగపాకముల నెచటఁ
బిండుమడిఁ బ్రోచుఁ దల్లియై కొండగొఱియ
యట్టిపుణ్యాశ్రమస్థలి నర్థిఁ గొలుచు
నాశ్రమ మొనర్చి సత్రాజిదవనిభర్త. ౫

* గ్రోచ్చుల్లనిచ్చు-మూ.

లయగ్రాహి.

సూర్యుఁ దిమిరౌఘరిపుశౌర్యుఁ ద్రిజగద్విహృతిధుర్యునమరప్రణుతచర్యునతర
త్నా,హార్యుయమవచ్చిదుపకార్యు శ్రుతిసంపదుపహార్యుసకలోపకృతికార్యుగ్ర
హరాజీ,వర్యు సుఖదాయి పరివర్యు నవిభావ్యనిజధైర్యు జయసంప దనివార్యు
నురు తేజః,స్థైర్యు నతఁడు త్తమసపర్యలభజించె గతపర్యటన మైన మన సార్యులు
నుతింపన్. ౬

ఉ. ఆనియమంబు నాయమము నాదమ మాశమ మానిరంతర
ధ్యానవిధాన మాబహువిధాసనబంధవిదగ్ధభావ మా
మానస మెందునుం జనని మట్టును గుట్టును మాను లౌ ననం
గా నతఁ డొప్పు భక్తికలికాకిలికించితబోధమాధురిన్. ౭

గీ. దేవిగాయత్రి సవ్యాహృతియునుసశిఖ,యునుఁదనరసజ్ఞయనునింటనోలగింపఁ
గెంపుఁగరములవేల్పుఁ బూజింపనేర్చె,ద్వారకావాసిమునులలోవాసివడసి.

శా. రాజీవాప్తుఁ డహర్నిశంబును వినిద్రస్ఫూర్తి మన్మూర్తి స
త్రాజిన్మానసమానసౌకమయి రారజ్యద్గతిం బొల్చియున్
రాజీవాసనశాసనం బగుటఁ బోరామి న్నభోమధ్యర
ధ్యాజాంఘాలికమైన త్రిమ్మట నలంతం బొందు డెందంబునన్. ౯

ఉ. రేసినవీఁక సద్భటవరేణ్యులు యోగవిదగ్రగణ్యులున్
గాసిగ నిచ్చుఁ దూలి చనఁగాఁ జనఁగాఁ బెనుగాయమైన య
వ్వాసరనాథుపేరురము వ్రయ్యయు న్వ్రయ్యన మానవచ్చె ది
గ్భాసితవృత్తియా నతనిభక్తి సుధారసవర్తి యయ్యెనో. ౧౦

ఉ. ఈగరిమం దపంబు రచియించుచు వంచితరాగుఁడైన య
య్యోగివతంసునేమమున నుల్లము వెన్నవలెం గరంగె ఛా
యాగజగామినీస్తనయుగార్పితగోస్తనపద్మరాగరా
గాగమకారిబింబసుమమాధికశాలికి నంశుమాలికిన్. ౧౧

—సత్రాజిత్తునకు సూర్యుఁడు ప్రత్యక్షమై స్యమంతకమిచ్చుట.—

సీ. ఇంద్రునివిలుప్రాయ మెకస్కకైముగఁజేయఁగలచాయఁ గోటీరకాంతిదనరఁ
జిలుకఱెక్కలడాలుగిలుబాడఁగాఁజాలు లలినేలు మకరకుండలము లమరఁ
జలువవెన్నెల వెల్లిగొలుపు తేటఘటిల్లి.........హారవల్లులు దనర్ప
నెఱమిన్కుగమినాడు మఱపింప నెఱవాదు లగుపాదుకలరవ ఘూర్భటింప

జిలుఁగునపరంజిలేనిగ్గుసిగ్గువఱుచు, తఱచుతనుకాంతి క్రొక్కారుమెఱుఁగులీన
శంఖచక్రధరుం డర్కచక్రనయ్య, యవతరణమొందె సత్రాజిదగ్రవీథి. ౧౩

గీ. అర్కుఁ డుద్బుద్ధతారకుం డమృతవర్షి, ఘనవిహారంబు ధ్రువసిద్ధికిని నెలవును
నగుచు రెండవగగనంబాయనఁగఁబొలుచు, నస్మహాశ్రమవాటంబునధిగమింప.

క. సత్రాజిత్తు నిజోటజ, ధాత్రీసవిధమున వెలుఁగు తమ్ములయనుఁగుం
బత్రరథధ్వజదక్షిణ, నేత్రము నీక్షించి వికచనిజలోచనుఁ డై. ౧౪

మ. అవనిం జాఁగిలి మ్రొక్కి లేచి నిభృతుం డై సూర్యనారాయణున్
భవకారాగృహబంధమోచనవిధాపాండిత్యపారాయణున్
రవి రాజీవవనీవనీపకశుభప్రాప్తిప్రియంభావుకున్
సవిత న్నాఘుసఖు న్నుతించు నిగమస్ఫారోద్గమద్వాక్యులన్. ౧౫

మ. నినుఁ బద్మోద్భవుఁగా భజింతునో భవానీభర్తఁగా నెంతునో
వనజాతేక్షణుఁగాఁ దలంపుదునో దేవా! కాక యమ్మువ్వు రీ
తనువై నిల్చిరో యంచుఁ జూతునో మదిం త్రయ్యంతసిద్ధాంతవి
జ్జనహృత్పంజరరాజకీరమ! జగత్సాక్షీ! యెఱిఁగింపవే! ౧౬

చ. అలఘుఁ గళానిధిం గువలయప్రియు రాజును జూడ.రోసి బ
ల్లళిములతల్పు బిగ్గనిడి తామరమొగ్గలమూలయింటిలో
నలి చెలిగాఁ బరాగపటికావృత మైన సరోరుహేందిరం
గిలకిల నవ్వుచుండ గిలిగింతలు వెట్టుదుగా దినాధిపా. ౧౭

ఉ. శూలిలలాటకీలితోలుచూలునుబోలిన మండువేసవిన్
హేళి! కరాగ్రకుంభముల నెల్లరసంబులు నాహరింతు వా
శీల మెఱింగితి న్నుజనసేవధి తావకమూర్తి వేదవి
ద్యాలతికాలవాలముగదా జలపూర్ణము సేయు టొప్పగున్. ౧౮

సీ. అపరపక్షక్షయాహతినఱుగుడుగొన్న యుడుభర్త కెవ్వి చంద్రోదయపటు
లక్షలావనీతలోన్ముఖవృష్టికిని గెంపుఁదూముకాలువలనఁ దోఁచు నెవ్వి
యెవ్వి గాఢాంధకారేభయూథములకు దుండుములై మహోద్ధురతనిగుడు
నాకాశనికషోపలాభోగమున కెవ్వి యొరసిసకమ్మబంగరువునిగ్గు
లహరుదధివిద్రుమోద్రిక్తి నడరునెవ్వి, యెవ్వి దీపార్చులమరులయిండ్లకెల్ల
నట్టి నీభానువుల వినమ్రార్థకామ, ధేనువుల నెన్న మాతరం బౌనె తరణి.

క. విరహాక్వథితరథాంగో, త్కరములఁ గరములఁ దెమల్చి తాప ముడుపు దో
యరుణకిరణ ! ద్విజరక్షణ,పరిణతి తేజోధనులకుఁ బ్రాభవము గదా. ౨౦

సీ. నవనవోదయలీల దివసాధిపత్యంబు నేకచక్రముగాఁగ నేలు దనియు
నలపద్మినులఁ గరంబుల నంటి డెందంబు గరఁగించి రాగంబు గాంతు వనియు
హంసశబ్దమునకు నర్థంబుగా విష్ణుపదమునందునె మ్ముక్తి వడయు దనియుఁ
దనలోనఁజొచ్చు రాజునకైన బలమిచ్చి పగలీఁగు మనఁజాలు ప్రభువ వనియు
విధుని గనుపాపఁగాఁ జేసి వెలయుకతన, నఖిలజగదంబకంబవీవగుదువనియు
నిన్నుఁ బ్రణుతింతు సేవింతు నెమ్మిగాంతుఁ, గాంతిహృతతారకా తేజసు ప్రరాజ.

సీ. పురుహూతముఖమరుత్పుష్పాంజలులఁగూడి పడగతాఁకుల రాలునుడుపులడర
సమసమయోత్ఫుల్లజలజప్రభలఁగూడి యుదయరాగచ్ఛట లుద్ది వడయ
నపనోరచితలాస్యవిశేషములఁగూడి హరిహేతిహాతినృత్యములుగమియ
గాఢాంధకారవికారంబుతోఁగూడి భువనజడత్వంబు నవులఁ జనఁగ
దళితమందేహదేహరక్తములఁగూడి, భూసురార్ఘ్యంబుపూరంబు తేనరేఁగ
నిత్యకళ్యాణముల నిచ్చునీమరాక, రాకమైలోకదృక్చకోరములఁ దనుపు.

క. నీపాదపద్మరేణుక,లాపము మన్నిటలమున కలంకృతి యమ్యోం
బాపహర ! నాకు నన్యదు,రాపము లగుకలుము లిచ్చి హర్ష మొసఁగవే.

క. అనిపలికె ఘనసత్రాజి,త్తును సాదరదృష్టిఁ జూచి తోయజమిత్రుం
డనుపమఘృణి యగు నొకమణిఁ, దనకేలందాల్చి యత్యుదాత్తతఁబలికెన్.

సీ. ఇది తొల్లి సృజియించె నుదితానురాగుఁడై నిఖిలలోకైకనిర్ణేత ధాత
దీనికిఁ గౌస్తుభాదికదివ్యమణులెల్ల వెలదీర్చుచోఁ గీసవెలితి చూపు
నేభూమినిదియుండు నాభూమి క్షేమడాంబరపీఠ నెఱుఁగక సిరుల వ్రాలుఁ
గాంక్షింతు రమరపుంగవులు దీని ధరింపఁ దారుణ్యలావణ్యదాయి గానఁ
గురియు నెనిమిది బారువ ల్కుందనంబుఁ, బ్రత్యహము నిమ్మహారత్నపల్లవకము
గలిగె నాకిది మున్నొక్క కారణమున,నిదిస్యమంతకమనుపేర నెసఁగునన ఘ.

ఉ. నీదుతపంబు నీజపము నీగుణరక్తియు నీదుభక్తియు
న్నీదయ నీదమంబు మదినిర్వృతి నాకొదవించె దీనిఁ గో
మ్మోదళితారి యీమణిగణోత్తమమున్ ధరియించి బ్రహ్మరు
ద్రాదుల నైన గెల్చెద వనంతవిభూతివిశేషచాతురిన్. ౨౬

క. హరిసిరికి నీవు మదిలోఁ, గర మరుదందుదువు దీనికతమున నీకా
హరిసిరికిని మిక్కిలి యగు, సిరియొదవుం గొదవలేదు చిరకీర్తినిధీ. ౨౭

క. ఆరోగ్యదానభేషజ, మారబ్ధమనోరథోదయాభిముఖము నీ
వీరత్నంబును గైకొను, మీరత్నంబునకు నెనయె యేరత్నములున్. ౨౯

వ. అని నభోరత్నం బావిద్వద్రత్నంబునకు నాస్యమంతకరత్నంబుఁ బ్రసాదించి ప్రసాదమేదురవదనవనరుహుండై నిజమండలంబు నలంకరించె నంత నక్కడ.

చ. వరమునఁ గన్న రత్నకులవల్లభము న్నిజపాణిపంకజో
దరమునఁ దాల్చి యొప్పె నలద్వారవతీగృహమేధి కల్పభూ
మిరుహము కొమ్మనుం బోలుపుమీఱు ఫలంబును బోలెఁ బూర్వది
క్పరిసరవర్తి యౌ నుదయభానుని బూనిన మిన్నునుం బలెన్. ౩౦

సీ. కలధౌతసౌధమండల మయ్యె గిరులెల్లఁ గరులెల్లఁ బురుషప్రకాండు లైరి
వనజాకరము లయ్యె వాఁకలకులమెల్ల నలమెల్లఁ గాండకాండంబు లయ్యె
నప్సరఃస్త్రీలైరి యసదుఁజెంచెతలెల్ల లతలెల్ల మణిదీపలక్ష్ము లయ్యెఁ
దేజోహయము లయ్యె దీప్తోగ్రహపులెల్ల దరులెల్ల యవనికాంతరము లయ్యె
స్యందనములయ్యె సైకతకందళంబు, లండజంబులు మాగధమండ మయ్యెఁ
గాన వీడయ్యె నారవిధ్వానకృతికి, నాస్యమంతకరత్నమాహాత్మ్యలబ్ధి. ౩౧

శా. ఆకల్యాణగుణుండు వీతనియమార్హాకల్పుఁడై తొంటికా
రాకుల్ డుల్లిన పల్లవస్తబకరమ్యాకార మౌ మావిలే
మోకంబోలి విచిత్రభూషణరుచు ల్బంభారమై పర్వ ను
ల్లోకశ్రీకమనీయమూర్తిరుచిఁ బొల్చున్ భోగదేవేంద్రుఁడై. ౩౨

వ. అప్పుడు కప్పురంపుటుప్పరిగ ముంగిటి యింగిలీకంపురతనాల కెలని పం దిటిక్రిందఁ దరుణతరణిమండల మధ్యవర్తి యగు నారాయణమూర్తియుం బోలె నారాజచక్రవర్తి కీర్తనీయుం డై యుండుట యు నాఖండితారిం గదిసి ముదుక లగుధరణీత్రిదశపురంధ్రులు పద్మినులు పద్మకేసరంబులు పద్మమిత్రుప యిం జిలుకుచెలువునం బసుపునసలున నుసిమిన సేసఁ బోసి రుత్తాలదండ వాలంబులు నుదగ్రగ్రోపిచందనపుండ్రకచిత్రకాయంబులు నగు విప్రశార్దూలం బులు దీప్తాశీర్వాదనాదంబుల నంతరాయహారిణంబులం బరిహరించిరి పంచశ రశరాసనప్రపంచవంచనాచుంచురంబులగుకటీవంకకనుబొమలు నిక్కించి క లికించితోదంచితంబు లగు కెలపుం జూపుల నేపారి రూపాజీవలు సేవించి రధి కారపూరుషులు వారి వారికిం జేరి తమతమ పారుపత్యంబులు ప్రత్యేకంబు వక్కాణించి రుక్కు మెఱసి కక్షసంపుభటులు కుహనాకిట్టి మాఱుటబొందులుం

బోలెఁ బ్రబలబలపరిస్పందులై క్రందుకొనిరి తనుమంతంబు లగు నభస్వం తంబుల యోజ రాజిల్లు నాజానేయతేజోహయంబుల నెక్కి రాహుత్తులు మోహరించిరి సారథులు రథ్యవనాథంబు లగు రథంబులు గొనితెచ్చి రథి కులం గలయం గని యవితథమనోరథులై రెల్లయెడల వేణువీణామృదంగ పణవాదినిక్వాణంబులు పిక్కటిల్లె మఱియు నాగరకంబు లగుబాగులన్నియు నున్నిద్రంబు లయ్యె నయ్యెడ. 33

గీ. పద్మవాసనకర్ణికాభద్రపీఠి, నించు రాయంచదొర విడియించురీతి మకరకేతుకటారి యా నొకమిటారి, కమలహితభక్తుఁగనకపీఠమునను నిచె.

సీ. కెలచూపు రంభ నెచ్చెలి యయ్యె మూఁపున మంజిటికుంచియ మాటియోగ్య గాలిపటము ద్రిప్పు కంతునింతియపోలె సురటి ద్రిప్పుచు నొక్కసొబగులాఁడి యుదితేందు కళ లేఖునుదచకోరిక మీఱెఁ దెలనాకుఁ జీలిచి కలికియొకతె యమృతకుంభముఁబూనునలమాయప్రోయాలిఁదలపించెభృంగారుకలితయోర్తు పూనెఁగాళాంజియొక్కకప్పురపుగంది, యొకవరారోహకీరబాలకముఁదాల్చె నవిరళయశుండు సత్రాజిదాహ్వయుండు, లోనికొలువున నాస్థాన మౌనవేళ.

ఉ. వేదపురాణగోష్ఠియుఁ గవిత్వరసాభినయంబు గానవి ద్యాదరణంబు రాజనయతంత్రము మంత్రవచఃప్రకారముల్ జూదము నాదియా కళలు చూపిరి తత్తదభిజ్ఞు లాకలా వేదికెలంకులం దగినవేషము భాషలుఁ జర్య లింపుగన్. 3౬

క. పంచముహూర్తమాత్రము, పంచశరప్రభుఁడు ప్రభుఁడు ప్రజగొలువుగొనం గించిదవశిష్టముగ నే, తెంచెఁ దరణి గగనమధ్యదేశంబునకున్. 3౭

క. నవలాలితయౌవన లగు, నవలా లంతఃపురంబున వెడలి దేవా యవధారు జలకమున కిది, యవసర మనుటయు నతండు నంగీకృతిలోన్.

ఉ. రోహణశైలశృంగ మవరోహ మొనర్చు మృగేంద్రురేఖ భూ షాహళహల్లికారుచులు చాఁగు బళా సముఖా యటంచు ను గ్గాహ లొనర్చుకంచుకులకంఠనినాదము వియ్యమందికోఁ గా హరిపీఠి డిగ్గి తగుకట్టడఁ గొల్వుజనంబు నంచుచున్. 3౯

మ. అతివ లైచ్చిన హేమపాదుకల నొయ్యారంబుగా మెట్టి పా ధతలస్పర్శసుఖంబు మెచ్చుగతిఁ దద్దర్భస్థము ల్గిల్లు లం

చిత నాదంబుగ నుగ్గడింప నొకహంసీయానచేయూఁది యొ
ల్లెతుద ల్యూభస్థలి జీర వచ్చెఁ బతి కేళీమందమందత్వరన్. ౪౦

గీ. అప్పు డుచితవేషహారి యై చెలువారు, వారిజాప్తభక్తిసారునకును
సంగనాజనంబు లభ్యంగసౌభాగ్య, మాచరించుపనుల కంగవించి*. ౪౧

సీ. తిలకకస్తూరిపత్త్రిరిబొట్టుపేఁటులు రాల ఫాలమ్ముఁ గెంగేల నొత్తి
క్రొమ్ముడి సడలించి కురువేరు మొగలిఱేకులుఁ జంపకదళంబు లొలిచి తిగిచి
నెత్తమ్మిఁ దొరఁగు తేనియఁ బోలఁ గెంగేల వాసితతైలప్రవాహ మొలికి†
కలువముమ్మొనవంటి ములువాఁడిగోరుల నాఁటి శిరసున కానంద మొసఁగి
పేర్చికరమూలకాంతులుపిక్కటిల్ల,గబ్బిచనుగుబ్బలొండొంటిఁగదియఁగాను
నులియనెమ్మోముచెమరింపలలనయొర్తు,పతికిఁదలయంటెఁగంకణప్రతతులులియ

క. గందాన నటక లిడియెఁ బు,రందరనిభమూర్తి క్రొక్కరాజానన కే
లుందొవల వతనిచికురమి,ళిందంబులు సందడింప లేనగ వింపన్. ౪౩

క. జలకం బార్చిరి నిజకుచ,కలశంబులుఁబోలు హేమకలశంబులు చే
తుల నెత్తి మత్తకాశిను, లలసత్రాజిత్తునకు శుభాయత్తునకున్. ౪౪

సీ. జిలుఁగుఁజాంద్రికపావడలఁ గడుఁ దడి యొత్తి కట్టించి రుజ్జ్వలక్షౌమకములు
భ్రమితకర్పూరధూపముల మై వాసించి రలఁదిరి జవ్వాదియసలు మేన
మణిగణక్వణితభూషణములు దొడివిరి యునిచిరి కురులఁ గ్రొన్ననలపెనలు
హరివాణముల ఘటించిరి హిమవాలుకాదీపమాలికలు తేఁదేపగాఁగ
హత్తి యుపదానములు వాడి రమృతపూర,సారసర్వస్వవశగేయసౌష్ఠవమున
శరదృతువు కాశసంపదఁ బొరయుకరణి,నిడిరి వింజామరలుపతి కింతులంత.

గీ. అధిప తావకకాంతముఖాభిరమ్య,చోరుఁ బట్టితి మని చంద్రుఁ జూపుకరణిఁ
గామినులుదెచ్చితనపురోభూమి నిడిన,నిలువుటద్దములోఁ బతి నీడఁజూచె.

వ. అప్పు డయ్యాధ్యాత్మవేది మాధ్యాహ్నక్రియాకలాపంబులు విధ్యుక్తప్రకారంబున నాచరించి యాచారపూతశరీరుం డై యంకురితభానుభక్తిశరీరుం డై యుండు నవసరంబున. ౪౭

క. మ్రోసె నగడియారమున మ,హాసంకుల రవముగాఁగ యామద్వయసం
ఖ్యాసూచకఘంటాధ్వని, వాసరమదకేసరిప్రవరగర్జిత మై. ౪౮

*అంగటించి. †. అలికి. మూ.

ఉ. కంజహితార్చకుండు మణికల్పితదేవగృహాంతరాళవీ
థిం జనుదెంచి కుందనపుఁ దిన్నియ నర్చితుఁడైన సోపహా
రుం జలివిప్పు వేల్పుఁ గని మ్రొక్కి త్రివార మొనర్చి హేమపు
ష్పాంజలు లంధకారపరిహారికి సిద్ధపదప్రచారికిన్. ౪౯

చ. కడిగినమౌక్తికాకృతియ కాఁదగు నా నొక పొట్టిటింగణా
వసు వపరంజియుద్ధరణి వజ్రపుగిన్నియలోనితీర్థ మ
ప్పుడు మనుపూర్వకంబుగ నభోమణిభక్తుని కేల నించె న
ల్గడఁ దులసీపలాశకళికామృదుగంధము లుల్లసిల్లఁగన్. ౫౦

ఉ. పాలపయోధి వెల్వడిన పద్మవిరోధియుఁ బోలెఁ జంద్రికా
జాలరసావదాత మగు సౌరనివాసము నిర్గమించి ల
క్ష్మీలలితుం డతండు మణిశిల్పపు భోజనశాలకేగె మ
త్తాలి సరోరుహామృతము లానఁ గొలంకున కేగుకైవడిన్. ౫౧

వ. ఇట్లు వివిధకుడ్యనియోజిత చిత్రప్రతిమం బయ్యును నప్రతిమంబును జాంబూనదభాజనయోజితాంధం బయ్యును ననంధంబును నానారుచిసబాధ శాకపాకం బయ్యును నపాకంబు ను నై వైభవపరంపర యు నుం బోలెఁ బ్రారబ్ధ భూత భావివాసనా వశంబును సుభటసంభావిత శిలీముఖంబు నుం బోలె విశదీకృతఫలంబు ను సజ్జనుండు నుం బోలె సంగిసంగస్నేహపాత్రంబును నలకూబరరణరణకంబునుం బోలె నుపచితరంభాపత్రకంబును సరసకవిహృదయంబు నుం బోలె యుక్తాయుక్తపదార్థ వివేకకలితంబు ను రాకారాత్రియుం బోలె నభిరామచంద్రవదనంబును నైన యాభోజనసదనంబునం బ్రవేశించి పంచార్ద్రుం డై యాదయార్ద్రహృదయుం డుండుటయు. ౫౨

సీ. గమనోద్ధతికినోడిగతిహంసములు కూజితములిచ్చెనన నూపురములు మొరయఁ
గాంచి వజ్రప్రభౌఘము మ్రొఁత లనఁగ దువ్వాలువకుచ్చెల బెళబెళలెసంగ
జతనంబు వేఁడికిఁ జాలవు మీఁకరాబ్జము లనుక్రియఁ గంకణములునులియఁ
గూరలవాసనఁ గొనియాడుగతి వక్త్రగంధాగతాలివర్గమ్ము గెరల
సరససల్లాపరసములచవులు చెవుల, నిండఁ జేయుచు నాయశోనిధికి నిడిరి
సానఁదీఁడినమన్మథాస్త్రములవంటి, హరిణలోచన లమృతదివ్యాశనములు.

వ. భోజనానంతరమున నాతేజోధనుండు విహారప్రదేశంబునఁ గొంతప్రొద్దు విశ్రమించె నఖిలసైనికు లభీష్టాన్నపానంబులం దుష్టి వహించి రంత. గిర

సీ. తనుమేఘమునకు డాసినబలాకలలీలఁ జెవుల వెంజామరకవ దనర్ప
దానంబుగొనిపొగడ్తకుఁజొచ్చుయాచకౌఘము క్రియఁగరటభృంగములుమొ
బద్దత్వసముచితప్రోథమృణాలవల్లులలీల వలుదకొమ్ములు దలిర్ప [రయఁ
నాకాశసంఘర్షణాసక్తి నంటిన జిలుఁగుఁజుక్కలుపోలె సిబ్బెమమరఁ
జేచిలువరాయఁ దూర్పుపుచ్చినవిధమునఁ
బెరుఁగుమదబృంహితోత్కటబృంహితముల
హస్తిఁ గొనివచ్చి సత్రాజిదగ్రవీథి
న్నాకమావంతుఁ డునిచె దర్పోగ్రవిహృతి. ౫౫

క. ఆకరి సత్రాజిద్ధర,ణీకాంతుం డెక్కి యొప్పె నీరదమును జం
ద్రాకల్పుఁడు మున్నెక్కిన, యాకృతిమై సర్వమంగళాశ్రితుఁ డగుచున్.

సీ. నాగేంద్రఘంటాఘణాత్కారబధిరితవ్యోమ ముద్దామంబు భీమతరము
ఘోటకహేషితాస్ఫోటితనభ మాత్తశుభమును విక్రమశోభితంబు
నతిరథపృథుల శౌర్యాటోపముద్రితదిశము నకృశమును విశదయశము
వివిధాపదానగానవిధేయనారదభటమును జటుల ముత్కటరవంబు
నగుచునిరుపక్షియలయందునబ్ధిలహరి,గహనసంకాశమగుబలౌఘంబు ప్రబలి
కొలువద్వారకకేతెంచెనలఘువిభవ,మూర్తివిస్ఫూర్తి రవిఁగొల్చుపుణ్యమూర్తి.

గీ. హృదయలగ్నుఁ డైనయి దీవరారాతి, వెలికిఁ బ్రతిఫలించు చెలువునించు
నాస్యమంతకము భుజాంతరాళంబునఁ, దాళిసేయు నతనిడాలు గాంచి.

సీ. తపనుండు గాఁబోలుఁ దపనుండ యగునేని మిట్టాడవచ్చునే మిన్ను విడిచి
యనలుండుగాఁబోలుననలుండయగునేనిదొలితొలిఁదలచూపుధూమ మెద్ది
తటిదాళి గాఁబోలుఁ దటిదాళి యగునేని ధళధళ మెఱచి వే తొలఁగవలదె
మణిగిరి గాఁబోలు మణిగిరి యగునేని యిలమీఁదఁ జరియింప నెఱకలెవ్వి
యేదియును గాదు సర్వలోకేశుఁ డైన,మనయశోదాకుమారు భీమప్రతాప
తరణియుదయించెననుచుగోపురములెక్కి,పురముప్రజలెల్లగుజగుజపోయిరపుడు

సీ. ఒకకొన్నిదీధితు లుదధిమేఖలమేనఁ బట్టించుఁ గాశ్మీరపంకలిప్తి
నొకకొన్నిదీప్తులు సకలహరిద్వధూసీమంతసింధూరసృష్టి యొసఁగు
నొకకొన్నికిరణంబు లుర్వీసుతులఁ జేయు గ్రహతారకాకోరకముల ముంచి
యొకకొన్నిభానువు లుడుపథప్లక్షంబుఁబరిపక్వఫలసముద్భాసిఁ జేయు

నడరి యొకకొన్నిరోచులూర్ధ్వాండకర్పరంబు నింగిలికపుఁగ్రోవిరంగుదాల్పఁ
జేయుసత్రాజిదాదృతశ్రీస్యమంతకమునఁదోఁతెంచి జగములుగగురుపొడువ.

వ. ఇట్లనన్యసామాన్యప్రభాయత్తుండగుసత్రాజిత్తుండు నిజనివాసంబుఁ బ్రవేశించి వాసరమణివిశ్రాణితమణిప్రసాదంబు లగు సంపద్విలాసంబులం బెంపు మెఱయుచుండెఁ దత్కాలంబున. ౬౧

సీ. క్షుత్పాదికవ్యాధికులము సంక్షోభించె జరచేతనైన జర్జరత సడలె
నీతిబాధలు మాని నీతిబోధలు హెచ్చె రాణించె నిత్యకళ్యాణగరిమ
పతిభక్తి వాటించి రతివ లెంతయుఁ దాల్మి నగ్గువ యయ్యె నానార్థతతులు
మొలచె ధర్మమునకు నలుగాళ్లు చనవింకఁ బాషండషండంబు పరిసిపోయె
ధనము లింటింట దండోపదండ మయ్యె
శమము దళుకొత్తెఁ గ్రోధ మాత్సార్య మయ్యె
ద్వారవతివారలకు నెల్లఁ దరణిదత్త
పద్మరాగప్రభావవైభవసమృద్ధి. ౬౨

క. ఆరత్నంబు ప్రసేనకు, మారున కవ్విభుఁ డొసంగె మక్కువ నన్నల్
కూరిచినధనము తమ్ములఁ, జేరదె సౌభ్రాత్రపాత్రశీలముఁ కలిమిన్. ౬౩

శా. సత్రాజిత్తు స్యమంతరత్నజనితస్వర్ణంబులం దెచ్చి స
త్పాత్రాయత్తతఁ గూర్ప నప్పుడి విప్రశ్రేష్ఠు లాత్మాలయ
క్షేత్రాంతస్థలి డాఁచి నించుటఁ జుమీ చేపట్టి చూపట్టెడిన్
గోత్రాదేవి వసుంధరాహ్వయము నుత్శ్లోచప్రచారంబునన్. ౬౪

చ. జడనిధిమేఖలాఘటితసర్వమహీతలవాసులందు నా
కడిఁది ప్రదాతచే ధనము గాననివాఁడు మొగిళ్లక్రిందట
న్నడవనివాఁడు భానుకిరణంబులు సోఁకనివాఁడు వానలం
దడియనివాఁడు గాడ్పు మెయిఁ దాఁకనివాఁడును లేఁడ యెవ్వఁడున్. ౬౫

మ. ఘనుఁ డాతండు సువర్ణవృష్టి గురియంగా వందివాగ్ఘోషగ
ర్జనయు ల్దత్తవధూతటిద్రుచులు హారద్యోతవర్షాశ్వసం
జననంబుల్ మణిభూషణద్యుతిమరుచ్చాపంబు దీపింప స
జ్జనతాచాతకజాతికిం గలుగుఁబో సంపూర్ణకామత్వమున్. ౬౬

ఉ. రోఁదవు లెల్ల సాగుణగణాఢ్యునిసంపద కోర్వలేక హృ
త్ఖేదము నొందు చేయురుదు క ‌ డు సర్వజగద్విభుండు స

పాజితయత్నుం డయ్యె వసుభారవదాన్యమణిప్రకాండలా
భాదరణంబునందు నితరాభ్యుదయంబున కోర్వ రెవ్వరున్. ౬౮

సీ. విశ్వవిశ్వంభరావిర్భవత్పురరత్న మగుద్వారవతికి నధ్యక్షుం డయ్యె
నిఖిలలోకాంగనానివహశిరోరత్న మగురుక్మిణీదేవి కధిపుం డయ్యె
రణరంగవిజయకారణహేతికులరత్న మగు సుదర్శనము చే నందికొనియు
రత్నరత్నము నప్రయత్నసిద్ధమ్మును నగుకౌస్తుభము కిట్టి హారి యయ్యె
దేవరత్నంబు దానయ్యె దేవకీకు, సారరత్నంబుబుద్ధి స్యమంతకంబు
నాహరించుటకూహించెనవనిపతుల, కధికధనవంతులకుంగాంక్షలగ్గలములు.

— శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవుని సత్రాజిత్తుకడకుం బంపుట. —

క. అవిరళవినయోద్ధవు ను, ద్ధవు సత్రాజిత్తుకడకు దండితరఘు స్సూ
పవనుండుహరిపనుచుటయును, రవినిభుండతండరిగియాదారంగదియుటయున్

చ. ఎదురుగ వచ్చి శేఖరమహేంద్రమణీఘృణిశృంగపంక్తి త
త్పదవనజాతము ల్పొదువ దండనమస్క్రియ లాచరించి య
ర్ఘ్యదుం డయి హేమపీఠమునయుం దతనిం దగ నిల్పి బ్రహ్మకుం
ద్రిదశవిభుం డొనర్చుపగిది న్వివిధోచితపూజ లిచ్చుచున్. ౭౦

వ. సత్రాజిత్తుం డర్ధఘటికామాత్రం బెడగలసి కొలిచి నిలిచి తదనుమతిం దదంతి కంబున నుచితాసనాసీనుం డయ్యె నమ్మహాస్థానంబు ను దానవదేశికాలంకృతనక్షత్రచక్రంబు ననుసరించె నప్పు డాప్రసేనపూర్వజుం డావిప్రవృషభం బుంగూర్చి కూర్చినకరంబులతో ని ట్లనియె. ౭౧

శా. ఆడంబోయినతీర్థరాజ మిల డాయన్వచ్చుమర్యాద నిం
జూడం గోరంగ నీవ మాకడకు నోసూరీంద్ర వేంచేసి తే
జాడ న్మత్సముం డైన పుణ్యధనసంపన్నుండు లేం డంబుజ
క్రోడప్రోద్భవు నైనం జీరికిని గైకో నింక నిప్పంకతన్. ౭౨

సీ. నీపాదరక్తిమ నేండు మాయింటికిం బల్లవతోరణప్రాప్తి యయ్యె
నీనఖచంద్రిక నేండు మాయింటికి ముత్యాలముగ్గులమురిప మయ్యె
నీవదనప్రభ నేండు మాయింటికి దీపితనవసుధాలేప మయ్యె
నీలోచనచ్ఛాయ నేండు మాయింటికి నంభోజపత్త్రోపహార మయ్యె
నీకృపారసంబు నేండు మాయింటికిం, బూర్ణకుంభలక్ష్మి పోలుపు దెలిపెం
బరిచితాంగ మైన భాగ్యదేవత నైతి, నీవు మద్గృహమున నోవశీంద్ర. ౭౩

క. ధన మిదె తను విదె వనితా, జన మిదె నారాజ్య మిదె విచారింపఁగ నీ
మనమున కెయ్యది యిష్టం, బనఘా యేనిత్తు నదియె యన నతఁ డనియెన్.

మ. తగునా నన్ను గుఱించి యి ట్లనఁగ సత్రాజిత్త మత్తారిరా
ణ్నగదంభోళి వినమ్రశూలి కమలానాథుండు గల్గంగ హ
స్తగతంబు ల్సకలార్థము (ల్దలఁప) నీసౌభాగ్య మీక్షించు వే
డ్క గొన ల్సాఁగఁగ వచ్చినాఁడఁ ద్రిజగద్గణ్యుండు నన్బంపఁగన్. ౨౫

సీ. పొరసినాఁడో లేదొ పూతనాఘాతనారీ స్తన్యజీవితారిణరుచులు
నెఱసినాఁడో లేదొ నిర్ఘాతసమపాతవాతాసురాసుచర్వణ మొనర్చి
యరసినాఁడో లేదొయమరేంద్ర కృతసాంద్ర దృష్టిఁజేష్టలుదక్షు వ్రేలఁ జాల
మొరసినాఁడో లేదొముంచిమృత్యువుమించుకువలయాపీడంబుఁగూల్చుదనుక
వేఁడిదావానలము గ్రోలినాఁడో లేదొ*
యట్టిశ్రీకృష్ణునకుఁ బ్రియంబాచరించు
త్రోవఁ జను టొప్పు నీకు నోదురితదూర. ౨౬

సీ. అంభోధిశయనున కభ్యాస మగు నెంత యరివాహినీవార్ధిఁ దఱియ నీఁద
గోత్రోద్ధరణకళామాత్రున కేదొడ్డు శత్రుభూభృత్కూటచాలనంబు
చక్రంబు పనిసేయువిక్రమశాలికిఁ బరిపంథిచక్రసంహరణ మరుదె
యగ్నిఁ గ్రోలెడుమేటి కబ్రమే పగతురబాహాప్రతాపాగ్ని పరిహరింప
నాత్మగురుపుత్రు నిజసోదరాలి మరలఁ, దెచ్చుస్రష్ట కశక్యమే దీప్తవైరి
బలము మరలింప రుక్మిణీప్రాణనాథు,తోడఁ జెలికార మొనరింపఁ బ్రోడ వీవ.

గీ. అనుచుఁ గొలువువారి నందఱ ననిపించి, పవనఘాతపుష్పనివహ మైన
కురవకమున నలియుఁ గోకిలంబుఁ జెలంగు,పగిది నుద్ధవుండు పతియుఁదాను.

క. రాజిల్లి పలుకు నోస,త్రాజిత్తా హరికి నొసఁగఁదగదే నీయం
భోజాప్తదత్తరత్నము, భూజనమందార మతఁడు పూజ్యుఁడు గాఁడే. ౨౯

క. వరీతిఁ గన్న నే మగు, నీరత్నము హరికి యోగ్య మిది యె ట్లనినం
జోరోపనీతమణికో,టీరము నృపునకు నె తగు ఘటింపఁగ మాళిన్. ౩౦

క. మణి నొసఁగు మొసఁగి గోపక,మణిఁ గొలువు తదంఘ్రిభక్తమణులకుఁజింతా
మణికల్పకామధేనువు, లణుపరిమాణంబు లగుట యూహ్యఁ దెలియవే. ౩౧

గీ. ఇల జనించినరత్నరాసులకు నెల్లఁ,గర్త యగును గ్రసేనభూభర్త కతఁడు
పన్ని తావకమణియు నీనున్నవాఁడు,యజ్వకునుయాగఫలమిచ్చువగ్నివోలె.

*ఎత్తుగీతిలో నొక్క చరణము లేదు.

చ. క్షమలదశాత్ముఁడానసము గందకమున్న దినేశదత్తర
త్నము నొసఁగంగఁ బాడి, హలధారిముఖాఖిలయాదవు ల్మహో
ద్యమమున నీపయిం గవియఁ దార్క్ష్యనుకర్షకవృత్తి మాన్చి శాం
తముగ నొనర్చెఁ జక్రి కలదా యిలఁ దాదృశచర్య యేరికిన్. ౧౩

మ. రవివిశ్రాణితరత్న మేమిగుటి యీరాజా మురారాతికిన్
ద్రవిణప్రాప్తియ చూచెదే వినుము రాధానాథుకారుణ్యగౌ
రవరాజన్నయనాంచలం బభిమతార్థశ్రీల నీఁజాలదే
ధ్రువముఖ్యుల్ గమఁగొన్న వైభవముఁ జేతోవీథి నూహింపవే. ౧౪

చ. అన విని యుద్ధవుం బలుకు సర్వమభక్తిసమగ్రచిత్తుఁ డో
యనఘ విచార మీర లిటు లాడఁగ నేటికిఁ జూపి మ్రొపి యం
జనఘననీలవర్ణుని ప్రచారము వింతయె వెన్నతోడఁ బె
ట్టినయది సవ్యసాచిశకటీవినియంతకు నిట్టిదాస్యముల్. ౧౫

మ. పడిగాకుండఁగ నుగ్రసేననృపు భిక్షావృత్తిపట్టంబునం
దిడి, కంసార్జితరత్నకోటులు మహాహేమంబు లాందోళికల్
పడఁతు ల్పర్వతసన్నిభేభములు రథంపాసంపతద్వాహము
ల్నడిపించెం దనయింటికే వెలుఁగవే నారాయణుం డుద్ధవా! ౧౬

ఉ. ప్రాద్గుణంబునం గనినపూసకు నాహరి యాసచేసెఁ గాఁ
దద్దయుఁ బ్రేలగింజయును దైవముకంటికిఁ బెద్ద యయ్యె నే
ముద్దుటనుంగుఁదమ్మునకు మున్నె స్యమంతక మిచ్చినాఁడ నే
వద్దన వాని నీ వడుగు వాఁడు నొసంగినఁ గొమ్ము నెమ్మదిన్. ౧౭

ఉ. సీరి సహస్రశీర్షుఁ డగు శేషుఁడు శేషునికేమి భ్రాంతి యం
భోరుహరాగరత్నములు భోగతటంబులఁ జక్రి వక్రియై
పౌరుషకాంక్ష నమ్ముసలి ప్రక్కలుదట్టిట వచ్చెనేనియుం
బోరెద మీఱెద న్రిపులపొంక మడంచెద నాక్రమించెదన్. ౧౮

క. కృతవర్మసాత్యకిప్రేరితమై యాదుబలము పొదివి చేసిన యేనిన్
శితధారఖడ్గధారల, శతధా భిన్నముగఁ జేసి సమయింతు నన్నిన్. ౧౯

క. కరవాలఫాలనయనున, కరియువతిదృగంజనంబు హాలహాలముగాఁ
బెకిఁగెద్ద స్ఫురిఁగెదనే యిఁక, హరి గినియు నటంచుఁ గలని కార్యస్రుత్యా.

చ. అని యిట్లుల్లాడ నవ్వెడఁగు నన్నయశాలి యధల్చి ముఖ్య ఝ్యా
చెవఁటిదురుక్తు లేల యదుసింహుని కేగుటి నీదురత్న మ్మా.

యున మును విక్రమించినఁ బరాక్రమలీలల శక్రశుక్రలో
చనవనజాతజాతులకు శక్యమె నిక్కము నీ వెఱుంగవే. ౯౧

వ. అని తద్ధాస్థానంబు వెడలి యమ్మానధనుండు మాధవునకు నవ్విధంబుఁ గొంత కొంత యెఱింగించెఁ బద్మనేత్రుండును సత్రాజిద్రత్నాభిలాషంబు సడలి భువనంబులు పోషించుచునుండె నంత. ౯౨

— గ్రీష్మర్తువర్ణనము —

శా. హారాలంకృతయావతస్తనము నృత్యత్తాలవృంతంబు నీ
హారానేకపకూటపాకలము యామాయామవర్ధస్ర మం
భోరక్షఃకులవిష్ణుచక్రము దలద్భూరిప్రసూనచ్ఛటా
సౌరభ్యాహృతభృంగధైర్య మిల గ్రీష్మం బావహిల్లెం గడున్. ౯౩

శా. ఆసాయంబుసుగ్రీడలాడుహరిమధ్యానాభికూపంబులం
గాసారాంబువు డిందిన ట్లివిరె మార్గాంబుప్రపావారిసే
కాసారంబునఁ దర్పితాధ్వగమునై యాయాసముం బాచి మ
ల్లీసౌరభ్య మదభ్ర మయ్యె మరుఁ డేలెం గాముకానీకమున్. ౯౪

చ. గగనము రుద్రమూర్తి యగుఁ గానఁ దదుజ్జ్వలఫాలలోచనం
బగుచు వెలుంగు నుష్ణకరుఁ డంగజుగర్వ మఖర్వ మయ్యె ను
జ్జగములు దైత్యరాట్త్రిపురసామ్యము మైఁ దపియింపఁ జొచ్చె న
ప్పొగపున ధూమ్రభావమునఁ బొందె నశేషదిగంతరాళముల్. ౯౫

సీ. సలసలఁ గ్రాఁగు నబ్జమరందమును మూతి ముట్టదించుక మైన మొక్కరి తేఁటి
విహరింపఁగా నోడు గహనదేవత సూర్యకాంతభూములఁ బొక్కుఁ గాళ్లటంచు
ననలజిహ్వాశంక నాస్వాద మొనరింప దడవికోయిల యెండ నుడుకుఁ గురుఁ
దలచూపవెఱచు నంచలు పద్మవనకుటీమందిరంబుల నీఁగి మాపుదనుక
మసువునసలునఁగిటిపలుమాఱుఁ బొర్లుఁ, గాసరముఁ రోఁజునోరు వెగ్గలమ్ముగఁ దెఱచి
తమపుఁ గుత్తుక పుటుఁగు లుదగ్రధూళి, ధూసరములైన గ్రీష్మర్తువాసరముల.

చ. జలములఁ గ్రోలుచుం గిసలశయ్యలఁ దేలుచు సంగమస్పృహం
దొలఁగుచుఁ గుంజపుంజములఁ దూఱుచు దాఘవికార మాఁగుచుం
గలయఁగ మేనఁ గ్రొత్తవలికావులు గట్టుచు వీతరాగులుం
బలెఁ జరియింతు రాతపసమాగమనంబున నెల్లభోగులున్. ౯౬

గీ. సవితృ ప్రకటించుమండు వేసవిని ధరిత్రిఁ, గాఁడి నెఱియల్లు వాసినఁ గ్రాసవచ్చి
భోగిలోకంబు నీరింకుపుష్కరిణులఁ, దోఁచు నేలదూఁడు మొల్లకతతో గర్భఁ దెగడి

సీ. లలనాధరాసవంబులును జక్కెరపానకంబులు నందంద కలుగఁబట్టి
మోహినీకుచహారములు నరవడుగుదువ్వలువలు నందంద కలుగఁబట్టి
రమణీభుజావేష్టనములు మల్లీమాల్యకంబులు నందంద కలుగఁబట్టి
తరుణులయూర్పులుఁ దాలవృంతానిలాఘాతంబు నందంద కలుగఁబట్టి
చందనార్ద్రింబు లైనపూర్ణేందుముఖుల, వలుదపాలిండ్లపంచలు నలదలతల
గర్భగృహములు నందంద కలుగఁబట్టి,తపమునకునోర్చిరవ్వసుధాజనములు.
సీ. పెనముపై నట్టు వోసినలీలఁ జు య్యంచుఁ బొలసె వెన్నెల తప్తభూధ్రశిఖల
నుష్ణోష్ణున ముఖానిలోద్ధతిఁ జల్లార్చి తేఁటి చెందొవపూవుఁదేనె లానె
నఖిలావదాతాంగియై చుఱుక్కున నిసు మసుగంటఁ బ్రియునింటి కరిగె జార
కబళించె నుఱక యాఁకటి కోర్వక చకోరి నిష్టప్తరోహిణీనేత్రకళలు
మల్లియలపూవుదుమ్ముమ్మురముముర్ము,రాగ్నిశిఖలంచువిరహియారాటమందెఁ
గలువవికసించియునుగసుగంది మొగము, ప్రాల్చెవైశాఖపూర్ణిమారాత్రులందు.
సీ. దవధూమ మభ్రంబునవిఁ బొదలోనుండి నెమిలిపిల్లలు నిక్కినిక్కిచూచు
మరుమరీచికలు వేసఱుఁజూచి జలబుద్ధి నరుగుఁ బిపాసార్తమైమృగంబు
లవె మెట్టకెందమ్ము లని సూర్యకాంతాగ్నికీలలఁ దునుమ నుంకించు నంచ
సురగాడ్పు మెదుము ప్రసూనపరాగాళిఁ గదిసి తేఁటులు తావిగనమిఁదిరుగుఁ
బాంథు లాకులురాలినపాదపములు, డగ్గఱియు నీడఁగానమి బెగ్గరిలుదు
రధికలోభాంధుసిరిభోగ్యమనిభజించి,యర్థమొదవమి వెతఁబొందునర్థులనఁగ.
మ. కలహంసీగరుదాభతల్పములపైఁ గర్పూరరంభామిళ
న్నలదాకల్పితకాయమానములక్రిందం గమ్మగొజ్జంగమొ
గ్గలచే నల్లిన తాళవృంతములతోగాడ్పు ల్విసాళింపఁ గాం
తలగంధార్ద్రకుచప్రఘూర్ణముల నిద్రల్గంద్రు భాగ్యాధికుల్. ౧౦౩
గీ. *చనుపకముల తావి గొనక రోజాలుండి, తేఁటిమలక మల్లెతెల్లవిరుల
చందుచూచి విరహజయకాంక్షమై దుగా,నా యొనర్చె నుత్తరాయణమున.
గీ. వెదురు వెదురురాయ నొదవినకార్చిచ్చు, గుండెదిగులొనర్చెఁగొండలకును
వంశభేదవైరవైశ్వానరంబున, భూభృదర్దనంబు పొడము దెట్లు. ౧౦౪
గీ. ధరణి నెన్నైనఁ గలుగనీ తాపశాంతు, లాతపంబున నాతపం బడరువేళ
హారఘనసారగంధసారార్ద్రయువతి, కఠినవక్షోజములె శైత్యకారణములు.

---

*ఈపద్యములో మహమ్మదీయసంప్రదాయము-రోజాలు=ఉపవాసములు. మలక=మహమ్మదీయుఁడు, చందుచూచి=చంద్రదర్శనముచేసి- దుగానా=రెండుదండప్రణామములు.

చ. కలువలు వేసలిం దుఱిమి గందము తావిక్ఁ జిక్కఁబూసి పై
వలిపము గట్టి ముత్తెపురువాణములం దులకించు వల్లభో
రులపయి నిద్రవోయెడుసరోరుహగంధులఁ జూచి వారిచె
న్నలమియు నచ్చర ల్వగతు రత్నులు మూయమి నిద్రరాములన్. ౧౦౬

గీ. వటవిటపినీడనొకకొంత వామదృశల,కుచలికుచముల నొకకొంతకూపవారి
యందునొకకొంతనిలిచె గ్రీష్మావశేష,మేమిసేయునొయెండఁగ రాదింత మీఁద.

చ. నులివడి వారిదాళి నశను ల్తలఁదూర్పుట శంభుఫాలదృ
క్కలిక కరంబున న్విసనకఱ్ఱ వహించుట యౌర్వ మబ్ధిలో
నిలుచుట సూర్యుఁ డంబువుల నీడలు చూచుట గ్రీష్మకాలసం
వళదురుతాపమోర్వమిన వారల కావిధ మూర కేటికిన్. ౧౦౭

— ప్రసేనుఁడు రైవతకపర్వతమునకు వెడలుట. —

ఉ. ఆసమయంబునం దొకదినాగమవేళఁ బ్రసేనుఁ డభ్రగం
గాసమవర్ణ మైనతురగంబుపయి న్మరదంబుదంబుపై
వాసరభర్తచందమున వట్రిలి నెయ్యురు గొల్వ నేగ న
వ్వేసవివేఁడి రైవతకవీరుదిలారుహవాటి నాఁపఁగన్. ౧౦౮

సీ. తరుణరాజావర్తదండంబు లైననేజాలు పెంజిలువలజాతిఁ దెలుప
డాలొందు కెంపుఁగేడాలు వేలాయాతకూర్మకులచ్ఛాయఁ గూడఁదివియ
నీలంపు వజ్రాంగిజోళ్ళుల నెఱరంగు జలపాయిజలదకజ్జలముగాఁగ
హాళహాళికాలాపహాయహేషితాటోపములుమహోర్ములమ్రోఁతమూదలింప
బిరుదుటెక్కియములుమీలపిల్లపదుపు, పొదువుపొదలంగఁజేయ నంభోధిగన్న
మాఱుబొందియుఁబోలెఁగుమారుసేన,నడచెనెడయిక రైవతనగముగుఱిచి.

క. వీరుఁడు ప్రసేనుఁ డఱుతం, జేరుచురతనంపుఁబ్రొద్దు సేవించు సితాం
భోరుహము లనఁగ వెన్నెల,గాఱు ధవళచామరములగములపుడమరెన్.

క. సత్రాజిదనుజధవళ,చ్ఛత్రము దీపించె గ్రీష్మసమయవ్యథఁ ద
న్నేత్రాంశుకుముదపుష్ప,క్షేత్రంబున నడఁపవచ్చు శీతాంశుక్రియన్.

మ. పొలఁతు ల్వంశవతంసచంద్రవలయంబు ల్మట్టుచుం గర్ణకుం
డలడోలాలసనంబుతో నధరవీణానాదము ల్చూపఁ గ
ల్పలతాగుంజదలీంద్రమంజురవఖేలన్నందనచ్ఛాయఁ జూ
డ్కులవిం దయ్యెఁ బ్రసేనుసేన విరిఁబోఁడు ల్లేక వ్రల్లియున్. ౧౧౩

క. పరిపరివిధములఁ దేజీ, సరళీకృతమురళి గెరలఁ జని పతి గనియెం
బరిపూరితకందరని, ర్జరవీణాధైవతకము రైవతకంబున్. ౧౧౮

— రైవతకపర్వతవర్ణనము —

గీ. మదకలపికస్వరామ్నాయమధురిమంబు, కొండ యెలమావికొమ్మలనిండుకరణి
వేల్పుగాణలు శిక్షగావించునలయ, లంక్రియలు సిద్ధకన్యాకులంబువోదువు.

గీ. కొఱలుఁ గొండ రాష్ట్రకూటంబు లభ్యర్ణ, గారుడాశ్మరుచులు గప్పికొనఁగ
వెండి బసిఁడి సేయు వేడుక సిద్ధులు, చాలఁ మందుపసరు చమిరి రనఁగ.

గీ. కొండకొలఁకులందుఁ గోకనదంబుల, నంచగుద్దు లమరు నమరయువతి
హస్తలగ్నజలధరావిర్భవస్మార్తి, కములగములచెలువుఁ గౌఁగిలించి. ౧౧౭

క. ఇలమోచుపనికిఁ దలచీ, రలుచుట్టిన పగిదిఁ గుధరరాజము శిఖరం
బులు వొల్చు మేఘరేఖా, వలయిత నిజగౌరవ ప్రవర్ధనలబ్ధిన్. ౧౧౮

గీ. మానసరము లైన మదమత్తకాసరములు, లీలఁ గోరాడ వెండిఱానేలదుమ్ము
ప్రాంతవర్తిష్ణుసస్తర్షి పరివృఢులకుఁ, బ్రతిముహూర్తంబుభసితచర్చలుఘటించు.

సీ. దూర్వాదళభ్రాంతి దులకించు పచ్చఁరుచికి లోనై చిక్కు రురుకులంబు
పరిపక్వబింబికాఫలబుద్ధి విద్రుమద్రుమలతాంకురములఁ దొడుకుఁ జిలుక
వలమానకందరావజ్రాంకురచ్ఛాయ నవమృణాళ మటంచు నమలు నంచ
వనమయూరము గేరు వలభేదిమణిఘృణిఘనము ఘనాఘనౌఘంబుసావిఁ
దళుకులొదవించువెన్నెలమొలకలంచు, మదచకోరికముత్యంపుటదరుఁగొఱుకు
బంగరువునిగ్గు చంపక ప్రసవకలిక, లని శిలీముఖ మలయిక నందు నందు.

ఉ. నిచ్చఁ బసిండిఱామొరపనేలల రత్నము లేఱి తెచ్చి వై
యచ్చరకన్య లాశిఖరి నచ్చనగండులయాట లాడి మై
నొచ్చియు సేదదేఱుదు రనోకహపల్లవలాస్యకర్త యై
వచ్చుసుగంధగంధవహవారితభూరితరాంగఖేద లై. ౧౨౧

గీ. మొదల నాగవాసములపొందు గలిగించి, సానులకును రాగసరణి దెలిపి
తెలుపు మంచికూటముల యిమ్ము తారల, కచలభర్త సరసుఁ డైనకతన.

చ. చటులచపేటఘాతముల సామజకుంభములం బగుల్చుచున్
జొటజొటఁ గాఱు క్రొమ్మెదడుఁ జుబ్బనచూఱఁగఁ గ్రోలుసింగముల్
సటలు విదుర్పఁ దోఁచునెఱసంజకు(వారక)తారకప్రభా
ఘటన ఘొసంగున్ దద్గళితకమ్రవినూతనశుక్తిజావళుల్. ౧౨౩

క. పౌలస్త్యబాహుహృతహర,శైలేంద్రముఁ బోలుఁ గొండ సమధికతాళీ
పాళీప్రాచీనంబున, వాలుచు * దుర్వర్ణవర్ణవర్ణిత మగుచున్. ౧౨౪
ఉ. కిన్నరకామినుల్పసిఁడికిన్నర లంది యఖిన్నరీతుల
న్వెన్నుని నాలతింపఁ బృథివీధరరాజము సాత్త్వికోదయ
చ్ఛన్నశరీర మైనక్రియఁ జంద్రశిలాజలధారలం దటో
త్పన్ననవీనవజ్రపరభాగమున న్విలసిల్లు నెల్లెడన్. ౧౨౫
క. అలకాంతకాంతవదనలఁ, గులకాంతలఁబొదలి చన్నుఁగొండలయందు
న్వలకారు లైనదానవ, కులకారులు నింతు రందుఁ గుంకుమలతికల్. ౧౨౬
క. నవరాల గెల్చి చీఁకటి, నవరాలుచుకురులు గలుగు జవరాలికొలం
బు విరాళిగొనఁగ వేణువు,లవరాళి ఖచరవరాళి లలి నింపుగిరిన్. ౧౨౭
సీ. బుసకొట్టుపెంజిల్వనిసువులు ఫూత్కారఘోరహస్తస్ఫూర్తికొమరుదెలుపఁ
బవమానగర్భ మై రవళి దెల్పుగుహాళి ప్రబలబృంహితవక్త్రరంధ్రములుగ
సెలయేటిచేఁ జెమ్మగిలుపాదములు మదోద్గారి పంకిలపదగరిమఁ దెలుప
సంచారిజలధరచాంచల్యము విలోలకర్ణశూర్పంబులఁ గరము సూప
భద్రదంతావళమ్ములపగిది నితర,శైలరాజమ్ము లురుతపోద్వేలలీల
మలయ నక్కొండ సార్వభౌమత్వమందు, దానవనిధికర్తృతాధన్య మయ్యె.
శా. చంచచ్చంపకపుష్పసౌరభము నాస్వాదించి మూర్ఛాదశా
చాంచల్యంబునఁ దూలు భృంగముల నాశ్వాసించి కన్యాప్రక్రో
ష్మించు న్వెన్నెల సేదదేఱుతురు నెమ్మిన్ రైవతాద్రిస్థలిం
జెంచుంగొమ్మలు నైజకుంతలరుచిశ్రీమిత్రు లంచుంజుమీ. ౧౨౮
క. గిఱికొనుదవానలమునకు, † వెఱవదు గిరి వేల్పురాచవెలఁదులమోము
ల్తెఱవఁగ నీరగునెలఱాఁ,దఱుపులు దనయందుఁగలయఁదలకొనుటఁజుమీ.
గీ. అడరి యభ్రంకషంబగు నన్నగమున, నిగుడుహరిహయనీలమాణిక్యకాంతి
తమముసవివిప్పనుంకించి తమముసావి, వెఱచి పఱతురు చలివెల్గువేఁడివెల్గు.
సీ. కడవఁబుట్టినవానిఁ గడవనేరక క్రుంగె వింధ్యంబునుద్రేకవిభవ మెంత
విల్లయ్యె రుద్రున కిల్లయ్యె వేల్పులకమరాద్రిప్రాధాన్య మనఁగ నెంత
బలుపాఁపమలఁకచుట్టుల బిట్టు లావఱి తిరిగె మందరగిరి ధృతియు నెంత
వడి దూలి కౌసనెత్తువడియె మందోదరీవిభునకుఁ గైలాసవిభవ మెంత

---

* దుర్వర్ణము=వెండి, దుష్టవర్ణముగలది. † వెఱవను=నూ.

నగముగనవచ్చియునుమఱినగముగాన, రానివలయాచలము గిర్వదానదెంత
యనుచుఁ బవమానపూర్ణగుహాస్యసరణి, నట్టహాసంబుసేయు నాగట్టుఱేఁడు.

గీ. వన్యమహిషవిషాణముల్ ద్రచ్చివైవఁ, గాఱు నగ్గిరి నవవజ్రకందళములు
శూలిశూలాగ్రదళితరక్షోగజేంద్ర, కుంభనిర్ముక్తమౌక్తికాంకురము లనఁగ.

వ. వెండియు నక్కొండ పుండరీకాక్షుండు నుం బోలె వసుదేవప్రియంబై యం
బుజగర్భుండు నుం బోలె వివిధభువననిర్మాణకర్మఠచతురాననంబై త్ర్యంబ
కుండునుం బోలె శిరఃస్థలవిహారణనిపుణహరిణలాంఛనంబై వజ్రధరుండు
నుం బోలెఁ బ్రవర్షణాధిక్యహేతుభూతంబై భూతసృష్టియు నుం బోలె నతి
విచిత్రంబు ను జిత్రకారుండు నుం బోలె నశేషాచలప్రతిమాకుశలంబు ను
గుశలవజననియుం బోలె ననలప్రవేశవిశుద్ధంబునునై వెండియుఁ బలిసదన
గామి చరణన్యాసత్వంబున వామనావతారంబు నభినయించుచుఁ గల్పాం
తరస్థాయి ఫలప్రదంబగుట నందనవనంబుతోడఁ బోలుపడయుచు ధాతు
వికారవినిర్ణయవర్ణితంబగుట నగదంకారగౌరవంబు నిచ్చుచు నచ్చక్రోత్తలగు
తత్తాదృశవిభవంబుల నభిరామంబయ్యె నందు. ౧౩౪

ఆ. అపుడు యదువృష్ణిభోజాంధకాదిబంధు
జనులు గొల్వఁ బ్రసేనుండు సమదయువతి
పరికరముతోడ దీపించె భద్రగజము
కలభములు వశలును గొల్వ నలరుకరణి. ౧౩౫

సీ. రమణులు వెంజామరములు వీవకమున్న చమరవాలవ్యజనములు మెలఁగె
మెలఁతలు పన్నీరు మీఁదఁ జిల్లకమున్న చనుదెంచె నిర్ఝరజలకణములు
సతులుగంధార్ద్రకుచములుచూపకమున్నడాసెవజ్రంపుఁగూటములగములు
వనితలు చెంగావివలువలీయకమున్న కప్పె గైరికరజోగౌరవంబు
సలిలకేలివిహారార్తిశైత్యగాత్ర, లతలు చెలువలు మైమచ్చు రతికి మున్న
పూవుఁదేనియఁ దడిపిన తీవ లలమె, నా ప్రసేనుని రైవతకాచలమున. ౧౩౬

క. చెలువలుఁ జెలులు భజింపఁగ, నలరైవతనగమునందు నతఁడు చరించెఁ
బలితపు మెఱపులుఁ జాతక, ములుఁ గొలువఁగ నందు వ్రాలు మొగులున కెనయై.

సీ. ఉరుకూటముల యందుఁ జరియించుఁ జరియించి కామినీవక్షోజగరిమఁ దెగడు
పవనవన్నిర్ఝరాంబువు లంటు నంటి కొమ్మల మేని చెమటలఁ జులుకసేయు
నడవియనంటుల ననఁగు ననంగి రామామృదులోరుసామగ్రి మఱచు
బింబఫలంబులఁ బీల్చుఁ బీల్చి పురంధ్రిమధురాధరంబుల మమత సడలుఁ

గోలఁకుఁదామరనెత్తావి గ్రోలుఁగ్రోలి, మదవతీముఖగంధంబు మదిఁ దలంపఁ
దభినవప్రియులైన ధరాధిపతుల, నడక లన్నియుఁ గంధాంధనాగగతులు.

క. గురివెందపొదలఁ గురవక, తరువుల నెత్తమ్మికోలఁకుదండంబుల నా
సరసాగ్రేసరుఁ డలిపిక, మరాళగతి సంచరించె మలయుఁగ నంతన్. ౧౩౯

ఉ. వారుణిమీఁదఁ గ్రొగ్గిల వాసరరాడరుణాంశుకంబు నం
భోరుహలక్ష్మి తమ్మివిరిమోడుపుఁగేలునఁ బట్టి తివ్వ దు
ర్వారగతిం జనుం దరణి రాగరసాంచితపూర్తి (మూర్తి) న
న్యారతిసక్తచిత్తులకు న్యాయమునం జనురీతి గల్గునే. ౧౪౦

క. అరమొగుడుచుఁ గెందమ్ముల, విరితేనియ యొప్పు రత్నవిరచితపాత్రాం
తరమధువుఁ జరమసంధ్యా, తరుణి ప్రసేనునకుఁ జూపెఁ దానపు డనఁగన్.

గీ. పగలు నెత్తమ్మిపూవులఁ బ్రబలు లక్ష్మి, సంజప్రొద్దునఁ దొగలకుఁ జనఁ దదంఘ్రి
లాక్షయంటినలీలఁ గోలంకులందుఁ, బర్వె నెఱసంజడాలుదృక్పర్వమగుచు.

గీ. కాలగరుడమూర్తి ఘస్రాహిఁ దివియంగ, నంగకలితరక్త మయ్యె సంజ
ఫణమునందు జాఱిపడినరత్నం బయ్యె, గగనరత్న మబ్ధికడకు డిగ్గి. ౧౪౩

గీ. ముఱిముఱిచీఁకటికొదమల, నెఱసంజ మెఱుంగు లెగసి యుంపొదవించెం
దఱిఁ జెంచెతచనుగుబ్బల, గిఱికొను గుంజాఫలమ్ము (కెంపు)న కెనయై. ౧౪౪

సీ. జక్కవమదిఁ జేరె సకలావనీచక్రమాక్రమించు విదాహహావ్యవహము
ప్రస్థానపటహ ముద్భటభంగిఁ జఱపించె రతిరాజు వే పుప్పురవళిచేతఁ
జిమ్మించుఁగ్రొన్నీరు చెమ్మ లలాటామృతముగాఁగ విధుశిలాతాప మడఁగెఁ
బరదేశ మరుగుచోఁ దరణి యుల్లడయిను నిసువులై గృహదీపవిసర మమరె
పీచెఁ జలిగాడ్పు నెత్తమ్మివిరులు నిద్ర, వోవఁ జుక్కలు మింటిపైఁబొడవుసూపె
నత్తమాలద్రుమంబున ననలకరణిఁ, గలువకనుకుట్టుమ్రందుతత్కాలమునను.

క. రజనీవికాసమన్మథ, విజయంబులసందు లదుకు వెలిగారము తో
యజవైరి యుదయ మయ్యె, న్నిజకరదీపములఁ దిమిరనికరము లడఁగన్.

గీ. గగనభల్లూకముఖ మైన కమలవైరి, పేర్చి కరముల నెఱసంజ పేరిచెదలు
పట్టుకొనిమ్రింగెఁ గైరవోద్భటమరంద, మనెడిపెరతేనెనానందమధిగమించె.

గీ. చెలువుఁ డిచ్చు నీలిచీర ముంగోరునఁ, దారతమ్య మరయఁ దరుణియెత్తు
గతి నఖేందురేఖ గాఢాంధకారంబు, నిబ్బరము నొకింత యుబ్బులెత్తె. ౧౪౮

సీ. హరజటాకూటదీవ్యన్నవ్యకంకేళి పూర్వదిక్కాంతాకపోలపాళి
యనురక్తి రేచామ యఱుతఁగట్టిన తాళి వనధరపథసరోవరమరాళి

సకలదిక్పరిపూర్ణ చంద్రికారింఛోళి యుతువుల గిలిగింత లిడుపిపాళి
దర్పితతిమిరభూధరకూటదంభోళి కైరవవదనకర్పూరధూళి
హిమములకుఁ జెన్ను మురవైరియెడమకన్ను
పద్మములవాడు వేలుపుఁబాలకూను
పారసౌందర్యపరసీమ చందమామ
యుదయమునఁ బొల్చె నెంతయు నొఱపుగాల్చి. ౧౪౯

క. ఆసమయమునఁ బ్రసేనుం, డాసవరసలోలహృదయుఁడై విధుకాంత
ప్రాసాదచంద్రశాల వి, లాసవతీజనము నలుగెలంకులఁ గొలువన్. ౧౫౦

సీ. చంద్రిక నిడినట్లు చెరిపిన నునుసేసకొప్పుపువ్వుల ఘుమఘుమలునిగుడ
గంధానుమేయ మహాఘనసారమయచర్చ నివ్వటిల్లిన నిగనిగలు గునియ
నాణిముత్తెపుఁ గంఠహారంబునందలి తళుకుమీఱిన ధళధళలు బెళుకఁ
జంద్రికాపునరుక్తిజనక మా నఖళియాదళిముంబు ధగధగద్ధగలు మొగువ
మదచకోరంబు విధుకళాభ్యుదితసుధకు, నంగవించు విధమ్మున నతివ లిచ్చ
కాపిశాయన మాసించెఁ గంతువింటి, కొప్పుగ వఁదేఁటిలే నారిగొనలుసాఁగ.

సీ. పూర్ణచంద్రిక లనుపువ్వారుఁబోఁడుల మందహాసప్రభాకందళములు
మలయానిలంబులు మదవతీలోకంబు కమ్మనియూర్పులగంధలహరి
సౌధస్థలంబులు చంద్రబింబాస్యల వలిచన్నుదోయి కౌఁగిళులబిగువుఁ
గందర్పచాపటంకారంబు నువిదల మణితాభినయకళామంజిమంబు
మంచియుపదంశకంబులుమానవతుల, ముద్దుఁగెమ్మోవి తేనెలముమ్మరములు
నాసవాస్వాదపరుఁడైనయాప్రసేను, చిత్తమున(గలఁ)ధైర్యము వ్రేత్తుగొనియె.

గీ. పుష్పముకుళస్థ మగుతావిఁ బొదలఁజేయు
సమయమునఁ బోలె సీధుసంజనితమదము
వెలఁదులవిలాసదశ లెల్ల వెలుఁగఁజేసె
నించువిలుకానిజయసిద్ధిహేతు వగుచు. ౧౫౩

సీ. నిజకనీనికల క్రొన్నిగ్గులు వాసనోత్పలపత్త్రములసావిఁ బాఱమీటుఁ
బ్రతిబింబితేందుబింబము గల్ల మనుబుద్ధి వేమాఱు ముంగేల వెరఁజివైచు
మోవి చేఁ దివియు నామోద మగ్గలమైనఁదలఁగంటగించుఁ గాతాళమొందు
ముంచి పానఃపున్యమున నాథునధరంబు నుపదంశబుద్ధిమై నుఱక కొఱుకుఁ
బాడు నూరక తేఁటులతోడముచ్చ,టాడు నసియాడు నొకగుబ్బలాఁడి వ్రీడి
మీఱుమదిరామదంబున మేనుసొరగి, మదనుఖడ్గంబునొఱనుండి [illegible]వ్రాల,

సీ. కంఠకంబువునందుఁ గరమ్మృణాళము చుట్టుఁ జిగురాకు వ్రేళులఁజిక్కనొక్కు
బింకంపుగుబ్బలు పేరురంబున గ్రుచ్చు నిర్విశంకంబుగా నీవి జార్చుఁ
జుఱుచుఱుక్కునమోవిసుధపంక్తుసోఁకించుమ శితంబు శ్రవణసీమమునఁజొనుపుఁ
గల్ల చేసితి నని కాలిదమ్మికి మ్రొక్కుఁ దొడలపై నెమ్మేను దూలి వ్రాలు
బాధముగఁ దప్పొనర్చిన భర్త మున్ను, ప్రార్థనలు పెక్కు చేసినఁ శాపమాని
తరుణిమదిరామదంబునఁదనకుఁదానె,యంతరంగంబులోనానియలుకమాని.
సీ. ఈసుధారోచికి నిఁక నింతమీఁదట స్వర్భానుభవభీతి సడలుఁగాక
యీకమ్మ తెమ్మెర కిఁక నింతమీఁదట ఫణిచేతియలజడి వాయుఁగాక
యీ తేఁటిదాఁటున కిఁక నింతమీఁదటఁ జనుపకంబులశంక సడలుఁగాక
యీవలరాయని కిఁక నింతమీఁదట మేను లే దనుమాట మానుఁగాక
శుక్రశాపదోషవక్రిమ యిఁక నింత, మీఁద మధువునకును మేళవింప
కుండుఁగాకయనుచునొకయింతియఱచొక్కి,చొక్కిచొక్కి సలిశమ్రొక్కిమ్రొక్కి
గీ. యామినీలక్ష్మి వివిధ విహారగతులఁ, గెరలు కాంతామణులను నీక్షింపఁగోరి
కలయ నుత్తానితము లైనకన్ను లనఁగ, సారిదిమ్మై రే యురసపూర్ణశుక్తులమరె.
మ. కలవీణారణనంబుఁ జంద్రవలయక్వాణంబులుం జెంగుమీ
టులు వంశీస్వరతానమానములు సాటోపప్రసూనాస్త్రచా
పలతాఘోషముఁ గామినీగళగళత్పర్యాయనిర్ముక్తభా
షలు రాగాంబుధివీచిగర్జితమనీషం జేసె ఘూర్ణిల్లుచుక్. ౧౫౫
సీ. ఇది కన్నుదమ్ముల కెఱసంజ యగునేమొ కాదేని ముకుళింపఁగాఁ బనేమి
యిది కొప్పుపువ్వుల కెలయుగాడుపొయేమొ కాదేనియవిరాలఁగాఁబనేమి
యిది సిగ్గుబిగంపుగుదికిఁ జేయగు నేమొ కాదేని మరలి పోఁగాఁ బనేమి

* * * * *

యనఁగ మదిరామదము హెచ్చి యబ్జముఖులఁ
బతుల నొక్కటిగావించి పరిణమింపఁ
జేసి ధూతవిచేష్టితోద్భాసియయ్యె
రైవతకశైలకందరప్రాంగణమున. ౧౫౬
క. సత్రాజిదవరజునకును, సుత్రామసమానవిభవశోభితునకు నా
రాత్రి శివరాత్రి యయ్యెను, జైత్రరతిక్రీడఁ జేయు జాగరముతమిఁ.
మ. ఉపధానీకృతబాహుశాఖములు ప్రాణోద్వాంతనిశ్వాసగం
ధపతద్భృంగనిభాలకాంచలపరీతస్విన్నఫాలాగ్రముల్ •

ద్విపదీగర్భితమర్మదేశములు గంధివాసనాపూర్ణవ
క్త్రపుటంబు లుష్ణసుప్తిసౌఖ్యములు వేడ్క ల్గా యువశ్రేణికిన్. ౧౬౧

చ. అలరుల వృంతబంధముల నంటులు విప్పుచుఁ దమ్మిపూవు మొ
గ్గల*గిజిగాన్న నిద్ర దొలఁగ న్సరసీసలిలంబుఁ జిల్కుచుం
దెలతెలవాఱ నొయ్య నరుదెంచి నిశాంతరతాంతతాంతలా
లలనలమేని కింపుగ మెలంగెఁ గురంగతురంగడింభముల్. ౧౬౨

ఉ. కాఁక వెలుంగుచున్న త్రిజగంబుల నొక్కట ముంచి మించు పెం
జీఁకటి†కొమ్ముటేనుఁగులఁ జించి మదించిన చంద్రకేసరి
నోసఁక జరాపరాభవము స్రుక్కె శరీరము పాదశక్తి బ
ల్మూఁకటివేరు వేస్పరుచు గొట్టెఁ గళాచ్ఛట లూడె నన్నియున్. ౧౬౩

సీ. ఒకపరి వేషంబునకుఁ జొచ్చి దుర్దినహేతువై తమ్ముల నేఁచు నితఁడు
సకలోన్నతుం డైన శంభునౌఁదలమీఁదఁ బాదంబులిడిన దుర్భావుఁడితఁడు
లాఘవమ్మున సురాలయముఁ జుట్టుచు నింత పంకింపనట్టి కళంకి యితఁడు
తనరాక చక్రహితముగాక దోషానువర్తి యై పొడసూపు వక్రుఁ డితఁడు
విష్ణుపదసక్తుఁ డయ్యును వేఱె యితర, విబుధసేవకు లోనైన వెడఁగితండు
గాన నేనొల్ల నని సుమీ కలువలచ్చి, జరఠశశిఁజూడఁగానోడిశిరసువంచె.

గీ. ఘనసరణిలాంగలక్షేత్రజనితయామి
నీసమాహ్వయకృష్ణకార్పాససస్య
ముడువు లనుప్రత్తి వినతతొల్మాడుకు విడువఁ
జుక్కలిడునట్టు లొక్కొక్కచుక్క నిలిచె. ౧౬౪

గీ. కుదిసి రేయెల్ల నాఁకలిగొని తపించు, చక్రవాకంబు కొసఁగంగ శక్రుదిక్కు
కరమునందిడుదధ్యన్నకబళమనఁగ, సొబగుదళుకొత్తె వేగురుఁజుక్క మొక్క.

చ. విలసదనూనరక్తరుచివిభ్రమవాహిని ఫాలలోచనో
జ్జ్వలశిఖికీలమై నిగుడి సాగఁ బ్రభాతపురారి చూచెఁ జెం
గలువలవిందు పేరి రతికాంతు నిశాగిరిరాజపుత్రి బె
గ్గిలి చను నట్టు లొయ్య నుడిగెన్ దివిఁ దారకవర్గ మంతయున్. ౧౬౫

క. వేకువచలి మేల్కని హుహు, హూంకారము లెసఁగఁ గాంతలొత్తిరికుచనా
ళీకముకుళములు ముల్లాన, వీఁకలు పతియురము గ్రుచ్చి వీఁపున వెడలన్.

* గరికొన్న- మూ. † కొమ్ముటేనుఁగు- మూ.

ఉరవడి నొక్కకంటఁ గృప యొల్లఁగ వే ఱొకకంటఁ గ్రోధని
ష్ఠురమొలుకంగ వేల్పుల నిశాచరలోకముఁ జూచు నంబుజో
దరుఁ బురుడించె *మిన్న హిమధామరుచిం గమలాకరంబుల
న్నిరి మెఱయించుచుం దరణిచేఁ గుముదంబుల నిద్రపుచ్చుచున్. ౧౬౯
ఇందుకాంతముల నీ రివురక యే లుండు రవిశిలాస్థలి నగ్ని రవులుకొనఁగఁ
గమలదీర్ఘికలు నిద్ర మరల్ప కే లుండుఁ గుక్కుటమూగధోక్తులు చెలంగఁ
గుజములు క్రొవ్విరు ల్గూలింప కే లుండు గంధవాహమదాంధకరటి రాయ
జక్కవ తాపంబు సడలింప కే లుండు దరదరవిందంపుసురటి వీవఁ
దిమిర మరుగక యే లుండుఁ దీవ్రభాను
భానువులు లోకదీపకప్రభ నిగుడ్ప
వెలివెలుఁగు జాఱు టది యెంత వేఁడివెలుఁగు
ననిచి యుదయాద్రిసింహాసనమునఁ దనర. ౧౭౦
అంబుజాకరశయ్య మత్తాళిమత్తు,ణములు గుట్టిన మేల్కొక కుముదలక్ష్మి
నిదురపోఁజొచ్చె రే యెల్ల నీరజారి,తోడి రతికేళి మల్లుపోరాడి యొక్కొ.
పొదలు జక్కవలగుంపులుగూర్చు పోరామి చిమ్మచీఁకటులకుఁ జేరరామి
త్రయ్యంతవిద్యాసదాఖురళీభూమి చంద్రార్ధధరరథచక్రనేమి
వ్యపృతగగనఘంటాపథాంచలగామి దినరాజ్యభరభృతి కొనరు వామి
రాహుగ్రహాగ్రహారభస మోర్చినక్షేమి నమదవనత్వరోన్నయనగామి
యుదుటు వెలుఁగుసామి యుదయభూధరసామి, దేశవర్తియగుచుఁ దెలివినిగుడు
కటిఁ బ్రసేనుఁ డస్తతంద్రప్రబోధాను,సారి యగుచుఁ గొల్వుఁ జేరి నగుచు.

— ప్రసేనునికడకుఁ జెంచులు వచ్చుట —

నెఱి చూపువేళ నొకకొం,దఱు పొలపరు లేగుదెంచి దర్శించిరి య
క్కుఱబిరుదుమగని భిదురపుఁ,దఱుపులువర్షాంబుదంబుఁదఱియువిధమునన్.
భల్లూకరోము లుత్ఫుల్లవాహద్విషన్నేత్రులు గజనీలగాత్రధరులుఁ
గంఠీరవసటాప్రకారశిరోజులు దంష్ట్రిదంష్ట్రాంకూరతరనఖరులు
సారంగవేగులు సారంగకఠినసత్త్వులు గండభేరుండతులితరవులు
శరభసరభభాస్వరపదన్యాసులు నురగబాహువులు వృకోదరులును
నగుచుఁదమయున్నవిపినాలయముల నెల్ల,సంగకమ్ములఁ బ్రకటించునట్లుమరు
భిల్లవల్లభు లొకకొంద ఱుల్ల మమర, నాప్రసేనునియాస్థాన మల్లఁ గదిసి.

* మిన్న హిమధామరుచిం గమలాకరంబులం గిరిమొరయింపుచుం- మూ-

ఉ. ఓరలువోవఁ గన్గొనుచు నూరక యయ్యపనేము లిచ్చుచున్
జోరునఁ గాఱుక్రొంజెమట జొబ్బిలుమేనులఁ గంప మందుచున్
బారెఁట బారెఁట న్నిలిచి భంగురతాన్వితభంగి మెట్టుచు
న్వారు ప్రణామపూర్వకము వక్రతరోక్తులు పల్కి రీక్రియన్. ౧౨౫

ఉ. ఈవరి* యేము కొండసెలయేఱులవంకలహార మన్నలున్
బావలు మామ లల్లుఁడులు బావగులు న్బలగంబు నొక్కప్రో
నై విలువేఁట లాడికొని యాలయి బిడ్డయి యిల్లు ముంగిలై
బూవపుఁబొత్తు గూడి కనుపు ల్దనియింతుము నాఁడు నాఁటికిన్. ౧౨౬

సీ. తట్టపున్గునఁ గాని తలరాయనేరము పెట్టయీఁకలఁ గాని సుట్టనేర
మెఱచి పోఁచలె కాని చిఱుమంగ నేరము గదురుఁదోళ్లె కాని కట్టనేర
మీారంబులనె కాని తూఱుండ నేరము వెదురుబియ్యమె కాని వెరఁజనేర
మడవినేలనె కాని నడయాడ నేరము గురులపాడియ కాని కొసరనేర
మొండ మాకు దండ యివము మామది కింబు, బల్లిదంపుగాడ్పు గాళ్ళసత్త్వ
మెత్తుమొరపనేల యిక్కలు కంకటు, లిఖియకాని యన్య మెఱుఁగమయ్య!

వ. అని నిజప్రభావంబుం బ్రకటింపం గడంగి యావ్యాధయూధంబు నిజనిరీ
క్షణప్రబోధమధురాననుం డగు నయ్యాధవరునితో ని ట్లనిరి. ౧౨౮

సీ. నల్లదేవర మోచినాఁడు నాఁ డని కాని మలఁతుము గరుటాలమంతు నైన
ననరానిపని గంబ మయ్యెఁ దానని కాని చఱతుము తెఱనోరిసామి నైనఁ
జందమామకు ముద్దు సాగించు నని కాని యేసి తెత్తుము మింటియిట్రి నైన
దుగ్గిదేవమ్మకుఁ దోలుబోన మని కాని త్రుంతుము జముఁ డెక్కు దుంత నైన
సరబసాళువమళువంబుసారమెగము
గండబేరుండ మని మఱి కలుగుజీవు
లని యెఱుఁగమేము తడవింట నమ్మునిండఁ
దొడిగి యడవుల వేఁటాడఁదొడఁగినపుడు. ౧౨౯

వ. అని తదనంతరంబ. ౧౩౦

సీ. ఏనికతలలపై నేర్చి తెచ్చిన పచ్చిముత్తెంబు లొకకొన్ని ముంచి పోసి
తల్లిప్రక్కలఁ గూర్కఁ దలఁగించి తెచ్చిన సింగంపునిసువులఁ జేతఁజూపి
గిలుబాడి ఫణిఫణంబుల నొల్చి తెచ్చిన రత్నరాజములు హేరాళమొసఁగి
గుత్తులకొల్లఁదిక్కి గుత్తంబుగాఁ గట్టి తెచ్చిన పులిగోళ్ళ తెగలువైచి

* దేవర- పా-

మఱియునతిమానుషపరాక్రమమునఁగన్న, వన్యవస్తువులుపథగావరుసనునిచి చిత్తమలరింప మృగవధాజీవు లనిరి, యా ప్రసేనుని ముకుళితహస్తు లగుచు.

శా. దేవా! యిప్పుడు మావనంబునకు నేతెంచెం గరాళానన
వ్యావల్గత్కటుఘోషగర్జల దిశల్ వ్రయ్యంగ హాలాహలకం
ఠావిర్భావము కల్పసంక్షయమునం దాటోపముం జూపున
ట్లై విద్రావితవాయురంహ మొకసింహం బెందు మున్నుండెనో. ౧౮౨

క. మాతరము గాదు సింగము, పోతర మడఁగింప బీఱుపోయితిమి సదా
యాతాయాతోద్ధతి సిద్ధ్వాతాకృతిఁ బక్షణములఁ గ్రక్కసపటుపక్. ౧౮౩

క. సింగంబుఁ జంపి మాదగు, బ గంబుఁ దొలంగఁజేయు ప్రాఁబులిమును గ
న్నింగలమువేల్పు మమ్మొన, లంగలయలుఁగునఁ బగుల్చులాగున నధిపా.

గీ. ఇట్టి లిది యని చిత్తానఁ బెట్టు టరుదు, దేవ దేవర విచ్చేసి నీవు వెన్ను
దన్ని యుండినఁ జాలు నాదగర మెకముఁ, బట్టువారము నేము నీపాదమాన.

చ. అదియును గాక మా యడవి నన్నునఁ గన్నునఁ గానలేక మే
చిదిమినమాత్రఁ గ్రొంజమురు చిల్లున మీఁదికి గుప్పలింపఁగాఁ
గదుపులు గట్టి యున్నయవి గంధగజంబుల నైన రాయుచు
న్నదకలకోలరాజములు మర్దితభిల్లకుమార తేజముల్. ౧౮౬

క. కలములఁ బోలిన భయదై, కలము లిపుడు చింతపంటికందువ యగుట
న్గళదఘ్నదర్పసంపదఁ, జెలఁగెడు నాలెల్ల మేనిజిడ్డునఁ దోఁగన్. ౧౮౭

చ. తొలఁగవు చిన్నకన్ను వడి దుప్పులు చప్పుడు గాకయుండఁ బెం
జిలువల బిట్టు మ్రింగుచును శృంగము లైదును నాలు గ్రంగలై
తలలకు వ్రేఁగుసేయ నవి దాసిన వ్రేసిన మేనెఱుంగ వే
పొలమునఁ జూడఁ దామ యగుఁ బున్నమవెన్నెల గాయ మైపొడల్. ౧౮౮

క. సీరాముసేన లైక, ప్పారుశరీరములతోడ హరిణంబులు గాం
తారమునఁ దిరుగు వాని, న్నేరఁ డొడిసిపట్ట నిటలనేత్రుం డైనన్. ౧౮౯

క. కాసరములు నిజరేఖా, మాసరములు నిజవిషాణమథితగిరిరజో
ధూసరములు రుచికృతఘన, వాసరములు గలవు లెక్క వానికిఁ గలదే.

క. ఖిన్నుఁ దలమోచి పొడవున, మన్నులు విహరించు వాని మడియింపము నే
తెన్నుఁడును బసులకదుపుల, వెన్నాడెడులీల నుఱక వెలుతుము పోవన్.

ఉ. రంజితకృష్ణసారగళరక్తము దప్పికి నీరు, దుప్పికొ
న్నంజుటికండ లాఁకటి కొనర్చినకూడును, నై కుభృద్గుహా

కుంజములం జరించుఁ బడఁగు మ్రిగఁ జిమ్మిన మే నెఱుఁగ శాం
దుం జిరకాలకాయములు తోరపుఁగోఱల చిత్రకాయముల్. ౧౯౩

సీ. కరికుంభశుక్తి శార్కరిలస్థలంబుల భ్రమితచంక్రమణసంభ్రమము నెఱపు
ఘుమఘుమనుఱుములు ఘోషింపఁ గెరలెత్తి మూర్ఛితమిన్నులు మోవ నెగయు
విద్యాధరకుమారవిహృతికిఁ జోటీక గంఢున గుహ లెల్ల నిండియుండు

* * * * *

ననమలోచనపటహకంఠారవములు, కాఱడవిలోని ఘోరకంఠీరవములు.

క. గట్టుల గుట్టలఁ బంచల, పట్టులఁ గుంజములగములఁ బడఁకుఁగెలఁకులం
దొట్టిన క్రొవ్వునఁ బిట్టలు, చెట్టడిచినఁ జేటెుఁడన్ని జిలజిల నెగయుౝ.

క. పెరతేనెతెరలు దేనియ, గురియు స్నేఘములు వాన గురియు తెఱఁగునౝ
దొరువులఁ బొదలినపూఁబొద, యిరువులఁ గలచలువ పవలు నివతాళించుౝ.

గీ. ముదురుఁజాఱపప్పు వెదురుబియ్యములును, గురులపాలు పెరుఁగుదొరలకైన
మనసు లలరఁజేయు మాష్కణంబుల, సింధురాఘుదానచిక్కణముల. ౧౯౬

క. వడిగలఁడనిమా సెవివినఁ, బఘుదు వెపుషు వేఁట కిపుడుపయన మగుము నా
వుడునతఁడు వారివహ్న్యాపు, నొడువులుముద మొదవవినికనుంగవనగుచుౝ.

వ. పసదనంబుం బ్రసాదించి యాచెంచుల నాదరించి సాటోపంబుగ నాఖేటం
బునకు నయనంబులం బొదలు సితాసితారుణప్రభలు ప్రబలం గర్ణకుండల
మాణిక్యమరీచులు గడలుకొన నిలుసొచ్చి వెడలి వచ్చుటయు. ౧౯౮

శా. చోళీనాట్యపిలోకనప్రియ త్రయీశుద్ధాంతశుద్ధాంతరం
గాళీస్వస్తికలాకరోద్యత ధరాయాగక్రియాగక్రియా
వ్యాళీకల్పితచారుచంక్రమణ సర్పారాతివాహా మహా
జ్వాలీజ్వాలలిలీఢ దైత్యశలభవ్రాత ప్రతిక్షేమదా. ౧౯౯

క. తిరుమంగయాళువారు, స్థిర భక్తివిధేయ రంగదివ్యక్షేత్రాం
తరసన్నివేశ భట్టరు, తిరువంశ్యజ్ఞానభావ దీపితభావా. ౨౦౦

స్రగ్ధర. వేధోబోధోపదేష్టా విబుధరిపుచమూవిప్రియాపాదిచేష్టా
రాధానాధారణోక్తి ప్రకటనవసుధాగ్రాససంఫుల్లహాసా
గోధుగ్బాలాదిరంపాకులనిజహృదయక్రోడ సౌఖ్యప్రశంసా
మాధుర్యస్మేరకీర్తి మధుమథన జగన్మంగళాధారమూర్తీ. ౨౦౧

గద్యము. ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యవర్య కరుణాపారంపర్యపాత్రా
త్రేయగోత్రాపస్తంబసూత్రపవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజ రంగప్పరాజప్ర
ణీతం బైన సాంబోపాఖ్యానమునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీరమణీకుచకీలిత, హారమణీమిళితవైజయంతీలతికా
హారస్ఫురదోర్యుతా, ధారమహావక్షరంగధామాఢ్యతా. ౧

వ. దేవా భావికథాక్రమంబు నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

—ప్రసేనుఁడు వేటకుఁ గడఁగుట—

సీ. తడ వింట్ల నుండక తడవింట్లవార లేతెంచిరి మదకలద్విరదలీల
హరిగలచ్ఛవితోడ హరిగలవారలు వచ్చిరి సింహసంహనను లగుచు
గడలవారలును నల్గడలఁ దోతెంచిరి చటులజిహ్వాభీలసర్పలీలఁ
గరవాలధరులు భీకరవాలశార్దూలసమరేఖఁ బొల్చి రుత్సాహ మెసఁగఁ
దప్పెటలుమ్రోసెఁదమ్మటధ్వనులు రేసెఁ, దుముతుతురికీల నెక్కి రౌతులు చెలంగఁ
జిదములతోడనలమంది గ్రందుకొనియె, నా ప్రసేనుండుమృగయులుఁ రుగువేళ.

క. మృగయులు దెచ్చిరి బంగరు, సగతులఁ జేపట్టి గట్టిజాగిలముల బ
ల్మొగుళుల విద్యుల్లతికా, స్థగితగ్రీవములఁ బవనతతి నడుపుక్రియన్. ౪

క. ఉరులుం బోఁగులుఁ బెదపెద, తెరలును గుందేటివలలు దీమంబులుఁ దె
చ్చిరి వేఁటకాఁడ్రు బహుధా, పరిచితమృగయావిశేషపరిణతు లగుటన్. ౫

సీ. వేదాధ్యయనవిద్య వేవిధంబుల నిది చదివింపఁ బవనంబు చదువఁబోలు
నిది మావుగాఁ బుట్టి యీడేఱెఁ గాఁబోలుఁ గల్క్యవతారరక్షకులారి
యిది వాగె గుదియింప నించుకసడలింప వలమాచలంబునవ్వల నెగ్రాలు
నిదియ పట్టాశ్వమై యింట నుండినయేని వజ్రికి నుచ్చైఃశ్రవంబు గుఱ్ఱ తె
యెంతలా వెంతస్ఫుర్ధత యెంతబిరుద, మెంతయదటంచుఁ జూపఱు సంతసింప
సాదియాయత్తపఱిచినజవనహయము, నెక్కెమృగయార్హశృంగార మెసఁగవిభుఁడు

క. పేరోజంబులకుళ్లా, యారాజకుమారుశిరసునందుఁ దలిర్పం
గారణమానవనందకు, మారకమస్త్రగ్రపింఛమంజరి యనఁగన్. ౭

గీ. వనజినీపత్రరుచిమిత్రవారవాణ, మా ప్రసేనుని గాత్రంబునందుఁ దనరెఁ
గప్పుదళ్కొత్తుచిహ్నంపుటొప్పిదంబు, పూర్ణశశిమీఁద వెచ్చిన ఘాలుప్పు దెలిపి.

క. రాజావర్తరసార్ద్రిపు, నేజా తద్బాహుశాఖ నెలవుకొనియెఁ జే
రోజ సురశాఖిశాఖిక, రాజిల్లు ద్విరేఫరాజరాజియుఁ బోలెన్. ౯

క. వనచరదర్శితమార్గం, బున నడవికిఁ జనియె రాజపుత్రుఁడు మున్నా
వనచరదర్శితమార్గం, బున లంకకుఁ బోవు రామభూభుజుఁ డనఁగన్. ౧౦

క. తెరలొడ్డిరి పోఁగులువా, ఱిరి త్రవ్విరి యోదములు పరిసరవనములం
జొరఁగొట్టిరి మృగముల నే, ర్పరు లగు పాలపవులు వివిధపరికరధరులై.

మ. దొర లశ్వంబులఁ దేరులు న్ద్విరదపంక్తు ల్గోలి తూలింపఁ గా
సరముం గేసరి భల్లుకంబు రురువు న్వ్యాఘ్రాలముం గోలమున్
హరిణంబు న్శశము న్వృకంబు శలలం బాక్రాంతహృద్భీతి నా
తురతన్ బెగ్గిలి మ్రగ్గఁ గా నడవియందు న్సారదూరంబులై. ౧౨

క. ఆసత్రాజిద్భ్రాతృశ, రాసారము గ్రుచ్చికొనిన నవనిం బడియెం
గాసరము లక్ష్కకర రే, ఖాస్పృష్టింబగులు నంధకారం బనఁగన్. ౧౩

గీ. ఆప్రసేనుఁ డేయు నర్ధచంద్రశిలీము, ఖములఁ బాదికొమ్ముగములు రాలె
విపినపవననిహతి విచ్ఛిన్నవృంతంబు, లైన యగిసెవిరులయంద మొంద. ౧౪

గీ. నింగిమోవంగ నెగయుసారంగ మొకటి, యధిపుసింగిశివింటితూపాయమూడ
నదటు వోనాడి చేతికి నగ్గమయ్యె, భర్గునకు యజ్ఞమృగము చేపడిన కరణి.

గీ. ఆప్రసేనుఁ డేయు నశనికల్పానల్ప, కాండవృష్టి దంతకళిక లూడ్పఁ
గుసుమలావిలూనకోరక కైతక, వనము ననుసరించె వనగజములు. ౧౬

గీ. కప్పికోలలనాతండుదుప్పిపదువు, నోడలనరుణాంబుబిందువుల్వొడమఁజేయఁ
గడుఁ బ్రకాశించెఁదమ తెల్లపొడలనవియుఁ, జిగురులలరులుగలిగిన చెట్లులనఁగ.

గీ. రక్తకణము లుఱక రాలంగఁ బెనుగోలఁ, గొదమకుక్కఁగొట్టె ఘోణి యొకటి
రాయబాటు గాన రణదానవిధి కాంక్ష, జాలె వ్రక్కలించి చల్లె ననఁగ. ౧౮

గీ. బల్లెకోల దాఁకి పరవశత్వముఁ బొంది, యొక్కచెవ్రులపోతు చిక్కె జలద
ఘట్టనమున మిన్నుపట్టూడి శశికళా, సక్తి నంకమృగము జాఱె ననఁగ. ౧౯

క. గిరిజాసింహము మహిషా, సురదాయాదుల వధించు చొప్పున గవయో
త్కరములఁ గర మతఁ డేయఁగ, గొరువంకలకరణిఁ జాపగుణలత మొరసెన్.

క. పులులకుఁ దార్చినపులులం, బొలియించె విభుండు శస్త్రపుంఖితవదనం
బులు గాఁడ నేసి మోహా, దులను వివేకుండు మున్ను దునిమినకరణిన్.

క. నేజా నతండు మెకముల, వేజాడలఁ గెడప నట్లు వెలసిరి భటుల్
రాజెట్టిజాడవాఁ డగు, నాజాడనె ప్రజలు నడతు రద్ది సహజము చుమీ. ౨౨

గీ. ధర్మగుణము చేతఁ దగిలియుండియు నీకు, నో ప్రసేన యిట్టి యుగ్రకృత్య
మేలయనెడుకరణిఁ గోలాహలము చేసె, గిర్దు లలమి పొదువ ఖేచరములు.

క. నెత్తురు మెదడును నంజుడుఁ, జిత్తడి గావించెఁ దత్ప్రసేనభటుల చే
కత్తులు నీఁటెలు మొకములఁ, దుత్తుమురుగఁ జేయ నడవిత్రోవల నెల్లన్. ౨౮

—ప్రసేనునకు సింహమునకును యుద్ధము—

ఉ. అత్తఱి వచ్చె నవ్వనమునందుఁ జరించుమృగాధిరాజు క్రో
న్నెత్తురు జుంజు విచ్చి నిజనేత్రరుచుల్ లయరుద్రదృష్టులం
బొత్తుకుఁ బిల్వ సర్వపురముంబుసుడింప సదంష్ట్రవక్త్రము
న్నిత్తుకనాలుకం దెగడుమేటిరసజ్ఞ దవాగ్ని గ్రాయఁగన్. ౨౯

గీ. వచ్చి కంఠరవం బిచ్చి వాల మెత్తి, నఖశిఖరవజ్రపాతసన్నహనమునకుఁ
దోడుపడఁ గోఱలా సేనఁ దుమురు సేయ, బెదరి పఱచిరి తక్కినపిసుఁగులెల్ల.

క. బలములు విచ్చినఁ దనదోర్బల మొకటియచిక్కఁబట్టి పతి నిలిచె మహా
కులభవులు ప్రాణభయముం, దలఁతురె మానావనైకధన్యులు గాకే. ౩౦

శా. ఈజాడం దిలకించు కేసరి నతం డీక్షించి శితాకళం
దేజీ నంటఁగఁ గొల్పి కల్పదహనోద్రేకంబు ముద్రించు చే
నేజాము మ్మొన నింతనాటుటయు ఘూర్ణించె న్నగద్వేషి క
ద్రూజాధీశ్వరతుల్య వాలధికి నాందోళంబు పుట్టించుచున్. ౩౧

వ. ఇట్లు ఘూర్ణిల్లి యామృగతల్లజం బాబల్లిదుని మొగంబున కెగయుట యు
నబ్బలుమగండు పాండిత్యంబునం దత్తడి వెనుకకు నూకుటయు నక్కూఁక
మొకం బొడుపు దప్పి రొప్పుచు వలవంకం ద్రిప్పివచ్చి యప్పురుషవతంసు
హంసరథదండచండం బగు వాలంబునం గీలుమలంగి కొట్టుట యు నాదిట్ట
తట్టున నభిముఖంబుగ దాకొలిపి కరివైరిం బరిపరియలు గా నాయుధంబు
నం జేయుటయు నాసటాలంబు తటాలున వెనుకకు నిగిడి తద్వీతికటిప్రదే
శంబు చపేటంబున విపాటింప నాస్ఫోటకంబు నైకటభరిపునిపులసుదర్శన
స్పర్శంబు లగు పెనుగొరిజల నుగుజవంబున నప్పంచాస్యంబు నాస్యంబునం
దన్నం దన్నుటయునుం గటకటం బడి పుడమిం బడి లేచి యేచి యమ్మహా
వీరంబు ఘోరంబుగ నెలవంకకు లంఘించి నెలవంకల మీఱు నోరికోఱల
నవ్వీరవరు నెడమప్రక్క నొక్కుటయు నద్దిక్కు మొగం బై యగ్గద్దరి పెద్దవడి
న్నార్చి యామృగసింహంబు వదనగహ్వరంబున నలుఁగు • చొనుపుట యు

నాకుటిలప్రచారంబు నాక్రూరాయుధంబు నురగంబుం గబళించు గరుడుని కరణిం గొఱికి వేసిన రేసిన మగఁటిమి నజ్జగదభినుతుం డాఱంబెట్టిన పట్టపు యంబు వెఱికి పిఱికిగుండె లేక యాకేసరిం డెగ్రేయ నుద్యోగించు సమయంబున. ౨౯

క. కవిసి మృగపతి ప్రసేనుని, నవశత నొందించి యతనిహయరత్నముఁ జెం
డి విడిచి కంఠాభరణము, నవలీలం గొనియె మాంస మని ముదమొదవన్.

వ. ఇట్లకుంఠితవిక్రమం బగు నాకంఠీరవంబు ప్రశాంతసంరంభం బై యాస్యమంతకంబు నిజగుహాంతరంబునకుం గొని చనియె నంత. ౩౦

ఉ. ఆకడ కప్పటప్పటికి నర్థిమెయిం జనుఁగాన నాఁడ భ
ల్లూకవిభుండు వచ్చి యతిలోకపరాక్రమహారిఁ గేసరి
న్వీకునఁ జంపి తద్ధృతమణిన్ హరియించె ఘనాఘనంబు నా
ళీకవనప్రియుం బొదువులీల నరాళకరాళచండిమన్. ౩౨

క. తనగుహకుస్యమంతకమణిఁ, గొనిచనిసుకుమారుఁడ నెడికొడుకునకొసఁగెన్
వనజాతప్రభవునితు,మ్మునఁ బుట్టినఋక్షలోకముఖ్యుం డంతన్. ౩౩

సీ. ఆప్రసేనునిచర్య యంతయు నెఱిఁగి సత్రాజిత్తుఁ డాప్తులుఁ దాను వగచి
యెక్కడి మృగరాజ మెక్కడి మత్సహోదరవిమర్దనము రత్నంబుపోక
యెక్కటి యది యిది యెంతయు మురవైరి మాయాప్రపంచనిర్మాణమహిమ
మణిఁ దన కీకున్న మర్యాద లంఘించి బూమెలపోకలువోయి తనదు
తలఁపు సఫలంబు గావించె దానవారి, కన్యవిత్తాపహరణవిద్యానుషక్తి
కలిమి చాటుచునున్న దిగాదె ఘోష, యోషిదాలయరచితశౌర్యోల్లసనము.

గీ. తాఁ బ్రసేనుని జీవరత్నములతోడ, రత్నమునుబుచ్చికొన్నాఁడు రాధమగఁడు
చుట్టములలోన నిటువంటిసుభగుగలఁడె, వెలుగు చేనెల్లమేసిన విధముపోలె.

క. అని యడలుచుండె నపుడా, జనవాదము నిండె సర్వజగతీస్థలిఁ జె
ర్వన నూనియ నెరసినక్రియఁ, బెనఁగొని నేత్రమున *నవిరి వెరిఁగినకరణిన్.

క. విలయానిలవలయాహతి, జలనిధి యాటాడులీలఁ జక్రిమనము వె
గ్గల మపవాదభయంబునఁ, గలఁగె న్గర్భస్థభువనకంపముతోడన్. ౩౪

గీ. ఎట్టికృత్యములకైన నెవ్వారికేనియు, నియతిమహిమకతన నిందవచ్చు
శర్వమూర్తి యైనదుర్వాసునంతటి, వానిఁ బొదువదే ప్రవాదశంక. ౩౫

*అయిర్ధ్వనూ,

శా. చింతాతంతుపరీతచిత్తుఁ డగుచున్ శ్రీకృష్ణుఁ డాచందమా
ద్యంతంబుం దగువారితో నొడివి నిందాకర్దమక్షాళనం
బెంతే వేగ నొనర్పఁగాఁ దివిరె లోకేశుండు దా నయ్యు నా
నంతర్వాణులు ధర్మరక్షణపరీక్షావ్యాససూక్ష్మేక్షణుల్. ౩౯

చ. అలిగి హలాయుధాదులు తదర్థవిజృంభితసంభ్రమోగ్రులై
యలబల మాచరించుటయు నందఱ నొయ్యన మస్తరించె న
జ్జలనిధిశాయి నీతిపడినన్నబుధుల్ పడి వచ్చెనేనియుం
గలఁగక ముల్లు ముంటఁ దివఁగాఁ దలపోయుదు రాత్మధైర్యులై. ౪౦

క. వేదాంతార్థంబులు దను, వేదెఱఁగుల వెదక నలరువిభుఁడు ప్రసేనుం
డేదిక్కు చనియె వేఁటకు, నాదిక్కు ననడిచె వింత లచ్యుతునిగతుల్. ౪౧

సీ. గరుడకేతనశిఖాఘాతభీతిక్రాంతి జలజాప్తుతేరిమోకులు వడంకఁ
జక్రనేమిక్రమప్రక్రియాపరిపాటి నిలయు నట్టైతిన శ్లైత్రిరాఁగ
నిరుసులకొనలొత్తహరిదంతగజములు మొగములుస్రుక్కించిముచ్చుముడుఁగఁ
గల్పాంతఘనసుహృత్తతిన ఘోషంబుల దివి శబ్దగుణ మాటఁ జేటపఱుప
సైన్యసుగ్రీవమేఘపుష్పకవలాహ,కములఁబూన్పఁ జతుర్యుగఘటితకాల
చక్రమును బోలుతే రెక్కి చక్రపాణి, దారకుని కౌశలమ్ము చిత్తమ్ముగరఁప.

గీ. ఎక్కి పరిమితపరివార మిష్టజనులుఁ
దగినతెఱఁగునఁ గొలిచిరాఁ దనరె శార్ఙ్గి
త్రిపురములమీఁద నడతెంచు త్రిపురవైరి
సురలు భజియింప నొంపొందుసొబగుఁ దెగడి. ౪౩

శా. విధ్వస్తగ్రహతారకం బగుచుఁ బర్వెన్ ధూళి ప్రస్థానభే
రీధ్వానంబున వ్రక్కలయ్యె దిగిభశ్రేణీకటప్రాంతముల్
విధ్వాదిత్యులు తప్పఁగ్రుంకిరి మహోద్వేలాస్యరుట్ప్రావకం
బధ్వాచ్ఛాదన మాచరింప హరిసేనాటోప మేపారఁగన్. ౪౪

సీ. ద్వీపిద్విపాహితద్విపధేనుకర్ణాదిసత్త్వసత్త్వస్థితిజన్మభూమి
చక్రచాతకచాషచంద్రకీబకశుకీలోకలోకాధికోత్సేకకారి
శాండిల్యశౌనకశాతాతపశమీకకృతకృతకేశరవ్రతవశంబు
జటిజంతుఫలజంబుజంబీరవిరచితభానుభానుప్రవేశానవసర
మగుచు నందనంబు నగుచుఁ జైత్రరథంబు, డంబుమీఱి ఖాండవంబు నీన
డించు నొకవనంబుఁ గాంచెఁ గాంచనవర్ణ,నేత్రధారి శక్రశత్రువైరి. ౪౫

గీ. ఉప్పుఁగడలిఁ జొచ్చునప్పయోదములీల, నీలవర్ణుఁ డింద్రనీలనీల
మైనకాననంబు నటఁ జొచ్చె ననుకూల, వాయులీల భటులు సేయఁబనుల.

గీ. అందు వెదకి వెదకిహరిగాంచెనొకచోట, హయముగూడనిహతుఁ డగుప్రసేను
మనసు నుబుపుపోక వనలక్ష్మి యుచ్చైఃశ్రవంబుతో జయంతు వ్రాసెననఁగ.

సీ. నడుమ రెండుగఁ దున్న నమలి ఖండించిన సర్పంబుఁ బోలు నేజామఁగాంచి
యొఱవాసి జమ్మిలో నుండి వెల్వడు కీలికీలఁ బోలెడు మేటివాలుఁగాంచి
మణులంటు రోహణాత్మాధరం బన గంట్లు గలమేని పురుషప్రకాండుఁగాంచి
పగిలిన మఃలుదోఁసపంటితో దొరయంగ వదనంబు దెఱచినవాజిఁగాంచి
యసువు లెదవ్రచ్చికొనిపోవ నందునొంట
నెగసి పోయెనో యనఁగఁ దద్గగనరత్న
దత్తరత్నంబు లేమి తక్క్యముగఁ గాంచి
యద్భుతమునొందె నయ్యద్భుతాద్భుతుండు. ౮౮

క. దీనికిఁ గారణ మగుపం, చానన మెయ్యెదియొ యనుచు ననుఁగులు దానుఁ
దానవరిపుఁ డటుచని ప్రా, ణానకు నెరవైన మృగగణప్రభుఁ గనుచున్.

శా. ఈసింహంబు నృసింహదేవనిభ మం చే వింద నేప్రొద్దన
త్రాసాహంకృతిఁ గ్రాలు నీమృగపతిం బ్రాణంబులం బాపువాఁ
డాసుత్రాముఁడొ దండహస్తుఁడొ జలాధ్యక్షుండొ యక్షుండొ లే
దాసూనాస్త్రహరుండొ కాక యటు గాఁడా యన్యుఁ డర్హించునే. ౯౦

క. కాదేని జాంబవంతుం, డీదుర్గగుహాంతరమున నిరవై పరమా
హ్లాదమున నుండు నాతం, డో దీనికి హేతు వెద్ది యొకొ యూహింపన్.

వ. అని పరితఃప్రసారితనిరీక్షణుం డై పుండరీకాక్షుండు. ౯౨

క. వనితామణి నెమ్మదిఁ జొ, చ్చిన తత్ప్రియభాషణముల చెలువున క్షితిఁదూ
ఱినవఖములుగలశతధృతి,తనయుని చరణములచొప్పుఁదాఁగనుఁగొనుచున్.

—శ్రీకృష్ణుఁడు పాతాళమున కేగుట—

సీ. నందద్దివానాథనందినీజలబిందుకందళస్యందసంక్షాళితములు
(గోవర్ధనాచల) శ్రీ వర్ధనాధిత్యకాధాతురసపరిష్కారకృతులు
కాళియఫణిఫణాగ్రస్థలస్థపుటమాణిక్యరంగాసంగినృత్యవిధులు
గురుపుత్రశరతక్షతరశరీరోత్తరాపుత్రవారుణసూక్తఫూత్కృతములు
తైన శ్రీపాదములకుఁ బ్రయాస మనక
తొలుఁగుచొత్తున హరి యొక్కఁ డేగఁ దొడఁగెఁ

దేవనంబున సేన నాదెసనయునిచి
కలదె కార్యాతురలకెందు గర్వభరము. ౫౪

చ. మణిహరణాభిలాషరయమాణమనస్కుఁడు గోధుగగ్రణీ
మణి యట నేగియేగి మణిమండితకుండలభోగభాగభృ
త్ఫణిపతివక్త్రభీమ మగుపర్వతగర్భము చొచ్చె రత్నభూ
షణఘృణిదీపమాలికలు సాంద్రతమఃపటలంబు మ్రింగఁగన్. ౫౫

సీ. ఇంచుక చెవిసోఁకె నిసిజెంతపలుకులవైఖరి యవ్యక్తవర్ణసరణి
నొకపాటిపొడసూపెయువతియుమగవాఁడునని యేర్పఱుపరానియంగలతలు
కొంత వివేకింప గోచరం బయ్యెఁ బ్రాకారంబు లనియు నగడ్త లనియు
సగము సగంబు నిశ్చయము సేయఁగవచ్చె హస్త్యశ్వరథపదాత్యతిశయంబు
లంత జవనిక దివిసినయట్లు తోఁచె, సర్వసౌభాగ్యభాగ్యప్రశస్తి పౌర
వరముపాతాళభూమినూపురమునొక్క, పురముగగనాగ్రదర్శిగోపురముహరికి.

ఉ. వాసవపట్టణప్రతిమవైభవ మన్నగరంబు చొచ్చి ని
స్త్రాసవిహారహేల యదురాజశిఖామణి జాంబవంతు కే
లీసదనంబుఁ జొచ్చినఁ జలించిరి గొల్లలు వృద్ధకంచుకు
లీశ్వరవోయె నూడిగపులేమలచిత్తము మోహమత్త మై. ౫౬

శా. ఆలావణ్యము నావిలాసవిభవం బాధైర్యగాంభీర్యరే
ఖాలంకారవిశేష మాసొబగు నాయానాభిరామంబుఁ జా
రాళిన్ హాళి విరాళిఁ బెట్టె హరి ఋక్షాధీశుశుద్ధాంతముం
గేలీమందిరరీతిఁ జొచ్చునెడఁ గంకేళిన్ ద్విరేఫాకృతిన్. ౫౭

క. ఉద్దండవృత్తి నపుడా, మద్దులనడఁగించినట్టిమతకరి ప్రావృ
ట్ప్రోద్దామవిద్యుదాళిన్, ఖద్దించుగృహంబు చొచ్చి కహకహ నగుచున్.

సీ. శరదభ్రవేష్టిత తరుణచంద్రుఁడువోలె వెలఁదిపొత్తులమేను వెలువరించి
యఱచేతఁగొని పాదసరసిజాతము వికస్వరముఖాంబుజమున సారెఁ జొనిపి
తొయ్యలు లొయ్యొయ్య నుయ్యెల లూఁపనిద్రానందసౌభాగ్యమనుభవించి
రత్నకుడ్యాంతరప్రతిబింబ మీక్షించి బాలకాంతరబుద్ధిఁ బట్టఁదివిరి
బాల్యచేష్టల దాదికిఁ బ్రమద మొసఁగు
చున్నసుకుమారుమ్రోలఁ జూపాలయఁ గేలి

కందుకముగా నొనర్చినగగనరత్న
దత్తరత్నంబు దానవధ్వంసి కాంచె. ౬౦
గీ. మింటనంగారకుని మ్రోలమెలఁగుతరుణ, తరణిఁగబళించుకేతువ క్త్రంబుపోలె
శ్యామలాంగుని శ్రీహస్తమూహరించె, డింభకుని మ్రోలనున్నకడింది కెంపు.
క. సురవారణ మంతఃపుర, సరసీగతరత్నరక్తజలజాతంబుం
గరమునఁ దెమల్ప నంచల, కరణిన్ బెగ్గిలిరి చంద్రికాదరహాసల్. ౬౧
క. స్త్రీభయముత్పాదించె ధ, రాభరపరిహారణకరణరతుఁ డట్టిద యా
స్త్రీభయమొదపంచుటల, స్త్రీభర్తకు నొంట రెంట సిద్ధము గాదే. ౬౩
సీ. కుచములువంచినఁగచభరంబుఁబిఱుందు వెనుకకుఁదివియంగ వెకలులగుచు
మరలిచూచినచూపులురుభయగ్రస్తంబు లగుటకుఁ దరళచిత్తాబ్జ లగుచు
నభ్యాసపరిచితి హస్తంబు సాఁచి కేలూఁదలేమికి మ్రొగ్గి యుస్సురనుచు
మందత గఱచిన మదమరాళంబులు గూడి రానేరమిఁ గుతిలపడుచు
నొకతెఁ బట్టఁగఁ బదురుగా నురవడించి
చంచలాక్షులు జాంబవత్సవిధభూమి
గదిసి ప్రణమిల్లి ముఖచంద్రకాంతి ముడుఁగు
తమ్ములో యన హస్తపద్మములు మొగిచి. ౬౪
సీ. పీలినెట్టెమువాఁడు బింబఫలారుణ్య తారుణ్యమున మోవి దనరువాఁడు
వెడఁదకన్నులవాఁడు విధుబింబనిభవిభావిభవవిభ మమముఖప్రభలవాఁడు
రత్నకీలితనిజోరఃకవాటమువాఁడు మేఘసంకాశమౌ మేనివాఁడు
మిగులఁ జక్కనివాఁడు జగతీతలాభోగగమనకారణచరణములవాఁడు
లావుగలవాఁడు మరుఁగన్న లేవవాఁడు
బెట్టిదపువాఁడు మిగులఁ జూపట్టువాఁడు
దేవ యెవ్వఁడో యొక్కఁడే తెంచి యాస్య
మంతకము నాహరించెఁ గుమారుఁ డలుక. ౬౫
క. ఆతని గనుఁగొని భయపడి, తోతెంచితి మనుఁడు ఋక్షధూర్జటి రణక
ర్మాతతనేపథ్యకళా, ద్యోతితుఁడై విల్లుగొని విఘూతాంగకుఁడై. ౬౬
క. పులిమీసలనెవ్వఁడోయి, య్యెల లూఁగఁగడంగె వానియదటున్ గిదటున్
బలమున్నిలముంజలమున్, గిలముం జఱువుత్తుఁగలనఁ గృతకృత్యుఁడనై. ౬౭
క. అనివచ్చితిఁకిహరితోఁ, బెనఁగఁదొడఁగె వానిఁదాఁకి పెనఁగెహరియు నా
పెనఁకువ శార్దూలంబులు, పెనఁగుట కంఠీరవములు పెనఁగుట్లయ్యెన్.

—౹ శ్రీకృష్ణజాంబవంతులయుద్ధము ౹—

సీ. వాయెత్తవెఱచుఁబో వారలసింహనాదంబులు విని సింహతల్లజములు
నురుమదప్రక్రియ నుఱుకుంగ వెఱచుఁబో యశనులు వారల యార్పువినికి
వనగజంబులు వారిపెనఁకువ వీక్షించి కదలంగ వెఱచుఁబో గర్వరేఖ
వారలజవసత్త్వదారుణాటోపంబు గాడ్పులు నెఱిఁగెనేఁ గదలవెఱచు
ననఁగ జాంబవంతుఁ డారుక్మిణీకాంతుఁ,డలరుముసలముల గదాయుధములఁ
బోరుపోగు చాలఘోరమై దీపించె, బలిని కేతనమునఁ బ్రబలమహిమ. ౬౯

క. మణి కీ వెవ్వఁడ వనఁగా, మణి కేఁబో కర్తననఁగ మానకపెరిఁగెన్
రణ మది దిగ్వారణదా,రుణకర్ణజ్వరకృదుగ్రరోషారవమై. ౭౦

క. ఆహరియు భల్లుకేంద్రుఁడు, మోహాంధతఁ బెనఁగి రపుడు ముష్టాముష్టిన్
బాహాబాహిఁ గచాకచి, సాహసికత్వమున భువనచలనం బొదవన్. ౭౧

సీ. ఘోషయోషాకుచకుట్మలకాఠిన్యపర్యాయపరిపాకపారదృశ్వ
ముద్దామగోవర్ధనోద్ధృతప్రక్రియాపాండిత్యతాండవహిండితంబు
గ్రాహాననగ్రస్తకరిరాజగురుకుంభసముపలాలనకళాచతురతరము
భయభంగురాశ్రితభంగిభీతిత్యాగకల్పనాకల్యాణకల్పశాఖ
యైన శ్రీహస్త మసురలోకాక్షిపాత
ధూమకేతువు జాంబవంతునియురమునఁ
బూఁపుచక్కనయై, హరి పూఁచెఁ దానఁ
దొలఁగె నజ్ఞానబంధ మయ్యెలుఁగుదొరకు. ౭౨

సీ. హరశిరశ్శశిరేఖ కనుగలం బగునొక్కయెఱు పాదంబున నేఱుపడియెఁ
దొలిపల్లునుంగేల నలుమోము లలరంగఁ బొక్కిట నొకపట్టి వొడముదెంచె
నాదిగర్భేశ్వరి యై యొక్కయెలనాఁగ యురముపై నిలిచెఁ బేరోలగమున
వెట్టవెల్గును జలివెలుఁగు నెమ్మోమునఁ గన్నులపొలుపుమైఁ గానఁబడియె
గగనభాగంబు శిరసుపొంకంబుఁ జూపె, దిశలు చేతులచందమై దీప్తిమిగిలె
నేడు గాడ్పులు నూర్పులై యెసకమెసఁగెఁ,గృష్ణునకుభక్తలోకవర్ధిష్ణునకును.

శా. ఆమేటింగని భల్లతల్లజము సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి యో
స్వామీ యాదవనాథ యేనెఱుఁగనై సంగ్రామపాండిత్య ము
ద్దామాహంకృతి నాచరించితి నినుం దర్శింపలే నైతి మ
త్సామర్థ్యం బది యెంత యింతటనె నిస్సారుండ నై తూలితిన్. ౭౪

క. ఇల నేఁడు బ్రహ్మకల్పం, బులు బతికితి భూమిదేవిపులిపిరినై నా
యులవును బలముఁ నీదగు, వలచేతికి లోకువయ్యె వనజదళాక్షా. ౭౫

ఉ. శ్రీస్తుతిపాత్రగాత్రకృతచేష్టము మృత్తికపోలపాళివి
న్యస్తకురంగనాభిమకరాంకురసారభభాసితంబు నీ
హాస్తము తిర్యగన్వయమునం దుదయించిన నన్ను నంట వి
ధ్వస్తము లయ్యె మద్దురితవర్గము శ్రీయపవర్గదాయకా ! ౭౬

సీ. ఆరణ్యకాగ్నిహోత్రాంతరాయవిరామచతుర మెవ్వనిపాదజలజరేణు
వంతకాతిథు లైన యసురవంశజులకుఁ బాథేయ మెవ్వనిబాహుశక్తి
పాథోధిగాంభీర్యపర్యాయవైకల్యహేతు వెవ్వనిబాణపాతమహిమ
యాచంద్రతారార్క మసురసామ్రాజ్యంబు వైరితమ్మునికి నెవ్వాఁ డొసంగె
దశముఖముఖాంబుజాతకాంతారఘోర, సామజం బయ్యె నెవ్వానిచాపవిద్య
యట్టిరఘుపతినిన్నుఁగా నాత్మఁ దలఁతుఁ, బూతనాఘాతనారీవిఘాతనిపుణ. ౭౭

దండకము. దేవా! సమగ్రానుభావా, విశుద్ధస్వభావా, త్రయీదత్తసేవా, భవానీశభాషాధిపస్వర్విభు ల్మున్నుగా నున్నవిద్వన్నిధు ల్నిన్ను భావింప లేరన్నఁ బెన్నాటకం బైననీపాటవం బస్మదాదు ల్నుతింపం గలారే! బలారే! భవద్భాగధేయం బమేయంబు మున్నిక్షురార్వాటుపాటచ్చరు న్మేటినీరాట మై మొత్తవే యెత్తవే మందరాద్రి న్మహోద్వృత్తితో నేలగోల న్నలద్దంష్ట్రికాటంకకైలాసకూటాగ్రకాదంబినిం జేయవే తీయవే మాయసింగంబవై కంబముం ద్రచ్చి కార్చిచ్చునుం బోని యర్చిర్నిధిం దైత్యనాథు న్నరున్నాథుతోఁ బుట్టి కన్పట్టుచుం బొట్టివై చేరి వైరోచని న్యాచకత్వంబున న్వేఁడవే మూఁడులోకంబుల న్వాఁడికోపంబుతోడం గుఠారాగ్రధారామహాకాళరాత్రి న్సృజింపింపవే హైహయశ్రేణి నిశ్రేణిగాఁ జేయవే బాణపంక్తి న్దివం బెక్కుపాలస్త్యవంశ్యాళి కెల్ల న్మృషాభీర నీమేర లేమందు మందాకినీజన్మహేత్వంఘ్రికంజాత కంజాతగర్భుండ వై పుట్టి పుట్టించుచు న్గట్టురాతాల్పవై పొల్పుగల్పించుచుం బన్నగాకల్పవేషంబుతో శోషఁ బొందించుచుం మించి లోకంబు నేకాధిపత్యంబు నీనిత్యకృత్యంబుగా నుండు నీపండితత్వంబుఁ దత్తాదృగైశ్వర్యగాంభీర్యమాధుర్యవంశంబు లే నెన్నఁగా నేర్తునే కూర్తునే నీకు లోకేశ శ్రీకేశవా ! కేశిసంహారకారీ మురారీ హరీ హావభావాభిరామా భవైకప్రియా భావనాతీత భిన్నాహితవ్రాత భీమప్రతాపా భుజంగాధి

శాట్టల్వ భూతిప్రదా భేదదృగ్దూర భైక్షాన్నభుక్సేవధీ భోగభద్రాత్మ భా
మాంతకా భక్తనిర్ముక్త భర్మాంబరా నన్ను రక్షింపు పక్షీంద్రవాహా. ౭౮

క. అని పొగడు భల్లుకాగ్రణిఁ, గనికరమునఁ గని కరమునఁ గంసారి నయం
బున మేను దువ్వె మేఘముఁ, దనకరమున సంస్పృశించు తరణియనంగన్.

గీ. హరికరస్పర్శమునఁ బావనాంగుఁ డగుచు
జాంబవంతుండు సంతోషజలధిలోన
మునిఁగి పులకితదేహుఁ డై మ్రొక్కి లేచి
పలుకు ముకుళితనిజహస్తపల్లవమున. ౮౦

క. జన్యస్థలి మానవహా, మాన్యమతి న్నన్నుఁ దొడరి మద మేఁదితి మ
త్కన్యాపరిగ్రహంబున, ధన్యుని గావింపు నన్నుఁ దామరసాక్షా. ౮౧

క. అని తనడెందము కైవడి, ననుపమగంభీరతరము నతివిశదమునా
పెనుగుహకుఁ గృష్ణుఁ దోకొని, చని యె న్భల్లూకలోకచంద్రముఁ డెలమిన్.

సీ. హరిణలోచన లెల్ల నప్సరఃకాంతలు కలభూరుహము లెల్లఁ గల్పతరులు
సామజఘట లెల్లఁ జౌదంతికోదమ లుచ్చైఃశ్రవంబులు సింధుజంబు లెల్ల
శుద్ధోదకము లెల్ల సిద్ధరసంబులు చింతామణులు మణిశ్రేణు లెల్లఁ
బురుషు లెల్లను దివ్యపురుష ప్రకాండులు హేమాబ్జకలితంబు లేఱు లెల్ల
నిత్యకళ్యాణమయములు నెలవు లెల్ల, వైభవము లెల్ల నధిగతప్రాభవమ్ము
లెలుఁగుమన్నీనివీటికి జలజగర్భ,వాసవేశ్వరపురములు గీసవెలితి. ౮౩

ఉ. ఆనగరంబునందుఁ గమలాక్షుఁడు పౌరవధూదృగుత్పల
శ్రీ నిజదేహయష్టికిఁ గసీసపుఁబట్టగుచాయఁ బూన్పఁ బా
దానతులై జను ల్గొలువ హాటకహర్మ్యమునందు రత్నపం
చాననపీఠి నిల్చెఁ బ్రథమాద్రిపయి న్రవి వొల్చుచాడ్పునన్. ౮౪

శా. విద్యుద్వర్ణసువర్ణదండభృతము ల్వింజామర ల్పర్వె దీ
పద్యోతంబులు ప్రజ్వరిల్లె నమృతప్రాయంబులై యంబుము
క్పద్యామధ్యలగానము ల్నిగిడె నాపద్మాక్షుఁ డవ్వేళ సం
పద్యుక్తుం బగు ధర్మమే యనఁ గడు న్భాసిల్లె నుల్లాసియై. ౮౫

క. సకళత్రపుత్రముగ నా,సకలేశ్వరుఁ గొలిచి తత్పదంబున భ
ల్లుకనాథుఁ డమరె మధుమా,సకళాకమనీయతరుణసహకారరుచిన్. ౮౬

చ. కళలు భజింప వచ్చు శశికాంతి విధంబున నేగుదెంచె న
య్యేలువులతేనియాజ్ఞఁ గమలేక్షణుసన్నిధికి న్నభీజనా
వలి భజియింప జాంబవతి వజ్రము నూభరణౌఘశింజితం
బులు పదవమ్మ నీ వనుచు బుజ్జవమూరఁగఁ బల్కునట్లుగన్. ౮౭

—॥ జాంబవతీకన్యావర్ణనము ॥—

క. మెఱుఁగుఁజిగురాకుమడుఁగులు, పఱచినవాఁడేమొ పద్మభవుఁ డంగనయి
య్యఱకాళులు నిర్మించెను, తఱి నందలియీనియలు గదా శుభరేఖల్.
గీ. అడుసుఁ జొరము కాళ్లు గడుగ మే మంచున, న్నలినలక్ష్మిఁ దెగడునగవులనఁగఁ
గాంతచరణనఖరకాంతులు వెన్నెల, గాయుచుండు బహుముఖముల నలరి.
గీ. అతివ వ్రేళులు పిల్లాండ్ల నందమంది, పల్లవచ్ఛాయములమీఁద మల్లచఱచుఁ
గేలి నుపమానవస్తుజిగీష నేస్తుఁ, జేరి పెనఁగంగ నవి జగజెట్లు గావె. ౯౦
చ. మదనజయాంకకాహళుల మంజులతాగుణగర్వరేఖ యం
దదుకులు చేసి బత్తళికలందలి కందళితప్రశస్తి యొ
ప్పిదమును న్వెన్క ద్రొత్తి పరబృంహితశాలివిశేషగర్భసం
పదయును బొల్లుసేసి నగు భామచిఱుందొడదోయి యాయతిన్. ౯౧
క. అతులితలావణ్యౌఘు, ద్వితయంబు ఘనీభవించువిధమున వికస
చ్ఛతపత్రపత్రనేత్రకు, సితపటఫేనములు దొడలు జిగిబిగి దనరున్. ౯౨
చ. తనదుపురాణచక్రమున దానవలోకజయంబె కాని యం
జనఘనవర్ణహస్తజలజంబున కింకిటమీఁద స్పర్శసం
జనితసుఖంబు గాంచి మణిచంద్రికలాలనఖేలనంబు న
వ్వనితకటీరచక్రవిభవంబునఁ గల్గుఁగదా తదాదృతిన్. ౯౩
గీ. కమ్రలావణ్యసారంబుగరఁచి తెచ్చి, చెలువకటి సేయనలువ నించినఁబొడమిన
పోఁతకాలును బోలె నింపులు దనర్చు, నాభి గాంభీర్యలాభసన్నహనశోభ.
ఉ. కాళిమఁ జంద్రమఃకళలుఁ గైకొని ధాత సరోరుహాక్షి వే
ణీలసితంబు మోము హావణింపఁగ నం దవశిష్టపుంగళల్
కాళిమ మధ్య మన్నభము గావున డాఁపఁగఁ బోలు రోమరా
జీలతికావళి త్రితయశిల్పము పేరిట నింతికౌనునన్. ౯౫
గీ. ఘనజఘనచక్రవిభ్రమకౌశలమున, నింతికుచకుంభములు చేసి కంతుఁ డురక
యుబ్బ నెత్తినతద్ధవకాశోదయంబు, కామినీమణిమధ్యంబు లేమిలేఱు. ౯౬

మ. స్మరదంతావళకుంభపీఠములు సాక్షాత్కారముం జూపున
య్యరవిందానన చన్నుఁగొండ లగుఁ గాదా నూత్నకస్తూరికా
పరిమిశ్రాగురుపత్త్రభంగమదజంబాలంబు గల్పించునో
వరహారావళి శుక్తిమౌక్తికపదత్వంబుం బ్రతిష్ఠించునో. ౯౭

క. హరినఖపదయోగ్యములుగఁ, బరమేష్ఠి సృజించెఁ గాన భామకుచంబుల్
గిరివరడింభము లనఁదగుఁ, గరికుంభము లనఁగరాదు కవిసూక్తులకున్.

చ. విధుదినరత్ననేత్రకరవేష్టనయోగ్యత కర్హమైన య
వ్విధుముఖబాహుయుగ్మము వివృద్ధమదస్తనకుంభము ల్మహా
నిధు లని కాచియుండిన ఫణిద్వితయం బటుగాని దయ్యెనే
నధికతరస్వభోగలసదంచితకంచుకలబ్ధిఁ బొల్చునే. ౯౯

గీ. భూరిరత్నమయోర్మికంబు మృగనయన, కేలుకలశాంబునిధి వేలఁ గేలిసేయుఁ
జేతఁ బదివేలతర మైన సిరుల విబ్బ, నీఁగువారలు సరకు గావింప రొరుల.

గీ. పువ్వుఁబోఁడి గ్రీవ పోఁకబోదియగాన, నగవుపువ్వుఁబాళ లిగురు లొత్తె
నధరఫలము చాలనరుణిమ వహియించెఁ, బత్త్రలతలు పత్త్రభాతిఁ దనరె.

క. శ్రీకారములకు సతిక, ర్ణాకారంబులకు నొక్కయన్వయ మగునాఁ
గాకున్నఁ గమ్మ లంటుట, చేకుఱునే యక్షరప్రసిద్ధియుఁ గలదే. ౧౦౨

శా. ఆరక్తాగ్రము లైనజాంబవతినేత్రాంభోజము ల్నవ్యసిం
దూరాకారవిభాతసంధ్యరుచిఁ దోడ్తో రంజితాగ్రంబు లౌ
నీరేజచ్ఛదరేఖలం దెగడు రాణించుం దదాసక్త భృం
గీరూపంబు గనీనిక ల్వెనుచుచున్ ఖేలప్రచారంబు లై. ౧౦౩

క. సురపొన్న మొగ్గవజ్రముఁ, బరువపుసంపంగిములికిఁ బట్టించి రతీ
శ్వరుఁడు సతిబొమ్మసింగిణి, నరివోసినగతి సరత్న మగుము క్కలరున్. ౧౦౪

ఉ. తామర నీరుమోవ హిమధాముఁడునుం గళవచ్చి డగ్గఁ దే
జోమహిమాభిరామ మగుచు న్నుదతీవదనంబు వొల్చు నే
మీమముకురంబుఁ బ్రోవ దది మేనులఁ దేనియలందు రాక్షహ్యా
త్తామసుల న్గణింపరుగదా హరిఁ జేరినవారివారలున్. ౧౦౫

క. అలకాభిరామ మగుటం, జెలి కలరు లలాటరేఖ శ్రీదప్రభ బొ
మ్మలు పద్మమహాపద్మం,బులు మొగమున నిలువ నిడిన మొదలిటిలెక్కల్. ౧౦౬

క. ఆహారినీలములు గుణ, గ్రాహులు దామయ్యేనేనిఁ ద్రాసమఱిఁ దృణ
గ్రాహు లగుచు నాత్రిభువన,మోహనకచభరముఁ శరణముగఁ జొరవలయున్.
గీ. సొబగుఃనీలవేణి సుమనస్సమాసక్తి,యుతము నుత్తమాంగయుతమునగుట
వెన్ను నాశ్రయమున వేమాఱు నెఱిచూపు, భల్లుకేంద్రతనయ భావమునఁగ.
సీ. ఆకురు లా నెఱు లామందహాసంబు లాముఖచ్ఛాయలు నామృదూక్తు
లాకటాక్షేక్షణవ్యాపారధారలు నాకరనఖరరత్నాతపములు
నానిస్తుల స్తనాహంకారరేఖలు నామధ్యతానవం బాగభీర
నాభిసరస్తీరశోభిశైవాలశంకాకారిరోమరేఖాప్రవృద్ధి
యానితంబగరిమ యాయూరుసౌభాగ్య, మట్టి చిఱుతతొడల యందచంద
మాశిరీషకోమలాంఘ్రితలస్ఫూర్తి,జాంబవతికి నిచ్చె జలజసూతి. ౧౦౯
గీ. నడకచూపు నెడల నాళీకపత్రాక్షి, గమియు హంసశిఖులగర్వరేఖ
వీరపత్ను లెందు విపులతేజశ్శక్తిఁ, జూపు టెల్ల ధర్మదీపితంబు. ౧౧౦
సీ. అడుగుల కెంజాయ లన్నియు నూరిచి తెచ్చి కెంపులుగాఁగ గ్రుచ్చరాదె
ఘనజఘనాభోగగౌరవంబు హరించి పృథివీతలంబు గల్పింపరాదె
భారంపుగుబ్బల పసిఁడిక్రొమ్మించుల బంగారుగిరులుగాఁ బన్నరాదె
లపనలావణ్యలీలామోహనశ్రీలఁ జంద్రకోటులఁ జేసి సాఁకరాదె
కన్నుఁదళుకులవిద్యున్నికాయకాయ, విసరములకును ధ్రువపదంబొసఁగరాదె
కురులఁ బుట్టింపరాదె భాస్వరునిమ్రింగు,నిరులనననింతి యెంతయు సిరుల మెఱయు.
శా. ఆకన్యాతిలకంబు దెచ్చి హరి కుగ్రారాతిసంహారికిన్
లోకస్తుత్యచరిత్రపాత్రుఁ డగు భల్లూకేశుఁ డర్పించె సీ
తాకాంతన్ జనకుండు రామునకు ధర్మాధీనశౌర్యోదయో
త్సేకప్రీతమనస్కుఁడై యొసఁగురీతి స్థన్యసంకల్పుఁ డై. ౧౧౨

— శ్రీకృష్ణజాంబవతుల కల్యాణము —

వ. అప్పు డాభల్లూకవల్లభు నుల్లాసంబునకు ననుకూలంబుగ యదుతల్లజ కళ్యాణార్థం బాగుహాగృహరాజంబునఁ బ్రతిగృహంబును శోభనసంభారంబు విజృంభించె నందు. ౧౧౩
సీ. కస్తూరికాగోముఖములు* ధాత్రికిని గంధవతి యన్పేరు తథ్యముగఁ జేసెఁ
బురరమాసితనేత్రతరళప్రభలలీలఁ గలువపూఁదోరణంబులు సెలంగె

* గోముఖము=అలుకుట.

హరిఁజూడఁ దలలెత్తు నహివల్లభుల ఫణంబులు వోలెఁ గేతనంబులు చిగిర్చె
గృహదేవతోరులక్ష్మీసహోదరములై ద్వారస్థితాంశుమత్ఫలలు వొలిచె
వేణువీణాది వాద్యనిక్వాణ మమరె
సారఘనసారమునఁ బట్లు చఱచి రింతు
లురగగృహకల్పతరువులవిరులు నెఱసె
నంగడులఁ బుణ్యలగ్నంబు నపుడు గదిసె. ౧౧౪

క. అత్తఱిఁ బాతాళమునీం, ద్రోత్తము లొనరింపఁదొడఁగి రుచితశుభకృతుల్
పొత్తములు విప్పి చూచుచుఁ, దత్తాదృక్షంత్రతంత్రదర్శకు లగుచున్.

ఉ. వాసుకిముఖ్యు లౌనురగవల్లభు లింతులతో మురారివా
రై సకలప్రయోజనము లర్హగతిం బొనరింపఁ బూని ర
జ్ఞాసనపుత్రపక్షమునయందు గృహస్థపురంధ్రిరత్నముల్
సేసలు వెట్టి జాంబవతిఁ జేరి యొనర్చిరి భద్రకృత్యముల్. ౧౧౬

క. జలకమునింటికి నిజతను, ఫలకము పులకములు దాలుపఁగ హరి వచ్చెం
గులకములు గట్టి కాంతా, తిలకము లూడిగ మొనర్చు తెఱఁగున మెలఁగన్.

సీ. శేషసింహాసనాసీనున కొకయింతి యర్పించె నాణిముత్యాలగద్దె
హరిరుద్రజనకమహా నలికంబునం దొకతరుణి హరిద్రాక్షతములు వెట్టె
సకలరక్షకుఁ డైనస్వామికి నొక లేమ కౌక్షేయకంబు రక్షగ నొసంగె
నమరాభిషిక్త మానచ్యుతుశిరసున నెలఁతుక యొర్తు నూనియ ఘటించెఁ
గీర్తికర్పూరగర్భితాఖిలదిశునకు
నతివ యొక్కతె గందాన నటక లిడియె
దృక్కృపాస్నాతనిజభక్తదేహునకును
హరిణనయనలు జలకంబులార్చి రపుడు. ౧౧౭

సీ. శిరసార్చి తడి యొత్తెఁ జెంద్రికపావడ నొక్కతె గోపాలయూథపతికిఁ
జంద్రికానిభశుభక్షౌమంబు లొక్కతె యొసఁగె సజ్జనపద్మభసళమునకు
నీరాజనావళి సారించె నొక్కతె దైత్యదావాగ్నికంధరమునకును
సురటిగా వీచె నొక్కతె సరణిగాఁ బసరించెయదుసరఃకువలయాభ్యుదయమునకు
దానసింధురమునుబోలె ధవళజలజ
పత్రములుఁబోలె వైద్యుతప్రభలుఁబోలె
రాత్రి పవనంబుచేఁబోలె రహివహించె
మాధవుఁడు భక్తసహకారమాధవుండు. ౧౧౮

సీ. పూను మీకస్తూరపుష్పదామము మాకుఁ బీలినెట్టెము లేదు కాళియారి
భరియించు దాడిమీఫలకమాలిక మాకు గురివెందసరులు లే వురుగుణాఢ్య
సాతుము కాశ్మీరచర్చ మేనున మాకు రాధమైపూఁత లే దోధృతారి
కట్టుము కలహంసకలితనేత్రము మాకుఁ బసుపుఁబచ్చడము లే దసురవైరి
భక్తులము గాని యడవులఁబడిచరింప, శక్తులముగాము మేమంచు జాంబవత్తు
మారినెచ్చెలు లాడంగ శౌరి నగుచు, వివిధనేపథ్యసౌభాగ్య మవధరించె.

వ. జాంబూనద సమానద్యుతి యగు జాంబవతికినిం బుణ్యాంగనా జనంబులు
పరిణయోచిత శృంగారంబులు గావించి రంత నాసద్యోభావివధూవరులు
విద్యోతమాన విధూపలఫలక కలితంబును లలిత ముక్తాఫల లలంతికావందన
మాలికాకాంతంబును నై సకుటుంబంబుగ నవతరించిన విధుమండలంబు
విధంబునం బుష్కళం బగు కళ్యాణచతుష్కంబునందు ధవళపుష్కరంబు
నలంకరించు మధుకరీ మధుకరంబుల విభవంబు నభినయించి రభిమతప్ర
దాత యగుజామాతకు భల్లూకపతి యుల్లోకతరానంద తరంగితాంతరం
గుండై ధారాప్రధానవిధానంబును మధుపర్కాచారంబును నాచరించెఁ ద
దాస్వాదనం బాదామోదరునకు ఘోషయోషాగృహ కుటీర గోరసపానం
బునుం దలపించె నప్పుడు. ౧౨౧

క. నీరాజనపత్రంబుల, చేరాజీవాక్షు లుల్లసిల్లిరి నవమే
ఘారంభజనితరత్నాం,కూర లగు విదూరధరలకుం బ్రతి యగుచున్.

క. హరిణీనేత్రకు హరికిని, దెర నడుమ నొనర్చి రపుడు తెలివలు సిరికిం
బురుషోత్తమునకు నంబుధి, తెరఁ బెండ్లి ఘటించు సలిలదేవత లనఁగన్.

గీ. తండ్రి యుపదగఁ జేయుచో దానవారి, కాంతి సుత నేత్రశుక్తినాకంఠముగను
గ్రోలియును దెరయడ్డంబు గొల్పుటకును, బాలకతిఁ జూచుత హాతహంబల్లటిల్లె.

క. తెరచాటున నుండిన న, య్యిరువుర డెందములుఁ జినుఁగ నేసె మరుఁడు ద
చ్ఛరములను గాన రా దటఁ, దొరిగెఁ జెమట పేర నరుణతోయకణంబుల్.

క. తెరఁ దివిసినఁ బక్కున న, య్యగువురచూపులును గలసి యిదియదియనరా
నిరసావేశంబునఁ జొ, క్కి రభసమున లజ్జ మరలఁగాఁ ద్రోయించెన్. ౧౨౬

గీ. మధుకణస్నాత మైనపద్మంబు రేకు, ధార్తరాష్ట్రంబు ముక్కునఁ దడవుకరణి
బాలికామణి చెమరించు కేలు దొడికె, నీలవర్ణుండు రక్తాబ్జనిభకరమున.

క. కేలుం గేల్మను బతి సతి, గీలింపఁగ నేయు మకరకేతను బాహా
నాళంబు కండెవట్టిన, నాలో రతి పువ్వుఁదే నెయంటునఁ బిసుకున్. ౧౨౮

క. ఇరుపురకుఁ బ్రేమబంధము, లురలకయుండంగఁ గూర్చు నొఱపమరఁగ న
య్యిరుపురకొంగులు ముడిచిరి, సరసులు బాంధవులు నైన సాధ్వీజనముల్.

క. ధరణీధర మెత్తిన తన, కరమునకుం గంపభరము కమ్మెఁగుగ న
య్యరవిందవదనకంధర, ధరణీధరుఁడు గట్టెఁ బసిఁడితాళిఁ జాళిన్. ౧౩౦

క. కాలాతిదీర్ఘ మగున, త్తాళి నరాళాలకామతల్లిగళము ల
క్ష్మీలలిత మయ్యె రత్నపు, నాలిక సుట్టిన రమారమణుశంఖ మనన్. ౧౩౧

చ. నిను నినుఁ దల్లి దండ్రి యని నీతి దలంపక యేచుచున్న యా
మనసిజుఁ బాసి వచ్చితిమి మమ్ము దయామతిఁ బ్రోవుఁ డంచు నా
యనవిలునారి రెండుదెగ లై కరపద్మమునం బెనంగె నా
వనితకు శౌరికిం దగు శివప్రదకౌతుకసూత్రబంధముల్. ౧౩౨

చ. జిలుఁగున వస్త్రఘూలితము సేయఁగ రాలు పసిండిముగ్గువె
గ్గలమున బాహుమూలతలకాంతులు గుప్పనముం బిగిల్చి రాఁ
గలకలఁ గంకణక్వణనగర్వ మఖర్వముగా వలగ్న మ
గ్గలముఁ గృశింప నింతి నిజకాంతుని చేతలఁబ్రాలఁదేల్చినన్. ౧౩౩

క. కలశాబ్ధి వీచిజలకణ, ములఁ దడిసిన కల్పభూజమున రెన యయ్యెన్
దలదరవిందదళాక్షుఁడు, మలయజదరహాస పుష్పమంజరులజడిన్. ౧౩౪

వ. అప్పుడు హోమకృత్యంబునుం బ్రవర్తించి కన్యాకుమారు లంగనాకరా
ర్పిత కనకాసనంబునందు ధర్మంబు నధిష్ఠించిన లక్ష్మీవిజయంబులయోజ రా
జిల్లి రాలోన. ౧౩౫

సీ. పావ బెట్టు ముంచిన నవిఘాంగనలు గాన రనుబుద్ధి నాభిముఖ్యము వహించి
యొండొరుఁ గదియంగ నొత్తర వెట్టెనో కంతుఁ డనఁగ వ్యాజకలనఁ గదిసి
మఱపుల బెరసిన మరలింప లేకయు బాలిశదృష్టుల బలిమిఁ ద్రిప్పి
యనలంబు నోర్వక యన్యోన్యమును జేరఁ బాఱిన క్రియ మిథస్స్ఫూర్తినొంది
స్వేదముల దోఁగి పులకల విఱ్ఱవీఁగి, కంపములఁగుంది స్తంభసంగతుల డింది
హోమ మొనరించి రవ్వేళ నొకవిధమున, లోలలోచనయును బద్మలోచనుండు.

క. నతటి స్నేహము రత్న, క్షితిధరకూటాంచలములఁ జిలికెడుకరకా
వితతి యనఁ గనకవస్త్రా, న్వితుఁడై శిఖిశిఖలఁ జక్రి వేలిచె లాజల్. ౧౩౭

క. పలపలని మొగులుఁ దెరలో, వల నింద్రుఁడు శచియుఁ దోఁచుపగిదిని విభుఁడున్
జలజాక్షియుఁ దోఁచిరి, తొలితొలి ధూమాంకధూమధోరణి నడుమన్.

క. హెచ్చిన చెందొవకొలఁకు, న్మెచ్చు మెయిం జుట్టుహంసమిథునము నరిరా
నచ్చుతురమతులు దిరిగిరి, విచ్చినశిఖ లడరు నాహవిర్భుజుచుట్టున్. ౧౩౯

సీ. శార్ఙ్గయోజితశాతశరపుంఖసంఘాతనిర్భరాకర్షణోన్నిద్రతరము
లూధస్యధారామహోదగ్రధేనుపయోధరదోహనోద్యోగకృతులు
గోపికాకుచశాతకుంభకుంభకఠోరచూచుకలాలనశోభనములు
సాత్యకిప్రముఖేష్టజనసహద్యూతాగ్రశారికాశీలనచతురములును
నైన హస్తాంగుళంబుల యాదవేంద్రుఁ; డతివ ... ...
......మునఁ దనలోచనముల, నగవు గదురంగఁ బది వేలునగఁగ నెమర.

గీ. తారు నిల్పినట్టివారలు నొక్కొక్క, వేళఁ బని ... ...
... ... దానును, ధ్రువవరప్రదాయి ధ్రువునిఁ గాంచె. ౧౪౧

స్రగ్ధర. సూక్ష్మంబు ల్గాక గానస్ఫురణనమృతవృష్టుల్ ప్ర
... ... నలగుచు బాలామిళత్పార్శ్వతాచుం
బత్స్మాగ్రానప్రభావప్రకటిత సుషమల్ పారపారీణబంధుల్
... ... రామ్రేడితోక్తిన్. ౧౪౨

సీ. "పుత్రవాన్ భవ"యనఁ బూనిమన్మథుఁగన్నతండ్రియాటకును సాధ్వసమునొంది
"కనకవాన్ భవ"యనఁ గాఁబోయి యాదిలక్ష్మీవల్లభుం డని క్రేఁగ్లుమలఁగి
"యారోగ్యవాన్ భవ"యనఁ బన్ని భవరోగవైద్యుండు గావున......
"ధర్మవాన్ భవ" యనఁ దలఁచి ధర్మస్థాపకుం డితం డౌనని కుతిలమంది
వెదకి తా రెద్ది గలుఁగ దీవింపఁ గడఁగ,
నొకవిధంబున దీవించి రుర్విదివిజు, లగ్రవర్ణత్వసారగాఢాత్మ లగుచు. ౧౪౩

క. మామకును మ్రొక్కె నల్లుఁడు...
ప్రేమమునఁ గౌఁగిలింపన్, బూమెలదేవరకు నెన్ని పోకలు గలవో. ౧౪౪

వ. ఇట్లనన్యసామాన్యసంపన్ను లగు నాదంపతులు (వృద్ధ)జనంబులకు నభివందనంబు లాచరించి తదభినందితు లై రంత జనార్దనుండు రక్తార్ద్రం బగుబలీవర్దచర్మ(ంబున) గజాసురాజినోపరివిరాజితుండును గ్రొత్తపెండ్లి కొడుకును నైన దక్షిణామూర్తి ననువర్తించె నప్పెండ్లి నాలుగుదినంబులును నభీష్టాన్నభోజనంబుల ను విశిష్టపూజనంబుల ను గంధతాంబూలోపలాలనంబులను విచిత్రచేలనంబులను విహారంబు లుదారంబు లయ్యె నంతఁ జతుర్థహోమానంతరంబున భల్లూకలోకవల్లభుం డల్లునకు నరణం బొసంగం దలంచి.

—। జాంబవంతుఁడు కృష్ణునికిచ్చిన హారణసామగ్రి ।—

సీ. త్వష్ట ము న్నరుణాంశుఁ దఱిమెన నిడ రాలు తేజంబుచేఁ జేసి తీఁడి తెచ్చి
బ్రహ్మకు నిచ్చె నా బ్రహ్మయుఁ బుత్త్రుండ నగుట నన్నెంతయు నాదరించి
భావికాలంబునఁ బని చాల నున్నది యోవత్స దీని నీవ్రనుపు మనుచు
నాకర్థి దయచేసి నాఁ డిది దీన నే రామరావణరణరభనవేళఁ
జెండి చెకబొక లాడితి దుండగంపు,సోఁకుమూఁకల జగమెల్లఁ జోద్య మంద
ననుచు జామాతకునొసంగె నచ్ఛభల్ల,భర్తయొకఖడ్గ ముత్తుల ప్రభావయుతము.

మ. ఇది శుద్ధం బిది సిద్ధయోగ్య మిది చిత్తేష్టార్థసంధాయకం
బిది లక్ష్మీకర మీవు గొమ్మనుచుఁ దానిచ్చె న్సుతాభర్తకు
న్మది నుప్పొంగుచు జాంబవంతుఁడు నిశానాథప్రభాపూరముం
బొదువంజాలిన యొక్కహారము జగత్పూర్ణప్రభాధారముల్. ౧౪౭

ఉ. భోజనపాత్ర మొక్కటి యపూర్వము పర్వతధారి కిచ్చె నం
భోజభవప్రసూతి యది భోజనవేళఁ దలంచుభోజ్యముల్
యోజనసేయఁ జాలు నది యోజనమాత్రవిసారికాంతి వి
భ్రాజితగారుడాశ్మవిసరస్థగితంబు విషాపహారముల్. ౧౪౮

చ. ఇది గరిగంటిగానిరుచి నింపగు మాయుట లేదు భూతల
త్రిదివభుజంగసద్మములు దీనఁ గనుంగొనవచ్చు దానవ
త్రిదశులకైన లే దిది మదీయతపఃఫల(లబ్ధ)మంచు న
మ్ముదుకఁ డొసంగె నల్లునకు ముత్తెపుటద్దముఁ బెద్దసేయుచున్. ౧౪౯

సీ. చదివెనా యిది బ్రహ్మసభలోనిమునులచిత్తంబులకును సపత్రప యొసంగఁ
గైలాసపతియింటిగాణలనేనియుఁ బాడెనా యిదియె కీర్తుఁబుపఁజాలు
భాషించెనాయిదిపలుకుఁదొయ్యలియైనమూఁగయొవదనంబుమూసికొనును
నయశాస్త్రమిది దెల్పెనా బృహస్పతిశుక్రసర్వాధిపతులైన జలదరింతు
రిది దశాననకాంతకు నిచ్చు ముదము,సరమయిదిదెచ్చియున్నిచ్చెజనకసుతకు
నాకెమస్నతి కిచ్చె నీయనుఁగుఁజిలుక,నేలికొమ్మని హరి కిచ్చె నెలుఁగుఱేఁడు.

క. ప్రళయవ్యథకోర్వక య,బ్బలిసద్మమునందుఁ గాఁడు భాస్కరకిరణం
బులువోనిదివ్యమణు లా,బలివైరికి నిచ్చె మామ బహుమానముగన్.

మ. తలపూవాడక దీని నెక్కి సమరాంతర్వీథులన్ గెల్పుల
చ్చులఁ జూఱ ల్గొని తెచ్చు రావుతుఁడు తేజోలాభము ల్గాంచు భూ

తలము న్నాల్గుచెఱఁగు తేలు నని చంద్రజ్యోత్స్నయుం బోని త
త్తళి నిచ్చె న్నగచారి చారణసురస్త్రీణస్తుతఖ్యాతికిన్. ౧౫౭

సీ. కరటప్రవద్దానకర్దమనిష్యందధోరణీకల్పితపఙ్కిలంబు
దంతకుంతాపేయధాళధళ్యనికాయకల్పితాకాలికకౌముదీక
ముఱుతరక్రోధోగ్రతరనేత్రరోచిర్విభార్చితఫణిరాజపాటలిమము
నీలగాత్రాధిక్యనిర్మితనీలాచలేతరభూమిధరేంద్రజాతి
యైనయొకహస్తిఁ దెచ్చి దైత్యారి కిచ్చె,భల్లుకస్వామి దాన నబ్బల్లిదుండు
కువలయాపీడపునరుక్తినవి మహాధ్వ,తాధ్విర్మగ్నతరచిత్తుఁ డయ్యెనపుడు.

సీ. మలయానిలంబు వీరలయూర్పులఁబోలుఁ జిలువ లెంగిలిసేయఁ జేరవేని
కలువలవిందు వీరలమొగంబులఁబోలు దశాధ్వరధ్వంసి తన్నఁజేని
జలజాతములు వీరిచరణాబ్జములఁ బోలు రవ్యస్తమయపీడ రాయదేని
గంధసారము వీరిగాత్రగంధముఁబోలు అంపపుఁగోఁతల వ్రయ్యదేని
ననఁగ నుపమల కుపమలై యతిశయిల్లు, పల్లవకృపాణకరవాలపల్లవములు
వల్లవేంద్రున కిచ్చె నాభల్లుకంబు, దేవతాస్త్రీల నేలెడు తెఱవపిండు.౧౫౮

గీ. ఇది విధాతృదత్త మిది యమానుష మిది,తలఁచు నెడల కరుగు గెలుపులిచ్చు
ననుచు నొకరథంబు హర్యక్షతురగంబు, హంసకేతనంబు నతఁ డొసంగె

క. చాపం బొక్కటి యిచ్చె, న్గోపాలున కచ్ఛభల్లకులపతి విజయా
టోపప్రదంబు గత్నక,లాపాలంకృతము భువనలాలనపరమున్. ౧౫౯

సీ. ఇది దాల్చువీరున కెడ్డదప్పి జనియింప దరులతోఁ బోరంగ నాహవమున
హరివిరించులహేతు లరిమైన నిది దాఁకి యుత్పలక్లీబత నొందిడిందు
నిది లోహమయముగా దెల్లవేల్పులతేజములు గొని కావించె జలజసూతి
బేతాళపన్నగప్రేతభూతపిశాచభయముల నిది పాఱఁబట్టఁ జాలు
దీని దొడి నేను గల్పాంతదీప్తభాను,భానువులవేఁడి యూఁగిప్రాభవముఁగంటి
ననుచు నొకవారవాణమయ్యల్లునకును,రామభక్తుండు ప్రేమానురక్తినొసఁగె.

వ. మఱియుఁ గఱియ వేలుపునకు నాళీకభవప్రభవుం డభిమతార్థంబు లొసంగి
జాంబవతికిం దదధికం బగునరణం బిచ్చి యచ్యుతునింగూర్చి కూఁతు నను
పంగ నంగఖించి కన్నీరు నించి. ౧౬౦

—॥ జాంబవంతుఁడు పుత్రికి బుద్ధులు గఱపుట ॥—

గీ. తెఱవ పాతాళమాణిక్యదీపకళిక, రమణి కందర్పధాటీపురఃపతాక
బాల భల్లూకకులసౌధభర్మకలశి,యనఁగఁ జెలువొంది వెలసితి వబ్జవదన.

ఉ. అట్టితెఱంగు గాదు సకలాధిపుఁ డైనమురారికేలు చే
పట్టితి రుక్మిణీప్రముఖపద్మదళాక్షుల కెక్కు డైతి వో
పట్టి పతివ్రతాత్వపరిపాటిఁ గులద్వయవృద్ధిహేతు వై
పట్టము గట్టుమీ భువనపావనకీర్తివిలాసపూర్తికిన్. ౧౬౦

సీ. ప్రాణవల్లభుఁ డెంతభక్తి గావించిన నంతకంతకు వినయము వహింపు
సవతులగుణరూపసౌందర్యములఁ గాంచి సుళువులు వన్ని యసూయపడకు
మత్తమామల నెమ్మి నారాధనముచేసి వార లొసంగుదీవనలు గనుము
స్వాతంత్ర్యమున నీవు వారల కర్థంబు లీకు మించుకయైన నిల్లువెడలి
కొలువు మిలువేలుపుల నిష్ఠ దలకొనంగ
శీలతాచారపరిశుద్ధచిత్త వగుచుఁ
బుత్రపౌత్రాభిలాభవిస్ఫూర్తిఁ బొందు
మిందుముఖులందు విఖ్యాతి నొందు తల్లి. ౧౬౧

వ. అని బుధ్యుపదేశపూర్వకంబుగా నాయణుమధ్య శిబికారూఢం జేసి యా రూఢయౌవనలావణ్యతారుణ్య లగుచిగురుఁబోండ్లం గూర్చి యనిచె నను చుటయు నయ్యిందుముఖి ముకుందసమన్విత యై సేనాబృందంబు గొలువ నిజపురంబు నిర్గమించె నామార్గంబున. ౧౬౨

గీ. భద్రమూల ముదగ్రసుపర్ణయుతము, విపులఫలదాయకంబు నై విబుధతరువుఁ
బోలు రథ మెక్కె వేదాంతజాలపంజ, రాంతరాళశుకంబు పరిష్కృతముగ.

క. హరిగలవారలు నడచిరి, హరియిరుగెలఁకులఁ బురాణహరిఁ గూర్మపరి
స్ఫురితములై చనుమానుష, పరికరములు గొలుచుపగిది బహుధాగతులన్.

గీ. గడలఫౌఁజు నడిచెఁ గంసారి యిరుగడ, వానకాళ్ళతోడి వారిదంబు
లింద్రుఁ గొలుచులీల నెసకంపుటార్పులు, కుటిలజటిలవజ్రఘోషణముగ.

క. బలువిండ్లవారు వొదివిరి, బలిబంధను నతఁడు పవనపాతానతవం
శలతాప్రత్యంతనగా, వలివృతకులపర్వతంబు వడువునఁ దనరెన్. ౧౬౬

క. ధళధళదసివల్లికలన్, జళిపించిరి కృష్ణుఁ గొలుచుసద్భటవృషభుల్
మలయానిలచలితోత్పల, దళములు గలకొలఁకు లనఁబొదలెఁ దత్తనువుల్.

సీ. అర్కాంశులఁ దెమల్చునబ్జంబులును బోలె వేత్రలతాహస్తవిభవ మడర
రవళిసేయుమరాళరాజంబులునుబోలెఁ గమనీయబిరుదశంఖములు మొరయ
నలినచ్ఛదంబులు చలియించుటయుఁ బోలె సమదవారణకర్ణచలన మలరఁ
బారుగు బేడిసపిండు పుటముగొంటయుఁ బోలె జవనహయంబులు చౌకళింప

రాజదంభోజరాజపరాగరాజి, పోలెఁ బెందూళి దిక్కుల మూసికొనఁగ
సకలభూచక్రకూలంకషంబు లగుచు,నందనందనవాహినుల్నడువఁదొడఁగె.

చ. హరిరథరేణు వత్తతిఁ బరాసుతఁగన్న ప్రసేనుమీఁదఁ ద
త్తురగముమీఁదఁ బర్వుటయుఁ దొల్లిటియట్ల సజీవభావముం
బొరయుట గల్గె నత్తఱిఁగు పూర్వమునందు నహల్యశాపసం
జ్వరము నడంచు రాఘవుప్రచారము దూరము సేయకుండునే. ౧౬౯

క. హరిహృతజీవము ఋక్షే, శ్వరహృతరత్నంబు నిచ్చి సత్రాజిత్సో
దరు ననిచె గురుకుమారక, వరపునరుజ్జీవకుండు వరదుం డగుచున్. ౧౭౦

—కృష్ణుఁడు జాంబవతితో నిజపురమునకు వచ్చుట—

క. వెన్నెలతోఁ జుక్కలతో, వెన్నెలవేలుపు వెలుంగువిధమున నడచె
న్వెన్నుఁడు జాంబవతి యుఁ దా,ను న్నిబిడము లైనవాహినులు సేవింపన్.

సీ. మిహికాదిశాయ సమాక్రాంతలజ్జ
సకృత్పారథిసూనుసామీప్యపన్నగి యవిచారయోగరాజార్ఘనీతి
... ...
యనఁగఁ దగు జాంబవంతుగుహాంతరమున
డించి వచ్చిన యదుసేనఁ గాంచి చంచ
లించు ద్వారక నలరించెఁ బంచవిశిఖ
జనకుఁ డేతెంచి సంతోషజనకుఁ డగుచు. ౧౭౨

సీ. తనచక్రచక్రమిత్రప్రభావలిచేత వదనాంబుజంబుల వాడు దేర్చి
తనపాంచజన్యచంద్రవినూత్నచంద్రికఁ జతురుత్పలములఁ జలువఁ దనిపి
తనవైజయంతికాదామసౌరభముల సకలాంగముల బడలిక లడంచి
తనయురశ్శ్రీహ్నాకాదంబినికాళిమ వెలవెల్లఁ బొటెల్ల విరియఁ దట్టి
నిజవిరహభీతహృదయుల నిఖిలబంధు, గురుసహోదరముఖ్యులఁ గుస్తరించె
భల్లుకాధీశనందినీప్రాణభర్త, యార్తరక్షణదక్షదక్షైకకర్త. ౧౭౩

ఉ. వారిజనాభుఁ డీకరణి వచ్చుటయుం బురివారలెల్ల మా
యూరము వారిదంబు గని యుబ్బుగతిం బురివిచ్చి యాడి రా
శౌరియు మేరుశైలసమసారభుజాంచలపీఠిఁ దాల్చె భూ
భారముఁ బూర్వధారఁ బరిపాండురకీర్తిసుధానిధాన మై. ౧౭౪

మాలిని. సకలభువనయోషాసాంద్రలావణ్యపోషా
ధికశతధృతిపౌత్రిన్ దివ్యతారుణ్యగాత్రిన్

వికచకమలగంధర్ విభ్రమస్ఫూర్తిసంధర్
మకరధిశయుఁ జేలెర్ మన్మథక్రీడఁ దేలెర్. ౧౭౫

సీ. మధురాధరాధర మాధవప్రియ యయ్యు మరుకేళిఁ జెమటలమంచుగురియు
శైవలాలకజాల చక్రిలాలిత యయ్యు నెత్తావితెమ్మెర నిర్వహించుఁ
గురువిందనిభదంత హరిమనోవశ యయ్యు లేనడ మత్తేభలీలఁ జూపుఁ
గిన్నరోపమకంఠి కృష్ణపాలిత యయ్యు నెమ్మోము తెలివి వెన్నెలలుగాయుఁ
గనకగౌరాంగి వామనవనిత యయ్యుఁ
బాడవుసూపు సపత్నులపొంక మడఁచి
స్రష్టకును మన్మరా లఁట జాంబవంతు
కూఁతు రెటు లుండె నేనియుఁ గొదవ గలదె. ౧౭౬

చ. తరుణి నితంబచక్రముకతంబునఁ జక్రియుఁ గృష్ణుఁ డింతికం
ధరమున శంఖహస్తుఁడు మదావళగామిని కన్నుబొమ్మ క్రొ
మ్మెరువున శార్ఙ్గియు న్భువనమోహిని జంఘలపొల్పుచే గదా
ధరుఁడును నయ్యెఁ గాక కలదా యభిధాన మనాదిమూర్తికిన్. ౧౭౭

క. ఈకరణి మదనభరణ, శ్రీకి న్గుణియైన విభునిచిత్త మెఱిఁగి భ
ల్లూకవిభుతనయ యొకనాఁ, డేకాంతంబున ముకుందు నిట్లని పలికెన్.

ఉ. తామరసాక్షునాభివెలితామరఁ బుట్టిన సర్వదేవతా
గ్రామణిమన్మరాల నన గౌరవముం దగి యచ్ఛభల్లుక
స్వామితనూజనై భువనశాసి నినుం గడు వాసిఁ జెందితి
న్నోములు నేను నోఁచుక్రియ నోఁచిరె యెవ్వరు నివ్వసుంధరన్. ౧౭౯

ఉ. కట్టితిఁ బట్టుఁబుట్టములు కాంచనరత్నవిభూషణావళుల్
వెట్టితిఁ జేయి మీఁదుగను బెట్టితి బంధుల కీప్సితార్థముల్
చుట్టితి దిక్తటంబుల యశోలతికాకృతి కౌముదుల్ తుదల్
ముట్టితి భాగ్యసంపద నమోఘభవత్కరుణాగుణంబునన్. ౧౮౦

క. దంతరుచికోరకంబు న, తాంతాంగుళిపల్లవంబు దరనాళ్మధుసం
క్రాంతము నగుసంతానము, సంతానము దీని నా కొసంగవె నాథా. ౧౮౧

సీ. ఋణదారుణవ్యథారుణభానుఁ గబళించుతమము పుత్రకునిమస్తకముకప్పు
సంతోషరససుధాజలరాశి నుబ్బించుపర్వేందుబింబ మర్భకునివదన
మన్వయాంబుజషట్పదాలాపలీలలు బాలకుజిలిబిలిభాషణములు
పితృమనఃకల్పకక్షితిరుహాగ్రమునకుఁ బువ్వులు పసిబిడ్డనవ్వుపసలు

నిఖిలబాంధవదృక్పద్మ నీడచూచు, నద్దములు చిన్నిపాపని ముద్దుఁజెక్కు
లధిప సంసారసౌఖ్యంబు లనుభవింతు, వారలకుఁ గల్గవలదా కుమారుకలిమి.

సీ. తనుసంభవుండు యౌవనవనచ్ఛేదకుఠారాంచలం బైన గౌరవంబ
యాత్మజాతుండు గాత్రాబ్ధినిర్భేదనమందరం బైన నానందకరుఁడ
సుతుఁడు వక్షోరుహక్షితిధరకాఠిన్యటంకాగ్ర మైనఁ బ్రేమాంకురంబ
బాలుండు పతిరహఃకేళినిరసనైకహేతుభూతుం డైనఁ గౌతుకంబ
తల్లికిని నేడుగడయును దారకుండ, జననికిని బట్టి తనుతాపచందనంబు
గాన నా కిమ్ము సంతానదానలాభ, మాశ్రితావనకృతదీక్ష యంబుజాక్ష.

—॥ కృష్ణుఁడు సంతానమునకై కైలాసమున కేగుట ॥—

క. అన విని నిజసతిఁ బలుకు, న్ననవిలుతుని గన్నతండ్రి నాళీకనిభా
నన నీకోరికతీవరు, నొనగూర్తు ఫలంబు వగవ కుల్లములోనన్. ౧౮౪

సీ. శూలిచేఁ జంద్రార్ధమౌళిచే వ్యోమనిచోళిచే ఫాలస్థకీలిచేత
రుద్రుచేఁ గరుణాసముద్రుచే భోగనిర్నిద్రుచే గుణగణాచ్ఛిద్రుచేత
భీముచే నిష్టప్తకాముచే నమ్రసుత్రాముచేఁ గరుణాభిరాముచేత
భర్గుచే హృతభూతసర్గుచే దత్తాపవర్గుచేఁ దనువసద్దుర్గుచేత
శంభుచేత సుధాదృక్కరంభుచేత, శివునిచేత నిరంతరోత్సవునిచేత
వరము వే కాంచి సత్పుత్రవరు నుదంచి, తాత్త్మనేఁ దెత్తు నీకోర్కు లందియిత్తు.

వ. అని యాప్రొద్ద యద్దయాళుండు కైలాసశైలయాత్రోన్ముఖుం డై నిఖిలభువన
దీపాంకురాయమాన ప్రభాకాంతుం డగు గరుత్మంతుం దలంచిన నాశకుంత
పతి యాజాంబవతీకాంతుముందటఁ నావిర్భవించుట యు. ౧౮౫

సీ. బంధురత్రోటివిభావిభవప్రౌఢి మిన్నేటితెలినీటిఁ గన్నుగీటఁ
గోటీరతటనిరాఘాటరత్నచ్ఛాయ లర్కాంశుసంపర్క మభినయింప
నక్షీణవీక్షణాప్రక్షేపముల నభస్సీమ విదూరంపుభూమిఁ జేయఁ
బక్షాగ్రజాగ్రత్ప్రభాశ్రీలు దిగ్పాలికాంగవల్లులఁ బసుపార్చుచుండఁ
జండగతిచూపు నప్పక్షిమండలేంద్రు, నద్రిలోకైకభర్త నీలాద్రివోలె
నెల్లదిక్కుల నిజతేజ మెక్కుచుండ, నెక్కె దైత్యారి యభిమతం బిచ్చఁ గోరి.

సీ. దిక్కరీంద్రములతో దివిఁ దేలుభద్రాద్రి యన తెక్కమొగుపుల ఘనములంట
శీఘ్రయానోద్వృత్తిఁ జెమటచిత్తడి దాల్చె ననఁ దారకములు మై నావరింప

నంటి పాయని ప్రతాపాతపోదయలక్ష్మి యన మేనిడాలు దిగ్వ్యాపి గాఁగ
వెంటనే యెగసిన విబుధస్రవంతి యో యన నాననజ్యోత్స్న యల్లికొనఁగఁ
జండతరవేగవిభ్రమాఖండలీల, హాళి మించిన గరుడవాహనము మ్రోయ
భల్లుకేశ్వరనందినీవల్లభుండు, గదిసెఁ గైలాసనగము శంకరదిదృక్షు. ౧౮౮

—౹ కైలాసవిశేషములు ౹—

ఉ. సారెకుఁ గమ్మఁదెమ్మెరలు చల్లెడు మానసభర్మపద్మకాం
తారభవాణురేణుసముదాయము క్రిందట రాలి పొల్చు నాఁ
డారజనీచరాధిపభుజాగ్రసముత్పతదద్రిరాజభా
రారభటీవిమర్దితమహాంగదహేమరజచ్ఛటాకృతిన్. ౧౮౯

మ. హరుఁ డాడంగఁ గరోటిటాత్కృతకృతాహంకారము ల్పొంగ నూ
పురనాదంబులసావి గౌరి యొటయేఁ బో నీశ్వరానుజ్ఞచే
మరలింపం జను నెచ్చెలు ల్దివియ రామార్గంబు నాత్మాస్యరు
క్సరదిందూపలవీథులం జరణలాక్షాచిహ్నము ల్దోఁపమిన్. ౧౯౦

సీ. అలయాలసవిహారమలయానిలాంకూరసలయాహతరసాలవలయితంబు
కాలాగురులతాళిలీలాగతకపాలిబాలాగణవిహారలాలితంబు
గంగావనాభంగభంగావళీతుంగశృంగాభినిర్ఝరాలింగితంబు
భృంగీతతోత్సేకసంగీతపరిపాకభంగీతరంగితప్రాంగణంబు
కటకతటపర్యటద్భోగికటకతనయ, కటసముత్కటదానశీకరసుగంధ
గంధవాహకిశోరసంఘాతముదిత, హరిదిభేంద్రకపోలాళి యచలమాళి.

క. ఇల్లయ్యె నందుఁ గలుమను, లిల్లయ్యె జగంబులేలు నీశ్వరునకు నా
వెల్లనిగట్టులదొరమురు, వెల్ల నిరూపింప శక్యమే యెవ్వరికిన్. ౧౯౨

గీ. కేళివనమాళితటఝుకీజాలశంభు, మందిరధ్వజదండదంభమున శిఖరి
యభవశుద్ధాంతరక్షకుం డగుటనొక్కొ, కంచుకోష్ణీషవేత్రసంగతి వహించు.

సీ. ప్లవమానపవమాననివహానిర్భరకంపితద్రుశాఖాపతత్ఫలమిషమున
భూరిసానుస్థానహారిహీరాంకూరగుచ్ఛాచ్ఛచాకచక్యచ్ఛలమున
నిస్తులవిస్తృతప్రస్తరోల్లంఘనారంభజర్ఝరఝరీదంభకలన
గర్వభరాఖర్వశర్వవాహనధేనువరఘణాత్కృతిరవవ్యాజలబ్ధి
నిజగుహాగేహకిన్నరీనిరతగీయ
మాననానాపదానసంధానములకు

మెచ్చి డెందంబులో వేడ్క హెచ్చ నించు
నవ్వుఁ బుఁకించుఁ గొనియాడు నగధరుండు. ౧౯౪

సీ. అభ్రంలిహాభంగశుభ్రతరోత్తుంగశృంగవజ్రప్రభాస్మితవికాస
మఖిలజగన్నందితాచారనారదవ్యాసాదిపరమసంయమినివాస
ముద్ధరణసముద్ధతోద్యోగనిర్వేగచకితమానసధృతచంద్రహాస
మతులగుహాగేహగతఖేచరద్వయీరచితనానావిధరతివిలాస
మభిమతప్రాప్తిసంభ్రమోద్ధతకిలాస, మాగమాంతచరిష్ణుకృతాధివాస
మైనకైలాసమునకు నాయతవిలాస, భాసి యై యేగి యాహేమువాసుఁడందు.

వ. తపశ్చరణసముచితస్థలంబు నరయుచుండె నప్పుడు. ౧౯౬

శా. కుండీధారులు నిర్వికారులు తపఃకుక్షింభరు ల్దీగురు
ద్దండాలంకృతపాణిపద్మలు దయాదాక్షిణ్యసమ్మ ల్లహా
శ్చండాంశుప్రతిమాను లయ్యచలరాజస్థాను లేతెంచి త
త్పాండుప్రోద్భవవత్సలుం గనిరి బోధశ్రీఘను లున్ముసుల్. ౧౯౭

—। కైలాసవాసు లగుమునులు కృష్ణు దర్శించుట ।—

మ. దినకృద్బింబము డిగ్గ నాదిహరిరీతిం గశ్యపాపత్యవా
హనముఁ డిగ్గి యదుప్రవీరుఁడు శమాయత్తైకచిత్తంబున
న్వినతిం జేయఁగఁ బోయినం గరముల న్వేయెత్తి దీవించి ర
య్యనవద్యోదయహృద్యమూర్తి శ్రుతిపద్యాసంప్రవర్తిఁ హరిఁ. ౧౯౮

సీ. కలశాంబునిధిలోలవలమానకల్లోలయుతకేలి కేసిటియర్ఘ్యమీఁగి
సనకాదికస్వాంతజలజమధ్యనిశాంతవిహరణకృతికి నేవిగులపూజ
యఖిలవేదవిదీశయజ్ఞపురోడాశహారికి నేఫలాహారరచన
పద్మసంభవముఖ్యభజనలీలాసౌఖ్యశాలికి నేయుపచారక్లృప్తి
సంతతోల్లాసి నిగమనిశ్వాసభాసి
నెట్టిసూక్తులచే నుతియించువార
మాదిమధ్యాంతరహిత మాకతిథి వైతి
వనుచుఁ బూజించి రచ్యుతు నాదిమునులు. ౧౯౯

శా. ఆపూజావిధు లెల్లఁ గైకొని ప్రసాదామోదమేదస్వి యై
యాపద్మోద్భవుతండ్రి వల్కు దరహాసాంకూరచంద్రాతప

శ్రీపాండిత్యము తద్విలోకకుముదశ్రేణీవికాసోదయా
టోపంబుం బచరించుచుండ మృదుచాటుప్రౌఢవాగ్వైఖరిన్. ౨౦౦

శా. నీవారం బని యాదితత్త్వము మది న్నిత్యంబు భావించుచు
న్నీవారంబులు నీరము ల్ఫలదళానీకంబు లీకంబులున్
దైవాఱం గొని మీరు సేయు తపము ల్తత్తత్ఫలప్రాప్తులుం
గైవారంబులు సేయఁగాఁ దగునె యీకైలాసవాసంబునన్. ౨౦౧

చ. అనవుడు వార లిట్టు లని రంబుజనాభునితోడ నోజనా
ర్దన వినవయ్య మాతప ముదాత్తఫలాత్తమహాత్తరస్తుతిం
గనుటకు వేళ యున్నదె యొకానొకహేతువు తావకాంఘ్రిద
ర్శనమ నిదర్శనంబు జలజంబునకు న్రవిరాకయుం బలెన్. ౨౦౨

చ. ఉరమున నచ్చి లచ్చి గొలువుండఁగఁ జక్ర మవక్రవైఖరిం
గరగతమై తగంగ నలగంగ పదాంగుళి నుబ్బ గబ్బివై
సరసిజసంభవాదిసురసంఘ మసంఖ్యము గొల్వ నుండియున్
హరునకు విందవైతి తగు నాష్టబహూకృతి దొడ్డవారికిన్. ౨౦౩

క. మాహృదయంబులఁ గలసిన, నీహృదయము మాకుఁ దెలిసె నిఖిలాధిప నీ
యాహిత మవ్యాహతముగ, నీహితకల్పక మొసంగు నీశ్వరుఁడిచటన్. ౨౦౪

సీ. ధూర్జటి యాయుష్ప్రదుం డౌటకును సాక్షి దండితాంతకుఁడు మృకండుసూతి
భూతేశుఁ డపవర్గదాత యౌటకు గుఱి మన్యుదూరుం డుపమన్యుమౌని
రుద్రుండు సంపత్కరుం డౌటకును లక్ష్య మక్షీణధనకర్త యక్షభర్త
హరుఁడు సంతానదాయకుఁ డౌటకును గరియగు శిలాదుఁడు శిలాదాభిధేయుఁ
డాశ్రితాంబుజహేళి చంద్రార్ధమౌళి, శంకరుఁడు భక్తులకును క్షేమంకరుండు
శివుఁడు నీకిచ్చు నిష్టార్థసిద్ధి హెచ్చు, మేనురానందగుణసాంద్ర యాదవేంద్ర.

మ. ఇట భానుండు తపంబు సేసె నిట దేవేంద్రుండు శ్రీ డాసె ము
న్నిటఁ జంద్రుండు ప్రసిద్ధి మించె నిట యక్షేశుండు దీపించె నాఁ
డిట సప్తర్షులు హర్షముం గనిరి భూయిష్ఠైకనిష్ఠాఢ్యులై
యిట నీవుం దప మాచరింపు భవదీయేచ్ఛార్హదేశంబునన్. ౨౦౫

గీ. అని దినాధీశు దీవించి యనుగు కిరణ, పాయులును బోలెఁ బద్మినీప్రాణనాథు
ఢాసి కొనియాడి చనిరి కైలాసవాసు, లమ్మహాత్ముండుఁ దపమునకప్పుడుగడఁగె.

శా. పారావారవిహార హారివదనాబ్జా యబ్జరాగప్రభా
గార శ్రీచరణానతార్తహృతభంగా శృంగభృద్భేదన
స్వైరస్ఫారబలా బలాహితముఖస్వర్ధామకోటీరకో
టీరారజ్యదభీతిదానపరిపాటీచాటు హస్తాంబుజా! ౨౦౮

క. కావేరీతరళతరం, గావళివలమానపవనహతిపరిహృతల
క్ష్మీవక్షోరుహకనక, గ్రావాఘాతప్రయాస కల్పితహాసా. ౨౦౯

భుజంగప్రయాతము. శరత్పుండరీకాక్ష చక్రాయుధా ని
ర్జరేంద్రోపలశ్యామ సంవర్తవహ్ని
జ్వరాభీతలోకౌఘసంచారయోగ్యో
దరాంతఃప్రదేశా సదా సుప్రకాశా. ౨౧౦

గద్యము. ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యవర్యకరుణాపారంపర్య పాత్రా
త్రేయగోత్రాపస్తంబసూత్రపవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజరంగప్పరాజప్ర
ణీతం బైన సాంబోపాఖ్యానమునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

చతుర్థాశ్వాసము.

క. శ్రీమత్సప్తావరణా,గ్రామావృతరంగమందిరవిహార ముని
క్షేమంకరసంచారో,ద్దామా యాముక్తమాల్యదాస్తనహారా. ౧

వ. దేవా! భావికథాక్రమంబు నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

— శ్రీకృష్ణుఁడు తపముచేయునపు డీశ్వరసాక్షాత్కారము.—

సీ. అభిషేకసమయమహా టరసి తీవలనుండి జోరునఁ బూఁదేనె సోన గురిసెఁ
గాషాయములు గట్టుకందువ పరికించి ప్రాఁకె సానుస్థలి రత్నరుచులు
భూతిఁ బూయఁగఁ బూనుపూనిక యారసి యలమె నేడాకుపొన్నలరజంబు
మానసబంధంబు మదిలోపల నెఱింగి సారంగచర్మమై జలద మమరె
సకలలోకేశునకు గిరిస్థావరములు
జంగమంబులుఁ దగుసేవ సలుపఁదొడఁగె
హరుఁ గృతార్థునిఁజేయఁ బుత్రాభిలాష
దంభమున శార్ఙ్గి మునివృత్తి దాల్చునపుడు. 3

మ. కనుమోడ్పన్ జగమంధకారభయలగ్నంబౌనన న్నేర కా
సనబంధంబున వృద్ధకచ్ఛపము నిస్త్రాణం బగు న్నాక భో
జనదూరస్థితి గర్భగాఖిలజగజ్జాలంబు శోషించు నో
యన కాత్మోద్భవకాంక్షఁ జేసెఁ దప మబ్జాక్షుం డురుక్షాంతితోన్. ౪

సీ. వాలఖిల్యద్విజావలిఁ గూడి ఖద్యోతకీటంబునాఁ దీవ్రకిరణుఁ డుండె
భూచ్ఛాయమైనిండఁబొదివినయాదికూర్మమువోలెఁగసుగందెఁగుముదహితుఁడు
జగములు మూర్ఛిల్ల జగదసువులు గానఁ గదలనిగతి వాయుగతులుగుదిసెఁ
సురులచిక్కడలించి హరుఁ డోసరించిన వాడుఁబూవులు వోలె వ్రాలెఁ దార
లఖిలదిక్కులు ధూమ్రంబు లయ్యె దిగిభ, గండమండలసంగిభృంగప్రకాండ
గరుదుదంచితకాళిమాక్రాంతిఁ బోలె, శ్రీమనోభర్త తప మాచరింప నంత.

ఉ. బాలశశాంకరేఖయును బన్నగహారము గాత్రలగ్నకా
ళీలలితాంగరాగము దలిర్పఁగఁ గ్రొన్నన తీవచుట్టు పూ
దూళియుఁ గల్గు కల్పకముతో నెనవచ్చు ననంగ గట్టురా
చూలిమగండు వ్రేలదొరచూలికి సన్నిధి యయ్యె నెయ్యుఁడై. ౬

చ. ఘనతరశృంగకంబు గళకంబళకంద ముదారపాదశో
భనమును జంద్రసాంద్రరుచిభాసియు నై తనకొండఁ బోలి యం
జనఘనగర్జలం జెవులుశబ్దము దాల్పవలంతి యైనవా
హనముఁ దటాలునం డిగియె నంబయుఁ దాను బ్రియంబు సంధిలన్. ౭

శా. వాత్యాపారణభూషణుండు గదిసె న్వృందారుమందారముం
బ్రత్యుత్థాన మొనర్చె ఘోషమహిళారాగాంకురావాలము
న్నత్యాచార మొనర్పఁ బూన గిరిజానాథుం డహో చాలునం
చత్యంతప్రమదంబునం బొదివె బాహామధ్యవీథిన్ హరిన్. ౮

సీ. కౌస్తుభచ్ఛాయయుఁ గంఠంబుకప్పును గైరికాంబుదసమాక్రాంతిఁ బెనుపఁ
గనకాంబరంబును గరటిచర్మముఁ దృణజ్యోతిర్వనావృతిస్ఫూర్తిఁ బొదువ
వైజయంతియు భోగిరాజహారము హరితాళసానువు ఝురస్థలముగాఁగ
నెమ్మోము తేటయు నిటలాక్షిదీప్తియు వలగొనుచంద్రార్కవలయములుగఁ
జేసి లీలనై నీలకైలాసయుగము, గూడియుండినకైవడి జోడుగూడి
యుల్లసిల్లిరి రుక్మిణీవల్లభుఁడును, వసుమతీధరనందినీవల్లభుండు. ౯

ఉ. కిన్నరసిద్ధసాధ్యవసుఖేచరచారణ రుద్రయక్షరా
ట్పన్నగపుంగవుల్ ప్రమదబంధురులై చనుదెంచి కల్పకో
త్పన్ననవీనపుష్పములు పైపయిఁ జల్లుచు సన్నుతించి రా
పన్నశరణ్యుల న్విబుధపాలనగణ్యుల నవ్వరేణ్యులన్. ౧౦

స్రగ్ధర. రంభాదిస్వర్గకాంతాప్రకటనటనసంరంభగంభీరహేలా
దంభప్రౌఢుల్ దలిర్పన్ దశదిశలు సుధాంధస్వనద్వాద్యహృద్యా
స్తంభప్రస్ఫూర్తి మ్రోసె న్సకలభువనము లస్మదశ్రీలఁ దేలన్
జంభామిత్రారివైరీశ్వరు లచట మిథస్సంగతిం జెంగలింపన్. ౧౧

సీ. వారణవల్లభావనసముత్సాహాయ వారణదైత్యనివారణాయ
గోరాజభంజనోదారప్రతాపాయ గోరాజవినుతసుగుణగణాయ
భోగీంద్రశోషణాద్భుతపదన్యాసాయ భోగీంద్రమణిమయభూషణాయ
పర్వతోద్ధరణనిర్భరబలోత్తంసాయ పర్వతావాసవైభవపరాయ

యాద వేంద్రాయ పారిమ దాధిపాయ, బ్రహ్మభూషాయ తారకాపతిధరాయ.
నమ యటంచునచం దల ప్రమదగరిమఁ, బొగడిరజముఖుల ద్దేవయుగముఁ జేరి.

క. బిసరుహపత్త్రాక్షుఁడును, బిసరుహరిపుధరుఁడు నపుడు బిసరుహరాగో
ల్లసితమహావేదికపై, వసియించిరి సురలు రెండువంకలఁ గొలువన్. ౧౩

మ. అమృతస్యందము కందళింప దరహాసాంకూరము ల్లోచనా
గ్రములం దాండవమాడఁ జంద్రధరుఁ డాకంజాక్షు నీక్షించి యో
కమలాక్షా! పరుకీతి నీవు వ్రతదీక్షన్ రూక్షచర్యాసము
ద్యమముం జూపుదువయ్య యెయ్యెడ సుహృద్భావంబె యీచందముల్.

సీ. ఆభీరభీరుమధ్యాక్షీణవక్షోజకుంభకాశ్మీరకరంభితంబు
రాధామనోభవారాధనాస్పదదృగక్షామచంద్రాశపక్షాళితంబు
రుక్మిణీభుజలతారుక్మసమోద్దామదామవేష్టనసముద్భాసితంబు
కుబ్జామనోజ్ఞహస్తాబ్జాతవిన్యస్తకస్తూరికాగంధగంధిలంబు
నిరుపమాగణ్యలావణ్యనిర్విరోధ, దివ్యసుమమూప్రవాహదేదీప్యమాన
మైననెమ్మేను నలయింతువయ్య నీకు, నందరాని యభీప్సితం బెందుఁ గలదు.

క. లోకంబుల నిజకరుణా, లోకంబుల మనుచునట్టి లోకేశునకు
న్నీకీప్సితంబు నొసఁగఁగ, నా కీపెద్దికము మిచ్చినాఁడవ కృష్ణా. ౧౬

క. నీవన నేనన నేక, గ్రీవము నీమానసంబుకీ లెఱిఁగితి ల
క్ష్మీవల్లభ సంతానఫలావాప్తిగుఱించి వచ్చి తస్మద్దిరికిన్. ౧౭

క. పుత్త్రుఁడనై యుదయించెద, గోత్రసముద్ధరణకరణగుణశౌర్య తటి
ద్గాత్రి యగుభల్లుకేశ్వర, పుత్త్రికి భవదీప్సితంబు పూర్తి వహింపన్. ౧౮

మ. అన నంతం జను దెంచెఁ జం దసుమమాహంకారశంకావహా
ననిర్యద్దరహాసచంద్రికలతో హస్తీంద్రయానంబుతో
ననుకంపాధరభాసమాననయనాబ్జాళిందదర్పంబుతోఁ
గనుసన్నం బనిసేయు నచ్చరలతో గౌరీమహాదేవియున్. ౧౯

క. చనుదెంచి యార్య వలుకుం, గనదంచితగుణవిశాలుఁ గరుణాలోలున్
జనతాజనితాపవిమో, చనతాత్పర్యప్రవీణు శాశితబాణున్. ౨౦

సీ. నీపదాబ్జమరందనిష్యందమునఁ గాదె సగరులు దివి కేగుజాడఁ గనుట
నీనాభిజనియించు నిసువు చేబడిఁగాదె భువనప్రచారంబు షోంకరపుట

నీయురఃస్థలి నున్న నెలఁతుకకృపఁ గాదె విశ్వంబు సరి విజ్రృంభించి మనుట
నీలోచనంబులఁడాలు వర్పుటఁగాదె యీయహోరాత్రంబు లేరుపడుట
నీదునిశ్వాసములఁ గాదె నిఖిలనిగమ,వర్తనము లచ్చుకట్టిన వఱలనునికి
నిన్నుఁ గొనియాడ నెవ్వరు నేర్చువారు,దళితదంభవికార యాదవకుమార.

స్రగ్ధర. ప్రభుమంత్రోత్సాహ శక్తిప్రభుతకు నిరవై భాగ్యసౌభాగ్య యోగ్య
ప్రభలం జెన్నొంది పద్మోద్భవముఖనిఖిలప్రౌఢవాగ్గీతకీర్తి
శుభలీలం గాంచి తేజస్స్ఫురణ దిగళిద్బృక్ప్రాళికాహేమభూషా
విభవప్రౌఢిం జెలంగ న్వేలయు మవని నోవిశ్వలోకైకనాథా. ౨౨

గీ. అంత నయ్యంబికాకాంతుఁ డఖిలనాథుఁ
జూచి యోయయ్య తప మొనర్పుటకతాన
నింత బడలితి మాయింటి కేగుదెమ్ము
శ్రాంతి డిగఁ గొన్నినాళ్లు వసింతుగాని. ౨౩

వ. అనిన నప్పుడు. ౨౪

సీ. జిష్ణులోకముఁబోలెఁ జిత్రలేఖాఢ్యంబు ఖగముఁబోలె ననంతగమనశాలి
పద్మాకరముఁబోలెఁ బద్మరాగమనోజ్ఞ మలదశాస్యుఁడుఁబోలె నక్షలలిత
మహారాదియునుబోలె హంససంసక్తంబు పద్మజాంగముఁబోలె బహుముఖంబు
కృష్ణవర్త్మయుఁ బోలెఁ గీలోల్లసన్మూర్తి యుతలంబుఁబోలె హిరణ్యాన్వితంబు
సతతసుమనఃపరంపరాశయత సజ్జ, నుంఘుఁబోలె ననర్ఘ్యమై ఖండపరశు
నాజ్ఞ నేతెంచె న్యోకమహావిమాన, మానతారాతి యైన పద్మాక్షుకడకు.

క. సాంబుండు వృషము న్నెక్కె సి, తాంబుజనాభుఁడు విమాన మధిరోహించెం
బంచి నలుగడల దివిజక,దంబంబులు గొలువ నలువతనయుఁడు పొగడన్.

క. జగదధినాయకయుగళీ,ధగధగితశరీరకాంతి ధారాంకూర
స్థగిత మగుమిన్ను కల్వలఁ, దొగలం జిగిమిగులుకొలనితో సరివచ్చెన్.

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మధుమథనమన్మథమథనులు గగనఘంటాపథంబునం జని
రప్పుడు. ౨౮

గీ. విద్యుదాహతములుఁబోలె వివిధవిబుధ
కులము న్యాద్దులు మిఱుమిట్లుగొలుపఁజాలి
తళుకు దీపించు రత్నకందళకలాప
కిరణకులములు దిక్కులఁ గ్రేళ్ళుదాఁటె. ౨౯

గీ. తన్మహాభారవృత్తికి దందశూక, లోకనాథుండు ముక్తనిర్మోకుఁ డగుచు
బహుశరీరంబు లెత్తినరహి దుకూల, వేష్టితేందూపలస్తంభవితతి దనరు.

క. అల మింటఁ దిరుగువేలుపు, వెలఁదుల ప్రతిబింబపంక్తి విధమున నిందూ
పలశకలరచితకుడ్య, స్థలవీథులయందుఁ జిత్రతరుణులు వెలయున్. ౩౧

క. అరవిందహితుల నందఱ, నరవిందభవుండు చేసి యవశిష్టమహా
పరమాణుచయము డాఁచిన, కరణిన్ బహురత్నదీపకళికలు బెళుకున్. ౩౨

గీ. ధవళనేత్రవితానసుధాకరాంక, పంకకాళిమ వోనూకు భానులతిక
లనఁగ దేనియతోఁగూడ నళులు జాఱు, చారుతరపుష్పమాలికల్ తోరమగును.

వ. అఖండప్రభామండలమండితం బై వెండియు భాగ్యవంతు నిశాంతంబునుం
బోలె నవిచ్ఛిన్నసంతానకాంతంబును, సత్కవికవిత్వంబునుంబోలెఁ దతబ
హుళధ్వనిపనితంబును సిద్ధౌషధసేవకు శరీరంబునుం బోలె ముక్తామయంబు
ను సుధాశరధియుంబోలె వివిధసుమనోమనోహరంబును వీణాకల్పనంబునుం
బోలె ఘటితప్రవాళంబును వాలఖిల్యవలయంబునుంబోలె నరుణకిరణగ్రస
నరసికంబును శశిబింబంబునుంబోలె సుధామధురంబును, వినతాగర్భంబు
నుంబోలె విభవస్థలంబును సిద్ధసారస్వతంబునుంబోలె వివిధవర్ణోదీర్ణంబును
బసిండిబేహారంబునుంబోలెఁ దులాలాలితంబును నై ప్రమదమదనవిజృం
భమాణయావనోద్దామభామినీకుచశాతకుంభకుంభసంభూతప్రభాజటిలజటి
లంబును సకలకలకంఠకాకలీకోలాహలహారితసహకారప్రముఖతరూద్యాన
పద్యాహృద్యంబును గంధర్వగంధేభగామినీగాంధర్వసౌగంధ్యబంధురంబు
ను నగున్నొక్క క్రీడాభవనంబున నా త్రిభువనజన్మభవనంబు నునిచి ప్రమథపతి
నిజనికేతనంబునకుం జనియె నంతన్నక్కడ నమ్మురాంతకుండు. ౩౪

సీ. ఏదిక్కుఁ జూచిన మేదురామోదసంపాదితకల్పకాచ్ఛాదనంబు
లేవంకఁ జూచిన హేమవాలుకారజఃకస్తూరికాసల్పకల్పితంబు
లెచ్చోటఁ జూచిన నిందుబింబాననాకమనీయనృత్యరంగస్థలంబు
లేపట్టు చూచిన హేమాబ్జకహ్లారకుముదగుంభితసరస్సముదయములు
గలిగి యుత్తుంభశంఖమర్దలవిరావ, కవచితాశేషకకుబ తమవుచు నలరు
కేలిభవనంబు భక్తుల నేలుసురభి, చూచి తేలెఁ బ్రహర్షాబ్ధివీచిఘటల. ౩౫

మ. సరసాన్నంబులు దివ్యశాటికలు భూషాపేటికల్ వాటికో
త్తరము ల్సారసుగంధవస్తువులు శీతక్షోణిభృత్పుత్రి యా

దరహాసొప్పం బరిచారికావితతిచేతం బంపె శంపామనో
హారదివ్యాంబరధారికిం గలువవిద్యాహారికిన్ శౌరికిన్. ౩౬

క. హారికిఁ బరిచర్యయొసఁగం, బరమేశుఁడు వనిచెఁ జతురభాషాచణలం
బరిచితమన్మథరణలం, దరుణులఁ జంచత్కపోలతలదర్పణలన్. ౩౭

మ. చరణాంభోరుహనూపురధ్వను లుదంచన్మన్మథజ్యాలతా
సరసారావముగాఁగ రత్నమయభూషాదీధితు ల్రాగసా
గరవేలానవవిద్రుమద్రుమలతాకందాకృతుల్గా రమే
శ్వరు సేవించిరి రుద్రకన్యకలు భావద్రావకప్రక్రియన్. ౩౮

సీ. అసమానతారక లఁట వారికనుతీరు శ్రవణసంశ్లేషంబు దవ్వులు టరుదె
యభినవవిటపంబు లఁట వారిబాహువు లగ్రపల్లవరాజి నలము టరుదె
యలరాజబింబంబు లఁట వారివదనము ల్పద్మాహితప్రౌఢిఁ బరఁగు టరుదె
యలకాభిరామంబు లఁట వారికొప్పులు నీలకంఠప్రీతి నెఱపు టరుదె
కొండలఁటవారివక్షోజకోరకములు, కూటములయందుఁబ్రోదిగైకొనుటయరుదె
యనఁగవిలసిల్లురుద్రకన్యలుమురారి, యిచ్చకెంతయు గిలిగింతఁదెచ్చిరపుడు.

శా. ఆకన్యాతిలకంబులు న్మతసహస్రానంగరమ్యాంగరే
ఖాకాంతం బగు నమ్మురాంతకుని యాకారంబు వీక్షించి స్వే
దాకీర్ణాంగలుఁ గంపమానకుచకుంభాభోగలు న్భోగదీ
ప్తాకాంక్షావలమానమానసలునై కన్నట్టి రప్పట్టునన్. ౪౦

చ. హరి పదియాఱువేలజలజాక్షుల నక్షతరాగసాగర
స్ఫురణఁ గరేణుల న్గజము చొప్పునఁ దేల్చె నటంచు నాత్మ న
బ్బురపడ నేల నాగపతిభూషణకన్యలఁ గోటిసంఖ్యల
న్మరులుకొనంగఁజేసె సుషమావిషమాస్త్రకృపాణధారలన్. ౪౧

క. చామరమఁదెచ్చి యందొక, కోమలి మెయిమఱచియంచఁగొమ్మని యిచ్చెం
దామరసాక్షుని చేతికిఁ, గామిను లందఱును జూచి కవకవనవ్వన్. ౪౨

మ. అలగోవర్ధన మెత్తినాఁడ నని గర్వాటోపముం జెందఁగా
వల దీకొండొకకొండ లెత్తు నిను సత్త్వస్ఫూర్తిమన్మూర్తిఁగాఁ
బలుమాఱు న్మతిఁజూతు నంచు నొకశంపాగాత్రి వక్షోరుహం
బులము ల్రాయఁగఁ గౌఁగిలించె హరివక్షఃపీఠి సాపేక్షతన్. ౪౩

గీ. ప్రసవదామకమునఁ బెఱుమాఱు హయవక్త్ర, మూర్తియైన శౌరినోర్తు నెలసి
మదనకేళిగతుల మర్మంబు లెఱుఁగంగ, సాటుకోలఁ బట్టె సానివోలె. ౪౪

చ. కలశజుఁ డట్లు చేసె ననుఁ గన్నపయోనిధిఁ దొల్లి నీవుఁ ద
త్కలశసఖుంబ వౌదు వని గాఢగతిం బగ నీఁగఁ బూని చు
క్కలగమి కాఁడు పంచిన యొకానొక రాజకుమారు మేర ను
జ్జ్వలనఖరేఖ యొప్పె నొకచామకుచంబున శార్ఙ్గి నించినన్. ౪౫

క. వదనశ్రీగృహదేహళిఁ, బొదివినరక్తాక్షతములపోలుపు వహించెన్
యదునాథుఁ డునుప నందొక, మదిరేక్షణపెదవి రదనమణిచిహ్నంబుల్.

మ. సరసస్వేదకణార్ద్రదేహ యగుచు న్సంతోష ముప్పొంగ శ్రీ
హరి నాలింగన మాచరించె నొకహేమాకార యేతెంచి యం
గరుచివ్యాపృతిఁ దత్తనూగ్గతవిభాకాళింది యచ్ఛప
ద్మరజఃశ్రీఁ గనఁ జెంద నుత్పలలతామాధుర్యధుర్యస్థితిన్. ౪౭

మ. స్మరకీర్తిచ్ఛట లా తుషారకణికాసారోద్గతు ల్గాముకో
త్కరహృజ్జాలకకూలవాతములుగాఁ దర్పించు హేమంతవా
సరవేళ న్నవయౌవనోద్ధితసరోజాతావలోకాపయో
ధరపాళీపరిరంభగుంభములు మోదం బిచ్చె దైత్యారికిన్. ౪౮

శా. చేతోజాతమదద్విపాధిపశిరస్సిందూరపాతంబు ల
బ్జాతాస్యామధురంజితాక్షియుగళీచంచత్ప్రభాభానుర
గ్జాతంబు ల్చలిదర్పగంధిలధనుర్జన్యైకవన్యోన్నతిన్
సీతుంగందువఁ గ్రీడసల్పు వినమజ్జిష్ణుండు కృష్ణుం డొగిన్. ౪౯

మ. జగము ల్మ్రోఁడు భుజాబలచ్ఛలనచే సాధింపనూహించు న
య్యుగ్రాగురుం గ్రిందుపు రాచవాని కిరవౌ హేలాగతిశ్రేణి తేఁ
బాగతుం బ్రాయపుఁ బువ్వుఁదోఁట ననయంబుం గ్రీడ గావించెఁ బ
న్నగతల్పుండు వసంతవేళల నితాంతప్రీతచేతస్కుఁడై. ౫౦

మ. స్మరభూపాలకకేళిదీర్ఘికల రాజన్వేణికాశైవలో
త్కరవత్కోరుహచక్రహస్తబిసదృక్పద్మంబులం బొల్పు న
య్యరవిందాక్షుల కాంతిపూరములయం దశ్రాంతసంతోషపుం
జెరలం దేలె నిదాఘకాలమున దైతేయారి హారిస్థితిన్. ౫౧

చ. గురుకుచశాతకుంభమయకుంభ దరస్మితచంద్రికాసుధా
ఝర చికురాగ్రధూపలవపంక్తి విలోచనజాలజాలక
స్థిరత రతీశుమేడ లనఁ జెన్నువహించిన రుద్రకన్యలం
బరిపరిలాగుల న్రతులఁ బజ్జకుఁ దెచ్చె ధృతారి తొల్లిరిక్. ౯౨

మ మది నెయ్యంపుఁదగు ల్పయోధరరమామాధుర్యముం గల్గి య
మ్మదనారాధనకామధేనువులన న్మత్తిల్లి నత్తన్వులన్
యదునాథుండు గరంగఁజేసె నధరన్యంచత్సుధావారి శా
రదవేళం దమివోవఁ గ్రోలి రతిసామ్రాజ్యైకపూజ్యోన్నతిన్. ౯౩

క. ఇటువలెఁ బద్మదళాక్షుఁడు, నిటలాక్షుఁడు దనకునొసఁగు నెలఁతల హేలా
నటనఁ గరఁగించె రాగో, త్కటమతి నొకయేఁడు సురతకౌతూహలి యై.

—। కృష్ణుని కడకు నారదముని వచ్చుట ।—

చ. జడముడి కెంపుఁ గృష్ణమృగచర్మము నల్పు విభూతి కాంతియున్
జడరుహసంభవాచ్యుతనిశాకరశేఖరు లాత్మ తేజ మి
ల్లడయిడి రాపుఁ డౌనని తదాకృతియం దననొప్పునారదుం
డుడుపథవీథి డిగ్గి ప్రియమూనఁగ వచ్చె ముకుందునింటికిన్. ౯౪

ఉ. వచ్చిన యమ్మహాత్ముఁ గని వారిజనాభుఁడు మ్రొక్కి యర్చనం
బిచ్చి మహామునీంద్ర శుభమే యని కాంచనపీఠినుంచి వై
యచ్చరకార్యనిర్వహణ మన్వహముం బనిగాఁ జరించు నీ
వచ్చుట భాగ్యసంపదలు వచ్చుట నావుడు నాతపస్వియున్. ౯౫

సీ. జలజసంభవురాణి చరియించుపథమున బలియించుసోపానపంక్తి యనఁగ
గానసుధావృష్టికల్మిక నమ్మోఁదఁ గానంగవచ్చు నాగడప లనఁగ
రాగలక్ష్మీమందిరప్రాంగణంబునఁ గీలించు తోరణశ్రీ లనంగ
సరసస్వరస్థానజలధిలో నుదయించు సమధికాభంగభంగము లనంగ
మించురత్నమయంబులౌ మెట్లచేత, రహివహించినతనదైనమహతిఁ(బూని)
పాడెనొకకొంతవడి మానిభర్త దైత్య, హర్త సంతోషవార్ధి నోలాడుచుండ.

క. హరిమనసుఁ గరఁచి మునికే,సరి యిట్లను దేవదేవ సాత్వ్యుఁడు గర్వో
ద్ధురుఁడై సవిమానంబుగఁ, గర ముద్ధతి విడిసె ద్వారకాపురిమీఁదన్.

వ. అమ్మాయావిచేత యాదవనికాయం బపాయంబుం బొందకమున్న వేంచేయు
మనవుడుఁ గాంచనాంబరుండు పంచవదనుచేత ననిపించుకొని ప్రతిప్ర
యాణోన్ముఖుం డై వైనతేయుం దలంచుటయు. ౯౭

—। కృష్ణుఁడు ద్వారకకు మరలి వచ్చుట ।—

సీ. ఊరమెట్టిన నెల వులుక వ్రస్సిన నేలలోని భోగీంద్రుని మేను వడఁక
త్రెక్కలు జాళింప జివ్వనునురవడి దిక్కు లన్నియు నొక్క దిక్కు గాఁగ
నీక్షణోగ్రప్రభ యొసఁగఁ జంద్రజ్యోతి మ్రోల దీవియపంజుఁ బోలి వ్రాల
నెఱపీఁక పై మెడ నిక్కించుటయును బ్రహ్మాండంబు పైచిప్ప యతుకు విప్ప
నురక మిన్నేటి నీరెల్లఁ గఱకుటూర్పు, వడిని సుడివడి పిండలివండు గాఁగ
గరుడుఁడే తెంచుటయురమాకాంతుఁడెక్కె, విజయలక్ష్మీసనాథునాథ విహగనాథు

మ. గరుడస్కంధము మీఁద మేరువుపయిం గాలాభ్రమో నాఁగ ని
ర్భరవేగంబున నేగుదెంచి నగరప్రాకారసంరోధిభీ
కరసాల్వక్షితిపాలసైనికులఁ జక్రజ్వాలకీలానలాం
తరతూలాకృతి చేసె ద్వారవతి కుత్సాహంబు పుట్టించుచున్. ౬౧

గీ. క్రొత్తమోసుగుఁబూవుల యొత్తరంబు
తోడిచైత్రంబు వలికింపఁ దుళుకరించు
నుపవనము వోలె ద్వారక యుగ్రరిపుల
యాఁక చక్రాయుధుఁడు మాన్ప నరుదు వొదలె. ౬౨

సీ. ఘోషయోషాకుచకుట్మలంబుల మీఁదఁ జంద్రరేఖలు నిల్పుజాణతనము
రుక్మిణీసీమంతరుచిరసిందూరరేఖాపుండ్రకము దిద్దు కౌశలంబు
జాంబవతీఘర్మజలకణంబులు వోవ మీటంగ నేర్చిన పాటవంబు
రుద్రకన్యకలకురుల్దువ్వి చిక్కువాపుటఁ దోఁచురసికత్వపోషణంబు
గలుగు వాలారుఁగొనగోరు కలువరేకు
మొనల పై దువ్వ ప్రియసూక్తి ముద మొనర్చి
పోయి రమ్మని యనిచె నంభోజనేత్రుఁ
డండజాధీశు దీప్రదామప్రకాశు. ౬౩

క. హారుఁ డిచ్చువరముతోడం, బురసంరోధద్విషన్నృపులఁ గడపి యనిం
బొరసినవిజయముతోడన్, హరి యంతఃపురము సొచ్చెనఖిలనుతుండై.

క. బలభద్రసాత్యకిప్రముఖుల నలరఁగఁ జేసి నందగోపతనయుఁ డెం
డల నాడినసస్యములకు, నెలమి యొసఁగు మేఘమునకు నెనయై తగియెన్.

క. పితృగతిగను నాలస్యము, శతకల్పసమాన మయ్యెఁ జక్రాంకునకు
న్ధృతి జాంబవతీదర్శన, రతికౌతూహలము మనసు రాయిడిపఱుపన్. ౬౬

క. అంతఃపురాంతరస్థిత, కాంతాగృహములకుఁ జనక కనుఁగొనఁ జా
క్రాంతాసుతుసుతగృహమున, కెంతయుఁ దనుకనునఁజని యెనినివో కూర్మిల్.

చ. చని తనపోయివచ్చినప్రకారము సర్వముఁ దెల్పి జాంబవ
త్తనయ మనఃప్రసాదసహితంబుగఁ జేయు నవోపచారముల్
మనసు గరంగఁజేయ నొకమాసము తద్భవనంబునందు ని
ల్చె నఘవిరోధి యత్తరిణి చేసినపుణ్యఁ మగణ్య మయ్యెదన్. ౭౮

—। జాంబవతి గర్భోత్పత్తి ।—

చ. కమలదళాయతాక్షుకృప గర్భముదాల్చిన భల్లుకేంద్రపు
త్రి మిగులు స్వాతితువ్వర గరిష్ఠమణిన్ ధరియించు శుక్తిచం
దమునఁ దదుద్భవుండు గుణధన్యుఁడుఁ జంద్రసమాన కాంతివి
భ్రముఁడు వధూకుచాభరణభావభవుంతును గాకయుండునే. ౭౯

క. హరితేజము నిజగర్భాం,తరమున ధరియించి యొప్పెఁ దాటంకిని భా
స్వరగర్భిణి యగుసంధ్యా, తరుణియునుంబోలె నధికతరరాగమునన్. ౮౦

మ. అయథాపూర్వవపుర్విలాసము స్వభూషాదానవైరాగ్యని
ర్ణయసంక్రాంతమనస్స ముజ్ఝితనిజప్రాణేశసంసర్గమ
ట్టియుగీసంప్లవనోపదేశము శ్రమక్లిన్నాంఘ్రివిన్యాస మ
వ్యయనిద్రాసుఖలోల మిందుముఖి గర్భాధాన మొప్పంగదున్. ౮౧

గీ. మధురసము గ్రోలి తేలెడు మధుకరములు
గలుగు వెలిదమ్మి విరిపోలెఁ జెలువ మొగము
వెలయఁ బొరిష్లవాక్షి తారలఁ దలిర్చె
యాడవేంద్రమరాల మాహాసమొంద. ౮౨

క. సీమంతవిరహితం బగు, సీమంతిని కచభరంబు చెలువగు మర్యా
దామార్గోల్లంఘనపర, మై ముఖశశిఁ బొదువు తిమిర మన నురుతరమై. ౮౩

గీ. అబ్ధినుదయించుశశి మేనసంటిపిదపఁ, దనుప్రతడియాఱరాలుముత్యాలువోలె
హంసగామినివదనంబునందునుండి, యురకపలుమాఱుఁజిన్నచిట్టుముఱు వెడలు

గీ. డెప్పరం బైనతనదు కాఠిన్యధనము
పోవఁగల దని తర్కింపఁ బొడమచింత
మొగము గందెనో యనఁ గుచయుగము సతికిఁ
జూచుకాక్రాంతనీలిమ సొబగునొందె. ౮౫

క. కొందఱు కల దనఁగా మఱి, కొందఱు లే దనఁగ నున్న కోమలిమధ్యం
బందఱకుఁ గలుగు టే తెలి, పెం దానవ మెడలి గర్భబృంహితమగుచున్. ౭౬

గీ. అతివబింబారుణాధర మాను వేళ, మందభావంబె చూపు ముకుందుఁ డలర
జడిమ గావించుటకుఁ దాన చాలుఁ గాదె, బింబికాఫలలాలసస్పృహాజనులకు.

గీ. దరవికచపద్మవదన మృత్స్నబుభుక్ష, యసురవైరికి నానంద మొసఁగఁ జాలె
గ్రస్తనీలాభపటలశరత్తు కరణిఁ, జిట్టుములకాలపుష్పవిజృంభణముగ. ౭౮

క. సొమ్ములు సిరళముగా నా, కొమ్మ ప్రకాశించెఁ దెలుపుఁ గొలుపు మొగముతో
నెమ్మెలఁ గారా కెడలుచుఁ, గమ్మవిరులగుత్తి గలుగుగహానరమ క్రియన్. ౭౯

శా. ఏకాంతం బగువేళ వచ్చి సతిమోమీక్షించి మృత్స్నాసుగం
ధాకీర్ణం బగు మోవి యాని మురదైత్యారాతి మోదించు న
మ్మాకందద్రుమపల్లవంబుఁ గడుఁ బ్రేమం జంచునం జేర్చి యు
ల్లోకానందముఁ బొందు కోకిలమువల్లుప్రక్రియం జూపుచున్. ౮౦

ఉ. ఐదుగ్రహాంబు లుచ్చగములై విలసిల్లెడుపుణ్యవేళ శా
తోదరి గాంచెఁ బుత్రకు సముజ్జ్వలలక్షణలక్షితాంగు న
ప్పైదలి దీపయుక్తదశ భానుమదగ్రిమదిక్కు నిర్భరా
మోదవిశాలజాలకసముజ్జ్వలమంజరి యయ్యె నయ్యెడన్. ౮౧

సీ. ప్రతివేళినీసమర్పితతప్తతోయహారిద్రపంకకషాయముద్రితంబు
మహిషీవిషాణకోమలధూపమాలికాలింగితాఖిలకకుప్ప్రాంగణంబు
నవనవనింబపల్లవగుచ్ఛకవచితద్వారబంధోపరిదారుకంబు
మోహాంధహారిముహుర్ముహురంఘ్రిఘట్టితవిద్రుమదేహళీభద్రతరము
మంత్రవిత్పురంధ్రిమణిగుంభితంబునై, కమలవదనసూతికాగృహంబు
నలువఁగన్ననాఁటినలినాక్షుప్రక్కిలి, వోలె నిత్యలక్ష్మిఁ జాల నెఱసె. ౮౨

ఉ. సూనుఁడు పుట్టినం బ్రమదశోభనచంద్రనవోదయంబున
స్నానసవార్ధి యుబ్బు మధుమర్దనుఁ డాగమతత్త్వదర్శన
జ్ఞానధురీణులైన ద్విజసత్తములం బిలిపించి యిచ్చె గో
దానసువర్ణధాన్యమహీ*దానముఖాఖిలపుణ్యదానముల్. ౮౩

గీ. జలద ముదయింప నాపోవఁ జాతకములు
తుములధారాముఖాంబుబిందువులు గ్రోలి

* భువిదాన-మూ.

యలరు క్రియఁ గృష్ణునకుఁ బుత్రుఁ డవతరింప
భూరిఁ దనిసిరి భువిఁ గల్గుభూమిసురులు. ౮౪

సీ. ఉష్ణాగమారంభయోగంబునన పోలె విసమండలము మెఱుఁగెక్కి యలరె
మహిచక్రమంతయు మలయాచలంబయ్యెఁ దనుపుగాడుపులు వాసనలు చల్ల
భసితనిఘృష్టదర్పణబింబములకాంతి నాలింగనము చేసె నఖిలదిశలుఁ
గుడివంకసుడిపీఁకఁ గొదమకీలలు కర్వ నాజ్యమానియుఁ బోలెనగ్నులడరెఁ
బట్టులేదని గగనంబుఁ బాసి వచ్చు, చుక్కగమి యనఁ గ్రొవ్విరిసోన గురిసె
సర్వలక్షణపరిపూర్ణచారుమూర్తి, పట్టి జాంబవతికిని జూపట్టినపుడు. ౮౫

గీ. నలువ ప్రజలనీను నాఁటిసందడి వోలె, ద్వారకాపురమున బోరుకలఁగె
సురలు సిద్ధమునులు ధరణిదేవతలును, బాలుఁ జూచువేడ్క నోలిఁబొదువ.

—। సాంబకుమారుని బాల్యము ।—

గీ. పురుడు చన్నపిదపఁ బురుషోత్తముఁడు సాంబుఁ, డనెడు పేరొసంగె న్నాత్మజునకు
నిద్ధరత్నమునకు నిది యిట్టి దని జాతి, యేర్పరించు నేరు పెసకమెసఁగ. ౮౬

సీ. చిలుకునూనియలఁ జిమ్మిలిముద్దయును బోలె సతతతైలార్ద్రిమ స్తకము దనర
జిలుగు వెన్నెలఁ గ్రోలు తెలితొగవిరివోలె నుగ్గానుముఖపద్మ ముజ్జ్వలముగఁ
గాంతిపూరమునిండు కమలారియును బోలెఁ గాలుఁ గేలల్లార్చుగాత్రమమర
మెట్టతామరలఁ దుమ్మెదతెక్కలును బోలెఁ గన్నులనంజనాంకనము లొదవఁ
గదియు శ్రుతిగూడ మెఱయు శంఖంబువోలెఁ, గంఠమూంకృతికలకలోద్గారిగాఁగ
శుక్తిలోనున్న నూతనమౌక్తికంబు, వోలెఁ బొత్తులఁ బవళించు బాలకుండు. ౮౭

గీ. నవ్యరత్నతరక్షురాణ్ణఖముఖమున, వెలయు తలిమతలంబున నలరుపట్టె
కౌస్తుభముతోడవటపత్రకమున నిదుర, వోవు బాలముకుందుని పోలుపు దెలిపె.

శా. పాలప్రాంశువిశుద్ధనూతనసుధాసౌధాంతరాళంబునం
దాలోలాక్షులు కృష్ణనందను మనోజారాతిసంపూర్ణ లీ
లాలంకారు విచిత్ర రత్నమయడోలారూఢునిం జేసి యు
య్యాలో లాలి యటంచుఁ బాడుదురు వీణారావహేలాగతిన్. ౯౦

ఉ. విందులు విందు లంచు నరవిందదళాక్షులు హస్తపద్మముల్
గ్రందుగఁ జూప వాలుఁ దెలిగన్నులు చెన్నెసఁగంగఁ జక్రభృ
న్నందనుఁ డందియ ల్మొరయ నవ్యకటీతటహేమకింకిణీ
కందళితారవంబు చెలఁగ న్నడచుం దలిదండ్రు లుబ్బఁగన్. ౯౧

శా. గోవత్సంబుల వెల్చు బండ్లు దఱుముం, గ్రోలుం బయోధారఁ జా
ర్యావేశంబునఁ గన్నుఁ బ్రామి, శరవిద్యల్పన్నుఁ, బీడింపఁగాఁ
బోవుం బాములపైని, జంచలత చూపుం జెట్లకున్ జెట్లనున్
లావం దెక్కుడు సాంబుఁ డచ్యుతుని లీల ల్నేర్చికోఁ బోలునా. ౯౨

క. మీటించుఁ బర్వతంబులు, పోటనబంతులుగ వీరపురుషాగ్రణి యా
స్ఫోటించె బాలకేళీ, నాటక మొనరించునాఁడు నాఁటికి నెలమిన్. ౯౩

క. ఉపనయనగౌరవంబున, విపుల ప్రభనొందె వృష్ణివిభునందనుఁ డా
త్రిపురాంతకుండె తానఁట, యుపనయనము చేతఁ దేజ మొందఁగవలదే.

గీ. దినదినమునకుఁ బాల్యంబు దివిచిపోవ, యౌవనారంభ మొదవెఁ గృష్ణాత్మజునకు
శుక్లపక్షంబునందలి సోమునందు, బింబపరిపూర్తికళలతోఁ బెరిఁగినట్లు. ౯౫

గీ. నవనవపరాగమోహనచూర్ణంబు చల్లి, యజుఁడు సారససౌభాగ్యమాహరించి
చేసెఁగాఁబోలు సాంబునిచిన్ని మొగము, నిత్యలక్ష్మీనివాసమై నించుఁగళలు.

శా. అంబూద్గారిపయోదమేచకకచుం డాజానుబాహాయుగుం
డుం బద్మచ్ఛదచారులోచనదళుండు న్బింబతామ్రాధరుం
డుం బక్షీంద్రసమానవేగుఁడు గుణాఢ్యుం డబ్ధినిమ్నాశయుం
డుం బుష్పాయుధమూర్తి సింహగమనుండు న్సాంబుఁ డొప్పెం గడున్. ౯౭

చ. అవనికి భావికాలమునయందు డిగంగలపారిజాత మా
త్మవిటపడింభకద్వయము ద్వారకకు న్ననుమున్న పన్ప న
న్నవకపుఁగొమ్మదోయి హరినందనుబాహులపేర నిల్చె వా
ని వెలయఁజేయు సాక్షులు వినిర్గలహస్తనఖాంశుపుష్పముల్. ౯౮

క. హలకులిశంబుల నిజకర, తలమున వహియించె నతఁడు తనపెదతండ్రుల్
బలభద్రుఁ డద్రివైరియు, హలి కులిశియు నగుటఁ దానునటులయ్యెనొకో.

గీ. కోరి వేఁడి వచ్చి శౌరికిఁ బొడమిన, యష్టమూర్తి యగుట నతనినడుము
నందు వచ్చి నిలిచె నంబరతత్త్వము, నిలకు నట్టి తెఱఁగుఁ దెలుపుకరణి. ౧౦౦

గీ. కన్నుఁగలువలు రాగసాగరము హృదయ
చంద్రకాంతంబులును వికాసంబు నుబ్బుఁ
గరఁగి నీరొటయును జూప ధరణిఁ గలుగు
చామ లలరిరి యదువంశచంద్రుఁ జూచి. ౧౦౧

సీ. తండ్రి బాహావక్రధారావిదారితబాణాసురభుజాలిబలవిరోధి
తల్లి లోకముల నుద్భవమొందఁగాఁజేయువనజాతజాతుని మనుమరాలు
తోడఁబుట్టినయన్న దూషితశంబరద్యుమ్నుఁడై వెలయు ప్రద్యుమ్నమూర్తి
తనపుట్టినకులంబు ధనదేంద్రజలధీశతులితయాదవవీరవిలసితంబు
రూపమనపాయమాజ్వల్యరోహణాద్రి,శిఖరమపఘన మనఁగల్గుచిన్నిప్రాయ
మలనలజయంతనలకూబరాదులైన, నించుకంతయు సాంబుతో సెనయ లేరు.

గీ. చంద్రశీతల మయ్యు నాసకలలోక, నాథుతనయుని తను కాంతి నళినముఖుల
వెన్నవోలెను గరఁగించు విపులదోః ప్ర, తాపభానుమరీచిసోదర మగుటనొ.

మ. మహితాంగాభినయాభిరాముఁడగు నామ్నాయావలుల్ నేర్చె వా
గ్గ్రహాగర్భంబునఁ గుస్తరించె నయలక్ష్మీసిద్ధి యాచారసం
గ్రహ మూహించె ధనుఃకళాగమపరీక్షాదీక్ష వర్తించె న
స్మహిమాఢ్యుండు గురూపదేశమతిసామగ్రిన్బృహోదగ్రుఁడై. ౧౦౪

క. సాంబునిగుణములు నిఖిలజ, గంబులఁ గర్పూరఖండకాకృతి వాసిం
చెం బూర్వపక్షమయ్యెఁ గృ, తంబునఁ గలరాజసుతుల తాదృగ్గుణముల్.

సీ. తారుణ్యరసగృహద్వారదేశమునందు నిడుబోనుతలుపయ్యె వెడఁదయురము
మదమహోక్షమునందుఁ గొదలుమూఁపురమయ్యె బలితంపుమూఁపులబటువు బిగువు
నిబిడగాంభీర్యాంబునిధియందుఁ జంద్రోదయంబయ్యె శ్మశ్రులంబగుమొగంబు
గమనమదేభరాజమునందు దంతకుంతములయ్యె దృఢభుజాదండయుగళి
ధైర్యశౌర్యాఖ్యమల్లసత్త్వములు పెనఁగు
కంబములచేగ వరియించె ఘనతఁదొడలు
లలితకంఠీరవేంద్రావలగ్నుఁ డతని
నాలుగంచులనవయావనంబునందు. ౧౦౬

వ. వెండియు నప్పుండరీకాక్షనందనుం డమందానందసౌందర్యచంద్రాతపచు
ళుకితయువతిలజ్జాంధకారధారాప్రవాహుండై త్రిభువనమోహనుండై
తల్లిదండ్రులకు నుల్లసంబును గురువులకుం బరమశుశ్రూషణంబును బాంధ
వులకు భావబంధనంబును వంశంబునకు విభవహంసలత్వంబును బొందిం
చుచు వితరణంబునకు మణిశిఖరియు విద్యలకు విబుధగురువును వివేకంబు
నకు విష్ణునాభీసముద్భవుండును విజయంబునకు విహారణగృహంబును నై
విలసిల్లె నంత. ౧౦౭

— లక్షణాకన్యావర్ణనము —

శా. ఆకాలంబున హాస్తినాపురమునం దవ్యాజనవ్యాజిత
శ్రీకాంతిం బ్రథమానరూపనిధి లక్ష్మీపక్ష్మలాక్షీసదృ
క్షాకారాక్షత లక్షణాఖ్య యగుకన్యావర్య దుర్యోధన
క్ష్మాకాంతాత్మజ యొప్పు దర్పకభుజాంచచ్చాప మానేపునన్. ౧౦౮

క. భానుమతీగర్భసుధా, భానువునం దవతరిలిన బాలిక సుధయో
నా నఖిలనేత్రపేయా, నూనద్యుతి నతనుసంపదుదయ మొనర్చెన్. ౧౦౯

గీ. జవ్వనము వచ్చుటకుఁ బూర్వశైశవంబు, పోవుటకు నింతి నెమ్మేనభావభవుఁడు
పంచశరియను పంచాంగఫణితి నొందుఁ, గని యెనోకాని యొక్కలగ్నము నెంచఁగ.

క. ప్రాయము రాఁ బయనముగా, నా యెడ బాల్యంబు జాఱ నాయితపడఁగాఁ
దోయజముఖి గాత్రమవ, స్థాయుగసద్మంబునకుఁ జానకమయ్యెన్.

ఉ. ఆమిహికావికారము క్రియం దను శైశవ మోసరిల్లఁగా
నామనివోలెఁ బ్రాయ మఖిలాంగవనావలి నావరింపఁగాఁ
గోమలలీల నీలకచగుచ్ఛమిషంబునఁ బర్వె షట్పదీ
స్తోమము మోవిడా లెసఁగెఁ దోరపుమోదుగుఁబువ్వ నల్వనన్. ౧౧౨

సీ. వృత్తపద్మమున మొగ్గలెలసి మీఁదికి నిక్కె నన్ఁ జూపచను మొగ్గలంకురించె
గూఁటిలోనన యుండి కొదమచకోరద్వితెగయు చందమునఁ గన్నుఁగవ బెళికె
నాభికూపంబులోన మునింగెనో యన నవలగ్నయష్టి తానవము నొందె
శైశవనది యింకి చన నొయ్యఁ గాన్పించు పులినావకాశమై పొనలెఁబిఱుఁదు
గమనవిషయమునఁ బదపంకజములకును, సుడిసెరాయంచ నెమ్మేనుసోఁగతీఁగ
తావిరాకకుఁ జయ్యనఁ దలుపు దెఱచె, నంబుజాక్షికిఁ దొలుజవ్వనంబునందు.

సీ. నీలంపు నెఱరంగు నిగిడించు కురులును నిగనిగ వెలయించు నిటలతటముఁ
జిఱునవ్వు మొలకలు చిగిరించు మోవియుఁ బాదు శేర్పడి యొప్పుబటువుఁజన్ను
లస్తివాదము మానునసదు నెన్నడుమును గాంభీర్యమూరయుఁ గడఁగునాభి
వార్తుల్యముదయించు వాటంపుఁబిఱుఁదును మాంద్యంబు నేర్చు గమనవిభూతి
సరసభావమునకుఁ బురపుర మనుచెయు, లమృతగర్భమైనయలరుఁబల్కు
గలిగి క్రొత్తప్రాయ మెలయుచో దీపించె, ధార్తరాష్ట్రతనయ ధన్యవినయ.

చ. కుమురులు నిండి వచ్చుకుచకోరకయుగ్మము ధాళధళ్యముల్
పొడిమియు బిత్తరంపుఁ బొలుపు ల్పచరింపని చూపులుఁ గోప్పులున్

ఱదురేఁడినంపు లేఁబడను సాగియుసాగని ముద్దుఁబల్కులు
న్మదవతియందు నొప్పఁ దనుమాలిక యౌవనగంధ మూనుటన్. ౧౧౪

సీ. నని తత్తె నేత్రకోణములఁ బుష్పాస్త్రశస్త్ర ప్రఘూర్ణోన్నమచ్ఛకచకములు
తలచూపెఁ గటిసీమ దానాంధభద్రదంతావళమస్తకస్థౌల్యలక్ష్మి
పాకంబునకు వచ్చెఁ బరువంపుఁ బాలిండ్ల లలితతాళీఫలోల్లాసముద్ర
ధ్వనిచూపె నిజసూక్తి వైదర్భి భారతీవీణాకలక్వాణవిలసనములు
వన్నియలుమించె దేహసువర్ణలతిక, యతనుగతి చూపె రతికాంక్షలాత్మవీథిఁ
గురుధరాధీశతనయకు గొనబుఁ గోదమ, కలికిజవ్వనమెలమి మైఁ గౌఁగిలింప.

శా. లావణ్యౌఘసముద్రవేల మదనాలంకారశాస్త్రంబు ద
ర్పావిర్భావనిధాన మవ్యయవిలాసాభాసభూపాంకుర
శ్రీవీక్షామృతవర్తి సూక్తిసుషమాశృంగారసింహాసనం
బా వామాక్షి నవోదయోద్ధతవయోహావానుభావంబుగన్. ౧౧౫

సీ. పాపటచెంద్రంబు పల్లవద్యుతి యయ్యె నలక లాకులకప్పు చెలువ మయ్యె
మందహాసాంశుసామగ్రి క్రొన్నన లయ్యెఁ జనుదోయిపువ్వుగుచ్ఛంబు లయ్యె
నంగరాగము పరాగాభిరమ్యంబయ్యెఁ దనుగంధములు పువ్వుఁదావు లయ్యె
జిగిమీఱు రోమరాజి మదాలికులమయ్యె నడపు లాశ్రితకేకి నటన లయ్యె
మదభరోష్ఠోద్భవంబు చెమటలతాంత, మధుకణాసారసారసామ్యము వహించె
నాసుయోధనపుత్రికి యౌవనోప, వనము పాయంపుటామని వచ్చిపొదువ.

గీ. మగువచూపులందు మార్గణగణములు, దర్పకుండు తీఁడి దాఁపఁబోలు
యువమనంబు తెల్ల నుచ్చిపాఱఁ దొడంగె, ధైర్యకంచుకము విదారితముగ.

క. శ్రితకుంకుమధాతువు లూర్జితమకరీపత్త్రవల్లిరేఖావృతముల్
సతికుచము లచలములకుం, బ్రతి యయ్యెను నలరనుభయపక్షవశములై.

క. ఘన మేనా యేను ఘనమో, యని జఘనముఁ గుచభరంబు లడిగిన నవ్వుఁగా
దన నేరక యవలగ్నము, చనియె నెటకో సూక్ష్మదర్శి సాక్షి నుడువునే.

సీ. సతికొప్పుసరిపూనఁ జమరవాలంబులు గోరె నేనియుఁ దోఁక గోయవలదె
ముకురాస్యసుస్వరంబులఁ బోలఁ బికములు మొగిసె నేనియు నోరు మూయవలదె
దీపకాంతులు సుదతీలోచనముల ఘర్షించె నేనియు నివాళించవలదె
శశి వధూమణిమోముసవతుకుఁ గడఁగెనేఁ బాదివిముక్కు నమసి పూయవలదె

యననగశ్రైకలావణ్యయావనోద, యాభిరామ్యసమారూఢయగుచు గూఢ
పద్మజకుమారిమెప్పనాభావభవుని, జీవయుతుఁ జేయఁగాఁగాయసిద్ధియనఁగ.

చ. కమలసహస్రము ల్నయనకాంతి యొనర్పఁ గపోలబింబముల్
కుముదహితాయుతంబు నొడఁగూర్పఁ బెనంగు మృగాక్షిమోముతోఁ
గమలముఁ జంద్రుఁ బోల్చు కవిగాథలకెయ్యది మేర యుత్తమో
త్తము నధము న్సమాన మనఁ దాఁజెడె బుద్ధి యవజ్ఞ చేరదే. ౧౨౩

చ. మరుకరవాలు మన్మథుని మంత్రరహస్యము కౌముదీము శం
బరరిపుభాగధేయము రమాసుతునోముఫలం బనన్యజ
న్మరణవిధానుహస్తము మనోభవుదోర్బలవైభవంబు నాఁ
గురుధరణీతలాధిపతికూఁతురు బ్రాఁతి యొనర్చుఁ జూడ్కికిన్. ౧౨౪

సీ. కురులు చీఁకటులేని విరియకుండుట యెట్లు ముఖచంద్రచంద్రికల్మించిపర్వ
నడు మాకసంబైనఁబడకయుండుటయెట్లు కుదురులైచనుగుబ్బకొండదోయి
కటి సైకతంబైనఁ గరఁగకుండుట యెట్లు లావణ్యవర్షకోలాహలమునఁ
దొడ లనంటుల యేని దూలకుండుట యెట్లు గమనమత్తేభసంఘర్షణమునఁ
బదము లబ్జంబు లేనియు నుదితనఖర, చంద్రికలచేత విలసిల్లుచంద మెట్లు
మన్మథుఁడుపన్నియాడించుమాయగాని, కాంతగాఁదిదియెందునీక్రమముగలదె.

వ. ఇట్లు సర్వలక్షణసంపూర్ణశరీర యగు లక్షణాకన్యావిలాసం బశేషభువనమో
హిని యై నిజహృదయవిగాహమానమనోజతేజోవిశేష యై సాంబునందుఁ
బ్రతిబింబితమనోంకయై యుండెఁ దత్సమయంబున. ౧౨౬

—॥ సాంబుఁడు లక్షణ సౌందర్యము విని విరాలిఁ బడుట ॥—

క. కర్ణాకర్ణిగ నావర, వర్ణనిగుణమణులు జాంబవతితనయునకుం
గర్ణాభరణము లయ్యె సు, వర్ణస్యూతములు నభినవంబులు నగుచున్. ౧౨౭

క. హరియించెం బ్రద్యుమ్నుఁడు, హరినందనుధైర్యవిత్త మడ రగుటయు న
య్యిరువురు సవతులకొడుకులఁ, బెరుఁగదెమాత్సర్యమాత్మ భేద మొదవదే.

చ. ఉరవడిసేయు తెమ్మెరల కుప్పాను నూర్చుచుఁ జంద్రచంద్రికా
ఝురములు గప్పిన న్మొగముచక్కటి తెల్వెలనై చరించుచున్
విరు లసలార హృజ్జలజవృంతపరిద్యుతి నొంది వాడుచు
న్మరుశర మింత కాఁకుటను మాధవసూతి తపించు నిచ్చలున్ ౧౨౯

క. సాక్షాత్కారము లేదు ని, రీక్షింపఁడు చిత్రరూప మేనియు సంభో
జాక్షతనూజుఁడు సతి ప్ర, త్యక్షం బై యున్నయట్లు తమకమునొందున్.

సీ. అంబుజంబులనింతియడుఁగులనుపమింపఁదలఁచియందులనిశాంధతకునడుగు
సైకతంబులఁ జామజఘనంబుసరిపోల్పఁ గ్రమ్మియందులయస్థిరతకునుడుగుఁ
గొండల నెలనాఁగకుచముల నెనసేయ వెదకి యందులధాతువికృతికుడుగు
శశినింతివదనాంబుజమునాటిసేయంగఁబూనియందలియొచ్చెమునకునుడుగు
బేడిసలఁ గొమ్మకన్నులతోడ నీడు, సేయ నూహించి వలవంత చిక్కు లరసి
యుడుగునీలాభ్రకచమూర్తియుల్లమునకు, నిత్యదీపప్రకారమైనిలువనతఁడు.

ఉ. కేకికలాపలక్ష్మిఁ గనుగీఁటుచు నీలశలాకికానవో
త్సేకము నాకళించుచుఁ గసీసపుఁబట్టులచుట్ట మాఁచు నె
ఱ్ఱాకటిభాగధైర్ఘ్యమున కాన్పద మాసతివేణి నాకనుం
జీఁకటి సేయు వక్రిమవశీకృతు లాచరితాన్యనిగ్రహుల్. ౧౩౨

క. శుకవాణివదనశశి మా, మకలోచనపద్మములఁ దమము గొల్పెడుఁ జం
ద్రకమృగమదలాంఛనమున, సకలంకుల కేల గల్గు సౌజన్యంబుల్. ౧౩౩

క. శైలస్థూలతరం బీ, కాలాగురుగంధికుచయుగం బణుపరిమా
ణాలంకృత మగు నామన, మేలాగునఁ దూఁటి యున్న దిది వింత యగున్.

క. కోమలతాఁగాహువు వద, నామృతకరుఁ బొడువ నొడియు నని మేరలుగాఁ
గామాహితుండికుం డిడు, నామర్యాదలు మృగాయతాక్షివళు లగున్.

ఉ. సారములేని రంభల ప్రచారము లేదని చర్మకర్కశం
బైరుచిఁ గప్పు సామజకరాభిసయంబు హసించియుం దదా
కారమ్మొ చూపురకావతశిఖామణియూరుల నామనంబు సం
చారము చేయుచున్నది వశాగతి దీని మరల్ప నేర్తు నే. ౧౩౬

క. చనుపకపువిరులసర మగు, వనజాయతనయనతనువు వారక మల్లో
చనమధుకరంబులకు మో, హనిరూపణమై సుగంధ మలరుచు నునికిన్.

వ. అనిమనోభవశరగరుత్సమీరణవిశీర్ణహృదయుం డై యమ్మదనజనకతనయుం
డు నెళవుననె యుండి యేకాంతంబున నిజస్వాంతంబున వితర్కించు.

ఉ. బాలికగావునం గదిసి పైఁబడ నోడినకన్నెతెంగి కెం
గేలఁ గుచాంబరాంచలముఁ గీల్కొన మ్రొలికిఁ దివ్వ వేసకున్
వ్రాలి మదీయధైర్యమను పాలుగఁబట్టఁ గడంగుకాముచే
గాలపుఁజొప్పఁ జోలుసతిగాత్రము గాత్రము చేర్పఁగల్గునే. ౧౩౯

ఉ. చేరువ మోముమోముఁ దగఁ జేరిచి వాసన గ్రోలిక్రోలి దు
ర్వారముదాతిరేకమున వాతెఱ (యించుక) పంటనంటినం
గ్రూరకటాక్షవీక్షణశిఖ ల్గలిగించుచు నాజ్యకుంభముం
గా రహి నామదిం గరఁచుకామినిఁ గూడెడుజాడ యెట్టిదో. ౧౪౦

చ. కినియుదు నేను మ్రొక్కిన నొకించుకరోషము నోసరించి పా
దనలినపత్రతాడనవిధం జరితార్థునిఁ జేయుచున్నయ
వ్వనితచమర్చుమో మమృతవర్షి సుధాకరబింబ మంచు నె
మ్మనమున సంస్మరించి బహుమానము సేయుట గల్గు టెన్నఁడో. ౧౪౧

చ. మును రతి పుష్పబంతులకు మోదుగుమొగ్గలు చేర్చినట్లురు
స్తనముల నే నఖాంకములు దార్చిన నోర్చి పునారతిక్రియా
జనకము లైనచేష్టలఁ బిసాళము చూపు మసారసారలో
చన మది మెచ్చఁగాఁ బెనఁగుచందము లెన్నఁడు నాకుఁ గల్గునో. ౧౪౨

వ. అని యథోక్షజువట్టి లక్షణపయింబుట్టినవలవంత బలవంతంబగుటయు. ౧౪౩

సీ. స్రక్కు మేనున జాఱుసొమ్ములు గీలూడె నని కళాదునిమీఁద నాగ్రహించుఁ
బారలంగఁ బాన్పుగప్పుడుచేల నులివడ్డనుడిగంపుఁబూఁబోండ్ల నురక కినియు
వలపు చాల దటంచు నలుగు సైరంధ్రిపై యక్షకర్దమచర్చ యరుచి యైన
నమృతోపమానంబు లగుభోజ్యములు చప్పనైన మహానసాధ్యక్షుఁ దఱుము
రానినిదురలు వోవు వారణరథాశ్వపంక్తి నెక్కనకాని వే పఱపనోపఁ
డచ్యుతునిపట్టిసాంబుఁడాహరిణనయన, మీఁదఁ గలుగువిరాళిచే వేఁదుఱొదవి.

క. ఇటఁ డిచట మదనశరము, ర్చితధైర్యుం డగుచు వగలఁ దెరలఁగఁ గురుభూ
పతిపురమునందు విష్ణు, ప్రతిమోత్సవ మాగమోక్తపద్ధతి నడచెన్. ౧౪౫

—। సిద్ధాంతదర్పణగురుప్రస్తావన ।—

ఉ. ఆతిరునాళ్లకేగి రఖిలాగమవేదులు వీతఖేదు లు
ద్యోతితభక్తివాదులు విఘాతమతాంతరవేదు లుగ్రదో
షాతపచంద్రపాదులు నిరస్తసమస్తవికారశాదు ల
త్యాతతపూజనాహతవిషాదులు సాదులు నైకవైష్ణవుల్. ౧౪౬

సీ. దోషాంధకారంబు వోలఁగించు చండదీప్తులు వోనిద్వాదశపుండ్రకములుఁ
[illegible]తులైథవళాంబుజపరాగశుభ సత్తామతించు శ్రీసూర్ణరేఖ

లపవర్గరమఁ దామె హ త్రించు వరణదామములఁబోలినతిరుమణివడములు
విష్ణుగర్భత్వసంవృతి దేవకీగర్భములు వోని తిరుపగూడల బెడంగుఁ
జెర్వములఁ జెంబులాదియూచిహ్నములును, గలుగు శ్రీవైష్ణవశ్రేష్ఠులలమికొలువ
ద్వారవతినుండి చనియె నాదంతిపురికి, నప్పుడు సిద్ధాంతదర్పణుండను గురుండు.

శా. ఆచార్యోత్తము హేమపల్లకియు హేమాంభోజరాగప్రభా
వీచీరమ్యము శైబికాంసపదవీవిన్యసదండాగ్రమై
తోఁచె న్విష్ణునివాసమై యరుణదీప్తుల్పర్వఁ గాలంబుపైఁ
బ్రాచీదిక్తటనుండి వచ్చు రవిబింబంబో యనం దోఁచుచున్. ౧౪౮

వ. అట్లు చని యయ్యాచార్యవర్యుం డార్యధుర్యుం బగుహస్తిపురంబున కరిగి తృణీకృతహరిహయనగర సౌభాగ్యధట్టం బగునప్పట్టణంబునందు నిష్ఠాపూర్వకంబుగా విరచితానుష్ఠానుండై మహోత్సవసమృద్ధంబును సమిద్ధగరుడధ్వజశిఖరవిలిఖిత గగనతలంబును దివ్యప్రబంధానుసంధానబంధుర భాగవతవదనధ్వని ముఖరితగవాక్షరంధ్రంబును వైనతేయాదివాహనవ్యూహాభిహితంబును మిహిరమండలసువర్ణకలశదశశతాలంకృతంబును దూర్వాదళశ్యామలకోమల హిమసూమధోరణీధూసరితదశదిశంబును నమరమిథునసమాననారీనరాకీర్ణంబును నైన యాయర్ణవశాయికోయిలం బ్రవేశించి జనార్దనమూర్తి యగు నద్దేవతాచక్రవర్తిని సేవించి యుచిత కృత్యంబులం బ్రవర్తించె నంత. ౧౪౯

క. సిద్ధిప్రదు శేషోపము, బుద్ధిన్ బుధపూజితాంఘ్రిఁ బూతచరిత్రున్
సిద్ధాంతదర్పణుం గురు, వృద్ధులు సేవించి రమరవిభులు హరిబలెన్. ౧౫౦

క. ఆయయ్యచేత నఖిల, శ్రేయస్సంప్రాపణైకచింతామణిచేఁ
గాయజగురుతత్త్వము ని, శ్రేయసకారణము కురువరేణ్యుల కొదవెన్.

వ. పొందియు నమ్మహానుభావుం డాస్తిక్యబుద్ధి ప్రశస్తులును విద్వత్ప్రస్తుతంబులు నగుభీష్మద్రోణవిదురాదులకు దనుజగిరిభిదురాకారం బగు మురారిపరమతత్త్వంబుఁ దెలిపి పంచసంస్కారసంస్కృతులం గావించి యభిగమనోపాదానపద్యానస్వాధ్యాయభక్తిప్రకారంబులు సుధాకరకరపోషక భాగ్యస్వరూపంబులును స్వజ్ఞానప్రాపకసాక్ష్యజ్ఞానంబును నానుకూల్యసంకల్పప్రాతికూల్యవివర్జనభావిరక్షణవిశ్వాసగోప్తృత్వవరణాత్మనిక్షేపణకార్పణ్యంబులును శరణాగతధర్మంబుల మర్మంబులు ను భాగవతవాత్సల్యంబు ను బరమపూరు

వ పూజానుమోదనంబును దానర్పించుటయు నఖిలేశ్వరుని యందు దాస్య సేయుచుండుటయు హరికథాశ్రవణంబును నిష్కపటస్వభావముయుండును సర్వసమర్పణంబును నగుటయు మనుగుసులంను దాసంబు వొందించుటయు నతనిం జొచ్చి బ్రదుకుటయు ననుభేదంబులం గల యస్నవిధభక్తిప్రకారంబును శ్రీభాగవతహరిభక్తిసుధోదయాంబులయందుఁ బ్రకటించిన సకలాధిపతిం దలంచు నవవిధభక్తియుక్తులు ను ప్రాకృతసంస్కృతిత్యాగంబును మంత్రాసన స్నానాసనాలంకారాసనశయ్యాసనంబు లనునవయవంబులం గలుగు తిరువారాధనాచర్యాదులు నానాగాథలపరమవైష్ణవసిద్ధాంతంబు బుద్ధిగోచరంబుగఁ జేయుచుండె నంత నొక్కనాఁడు. ౧౫౭

—। లక్షణాకన్య సిద్ధాంతదర్పణుదర్శనము చేయుట ।—

సీ. సద్గుణోజ్జ్వలము లై సాధుకవిత్వంబు ననుసరించు మనోహరాంబరములు
వనితలఁ దనర్చి నారాంగనాజనంబులుఁ బోలు నుజ్జ్వలభూషణములుఁ
గేవలోద్భేదంబు భాసిల్లహారికిశోరంబుల నవరించు పనసములును
గంధవహాశ్వంబు పంథింను తై గైరవహసనంబుఁ బాలించు పరిమళములు
నులువయుదునూడిగపువెలంగులుధరించి, రాఁగనందలమెక్కి రారాజుపుత్రి
గురుజనానుజ్ఞ నాచార్యవరునిఁ గొల్వ, వచ్చెనలుగడ బద్దలవారుమ్రోయ.

ఉ. వచ్చి జనార్గనాలయము వాకిట యానము డిగ్గి ముక్తియ
న్నచ్చి ధరించుపంకజములాగున నొప్పు విమానముం దగం
జొచ్చి ముకుందుఁ గొల్చి గుడిచూరెల హేమమృణాలబులోనఁ గొ
ల్వొచ్చిన దేశికేంద్రుఁ గనియె న్నృపకన్య యనన్యచిత్తయై. ౧౫౮

క. కని కుచభారానత మగు, తనులత గంపింపఁ దప్పదములకు మ్రొక్కెన్
వనలత నిజగుచ్ఛభరం, బునఁ దూలుచుఁదరువుమూలమునఁ ద్రాలు కియన్.

గీ. మ్రొక్కుటయు నమ్మలె మ్మున మోముఁనిచ్చి, నీమనసులోనమండిననిత్యపుణ్య
సిద్ధివొందెదవ మనుచు నాశీర్వదించె, దర్పదూరుండు సిద్ధాంతదర్పణుండు.

వ. ఆశీర్వదించిన నాచంద్రముఖి నిజసఖీముఖంబునం దనచిత్తంబు సాంపాయత్తంబగుట యెఱింగించుటయు నప్పంచసంస్కారచతురుండయ్యవతికిట్లనియె.

శా. ఓకళ్యాణి భవన్మనోరథము నాయుల్లంబునం దోఁచి కా
దే కాంతాప్రవృత్తుఁ డైనభర్త గలుగన్ దీపించితి న్నమ్ము ని
న్నా కృష్ణప్రభవుండు పెండ్లియగు నీ వామోహనాకారు నా
లోకింప న్వలతేని చూడ్తు మని యాలోకజ్ఞతాశాలియున్. ౧౫౯

వ. శాంతస్వాంతు లగు కతిపయాంతర్వాణులుం దాను నేకాంతంబునకుం బ్రి
యవయస్యసహితంబుగ నమ్మహీపాలలామం బిలిపించి పింఛలాంఛనచరణా
రవిందతీర్థంబున నయ్యిందువదనవదనారవిందసమ్మార్జనం బాచరించి యుచ్చ
టికి నొక నిద్దం బగునద్దంబుఁ దెప్పించి నిరీక్షించు మనుటయు. ౧౫౯

క. పక్షిరథచరణజలజ, ప్రక్షాళనవారిధార బాపుకు ముకురీ
కుక్షిం ద్రిజగము లొక్కట, వీక్షింపఁగ దివ్యదృష్టి వెస నొసఁగుటయున్.

క. త్రిజగద్దర్శనభయమున, గజగజ మై వడఁక రాజకన్యక పై నం
బుజనాభపాదతీర్థము, బుజుగతిఁ జిలికింప సుదతి మొద వెఱ పుడిగెన్.

వ. ఇట్లు ధీరస్వాంతను జేసి యయ్యింతికి సిద్ధాంతదర్పణుం డిట్లనియె. ౧౬౨

గీ. సుదతి పాతాళలోకముఁ జూడు మిందు, నలరుచున్నారు కర్కోటకాదినాగ
వర్యు లీలోకమున నున్నవాఁడు సువ్వె, బలిమహారాజువితరణప్రసవభూమి.

క. అటు చూడు మమరలోకము, కుటిలాలక వార లెల్లఁ గులిశాంకునకున్
భటు లైనవిబుధవర్యులు, చటులపరాక్రములు రూపసంపన్నహితుల్.

క. బలరిపుబలిసదనంబులఁ, దల మొలను ధరించె ననఁగఁ దా నున్నది భూ
తల మేతన్మహిమములం, దెలివెద విను సాధుమతి విధేయచరిత్రా. ౧౬౫

చ. జలనిధు లేడు నేడుకులశైలములు న్నవఖండమండలం
బెలయుటఁ బెన్నిధానములు నేఁబదియా ఱగుదేశవిశ్రుతు
ల్గల మహీమండలిం గరముఁ గన్నియ యల్లదె కంటివే నవో
త్పలదళవర్ణుఁ డైనహరితాళనిభాంబరుపీడు ద్వారకన్. ౧౬౬

గీ. యాదవులువృష్ణులునుభోజులంధకులునువారియిప్పటఁదోఁచుచున్నారుతల్లి
వీరిబలపౌరుషాటోపవిజయభోగ, భాగ్యసౌభాగ్యముల నెన్న బ్రహ్మతరమె.

మ. కనుదోయి న్నిగిడించి చూడు మిట నోకళ్యాణి శ్రీద్వారకా
వనజాతాకరహంస మయ్యె నిదె దివ్యన్నవ్యసౌధంబు కృ
ష్ణనివాసం బిది విశ్వకర్మ నిజకౌశల్యైకమూ(లంబు)గా
నొనరించె న్మహురత్నసూత్నకళికాయుక్తంబు నుత్కంఠమై. ౧౬౮

సీ. కల్పవృక్షారామకటకభాగంబుల నప్సరఃస్త్రీలు లాస్యములు నెఱపఁ
గుముదకహ్లారసంకులసరోవరములఁ గిన్నరాంగనలు సంక్రీడ నల్లు
వితతరత్నస్యూతకృతకాద్రికందరభూములం జాక్షణ్యభామ లలర
నభ్రంలిహాదభ్రశుభ్రగోపురముల గంధర్వకన్యలుగాన మెసగ

బృంహులజవసత్త్వహస్త్యశ్వరథపదాతు, లర్థపనిధిసేవ్యాభినవార్థములును
గలిగి యున్నది చూచితె యలఘుచరిత, మందరాచలధారి శ్రీమందిరంబు.

గీ. మగువయీమేడకునుబశ్చిమమునఁదూర్పు, నందుఁజూపట్టుకాంచనహర్మ్యరేఖ
నలహాలాయుధునిల్లు సాత్యకిగృహంబు, నేతదాధిక్యమెన్నంగ నెవ్వఁడోపు.

ఉ. చూచితె యల్లవాఁడు మధుసూదనుఁ డాయువతీమతల్లి గా
దా చపలాక్షి భల్లుకవరాత్మజ జాంబవతీసమాఖ్య త
ల్లోచనచంద్రబింబము త్రిలోచను రెండవపుట్టువాగరే
ఖాచలితాంగజుండు విను మాతఁడె సాంబుఁడుగా నెఱుంగుమీ. ౧౭౧

క. నలుఁ డన జయంతుఁ డనఁగా, నలకూబరుఁడనఁగ శాధినాయకుఁ డనఁగాఁ
గలరూపధన్యు లితనిం, గలియుమఁ గారాకుఁ జిగురుఁగా మదిఁ గనుమీ.

క. అని పలుకు నతనిపలుకులు, తనచెవి సోఁకకయమున్న తరళేక్షణ నె
మ్మనమును జూపును యదునం, దననందనునందు నిలిపెఁ దాదృగవస్థన్.

గీ. నిట్టలపుఁగాఁక వఱువట్టు వట్టినట్టి, యంబుజాక్షికటాక్షంబు సాంబువదన
చంద్రబింబసుధాంబునిష్యంద మాని, సొరిగెనో లేక మెరగొనిచొక్కెనొక్కొ.

క. ఆమూలాగ్రము కౌరవ, భూమీశ్వరతనయచూపు పొదివె హరిసుత
గామణిదేహమున రతి, స్వామిధనువునందు నిగుడు జ్యాలతవోలెన్. ౧౭౫

గీ. అద్దమునసాంబుఁజూపుసిద్ధాంతదర్ప, ణునిప్రభావంబుసున మొనాథునకిఁగూర్పు
రమణికిలికించితప్రకారంబుఘూనమొ, తెలియఁగాఁబోలదవి రెండు దేవుఁడెఱుఁగు.

క. జనపరివాదభయంబున, మనుజాధిపకన్య హరికుమారకు మీఁదం
జొప్పించిన చూపొక్కవిధంబున మదకరిఁ ద్రిప్పుసాదిపోలికఁ ద్రిప్పెన్.

గీ. కదలకుస్నియుఁజెయ్యులు పిదులు తెలఁగు, వెల్లఁబాటునిరంతరస్వేదజడిమ
యునువహించెనిశాలనయనని జేసు, మీఁదిమమతనొగురుభక్తిమీఁదితవినొ.

వ. ఇట్లార్యస్తోత్రతాపాత్రచర్య యగు దుర్యోధనతనయ ధైర్యంబు చిక్కంబ
ట్టి సిద్ధాంతదర్పణాచార్యులం గులదైవతంబునుం బోలెఁ దనతెచ్చిన వస్తు
విస్తారంబున నారాధించె నప్పు డబ్జోద్భవశాలి వధూరత్నంబున కిట్లనియె.

సీ. నీరజదళనేత్ర నీవు సాంబుండు నన్యోన్యంబు (గల)యుట యది ధ్రువంబ
యతఁడు నీకునుఁ దగు నతనికి నీవయ తగుదువు నీయాన తలిరుఁబోఁడి
యే ద్వారకకు నేగి యేవిధంబుననైన నిటకు సాంబుని బంతు నిందువదన
చపలంబు లబ్జలోచనలచిత్తంబు లోయమ్మ తిమీఁద్గట్టిమాటయిచ్చవెఱుఁగు

దాకలితధైర్య వై కేల వరసి కూర్మి, వెల్లివిరిసేయుసును రమావల్లభుండు
భక్తిమజ్జనజంగమపారిజాత, మున్న వాఁడు గదా నీకు నుత్పలాక్షి. ౧౮౦

గీ. శౌరి మామ గాఁగ జాంబవదాత్మజ, యత్త గాఁగ సాంబుఁ డఖిలలోక
వనితకీర్తి నీకు భర్తగాఁ గలిగిన, విభవ మేన చూతు విను మోక్షి. ౧౮౧

వ. అని సబహుమానంబుగా నహిధ్వజతనయ ననిచి యనుచితదూరచర్యుం
డగు సిద్ధాంతదర్పణాచార్యుండు శ్రీవత్సధరునుత్సవానంతరంబున నపవర్గ
లక్ష్మీనయనతారక యగు ద్వారకకుం జనియె నంత నక్కడ ౧౮౨

చ. ముకురములోనఁ గన్ యనుముఖ్యవి రూపవిలాససంపద
ల్లికుచకుచామనోంబుజమిళిందము లాటనొ త్తెక్క గాడ్పులై
ప్రకటిత చూపి నూనుపులు భావము మోహితమోహకారనై
ల్యకలితమయ్యెఁ బ్రేమమును నాయుట గ్రి భ్రమించెఁ జేస్పలుక. ౧౮౩

సీ. కరనఖరుచిపుష్పకళికాకలాపంబు తోరఁపుఁగొప్పునఁ దాలుసుఁగొరు
నిజముఖజ్యోత్స్నావినిర్మలచ్ఛాయచే వదనేందు నలరించి పొనువఁ దలఁచుఁ
గఠినసనము లను కంచుగుబ్బలు భుజాంతరకవాటంబునఁ దాగ్పఁ దివురుఁ
గటిచక్రవిక్రమగతి మనోరథకుంభముల వాని యందంద నిలుపఁ దివురుఁ
గల్పవృక్షంబు సాంబుఁ డీకల్పలతిక, యన్ను వటంచు హత్తించుమనుతనించు
లక్షణాకన్య సనకరత్నురస, తీవ ముఖదారితాంగితైఁ ద్యుతిఁ దూలంగి.

గీ. కన్నుఁగలువలు వదనపంకజము నొకటఁ
దెలివి వహియింప నవ్వవెన్నెలలుఁ నధర
తరుణతరణిప్రభయుఁ గ్రొవ్వి హెచ్చుకుమారు
వదన మద్భుతకరముంచు ముదిత వొగడు. ౧౮౪

చ. కనదతనుప్రతాపశిఖిఁ గాఁకలు దేఱిన సాంబుదేహము
గనకము నొక్కరూప యని కామిని, యొనఁ బయోధరద్వయం
బనునొరగంటిపై నొఱసి యందులవన్నియ తేర్పరింపఁగాఁ
దనమదిఁ గోరఁ జొచ్చె సురతక్రమదీక్షకు బచ్చుగావునన్. ౧౮౫

మ. పొలయల్కం దనపాదపద్మముల కంభోజాక్షపుత్త్రుండు ప
ల్లులచేఁ దీర్పఁగ రాక మ్రొక్కుటయుఁ దాఁ గోపంబు లేకుండి చే
తులకుం జొల్లనగాఁ బెనంగ వెసఁ దద్దోరంతరక్షోణికిం
బలుతెప్పంబులు సేయుట ల్సతి సదా భావించు భావంబునన్. ౧౮౬

సీ. హరినందనుఁడు మ్రోల నడు గిడినట్లైన నగవుఁజూపులడాలుచిగురుకొల్పు
యమునాథసుతుఁడు పయ్యెద వట్టినట్లైన నించుకతడవు చేయూఁక పెనఁగు
హలధరానుజసూతి పిలిచినయట్లైన నల్లన చెవియొల్చి యాలకించు
శ్రీవిభుపుత్రవుండు చేరినయట్లైన గృహదీపములు మలిగింపఁ గడఁగు
ధరణిధరుపట్టి వేఱొక్కతరుణిపేరు
నొడివినట్లైనఁ గనుదోయికడచెఱఁగుల
బొమ్మములునించి ధరవ్రాయుఁ బదనఖమున
నింతి మోహాభ్రమాకులస్వాంత యగుచు. ౧౮౮

చ. పలికియుఁబల్ల (దాభరణ)పంక్తియుఁ దాల్చియుఁ దాల్పదంబుజో
త్పలకుముదాంచితాంబురుహధామము నాడియు నాడ దెంచునె
చ్చెలులను జూచి చూడ దలచిల్లకుఁ బద్యము చెప్పి చెప్ప ద
న్నెలఁతుక సొంబుపై నిగుడు నెయ్యము తియ్యముఁ జేయురాయిడిన్.

సీ. జలజాక్షి డెందంబు చిలుకపల్కుల నరంధ్రత దాల్చె బిసకాండలతికఁ బోలె
విరహపాండిమముచే వెలఁదిదేహము పాదరసము సోఁకినకమ్మపసిఁడిఁబోలె
నిట్టూర్పువడ దాఁకి నెలఁతుకకెమ్మోవి పరువమందినదొండపండుఁ బోలెఁ
జింతాజ్వరంబుచేఁ జెలువపాలిండ్లు చీఁకటికి లోనైనజక్కవలఁ బోలె
దినముయుగమయ్యెఁ బక్షంబువనజగర్భకల్పనిభమయ్యె నెలయునుగల్పకోటి
యయ్యెఁదరియింపరానివియయ్యెమోహసాగరతరంగఘటలురాజన్యసుతకు.

ఉ. మారుఁడు క్రూరబాణముల మర్మము లేయఁగ నైనవేదనా
భారముచేత నంబురుహపత్రదళాక్షికి నొప్పదయ్యెఁ గా
శ్మీరము నీరము న్మృదుసమీరము వాసితవారిపూరముల్
హారము హీరము న్వనవిహారముఁ గీరము గంధసారముల్. ౧౯౧

గీ. ఈతెఱంగున లక్షణ యిక్షుధన్వు,బారి కగపడి శిఖశిఖాప్రాంతలతిక
హొలెవసివాడుటకునాత్మఁజాలనడలి,పాటలయుమాల్యవతియునాఁబరఁగుసఖులు

వ. ము న్నాసిద్ధాంతదర్పణుండు దర్పణోదరంబున నాదర్పసారసారథకుని నిరీ
క్షణాతిథి జేయ సొంబు నాయాయితెఱఁగులు తా రెఱింగినవారు ప్రపన
వారిజానన కిట్లనిరి. ౧౯౩

చ. గురుకృప గల్గుదానవు చకోరవిలోచన నీతలంపు వే
గిరము ఫలించె నేమిటికి ఖేదము నొంపెద్దు నీవు పెంచిమ

న్నరయుచకోరపోతకము లాఁకలిగొన్నవి మందహాసపుం
బురువపువెన్నెల ల్చిలుకుమా కమనీయకపోలరేఖలన్. ౧౯౭

చ. స్మరసమితేక్షుచాపలత చయ్యన ప్రయ్యెలు వార నందులన్
జొరజొరఁగారు తేనియలచొప్పులఁ దప్పుల నోర్చు పల్కులం
దరలతరాయతాక్షి వడ దాఁకిననీగరువంపుఁజిల్కకుం
బొరలినడప్పి మాన్పు మెగుబోదయ కావున వాఁడె నెంతయున్. ౧౯౮

క, గమనాధ్యయనము మఱచెం, గమలేక్షణ నీవు దిద్దు కలహంసంబుల్
మను నొల్ల వేమిసేయుదు, మమృతరసము గొన్ననోరి కామ్రము చవియే.

శా. పూవుంగొమ్మకు వచ్చియున్నయవి యంభోజాక్షి నీపెంచు లేఁ
దీవ ల్పవ్యత్తరహేమకుంభజల మర్థిం గోరెడి న్నీవురా
గా వెన్నానియు కాని పోఁదగదు మా కగ్రంబునన్ బాలవ
ల్యావాలంబున నీరునింపు పతిభృత్యన్యాయసంపన్నతన్. ౧౯౯

చ. వెలఁదుక పల్కకున్నయది వీణియ మూసినము త్తెమై భవ
ల్లలితకరాంగుళీనఖరలాలన లేకయెః త్వత్కుచోపరి
స్థలిఁ దగ విశ్రమింపమినొ తావకకంఠవిముక్తగానల
త్ములు దను సోఁకకుండుటనొ మోహావశుం డగుసాంబుఁ బోలుచున్.

క. ధవళలోచన సిద్ధాంతదర్పణుండు, నాకు నెఱిఁగించె నాజగన్నాథసూతి
భవదసాధారణోదారవివిధసుగుణ, నాటకమునకుమోహించినాఁడటంచు.

వ. వెఱవకుము నీతలంపు శుభోదర్కం బయ్యెడు నని యాశర్కరాధర లాకర్ణ
శస్తని నూరార్చి. ౨౦౦

గీ. అలరుఁబన్నీరుచే నక్కు నక్షియుగము, దడిపి తనకంకణంబులు బడిసిపోవ
వైచుటయునింతవడదేఁటివాలుఁగంటి,పలికెఁజెలికత్తియలఁగొర్రిబయలుపడఁగ,

చ. తొలుతటివుట్టువం దఖిలదుర్లభఘోరతపంబుచేయు పు
ణ్యులకయ్యుకాక కల్గునె మనోరథసిద్ధి ముకుందసూతినిం
గలుచుట కెంతనోఁచితినొ కాక తదంగకసంగలాభముం
గలిగెడునంతనోము లవి కానఁగదా గతజన్మవృత్తముల్. ౨౦౧

గీ. మీరు నున్నా రె కాదెయుపాఠమహిమఁ, బఠ(గుసిద్ధాంతదర్పణాగురువతండు
దర్పణంబున ప్రాంబమత్తనయుపట్టి విల్ఛమ్మలకాంచంబు పవ ననిభింజెఁగాదె.

క. ఏ మున్ను విన్నరూపము, నా ముకురములోనఁ దోఁచునా రూపు సమం
బై మెఱచె మెఱచె నేనియు, నేమి గలదు స్వప్నదృష్ట మిది నిజ మగునే.

సీ. సొబగుని తెలిమోము చూచితినయ కాని యానఁగల్గెనె మధురాధరంబు
కాంతునినిడుఁ గేలు గనుఁగొంటినయ కాని దొరకెనే పరిరంభపరమసుఖము
విభునివక్షఃపీఠి వీక్షించితినె కాని వ్రాలుట యొదవెనే రతుల నరసి
ధవునిపాదంబులు దర్శించితినె కాని యొత్తుట గల్గెనే మెత్తఁగేల
నెండమావుల నీరనుచుండియాసఁ, బఱచుహరిణంబనైతి నోభామలార
వైష్ణవాచార్యదర్శిత విష్ణుతనయ, మూర్తిదర్శనచాపలంబునఁ జలించి.

ఉ. పాండవపక్షపాతి యని పంకజనాభుని నీసడించు ను
ద్దండభుజావిజృంభణవిదారితవైరి సుయోధనుండు క్రూ
రుం డతఁ డేల యిచ్చు నను రూపకళావితతప్రసూనకో
దండునకు న్మురాంతకసుతప్రవరేణ్యునకుం బ్రియంబునన్. ౨౦౬

క. ఏనేమి బ్రాఁతి జాంబవ,తీనాథతనూజునకును దీవ్రతరవియో
గానలశిఖ కాహుతిగా, మే నిచ్చెద సకియలార మీరలు మెచ్చన్. ౨౦౭

సీ. మత్తరావర్తిత మణికుంభజల మాను బాలరసాల మేపాటు వడునో
మత్కుచంబులమీఁదమలయుకిన్నర(కాయ)యిటునటువైవంగ నేమియగునో
మద్భాషణంబుల మరఁగిన నుచ్చిల్క యొంటిమె (నేయెడ) నుండఁగలదో
మన్ముఖప్రీతి కామనిసేయు నద్దంబు పాటింపకునికి నేపగిది యగునో
మలయవలమానపవమానములకు నెదిరి,నిండుగుండియయుండు నేనిల్చినప్పు
డమలార నాకూర్చినకొమ్మలార, యే మరుని గెల్తు మీ రుండుఁ డెలమికలిమి.

మ. అని దగ్గుత్తికతోడ మూర్ఛిలుసుమధ్య న్సాంద్రచంద్రాంబుసే
చనసంక్షిప్తినఖేదఁ జేయుచు వయస్యల్లోలికాంతారఖే
లనదంభంబునఁ దాప మార్పఁ జని రమ్యానాంగరేఖాలతా
జనితామోదము దిక్కు లన్బరణుల న్సంపూర్తి నొందింపఁగన్. ౨౦౯

—॥ వనితలవనవిహారవర్ణనము ॥—

సీ. బటువుఁగొప్పులు చూచి బర్హిబర్హము లంచు వింట*బర్హిణములు వెన్నడింప
నుదుటుఁ(గన్ను)లు చూచిమదచకోరములంచువెన్నెలపుల్గులువెన్నడాయఁ
గుచభరంబులు చూచి కోదమజక్కవ లంచుఁ జక్రవాకంబులు సందడింపఁ
నలసయానము చూచి హంసడింభము లంచునంటిమరాళము ల్వెంటరాఁగఁ

* విన్నబర్హిణములు-మూ.

బలుకుకులుకుల నమృతంబుగులుకరింపఁ,దనుతటిత్కాంతిధళధళధళయనంగ
శంబరారాతిమోహనాస్త్రములరీతి, వనిత లేగిరి యుద్యానవనమునకును.

క. పొదిఁ జొచ్చు మదనచండ,ప్రదరంబులకరణిఁ జకితబాలమృగాక్షుల్
త్రిదివోపవననిభంబై, యొదవిననిష్కుటముఁజొచ్చి రుల్లము లలరన్. ౨౧౧

చ. తనురుచిఁ దీవపిండు, హసితంబులఁ బువ్వులుఁ, గేలుడాలుసొం
పునఁ జిగురాకు, మైవలపు పొల్పునఁ దావుల, నుబ్బఁజేయుచు
న్వనితలు చొచ్చి రవ్విపినవాటము మున్నయ మించి ధారుణీ
జనములచేత మీఁద నరి చాలఁ గొనంగలరాజులో యనన్. ౨౧౨

క. చిలుకలు పండులు గొటికెం, గలవీణాక్వణనతులితకాంతామృతభా
షలు దమపలుకులఁ దెగడిన, నలుక న్మొగ మెత్తఁజేసె ననఁ గుటమందున్.

గీ. మందమందంబులైన భామాజనంబు,నడపులకు నోడు టఖలజనంబులకును
బ్రకటితంబుగవనమయూరములుపాముఁ,బట్టఁగాఁజొచ్చెఁగేకాశపథములెసఁగ.

క. కాండములఁ జొచ్చుఁ దుమ్మెద, తండంబులు లక్షణాగతవ్యథ యను పె
న్గండముమాన్పందలఁచి యు,నిండుఁగొలఁకుఁగెంపుఁదమ్మిసిప్పక లనఁగన్.

సీ. కలయఁగఁ దేనెబొట్టుల స్ఖళాకించిన పుష్పాడితిన్నెలపొంతలందుఁ
జల్లనిగాడ్పులు తళ్లుగొట్టు రసాలసాలనిరంతరచ్ఛాయలందుఁ
గేసరచ్ఛటలచే గిటికొన్నమాధవీలతికాసికుంజసంతతులయందుఁ
బరువంపునెత్తావి గరువంబు దుళుకించు గురివెందపందిళ్ల పొరువులందుఁ
జలువకలువలకొలఁకుల కెలఁకులందుఁ, బాటలావృతగంధద్రువాటులందు
లక్షణాన్వితముగనాకశాఖినాథ,వలయువదనలు గ్రీడించి రెలమికలిమి.

గీ. నారి కడమపనులు నారికడముసీడఁ, జేయఁ దలఁచె దేమొ చిగురువాలు
శంబరాసురారి జళిపించుచున్నాఁడు, తగునె నీకు డాఁగఁ దలవ రెదుట.

గీ. ఏల తాంతభావ మీాలతాంతంబులు, గోయవమ్మ నీవు తోయజాక్షి
యలరువిలుతు బాణములును నిందొకకొన్ని, నిలుపవమ్మ తాల్మి దెలుపవమ్మ.

క. చూతము నీసాహస మీా, చూతమునకుఁ బోవఁగలవె సుదతీ యందుం
జేతోభవాహ్వయం బగు, భూతం బున్నయది మున్ను వో రెవ్వారున్.

క. వకుళంబుఁ జూడు మిఁది దే,వకులంబును గల్పలతను వాంఛింపదు దీ
నికుసుమసౌరభసంపద, లకుఁ జిక్కె నె యేని హరిణలాంఛనవదనా. ౨౨౦

క. సురపొన్నవిరులపుప్పొడి, హరనిటలకృశానుశిఖల నడలిన మరుమే
నిరజంబువోలె విరహ,జ్వరహేతుక మయ్యెఁ జంద్రవదన తెలిసితే. ౨౨౧

వ. అప్పు డుపేంద్రుఁగు వియోగవిదాహ మూర్ఛిత యై లక్షణాకన్య యవ్వనాం
తరంబున. ౧౨౬

గీ. గాటమగుచిలుకపోటులుగలుగు దాడి, మీఁఫలము వృక్షరాజిలో మెలఁగుచుండి
చూచి శంకించె మాధవసూతి నించు, నఖముఖములంటుతనదుచన్గవయటంచు.

చ. చిలుకలపల్లు ల న్మనసు చిల్లులువోవఁగ డిల్లవోవు నె
చ్చెలిఁ బరికించి మాల్యవతి చేడియ రాఁగదవమ్మ మారుపూ
ములికి మనంబు నాటెనొ విమోహమునొందెదు వావి లేని య
క్కలువలవిందు నీ మెదకుఁ గాఁతియ నించెనొ గాడ్పు నొంచెనో. ౧౨౭

ఉ. మారుఁడు క్రూరుఁ డీమలయమారుతముల్ హాతకంబు లంబుజా
తారి వికారి కోయిలవిహారము ఘోరము చంచరీకఝం
కారము కార మేకరణిఁ గాచెద మమ్ము మనోరమ న్బహి
ష్కారము చేయుఁ బూన్చి కలకంఠవధూకలకంఠి యియ్యెడన్. ౧౨౮

గీ. అనుచుఁ బాటలయిట్లనునధిపతనయఁ, జూచి యొకచెలియీమావి యేచియున్న
యసమసాయకు తేజోహాయములఁగట్టు, డాలుమీఱినతోఁపుగుడారువోలె.

గీ. తరుణి చూడు మల్లెవిరిమీఁద నొక తేఁటి, తేనె లాని యూని మేను మఱచె
దర్పణమున సొంబు దర్శించి చొక్కునఁ, గదురు నీకనీనికయును బోలె.

క. నీయధరము చవిగొనుయను, నాయకనందనుఁడు వోలె నలినేక్షణ యీ
కాయజహాయంబు బింబని, కాయము ముక్కునఁ బగిల్చి గబ్బున నుబ్బెన్.

వ. అని వెండియు నయ్యెడల వెడవిల్తు ధనుష్టంకారంబులువోని భ్రమరఝంకా
రంబు లాదరించియుం బంచశరమహావీరసింహనాదంబులుంబోని పికనికా
య కుహూకారంబు బహూకరించుచు సంపదచేడియకొముకునడగని సకి
లింతల వంతుకువచ్చు పచ్చపులుఁగుల రవళికి నవిరళప్రమదంబు నొంచుచు
నుద్యానవిహారోద్యమంబునం బ్రవర్తించిరి వెండియు. ౧౨౯

మ. మకరందాశ్రులుఁ బుష్పరేణుకణసంపద్గాభిరామాంగులు
న్వికసచ్చంపకమాల్యభూషణలు నీవీబంధసంబద్ధన
ద్వకుళశ్రేణులు నై చరించిరి వనీవాటంబునం బుష్పసా
యకబాణాగ్రవిలోకన ల్బదభవాహంకారసంకీర్ణ లై. ౧౩౦

శా. కాకుత్స్థాధిపగేహదైవతమ లంకానాథదత్తానుకం
పాకళ్యాణ కణాదకశ్యపముఖబ్రహ్మర్షిరాడ్ధ్యేయ మా

యాకంఠీరవరూపకుంఠితమహేంద్రారాతివక్షఃకవా
టాకీర్ణాగ్రహ (నిగ్రహ)వ్యసనలోలాకీర్ణహంసాంబుదా. ౧౩౧

క. కౌండిన్యవరద మకరీ,కుండలఘృణిమండలానుకూలకపోలా
పాండవరక్షకలీలా,తాండవనిర్దళితభోగితలభోగివరా. ౧౩౨

పృథ్వి. సమగ్రమహిమోదయా సకలభోగభాగ్యాశ్రయా
రమాకుచకృతాస్పదా రచితతాపసాంతర్ముదా
యుమాముఖనుతాకృతీ హుతవహప్రపూర్ణాహుతీ
సమజ్జనసురద్రుమా నయభయానుకారిక్షమా. ౧౩౩

గద్యము. ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యవర్యకరుణాపారంపర్యపాత్రాత్రేయ
సగోత్రాపస్తంబసూత్రపవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజరంగప్పరాజప్రణీతం
బైన సాంబోపాఖ్యానంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీకృష్ణ దేవరాయాంధ్ర భాషానిలయము
సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాద్. 1.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

పంచమాశ్వాసము.

క. శ్రీహసితలసితకారణ, మోహనదీహాభిరామ్య మునిహృద్ధమ్యా
వ్యూహామయరంగమండల, గేహా మణివలయకోరకితనిజబాహా. ౧

వ. దేవా భావికథాక్రమంబు నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

గీ. వనవిహారంబు చాలించి వనజవదన, లంబుకేళికిఁ జేరి పూలవులఁ జొనిపి
పులుకడుగఁ దెచ్చుమరునితూపులనుబోలి, సొమ్ములెడలించియునుజాలసొబగుగనిరి

—। వారికేళీవిహారము।—

క. చరమాద్రినితంబంబుల, నెరసిన మెఱపంజకెంపువిగ్గులునో లెం
దరుణీజనకటిబింబో,పరితలములఁ జెంద్రకావిపావడ లమరెన్. ౪

క. వలిపపుఱవికలలోన, న్లలనాకుచకుంభవసుకలశములు దనరెన్
జిలుగునునుమరుపుపొదివిన, చెలితామరమొగడపింఛువిన్నాణమునన్.

క. కొల నపుడు కామినీజనములు చొచ్చినఁ గలఁగె జఘనముల వారి దృగం
చలములను గలఁగుపులినో, త్పలములకుం గలుగు నెగులు తల్లిది గాదే. ౬

గీ. కఠినకుచకుంభకరిశిరోఘట్టనమున, కోర్వలేకయొ కొలనినీ రోడగిల్లి
పల్లవోష్ఠుల నాభికూపముల నడఁగె, సరసులకు నేల కర్గ శజనులపొందు.

క. కచరించి తోడిసకియల, నెచరించుచు నోలలిడుచు నెత్తిలి నగుచుం
గుచకుంభప్లవవతి యలి,కచ యొక్కతె గడవ నీఁదెఁ గమలాకరమున్. ౮

క. చిన్నములుఁ బాతికెలు బలె, నన్నునఁ జనుగుబ్బలందు నధరములందు
న్మన్ననఁగునోరుపలుపోఁ,కున్నిగ్గులు బయలుపడుట కొమరొదవించెన్.

మ. చరణాంభోరుహలాక్ష లోచనసరోజన్యస్తకాలాంజనం
బురువక్షోరుహకుంకుమావృతి కపోలోత్కీర్ణపత్రచ్ఛటల్
గరఁగించెన్ జలకేళి దాన మిగులం గంజాక్షులింపొందిరియొ
ప్పిరి యుత్తేజితమన్మథాసిలతికాబృందంబుచందంబునన్. ౧౦

గీ. ఎపుడుఁ బాయక యుండునయ్యిందిరకును,నిడినతలగడవో లెఁబూర్ణేందువదన
యొకతె కరపద్మమున నేత్రమునిచి యొప్పె,నలిలకేళీవిహారావసరమునంద్ధు,

క. పక్కునఁ దాఁకినఁ బగిలెన్, లక్కకరవటంబు లోక విలాసిని మేనం
జక్కెరవిలుతుని తూపుల, వ్రక్కలగు వియోగిహృదయవనజము లనఁగన్.

సీ. ఆమ్రేడితంబయ్యె నంభోరుహములకుఁ దావి వక్త్రాబ్జగంధముల చేత
ద్విస్త్రిరుక్తం బయ్యెఁ దేఁటిబోదలకును గప్పుచెల్వము గొప్పకొప్పుపసల
వెలసెఁ బౌనఃపున్యవిహృతు లుత్పలములఁ జపలనేత్రాంశుకజలసమృద్ధిఁ
బునరుక్తివిధ మయ్యెఁ బులినవేదికలకు భ్రమిగొనుఘనజఘనములకలిమి
మదనమోహనశక్తిసమానయువతి, జనవతంసంబు లఖిలలోచనసరోజ
వికసనారుణకాంతులై వివిధగతులఁ, గొలని నీరున జలకేళి సలుపునపుడు.

క. జలకేళి మాని తీరం, బులకుఁ జనిరి చంద్రముఖులు పొదిగొని నాచుం
గలువలుఁ దమ్ములు జక్కవ, పులుఁగులుఁ గచ్ఛపము లొక్కక్రో గగులీలన్.

సీ. పీడించి నురువుగప్పిన సైకతములనఁ బిఱుఁదులు వెలిపట్లు బిత్తరింపఁ
దెలిసంజముంచిన దిశలన మేనులు మెయిపూఁతచే మిఱుమిట్లు గొనఁగ
సెలయేఱు లీనుకొండ లనంగఁ గుచములు తారహారశ్రీలఁ దళుకుచూపఁ
దతిఁ బూచుకల్పకలతలనోలెఁ గచంబు లతులపుష్పాసక్తి నసఁగి పెనఁగ
లక్షణాకన్యమానసలగ్నతాప, శాంతి కుదయించు వర్షల చంద మొంది
యంబుజాక్షులువాలి చిరయ్యంబుజాక, రంబుతీరంబునందు నెయ్యంబుతోడ.

క. తదవసరంబున సంధ్యా, మదవతి యేతెంచి కమలమందిరలక్ష్మిం
బొదివికొని చనియె హరరో, షదళితమతి గిరిజఁ దుహినశైలసతి క్రియన్.

ఉ. కాలధనంజయుం డదనుగాంచి దివాకరమత్స్యయంత్రముం
గీలెడలించి సంధ్యయను కృష్ణ నుదంచితరాగవిభ్రమ
శ్రీలలితాంగిఁ గైకొనుడుఁ జేరి తమఃపటలీవిరోధిభూ
పాలకసేన లేయు సితభల్లములం బలెఁ బర్వెఁ దారకల్. ౧౭

సీ. కరులు కొమ్ముల వ్రేయ విఱియు గందపుఁగొండ తరురాజిపువ్వులతావికొంత
తెగటుపూఁబోఁడుల మొగడచన్నులపూఁతపసుపుగమ్మఁదనంబుపసయుఁగొంత
జముదిక్కునేనుంగుగమకంపుఁజెక్కులఁ గాఱు చిక్కని జిడ్డు గబ్బుకొంత
వాటంపు మున్నీటివలని చెల్లెలికట్టఁ గలిగిన నళికల వలపు* కొంత
కూర్చి పెక్కు కదంబము గ్రుస్తరించి, యుపవనంబునఁ బయ్యెర యొరసెఁ బ్రొద్దు
తల్లికడుపునఁ బడియెడు తఱిని దొఱఁగు, మగువలకు నెల్ల నెమ్మేనిసాగటు దీఱ.

గీ. వనవిహారవేళ వనజాకరవిహార, వేళఁ గురునృపాలమాళితనయ
సక్తగాకయుండె సంసారసౌఖ్యంపు, టురులఁ దగులువడని యోగివోలె. ౧౮

* గలుగు నలర్కుల వలపు- మూ.

గీ. ఎగుర వైచె నప్పు డింగ్ర దిక్కామిని, సహజకాళిమాళిసంగతంబు
నిజకళాకలాపనిబిడమరందాంబు, ఖనియు నిందుకుంభకందుకంబు. ౨౦

గీ. విసనకఱ్ఱ లయ్యె విపినవిహారంబు, లాజ్యధార లయ్యె నంబువిహృతు
లహిపతాకుతనయయాయల్లకానలో, ద్బోధమానకు రచితబాధమునకు.

గీ. పాటలయు మాల్యవతియు నప్పద్మముఖికి, నూని వలవంతబలవంతమైనఁదలఁకి
విన్ననై మానసంబులఁ జిన్నవోయి, యొకరసాలద్రువాటిక నొయ్యఁ గదిసి.

లఘుసీసము.

గని వెరల పరువమును గనకమయకదళితరు
కుసుమముల వడి నెడయునిసుమదియు ముదమొసఁగ
లకుచముల వికవికలు లవలితరుచకచకలు
సకలవిరహులకు నలయికసొలయికల నొసఁగఁ
జనుపకపు ననవలపు పెనుఁబసలు మదివదలి
హాలహాలములగుచుఁగడు హాలహాలికఁ బుటమొగయ
వకుళ (కుసుమములఁ) గడువడిదొరుగు మధువు వన
సరణులకు నధికవిలసనమొసఁగి ముసురుకొన
నెసఁగు నొకకేళివనమున కేగి యందుఁ
జంద్రికా(దరహాసను) సకియఁ దేర్చి
పాటలయు మాల్యవతియును బలికి రిట్లు
మదనకార్ముకనినదసమానఫణితి. ౨౩

సీ. పెంపుడుగున్న లేపికనికాయము విని (యులివు) కుహూభయంబొసఁగకున్నె
మధుమతిములు మలీమసము లీతేంట్లును దెగి మనోంబుజము గందింపకున్నె
నిలుకడచాల దీమలయానిలమునకు వికటభావంబున వీవకున్నె
యంగహీనుండైన యసమాస్త్రుపని యెంత పాండురుక్షుండిందుబలిమి యెంత *

వ. అని యసమశర సింహాసనంబునుం బోని కిసలయతలిమతలంబున నతలోదరి
నునిచి నెయ్యంపు తి... వయస్యాజనంబుల నాలస్యంబునం జంద్రాస్యకుం
బ్రసవ యుధపశిఖిశిఖాఘూతజ్వరంబు శాంతసేయం గడంగి. ౨౪

చ. విరులును వెల్లువఁ దామరపాకులు న్నవో
హారబిసకాండకాండములు నబ్జపరాగముఁ జందనంబుఁ గ

* ఈ సీసములోని గీతము లేదు. "వినిమ త్రిశునకు నెగడఘూరిగోపృథుకచపలనయన" అని మాత్రమున్నది.

క. ఆనెలఁతకుంతలంబులఁ, జానయొకతె నించెఁ గమ్మసంపెఁగనూనెన్
సూనశరుగుణమునకు రతి, యానెఱిఁ బూఁదేనె దెచ్చి యలఁదినపగిదిన్.

క. శిరసంటిరి జలకము లా, ర్చిరి తడి యొత్తిరి శశాంకశీతల మగుపూ
సురటులగాడ్పుల నలకలు, గరగరగాఁ జేసి రబ్జగంధికి నతివల్. ౨౧౨

గీ. జిలుగుబంగారువ్రాఁతయంచలఁదలిర్ప,నంచులను జెఱఁగులుఁగలయట్టితెల్ల
బట్ట గట్టిరి సతికటిఁ బద్మముఖులు, ఫేనవలయితసైకతశ్రీ నటింప. ౨౧౩

క. కన్నియకు నతివ లలఁదిన, నున్ననిగందంబుచేఁ దనూలత యలరు
న్వెన్నెలల నోరలొంటిన, క్రొన్ననవిలుకానివాలుగొన బొనగూడన్.

గీ. వడఁతి బిగియారుకొప్పులో భామ లపుడు
కలయఁ దుఱిమిన కమ్మచెంగలువవిరులు
*దనరెఁ దద్దర్పముల్ వ్రాల్చు తరణి నీల
పేటి గందర్పగణములు పెట్టి రనఁగ. ౨౧౫

గీ. సుదతిసీమంతమునఁ జేరుచుక్క యొకతె
నిలుపుటయుఁ జూడ్కులకుఁ జాలఁ జెలువ మొసఁగెఁ
దిమిరపుంజంబుఁ దలద్రొక్కి తీఁడిరించు
చంద్రకిరణకుమారకచ్ఛాయ యనఁగ. ౨౧౬

క. ఇరుసుఁదొడిపయిని దొడిగిన, మరురథచక్రములు వోలె మానిని వీనుల్
పరఁగు మణిమయపుఁగమ్మల, మురువునఁ జూపరులడెందములు ముద మొదవన్.

గీ. వలుదముత్యాలపేరిందువదనగుబ్బ
చన్నుఁగవ నొప్పె నక్షత్రచారుకాంతిఁ
దరళమాణిక్యరుచిశిఖం దళుకుమిగిలి
సాంబుఁ డొత్తెడు గోరొత్తుడంబు వోడమ. ౨౧౮

క. లీలావతి కెంగేలునఁ, గీలించిరి యతులరత్నకీలితభూషా
జాలములు మరునిబొట్టియ,†కోలలకు న్విరులు చుట్టుకొలిపినపగిదిన్.

క. కామునియింటికిఁ బెట్టిన, హేమప్రాకార మనఁగ నిందుముఖికటీ
సీమ నవరత్నకాంచన,దామక మభిరామ (పుష్ప)దామకమయ్యెన్. ౨౨౦

---

* దానం దత్కార్పణుంవాల్చుదరణలీల, పెకుంగదర్పగుణములు పెట్టిరనంగా—మూ.

† బొద్దియకోల—మూ.

బొక్కెఁ జేతులు చెలులకుఁ బువ్వఁదోఁట, దవశిఖాలీఢమగురీతి రవులుకొనియె
నంగనామణి నెమ్మేన ననలుఁగొనలు, నై నవిరహజ్వరానలవ్యాప్తి దనర.

గీ. సాంబజస్నేహపాత్రమై యంబుజాక్షి, మేన దీపించె నవదశామేళనంబు
శంబరారి ప్రతాపాగ్ని జ్వాలగాఁగ, ధైర్యతిమిరంబు విరియ సుస్తంభయుక్తి.

క. ఉరరీకృతశోకాహతిఁ, గురరీగతి నడలి రపుకు గొమ్మలు విరహ
జ్వరరీతియుఁ జేతోభవ, శరరీతియు మాన్ప లేక చంద్రాననకున్. ౩౯

సీ. గుడినుండి గుడిఁబ్రాఁకు గోయంగ నేటి కోయతనుండ సతిచిత్త మాశ్రయించి
మొగమోట లేక యోతొగలనెచ్చెలికాఁడ భవదాభవదనపైఁ బగ యదేల
మీపల్కులోనిది మెలఁత మీరేటికి సూడు వాటింపంగ శుకములార
చెలువయూరుపుల నెచ్చెలివి జగత్ప్రాణ సుడియఁగాఁదగు నెయసూయ నింత
యేమి సేయువార మెవ్వరిఁ గనువార, మెట్టివేల్పుఁ గొలుతు మేది తెరువు
హేమసారవర్ణకీబారి దప్పింప, నేర్తు మొక్కొ ప్రియ మొనర్తు మొక్కొ. ౪౦

మ. అనుచుం బెగ్గిలి కుందు నంగనల నయ్యబ్జాక్షి వీక్షించి యో
యనుఁగున్నెచ్చెలులార మీరలు సరోజాలి న్మనోజాతుఁ గ్రొ
న్ననలం జిల్కలఁ గోకిలప్రతతి నింద ల్సేయఁగా నేల నా
తను వేనిత్యము ప్రాణమేమి ధ్రువమా తర్కింపుఁడీ యాదెసన్. ౪౧

క. ఏనొక తెరువునఁ జనియెద, సూనాయుధుఁ దెగడనేల సోముని దూఱం
గా నేల కమ్మఁదెమ్మెర, పై నలుగఁగ నేల వట్టి పగ యేమిటికిన్. ౪౨

వ. అని నిర్వేదంబు నొంది యామందగమన గమనోన్ముఖి యై రానేరక. ౪౩

గీ. గోలుగోలున నేడ్చునక్కోమలాంగి, వెడఁదకన్నీరు కుచపాళి మడుఁగుఁగట్ట
నందుఁ బ్రతిబింబితంబైన యతివమోము, స్వాంతగతనాథుపూజాంబుజాతమయ్యె.

ఉ. లక్షణ యి ట్లనుం జెలువలం జెలులార శశాంకుఁ గంటిరే
పక్ష మొకింత లేక ననుఁ బాదగతిం దపియింపఁజేసె నీ
ఋక్షవిభుండు దాహగుణహేతువు వీఁ డుదయింప నబ్ధిరా
ట్కుక్షి జ్వలించుచున్న యది ఘోరతరౌర్వశిఖిచ్ఛలంబునన్. ౪౪

సీ. బలిమిమై సురలెల్లఁ బాఱులు వైచి లోఁగొనినసగ్గెఱుఁగనికుటిలుఁ డితఁడు
దక్షాధ్వరధ్వంసి తాఁపున గులగుల లయ్యును నెఱచూపుహతకుఁ డితఁడు
ఖరకరబింబ సంగతిఁ జాలఁ జిముడుచుఁ జేవవోనాడు దుర్భావుఁ డితఁడు
చటులసింధుంతుదాస్యదవాగ్నిఁ గరఁగిన సెలసిపో నుమియు నుచ్ఛిష్టమితఁడు

ఫాలలోచనుఫాలాగ్నికీలపొరుగు, వేఁడిఁబొగచూరనట్టి దుర్వృత్తుఁ డీతఁ
డితనికేటికి దొరకునే యింతులార, విరహిహృత్ప్రీణనం బొకవీన మైన.

క. గురుతల్పగమనదోషా, వరణము హరిణాంకుమేన వర్తిల్లెడుఁ గం
టిరె వాలుఁగంటు లీరలు, హరిణ మనం బుడమినీడ యనఁ శశమనఁగన్.

ఉ. మున్నువిధిప్రసూహరణముం బ్రకటించిన కీడుపుర్వ మి
త్రోన్నతి సైఁపలేని యదయుం డలగోవధ సేయుపాపసం
పన్నులపాలి వేలుపు విభాకరతప్తనభోంబరీషలా
జోన్నయ మీనిశాకరునియొచ్చెము లెన్నఁగనేల సారెకున్. ౭౯

క. ఒడ లెఱుఁగఁడు మధువశుఁ డీ, వెడవిల్తుం డీతఁ డేయు విషమాస్త్రంబుల్
తొడిమలకుఁ జిదిమి వైతమ, యుడుగుఁగదా యంతవానియుబ్బున్ గబ్బున్.

శా. పూమొగ్గ ల్శరము ల్గరుద్రథకులంబుల్ సైన్యము ల్వెంటియం
దేమాత్రంబును జేగయుండకయు నిక్లేడ్పించు నియ్యంబికా
స్వామిద్రోహికి నాజ్ఞ యెయ్యది యొకో చంద్రాననల్మీర లీ
కామాకారపుదొంగఁ బట్టి తునుమంగాఁ జాలరే యెల్లరున్. ౮౦

గీ. అతనుచంద్రహాస మంగనలార నా, హృదయపంకజంబుఁ గుదిలపఱిచెఁ
బఱుప కేలయుండుఁ బాథోరుహములకుఁ, జంద్రహాసములకు శాత్రవంబు.

ఉ. క్రూరహరాక్షివహ్నితతిఁ గ్రొంబొగచూరినమేన నామది
న్మారుఁడు దూఱి యేరికిని మానుపరాక జ్వలించుచున్నవాఁ
డోరజనీశబింబసదృశోల్లసదాననలార యేక్రియ
న్వారణసేయువార మనివార్యము లేతదుదారశౌర్యముల్. ౮౧

సీ. మదిదప్పిచనుఁగానిముదురఁబాఱినబింబములు దెచ్చి పోయుఁడీచిలుకలకును
దగ్గుత్తికలు వడి డయ్యుఁగా చిగురాకు నొగరాన్పుఁడీ పికవ్యూహములకుఁ
దేనెలో నీఁగలై తెగుఁగాని పుష్పాసవములు నింపుఁడు మదభ్రమరములకు
భువిఁదూఁటుఁబోతులై పోవుఁగానిమరాళములకు మేపుఁడుతూఁటిమొలకలుఱక
పుష్పాదులుగ్రమ్మరింపుఁడుపొలయమలయ, మారుతాంకురములకు సమగ్రమగుర
జోవికారాపయశమాని స్రుక్కుఁగాని, వీనిఁ బాటింప నేటికో వెలఁదులార!

వ. అని యనవధికవిరహవేదనా దూయమానమానస యై యాకిసలయోష్ఠి దశమదశకు వచ్చియు నదృష్టవైభవంబున ధృతప్రాణ యై సఖీసమేతంబుగా నిజనికేతనంబుఁ బ్రవేశించి మనోరథశరంపరాసోపానంబుల ననంగుం

గొని తెచ్చి హృదయహర్మ్యంబునందుఁ బ్రతిష్ఠించి ప్రతిముహూర్తంబును నారాధించుచు నుండె నంత నిక్కడ ద్వారకానగరంబున సాంబకుమారుం డొక్కనాఁడు. ౫౫

—॥ సాంబునకు సిద్ధాంతదర్పణుఁడు రాజనీతిఁ జెప్పుట. ॥—

గీ. ఉద్ధవాదిసుధీమణు లోలగింప, భృగుముఖులు చేరి సేవింపఁ బెంపుమిగుల నాదినారాయణుఁడుహో లెనమితమహిమఁ,గ్రాలుసిద్ధాంతదర్పణుఁగదిసిమ్రొక్కె.

వ. మ్రొక్కిన నక్కుమారు నిరీక్షించి యబ్బిచక్షణుండు కృపాకటాక్షంబున నాదరించి యేకాంతంబున ని ట్లనియె. ౫౬

శా. అన్నా ! సాంబకుమార సంతతవిచారాయత్తచిత్తుండవై
యున్నా వంచుఁ బ్రజ ల్వచింపుదురు నీ కుద్వేగ మింతేల సం
పన్నశ్రీ లభియించుఁ దావకమునఃపర్యస్తము ల్గొగ్గ లే
ను స్నీభావ మెఱుంగుదుం దలఁపునందుజ్ఞాతుల న్నన్నలజ్. ౫౭

సీ. నీకీర్తికలశాంబునిధి పయఃకణ మిందుఁ డీమొద నిన్నేమిసేయఁగలఁడు
గురుగభీరమయూఖఖరము నీమానసం బసమాస్త్రహేతి యెం దాడునోటు
నిగ్గరాచలసారనిధి నీశరీరంబు కంపించునే కమ్మగాడుపులకు
వివిధవేదాంతార్థవిబుధపూర్ణములు నీశ్రుతులు చిల్లలపల్లు చొచ్చుటెట్లు
లన్నియును జక్కనయ్యెఁ బ నతిరహస్య, వృత్తిఁ గురుపతిపురి కేగి చిత్తవీథి
నీవు గోరెడి లక్షణాసిలవేణిఁ, దెచ్చు రాజుల కెదలోనఁ దెగువ వలదె.

క. సామము దానము భేదము, నామీఁదట దండనియతి యనునయములలో
భీమప్రతాప లక్ష్మీ,వ్యామోహితులకును నాల్గవదియే యొప్పున్. ౫౯

క. అరిఁ దఱితో నొక సింధు, స్ఫురణముమై నొత్తవలయు భూపతి చంచ
త్తరవారిధారఁ దద్బల, తరుమూలము లెల్లఁ బెకల దర్పము దివియన్.

క. కోపంబు లేనిపతియును, శాపాక్షరశక్తిలేని సంయమివరుఁడుం
దాపంబు లేనివహ్నియు, రూపింపఁగ నొక్కరూప రూపధనాఢ్యా. ౬౧

క. పతిబాహుశక్తి పెరిఁగినఁ, జతురంగబలంబు లెల్ల జయసహితంబుల్
పతిభ్రాహుశక్తి తఱిఁగినఁ, జతురంగబలంబులెల్ల జయరహితంబుల్. ౬౨

చ. జనపతిపోటు మ్మున్నయి ప్రశస్తి వహించిన నెట్టిపందవాఁ
డున్నరణవీథిలో బల్కకఠోరతమై జయ మిచ్చు భర్తకున్ .

జనపతి మెత్తన స్వామికసాగిన నుత్తమవీరకోటికి
న్ననసు గలంగుఁ గానఁ బతి మానధనుండయి కాఁదగుం దగన్. ౬౩

గీ. పాముఫణమునందుబలిమిచూపకయున్నఁ,దోఁక యేమి సేయుఁద్రొక్కువడియు
రాజు చేయి మున్ను రానేరకుండిన, భటులబలము కలనఁబనికిరాదు. ౬౪

గీ. విభుఁడుసప్తాంగసంపద వెలయునేని, భూమిభారంబు నిస్తంభముగవహించు
నక్షమాయ మగురథమెక్కి పవితదివస, రాజ్యకృత్యము నీడేర్చురహియిగుర్వ.

గీ. విశదభూతిసమగ్రంబు విపులకామ, దాక్ష్మదర్శనమునునై ధరాధినాథు
నీతి పంచాంగనిర్ణయఖ్యాతి దనరుఁ, బంచవదనుని వదనప్రపంచ మనఁగ.

క. శక్తిత్రయపోషణి యగు, యుక్తి గలుగురాజు వెలయు నుడుగని కలిమిన్
శక్తిత్రయపాలనసం,సక్తిముదిత హరహరాబ్జసంభవవిభుఁడై. ౬౭

క. అరివిత్తాహరణస్పృహ, ధరణీపతి కునుపఁదగు సదా హృదయమునన్
వరవిద్యావరణాదృతి,పరిణతి విపులకుఁ బోలెఁ బౌరుషశాలీ. ౬౮

క. అరివర్గము నమరీకుచ,గిరిదుర్గము లెక్కఁ బనుపుక్షితినాథున కి
ద్ధర దుర్గచతుష్టయసం, భరణము గావలె జయానుభావాయతికిన్. ౬౯

క. వనితాధరసుధ పలుపోఁ, కునఁ జుఱుకుట్టించి ప్రియుఁడు గ్రోలుకరణి భూ
జనము మదిఁ ద్రాస మించుక,గనిపింపుచుఁ గొయ్యఁదివియఁగాఁదగుఁబతికిన్

క. కనవలయుఁబరులహృదయము,దనమది మొఱలెఱుఁగనీక దాఁపఁగఁదగుదం
డనమునఁ గ్రోధము లాలన,మునఁ బ్రమదముఁజూపుటొప్పు భూపాలునకున్.

క. పతి పేదవడియుఁ దలఁకక, ధృతిఁ దనసరివారివలనఁ దేజము గను స
మ్మతిబహుళపక్షకార్శ్యా, న్వితచంద్రుఁడు తరణిఁ జొచ్చి తేజము గనఁడే.

క. క్షితిఁ బాలు వితిగెనే నొక, గతి జున్నై యొసఁగుఁ గాతుకంబు ప్రజలకుం
బతి యని వితిగెనయే నా, క్షితక్షీర మవనిఁ జిందఁగఁ బోయున్. ౭౩

క. ఏల విచారము జయమున, భూలోకసుఖంబు లెల్లఁ బొందఁగ వచ్చున్
వాలికశరవిధి నీల్గినఁ, గేలు గమియు రంభ నృపతికిం గుశలమతీ. ౭౪

క. కినిసిన దావానల మాఁ, జన విచ్చెనయేనిఁ బూర్ణచంద్రాకృతి యా
జననాథుని సాహాద్వి,ష్ణునిఁ గా మదిఁ దెలియవలయు సూరినిధానా. ౭౫

క. ఆహారి యూహాభేద, శ్రీహావణించుటను సకలసిద్ధులు గనెడున్
ఊహావిశేషము లెఱుఁగు చు,హాహవజయశాలి గాంచు నభిమతలక్ష్మిల్.

క. తనపాఱుఁగురాజు నావలి,జననాథునిపొందు సేయఁజను నరపతికిం
దను సామంతుఁడుపొడివినఁ, గనలియుఁ శండత్తనిమీఁదఁగవయుటకొఱకున్.

వ. ఇదియె కాదు, వెండియు శుక్రబృహస్పతి ముఖ్యులు వక్కాణించిన నయము
లు ధర్మార్థకామసాధనంబు లనేకంబు లై లోకంబున సంపెంపు వడయు, నీతె
అం గెఱింగించెద వినుము. ౭౮

గీ. సీరి పెదతండ్రి తండ్రి లక్ష్మీవిభుండు, సత్యకిసుతుండు పినతండ్రి శంభుమాటు
బొందె నీవు రణాంగణభూమినిన్నుఁ, దాఁకి గెలుచునె దివిజబృందంబులైన.

క. తిరునాళ్ల కేగి సామజ, పురమునఁ గనుఁగొంటి నేను బుష్పాయుధమం
త్రరహస్యవిద్యఁబోలిన, కురుపతిసుత లక్షణాచకోరనిభాక్షిన్. ౮౦

వ. ఆకొమ్మ మమ్ము సేవింప వచ్చి యచ్చట శ్రీవైష్ణవానుగ్రహాపోషితసౌభా
గ్యవిశేషమై యేకాంతంబున లతాంతవిశిఖశిఖిశిఖాపీడిత యగుచు నాతో
డంబుట్టువుంబోని యాబింబాధర సాంబుండు మత్ప్రాణావలంబం బని నొ
డివె నీవును వడిగల తురంగంబులం బూనినయరదం బెక్కి యుక్కు మెఱసి క
క్కసు లగు నొక్క కొందఱు వీరవరులం గొని కూరిమికి సార మైనవారిచే
తం బరివారితుండ వై భేరీమృదంగపణవాదికంబు లగు సద్భటచిహ్నంబు
లడంచి వంచనాప్రకారంబున లతాకాంతారవీథికి మాధవమధుసమారా
ధనకు వచ్చు నచ్చపలహరిణలోచనం దెమ్ము. ఏతదర్థంబులు శుభోదర్కం
బుల య్యెడు నని యయ్యష్టమూర్తిద్వితీయావతారునకు శ్రీమదష్టాక్షరం
బు నుపదేశించి మున్ను విశ్వామిత్రుండు దశరథపుత్త్రునకుం బోలెఁ బ్రశ
స్తశస్త్రాస్త్రాగమప్రకారంబు లన్నియు నెఱింగించి కించిద్దరహసితాననుం
డై యాచార్యపంచాననుండు దీవించి యంచిన నాప్రతాపశాలి వికాస
భాసమాన హృదయుండై యాప్రొద్దె కదలి కతిపయసైనికసమన్వితంబు
గం గరిపురంబున కరిగి యక్కక్కసపు జవ్వని రాకఁ గోరి యేకాంతంబున
నొక్కయిక్క నుక్కళంబు గాచి యుండె నంత నిక్కడ. ౮౧

—॥ సాంబుఁడు హాస్తినాపురమునకుం జనిన బలభద్రాదులయలజడి ॥—

క. ఇంద్రప్రస్థపురంబున, కింద్రానుజుఁ డటకమున్న యేగెను నాఁ డ
య్యింద్రోపము లగుపాండున, రేంద్రతనూభవులఁ జూడ హితకరుఁడగుచున్.

క. బలభద్రుఁ డొక్కఁడయ దో, ర్బలభద్రుం డగుచు నగరరక్ష యొనర్చున్
హాలముసలలలితనిజభుజ, బలమునఁ జంద్రాతపప్రభానిభయశుఁ డై. ౮౩

గీ. అంబుజాక్షతనూజుండు సాంబుఁ డెందుఁ, జనియెనో యనిపౌరులాశ్చర్యరసని
మగ్నమానసులైరి ప్రేమమునజాంబ, వతియువత్సరహితగవాకృతివహించె.

క. బాలకళి లేనిపడనుర, వోలెన్ ద్వారవతి చాలఁ బొలుపఱి యుండెన్
న్నాళీకనాథనందన, కేళీరసరహిత మై యకించనత మెయిన్. ౮౫

క. కొందఱు (హరితోఁ)జనిరె ము,కుందసుతుం డందు ఱొక్క కొంద ఱరులచే
తం డూఱెఁగొమరుఁ డందురు, కొందఱతఁడ జేయుఁడట్లగు నె యుం ద్రుఱికన్.

వ. వెండియు నందఱు నన్నివిధంబుల నితనిం గానమికి మనికితపడుచుండి రప్పు
డుప్పొంగు విచారక్రోధంబు లనుయూథనాథంబులు నిజమానసంబుం గలం
పఁ దలంపరాని యుద్రేకంబున బలభద్రుండు తుహినాద్రికి మొలచిన మణిశి
ఖరంబు చందంబున వివిధరత్నఘటితంబగుకిరీటంబు మీఱి మోవ రేవతీము
ఖదత్తగంధోత్తమాగంధ ధురంధరం బగు వదనబింబంబు పరిమళ పరిపూరిత
సితాంబుజంబునోజ రాజిల్లం బద్మరాగ పల్లవస్థగితంబు లగుచు ధగధగ మె
ఱచు కుండలంబుల తఱచు మెఱుంగులు ముకురగర్భ ప్రతిఫలిత తరుణత
రణి కిరణంబుల కరణి గండమండలంబులం బ్రతిఫలింప నలఘు తేజోమయ
వలయవలయితంబు లగు నాజానుదీర్ఘంబు లగు భుజాదండంబు లలంకృతశే
షద్వితయంబుం బోషింప నిలింపాధిప ధనుర్లతాపరివారిత హరిశిఖరసాను
స్థలంబుం బరిభవించి కనకవనమాలికాలింగి తోత్తుంగ వక్షఃపీఠంబు కనో
రాకారంబై తోరంబుగ నిజవాహు చరణాంబుజంబున నుద్దండ తేజోమండలం
బగు గండపెండేరంబు ఖండపరశునకు నురగమంజీరంబునుం బోలె రం
జిల్ల నుల్లక్షిత మధుకరమాలికా కమనీయకల్పవృక్షసపక్షంబై కపుఁదుప్పటి
గప్పినమే నుప్పొంగ నాస్థానమండపమ్మునకు నేతెంచి పంచాననపీఠం బలం
కరించి యుచితాసనాసీను లగు నుద్ధవాదిబుద్ధినిధులతో శంఖధ్వనిభాస్వ
రం బగు వికస్వరస్వరంబున ని ట్లనియె. ౮౭

క. హరి యింద్రప్రస్థమ్మున, కరిగె స్తనమీఁద భార మంతయు నిడి యే
వెరవొకొ కుమారునిం గను, ముఱు వది దా నీళ్లలోని ముల్లై యుండెన్.

చ. చనియె దినంబు లైదు దను సంభవుఁగానక భల్లుకేంద్రనం
దని మదిఁ జింత వంతఁబడి తాంతలతాంతసమానమూర్తి య
య్యె నకట సాంబుఁ జూచుటకు నేది తెఱంగొ విరోధి యెవ్వఁడేఁ
దన పెనుమాయ దాప్పఁడు గదా యలశంబరుఁ డంగజుంబలెన్. ౮౯

క. వ్యసనమ్ము లెఱుఁగఁడు విద్యా, భ్యసనములయ కాని యట్టి పట్టిఁ గనమి గ
న్నసతికి నోర్వఁగవచ్చునె, కసిమసఁగుంగాక శోకకల్పానలమున్. ౯౦

క. హరి వచ్చి సాంబుఁ జెచటికి, నరిగె నొకో యనిన నేమి యనువారము దు
ష్పరిభవముగాదె యీశ్వర, వరలబ్ధుని మోసపోక వరమతులారా. ౯౧

మ. స్మరజన్మార్తిధరుండు విక్రమకళామత్తేభవిద్వేషి స
ద్గురుభక్తిప్రవరుండు ధైర్యవిజితక్షోణీధరేంద్రుండు భా
స్కరతేజుం డతిదీర్ఘబాహుఁడు జగత్శ్లాఘ్యుండు సాంబుం డతం
డొరుచేఁ జిక్కునె యేమియో (యెఱుఁగ) మీ రూహింపుఁడా ధీనిధుల్.

క. అనిరుద్ధుని తెఱఁగైనం, జని యానిర్బంధకారిఁ జక్కడఁచి కుమా
రుని దెత్తు భుజాంచలసం, జనితబలము నారదప్రశంసకు నెక్కన్. ౯౩

స్రగ్ధర. కలఁగింతు న్వారిరాసు ల్గహనదహనరేఖ న్విజృంభింతుఁ గొండల్
నలఁతుం బెందూళిగాఁ బన్నగనిలయముల న్మట్టి మల్లాడుదు న్నా
తల మెల్లం గ్రొత్తు వ్రేఁతున్ దశదిశలు హరిత్పాలకావాసపంక్తిం
దలక్రిందై యుండఁ దార్తుం దనయుని మగుడన్ ద్వారకావీథిఁ జేర్తున్.

క. జమునిల్లు సొచ్చె నేనియు, భ్రమితముసలసరభసాగ్రపాతంబుల నా
కమలాప్తసంభవునిమై, చమరుక పడనడఁచి సాంబుఁ జయ్యనఁ దెత్తున్.

క. పేరాహితగళవాగుర, సీర మిది గదాయుధప్రసిద్ధోరగజి
హ్వారంగనటి మహాహవ, ధారుణి నాకెదురె దైత్యదానవు లైనన్. ౯౬

చ. అనుడు సభాసదు ల్వలికి రంతటివాఁడవు నిక్క మీవ యే
యనువున నైన సాంబు తెఱఁ గారయ నేర్పఱు లైనవారిఁ బం
పనతగు వేగిరింపకు మమానుషవిక్రమ నీదుక్రోధవ
హ్ని నిగుడు నేనియు న్నిట(లనేత్రుని కేనియు) నోర్వశక్యమే. ౯౭

వ. అని యీచందంబున నుద్ధవాది పద్వధ్బృందంబును రోహిణీనందనుండు నూ
హాపోహాగా విహ్వలహృదయులుగా మన్న యెడ. ౯౮

గీ. గగనభారతి వల్కె లక్షణగుణించి, యాహరించుటకై సాంబుఁ డరిగినాఁడు
హస్తిపురమున కతనికి నచటఁ బ్బ పోరగుఁ గలుగుజయము. ౯౯

క. బలభద్ర నీవు పొమ్మని, పలుకుటయును నెల్లజనులుఁ బలుసాశ్చర్యా
పలచిత్తు లైరి హలి రిని ప్రమదరభస తమకియై. ౧౦౦

గీ. కొడుకునునికి కలరి కోటానఁగోటులై, యదుబలంబు గొలువ నపుడు గదలి
కరిపురం నాథుఁడై, నడువఁ దొడరెఁ దూర్యనాద మడర.

వ. అంత నద్దంతిపురంబునందు. ౧౦౨

శా. ఆదుర్యోధనపుత్రి కూరిమివయస్యల్ గొల్వ నుద్యానవా
టీదేశంబున కేగుదెంచి మణిశాటీపుష్పకస్తూరికా
శాదాదుల్గొని యాదిలక్ష్మిని భజింపం బర్వకాలంబు గాఁ
గా దీక్షావిధి నవ్వయె రథారూఢయై. ౧౦౩

గీ. ఇట్లు విజయలక్ష్మి నిందీవరాక్షియు, ద్యానలక్ష్మి గుడికి నరిగి యచటఁ
బూజసేయఁ దొడఁగెఁ బుష్ప(దులఁగొని,) నిఖిలలోక కామినీమతల్లి.

సీ. కమ్మగొజ్జఁగనీటఁ గావించె జలకమంభోరాశికూరిమిపుత్రికకును
దడియొత్తె (మేటిసుగ్గడి)తంపువలువల వనజాక్షువక్షోనివాసినికినిఁ
గలహంసచిత్రితకౌశేయ మర్పించెఁ బుష్పాయుధుని గన్న పుణ్యనిధికి
సాంకవమ్ము బద్మాలయకును
సకలజననికి రత్నభూషల నొసంగె, నిధికటాక్షకుఁ గర్పూరనికరశకల
ఘటితనీరాజనముధూపకల్పనాప్రపూర్వముగఁద్రిప్పె నాకిశాపూర్వవదన.

క. జయమంగళాదిగీతు లు,దయదమృతస్యందముగ వయస్యల విష్ణు
ప్రియమ్రోలం బాడించెను, నయనద్యుతిజితచకోరనందితధారక్. ౧౦౬

గీ. మృదులకరపల్లవాంజలిం బొదివి పట్టి, భామ పూవులుపైనించెఁ బద్మగృహకు
నమ్మనిపట్టినను సేయు నాశుగంబు,లిపిఁచుమీఁచూడుమని చూపుతెసక మెసఁగ.

క. పరమాన్ననివేద్యంబులు, పరిమళసంభారభరితబహువిక్రఁబుల్
శరనిధితనయకుఁ గౌరవ,వరతనయ యొసంగి చరణవందన పరయై. ౧౦౮

చ. కనుఁగవ మోడ్చి నెమ్మనము గాఁగిట నాథుని జేర్చి యోజగ
జ్జనని విలాసమన్మథు యశఃకలికాఘనసారసారచం
దనరసలిప్తదిక్తటు సదాశివమూర్తి ముకుందనందనుం
బెనిమిటిఁ జేయుమీ తనకు బృంహితసాధుకదంబు సాంబుసర్. ౧౦౯

వ. అని నిశావసానంబునఁ బావనాంతరంగయై యాకురంగనయన నయనం
బులు విచ్చి తనకుం బచ్చవిలుతుతల్లి శుభసూచకంబుగం బెట్టిన ప్రసాదం
బు సాదరంబునం గైకొని యాకైటభాంతకకాంతానిశాంతంబు వెలువడి
వచ్చునవసరంబున. ౧౧౦

— సాంబుఁడు లక్షణాకన్యను హరించుట —

క. అదనెఱిఁగి మున్న యచ్చట, మధువని నివసించుహరికుమారుఁడు గదిసెన్
మదకరికలభము పద్మినిఁ, గజయుకరణిఁ గేలుఁదమ్మిఁ గబళించుటకున్.

గీ. కలలఁ గన్యరూపు గనుఁగానసాంబుండు, ముకురనిభకపోల ముకురకుక్షి
నధిపుఁ జూచెఁగానననుమానమింతయుఁ, గలుగదయ్యె వారుగదియునపుడు.

చ. హరి మును రుక్మిణీజలరుహానన నొర్తునె తెచ్చెఁ గాని యా
హరితనయుండు లక్ష్మణఁ బ్రియాళియుతంబుగ వేగఁ దెచ్చి బి
ట్టరదముమీఁదఁ బెట్టె నది యట్టిద పుత్త్రుఁడు తండ్రికన్న ని
ర్భరబలశౌర్యధైర్యగుణభాగ్యరమన్ ఘనుఁడైనఁ జెన్నగున్. ౧౧౩

గీ. అపుడు సాంబుండు నిజబలం బలఘుశౌర్య
సారసముదగ్రమై మహాస్త్రముల వెడలు
దీధితులు భాస్కరాంశులఁ దివిచి క్రిందు
చుండఁ దను గొల్చి రా రథసోగ్రుఁ డగుచు. ౧౧౪

క. తరలెన్ ద్వారక కేగెడు, తెరువున లక్ష్మణయుఁ దాను దేరెక్కి నభోం
తరమున రోహిణితోడం, బెరసి సతారముగ విధుఁడు బెళికెడుసరణిన్.

గీ. అంత లక్ష్మణవెంట మున్నాదిలక్ష్మిఁ, గొలువవచ్చినవారెల్లఁ గలఁగి పఱచి
యద్దిరా యెంతపని పుట్టెననిపురంబు, సొచ్చిసాంబుని తెఱఁగెల్లనుచ్చరింప.

చ. ఉరగఫణాగ్రలగ్నమణి నుద్ధతి సిద్ధుఁడు గొన్నలీల శ్రీ
శ్వరసుతుఁ డాత్మనందని నసాధ్వసుఁడై కొనిపోయె నంతకుం
గెరలి మహోగ్రుఁడై యురగకేతుఁడు భీష్మసహోదరాంగరా
డ్గురుసుతబాహ్లికాదులుఁ దగుంబరివారము వెంట నంటఁగన్. ౧౧౫

క. చిచ్చార్ప వెడలుకైవడి, వచ్చెఁ బురము నిర్గమించి వసుధావలయం
బెచ్చటఁ జొత్తునొకో యని, ఱచ్చవడె న్గమనవేగరేఖారథటిన్. ౧౧౬

గీ. ఒకఁడు సంభ్రమమున నొఱలో నిపట్టెంబు, వెతికి పాఱవైచియుఱకయొఱయె
పట్టె మనుచుఁ గేలఁబలుమాఱుజళిపించెఁ, గెలని ప్రజలుగాంచి (కేరలి) నవ్వ.

గీ. అనికిఁ దమకించు నుద్రేక మడరి యొకఁడు, వెనుకకాళ్లకుఁ గట్టినవీతినాక్కి
తఱటు చేయంగనడిబద్ధచరణమగుట, నెగయుటయకాని మ్రోలికినిగుడదయ్యె.

క. ఏనుఁగుపల్లము వాజికి, నేనుఁగునకు హయముపల్ల మిడి పల్లింపం
బూని యవిపొంకపడమికి, నానావిధవిహ్వృతి నొకఁడు నలఁకువఁ బొందెన్.

శా. వీరావేశముతోడ మావి గొఱుకు న్వేడించుఁ గంబంబు ఘో
రారావంబుగ బొబ్బవెట్టుఁ బదవిన్యాసక్షతక్షోణి యై

హారంబు త్రెగి రాల మల్ల చఱచున్ హర్మ్యావళీద్వారకల్
బోరుందల్పులు మూసి యున్నఁ జనఁ దెంపుంజూపు నొక్కండొగిన్.

గీ. శూరుఁడొకఁడిల్లు వెడలవాచూరుదాఁకి, పగిలె ఫాలంబు నిజవైరి బాణనిహతిఁ
బగులు నీరీతి నని తెల్పు పగిది నపుడు, దారుణారుణజలకణాసార మురుల.

గీ. విభుఁడు వెడలి రాఁగ వెలఁది యాతనికట్టు, చీరచెఱఁగుఁ గేల సెలకుఁ దిగిచెఁ
జంద్రుఁ డస్తమింపఁ జనఁ గైరవిణి మొగ్గ, నతనియంశుకంబు నలముకరణి.

వ. ఇవ్విధంబున నయ్యాధనాథులు వివిధవిచిత్రక్రియాసనాథులై యాయుధప్రభావిభవంబున నభోమణివిభావిభవంబు నవరోధింపఁ గంపితకరవాలురై వాకిళ్లు వెడల నేరక యిఱుకటంబులకు నోడి కోటగోడలు డిగనుఱికి యురక యురుగువారును బాదంబుల బొమిడికంబులును శిరంబుల జోళ్లును బొదివి వికృతవిహారులై కరవాలధారల నెను రైనవారల విదళించుచు నిది త్రోవగా దిది త్రోవ యగు ననువివేకంబు జాఱి వీరావేశకలితహృదయులై పతి నెదురువారును నంగంబుల శృంగారం బర్ధం బంగీకరించి చేసిన విసరూపుల నెసంగువారును నై వీరు లుగ్రాకారులై యేనికవీడు వెడలి పుడమిఱేనిం గదిసి రట్లఖిలసైన్యసమేతుండై ధృతరాష్ట్రసుతుం డర్ధయోజనమాత్రంబు చని పత్రిరథపుత్రు నిజపుత్రి కాహరణముదితహృదయుం బొదివెం బొదుపుటయు. ౧౨౫

—సాంబుని దుర్యోధనాదు లెదిరించుట—

గీ. సాంబుఁ డపుడు నిజబలంబుల లక్షణ, కన్యకామణికిని గావలిడి మ
హోగ్రరోషరేఖ నొకరుండ రథమెక్కి, యెదురు నడిచె శత్రుభిదురలీల. ౧౨౬

క. పూనికొని దూదితిట్టల, పై నడరు కృశానుపగిది భల్లుకపుత్రీ
సూనుఁడు గవిసెం గౌరవ, సేనలపై వింటిమ్రోఁతఁ జెవుడుపడ దిశల్. ౧౨౭

సీ. ధైర్యపర్వతకూటతాదాత్మ్యమై శిరస్త్రాణంబు మణికీలితంబు దనరెఁ
బ్రబలతేజశ్చిత్రభానునిం బొదివిన ధూమధోరణి యయ్యెఁ దొడినజోడు
కఠినసత్త్వగజంబు కరమునఁ బెకలించి పట్టుసాలం బయ్యె గట్టివిల్లు
వివిధసంగరకళాపశదోరగము లుండు పుట్టలై యమ్ములపొదులు వొదలె
ననమనేత్రుండు త్రిపురసంహరణమునకుఁ, గడఁగునట్లై వడి యదువంశకమలహేళి
యతిరథశ్రేష్ఠుఁడరివీరవాసనవిహార, ణాభిముఖ్యంబువహించు నవసరమున.

మ. తురగంబు ల్గరులు న్రథంబులుఁ బదాతు ల్పంచిన న్భూరజః
పరమాణుచ్ఛట లేస రేఁగ రవిబింబం బుజ్ఝితద్యోత మై
తెరలం దివ్వియ యమ్యై బిట్టు గదిసెన్ దివ్యాస్త్రజాలంబు లు
ద్ధురవేగంబునఁ గల్పసంక్షయఘనస్తోమాశనిప్రక్రియన్. ౧౨౯

క. కురుబలవిలయాంబుధికిని, హరిసుతుఁడు మహావరాహ మగుటనొ దంష్ట్రాం
కుర మయ్యె విల్లు నిగిడెను, శరములు మై విద్రుప రాలు జలకణము లొకో.

క. కరిబృంహితరథఘుంకృత, హరిహేషాదికరవంబు లన్నియు నడఁగెన్
హరిసుతునివింటిమ్రోఁతలఁ, గరువలి యురగాధిపతిముఖంబులఁ బోలెన్.

వ. ఇత్తెఱంగున నుత్తరించి యప్పంచశరసహోదరుండు దుర్యోధనవరూథిని నిరోధించిన న్విరోధించి కల్పాంతకుపితకృతాంతాకారుం డై తేరు దఱిమి విల్లుఱుము లుమియ నమేయంబు లగుశరనికాయంబులు దొరఁగించినం గుంభకూటమ్ములు వగిలి కొమ్ములు దునిసి కరంబులు తెగి చరణంబులు విఱిగి ఝుంఝూనిలవిశకలితవలాహకవ్యూహంబులుం బోలెం బుడమి నొరలుచు నొరఁగుకరిఘటలును నిటలంబు లవిసి నెన్నడుములు వ్రస్సి వాలంబులు సీళి మోరలు ముడింగి బెడంగు దప్పి కుప్పఁగూలిన పోలు తురంగంబులును, ఇరుసులు విశీర్ణంబు లై, చక్రంబులు వ్రక్క లై కూబరంబులు రూపఱి సూతులు చదిసి హరులు గెడసి పాడ వడంగు నరదంబులును, గపాలంబులు విపాటితంబు లై కడఁతలు పెటిలి కరంబులు జర్జరితంబు లై కాళ్లు మ్రొక్కలై కరవాలకుంతముసలముద్గరగదాదిచ్ఛేదంబులతోడం గమరిన భటసముదయంబునుం గలిగి నెత్తురుల యొత్తరంబు *మెదడుల పొదువును, నెమ్ముల దుమ్మును గండల మొండును నొండొంట నిండఁ గంకాళగృధ్రగరుత్సమీరప్రేరితంబు లై చామరచ్ఛత్రావయవంబులు పాయవడం గటకగ్రైవేయకేయూరాదులం బెల్లు డుల్లు మణిపల్లవంబులు భల్లంబుల పెల్లువ యనుచిత్తజల్లునకుం బ్రథమరూపకంబు లగునింద్రగోపకంబు లై దీపింపఁ దత్ప్రతాపబడబానల జ్వాలలకుం గల్లోలమాలి యయ్యునుం గురుబలంబు చలంబునం బోక పెనంగునవసరంబున. ౧౩౨

క. శంఖధనుర్గుణనిజరథ, పుంఖితఘోషంబు దిశలఁ బొదువఁ బలలభు
క్సంఘాణహితసుతుండరి, శంఖమహాశంఖములను సమయించు నని.

---

*నెరదుళ.

గీ. లాచి యొకని గళము లక్ష్యంబు గావించి, గాఢముష్టి నేయఁ గత్తివాతి
వెడఁదతూపు ద్రుంచు వేపురతల లిట్టి, వింటివాని నెందు వినుట గలదె.

గీ. బలియుఁ డతఁ డేయు నెఱవాతిములుకు లడరి
మించి నడుములు రెండుగాఁ ద్రుంచి చనిన
ధార గానఁగరా దసృగ్ధార గాఱ
నురక ప్రాణానిలమె పోవు యోధులకును. ౧౩౫

క. అరిఁబోసి సునిశితము లగు,శరము లతం డేయ శిరముఁ జరణముఁ దొడయుం
గరము నురము దునియఁ గళే,బరములు వడుఁ బవనభగ్నపాదపసమతన్.

క. తత్తఱమున నతఁ డేయఁగఁ, దత్తాదృగ్విశిఖశిఖరదళితము లగుచు
న్మత్తకరికుంభకోటులు, ముత్తియములవాన గాటముగఁ గురియించున్.

క. హరినందనశరముఖజ,జ్జరితాంగము లగుచుఁ గూలు జవనాశ్వము లు
ద్ధురమృగభుజ్నఖరదళిత, శరీరగవయానుకృతిని సమరధరిత్రిన్. ౧౩౭

చ. పృథుభుజుఁ డమ్మహారథుఁడు పిక్కుశరంబుల నుక్కు సూపిన
న్రథికసహస్రము ల్వడియె రథ్యము లన్నియు మిథ్యయయ్యె సా
రథులు పరాసు లైరి నవరక్తనవాభ్యుదితోగ్రిరేఖలం
బృథివియుఁ దొప్పదోఁగె సురబృందము లార్చె నభఃస్థలంబునన్. ౧౩౮

వ. వెండియు నక్కోదండవిద్యాకుండలికుండలుండు కుండలితధనుర్ధరుం డై చం
డకిరణమండలంబు గనినకొండొకలుం బోని కాండప్రకాండంబు లొం
డొండ నిగిడించుటయు నజ్జగితూపు లేపు రేఁగి తెలిదమ్మివిరుల వెలివైచు
కలహంసంబుల వైఖరి చిత్రధవళచ్ఛత్రంబు లుత్తరించుచుఁ, గాశకుసుమ
విసరంబులం గసిమసంగు సుగకరువలివిసవిసల పరువునఁ జామరంబులఁ బో
మీటుచు, ధవళోరగగంబులం గబళించు గరుడంబులవడువునఁ దోరంబు
లగుహారంబులఁ ద్రెంచుచుఁ, బువ్వుఁగొమ్మలు దెగవైచు కుఠారపాణుల
కరణి వివిధభూషణాలంకృతం బగుయోధవ్రజంబు భుజంబులు దునుముచుఁ
గరికపోలవిపాటనమహావిహారంబులును హయహరిణవిదారణమృగాదనం
బులును శతాంగప్రతిషీరదహానజ్వాలలును బాదాతసైకతవేదివృష్టిపాతంబు
లును నై కకుప్పు లప్పళించి గగనంబు వగిల్చి గాడ్పులం గీడ్పఱిచి ధర
ణి గెరల్చి యూరపాతలపాతి నూతన రక్తధారాసారంబులచేతం బాతాళఫ
ణాధరభామినీకుచకుధరకూటంబులం బంకజరాగరత్నమాలికల పోలిక లై

ఘనీభవింపం జేయుచు మంచిచీంకటులు పుట్టించుటయుం గాందిశీకంబు లై
కౌరవానీకంబులు కరవాలంబులు విఱిగియుం గత్తులు ముత్తునియ లయ్యు
ను గద లదవద లయ్యును గడలు గెడసియు విండ్లు వెం డ్లయ్యును వంకి
యలపొంకంబు లడంగియును దరవారులు మురు వేదియునుం గాలభైరవక
రాలాటోపంబున రూపఱు ప్రాణిజాలంబులీల నిస్త్రాణంబు లై తలలు వీడి
యుం దప్పుతప్పు లాడియుం దడంబడియుం దత్తఱించియుం దెరలి యు మర
లియు నఱచియు వ్రేళ్లు గఱచియుం బఱచిరి యందు న్కొక్కొందఱు పోక
నిలిచి పెలుచందనంబున ననేక ప్రహారణప్రవాహంబులం బ్రవాహాగర్భిత
మహాకారునింగాం జేయుటయు నాకుమారకేసరి యాశాపూరకంబుగా
ఘోరాంబుదధ్వని చూపి చాపజ్యానాదంబు త్రిదివపురంధ్రీశుద్ధాంతసౌధ
గవాక్షంబులం బ్రతిశబ్దంబులు పుట్టింప నుట్టం దఱిమి మొగు లుఱిమిన
పెంచ్చున నార్చి యుర్చిష్మజ్జ్వాలాసఖంబు లగునానావిశిఖంబుల నవ్వీరవ
రులం జీఱుటయు నగ్గాయంబులు తత్కాయంబు లసుకాసారనికాయంబులకు
నభినవకహ్లారకోరకోదయం బయ్యె నయ్యెడ. ౧౮౦

చ. తెరలినసేనల న్వెఱపుదీఱిచి యొయ్యన నూలుకొల్పుచుం
గురువరనందను ల్సమరకోవిదు లయ్యువరాజు మున్నుగా
శరమయవృష్టి ముంచి రఱజాము యదూత్తముమీంద నాతండుం
దిర మయి నిల్చె మంచునకుం దీల్పఁడునే రవిబింబ మెయ్యెడన్. ౧౮౧

క. తనతమ్ము సూతు నరదం,బును హయములం గాచి శార్ఙ్గిపుత్త్రుఁడు వొల్చెం
బెనుమొగులుతోడి గుణగ,ర్జనజర్జరితంబు గాఁగ జగ మఖిలంబున్. ౧౮౨

మ. కరిగాత్రంబులు చించి యుబ్బిచనుచుం గంఖాణరింఖ ల్ధరం
దొరుగం జేయుచుం బుష్పకాభరథపంక్తు ల్భిన్ని తూటాడుచుం
బురుషశ్రేష్ఠుల సింహవిక్రముల రూపు ల్మాపుచుం గౌస్తుభా
భరణప్రోద్భవుతూపు లద్భుత మొనర్పం జాలె దివ్యాలికిన్. ౧౮౩

క. పఱిపఱియ లయ్యెం బడగలు, విఱిగిపడియె గొడుగు లఖిలవీరులసొమ్ముల్
నుఱుమయ్యె నాయుధంబులు, నఱిగె నవనిదొప్పదోఁగె నరుణాంబువులన్.

వ. ఇవ్విధంబున వివిధవాదిత్రఘోషఘోరగర్జితంబును గరాళకరవాలపటల
తటిదలంకృతంబును శరాసారోదారంబును నైనకౌరవసేనావారివ్యూహం
బును నిజాశుగవేగంబునం బఱపుటయు నందుం గొందఱు యోధు లై
దుస్సాధు లై పంబి జాంబవతేయుం బొదివి. ౧౮౪

క. సారథిపై హయములపైఁ, దేరిపయిన్ యాదవాబ్జమిత్రాంశునిపై
నూరక కురిసిరి బాణా, సారము జలరాశిఁ గురియు జలదములక్రియన్.
క. సాంబుండు గినిసి తద్విశి, ఖంబులు ఖండించి వారిగాత్రంబులు రం
ధ్రంబులుగఁ జేసె వజ్రము,ఖంబులునుం బోని కనకఖచితాస్త్రములన్.
క. కొందఱవిండ్లను విఱిగెం, గొందఱకంటకము లఱిగెఁ గొందఱయలుఁగుల్
ద్రుంచె మఱియొక్క కొందఱ,కుం దనువులు సిరిగె నతనికోలలచేతన్. ౧౪౨
వ. అప్పు డాదుశ్శాసనదుర్మర్షణదుష్ప్రహులు దక్కం దక్కిన మూఁకలన్నియు
వెన్నిచ్చుటయును. ౧౪౯
క. ధీరుం డప్వీరుఁడు కం,ఠీరవనాదం బొనర్ప డెందంబులు మా
ర్భారసమగ్నము లయ్యెం, గౌరవులకు విదితసత్త్వగౌరవుల కనిన్. ౧౫౦
సీ. దుశ్శాసనుని రెండుతూపుల నొప్పించి దుష్ప్రహు నొకకోలఁ దూలపఱిచి
దుర్మర్షణుని మూఁడు మర్మభేదశిలీముఖము లేసి మేన రక్తములు దొరుఁగఁ
జేయుటయును వారు సింహనాదవిశీర్ణదశదిశాభాగు లై దట్టకెంపు
కన్నుల జనియింపఁగా నోరి పడుచ నీకిం తేల యని విండు లెక్కు వెట్టి
యైదు నాలుగు నాఱును నంబకములు,సాంబుపై నేసిసూతురథంబుహయచ
యంబుఁగప్పిరినలువదియస్త్రములద,శాసుగములనుషోడశోగ్రాస్త్రములను.
క. ఆవేళ కలిగి జాంబవ,తీవల్లభనందనుండు తెగనిండ ధను
ర్జ్యావల్లిఁ దొడిగి శితబా,ణావళిఁ దొరఁగించె దుష్ప్రహాదులమీఁదన్.
వ. తొరఁగించుటయు నవ్విసారంబులు. ౧౫౩
చ. తనువులు చించి కేతువులు దంచి హయంబుల నొంచి కేలిబ
ల్ధనువులు గీసి జోళ్లు శకలంబులు చేసి సమస్తసూతులం
దునుకలుగాఁగఁ గోసి యతిదుస్సహ వేదన నొందఁజేయ వా
రనిపని మాని ముక్తరథు లై చని రక్కజుఁ డున్నచోటికిన్. ౧౫౪
వ. ఇట్లు కురుకుమారమానమర్దనదుర్దాంతుం డగుజనార్దనకుమారుండు త్రిపు
రసంహారవిహరణహారి యగుహాలహాలగ్రీవుండునుం బోలె వెలుంగుచుండె
నంత. ౧౫౫

—। కర్ణునకు సాంబునకు యుద్ధము ।—

క. యువరాజు విఱిగి వచ్చిన, రవితనయుఁడు యదుకుమారరత్నముఁ బొదివెం
ధివిరి నభోరత్నముపైఁ, గవియుతమం బనఁ జమూనికర మెసఁగంగన్.

క. తురగస్యందనభటకరి, పరివృతుఁ డైనట్టి కర్ణు వాఁడిమి లవముల్
సరకుగొనఁ డతఁడు మెఱుఁగుడుఁ, బురువులుశశి నేమి సేయుఁబున్నమ రేలన్.

ఉ. కర్ణునిసేన త న్నొదువఁగా మణిపుంఖసమీరవిస్ఫుర
త్స్వర్ణ శరాగ్ని నాతఁ డెస గ్రమ్మఁగఁ జేయుడు లీలఁ దత్సమూ
హార్ణవ మింక బాడబశిఖాహతవారిధిలీలఁ బద్మినీ
పర్ణవసత్పయఃకణవిభాతి జగంబులు దూలె నన్నియున్. ౧౫౮

క. ఆరాధేయుఁడు క్రోధర,సారంజితనేత్రుఁ డగుచు యాదవకులకం
ఠీరవము తేరికిం దన, తే రభిముఖముగ నొనర్చి ధృష్టతఁ బలుకున్. ౧౫౯

శా. ఈహీనంపుబలంబులం దునిమి నీ కే లుబ్బ భల్లూకరా
డ్దౌహిత్రా విను భల్లుకంబు చెదలుందండంబులన్ మ్రింగి యు
త్సాహంబుం బచరించుఁగాక మదహృద్యత్కుంభికుంభస్థమాం
సాహారోగ్రవిహారకేసరికిశోరాటోపముం జూపునే. ౧౬౦

చ. అన నతఁ డాతనిం బలుకు హా తెలిసె న్విను సూతపుత్ర నీ
కెనయును జోడు మేన వలయే తగుఁ బ్రెడ్డటువెట్టి విల్లుచే
నునిచితి వేల యెవ్వ రిఁక నోడలు రొప్పెద రవ్వయార్ణవ
ర్తనల నదీనులై నడుపరా నినుఁబోలు సుధీవరు ల్భువిన్. ౧౬౧

గీ. అనుచు నాక్షేపములు పల్క నర్కసుతుఁడు
నర్కశశిలోచనసుతుండు నహహ చేయుఁ
జేయి వ్రేసినఁ జప్పుడు చెలఁగుఁగాక
యందుఁ గల్గునె తారతమ్యంబు తెఱఁగు. ౧౬౨

శా. ఈపోల్కిం బరుసంబు లాడుచు రమాధీశానపుత్రుండు రా
ధాపుత్రుండును వింటమ్రోఁతలు సుధాంధఃపద్యఁ బర్వంగ బా
ణాపాతంబుల భీతచిత్తులుగఁ జేయంజాలి రీక్షించు కాం
క్షాపూర్తిన్ దివి దన్నియున్న దివిషద్గంధర్వయక్షేశులన్. ౧౬౩

సీ. తనవలుఁగాల్లను దలఁ బొట్టలోఁ జొన్పఁ గదలక శాంబరీకచ్ఛపంబు
భోగంబులు ముడించి బొక్కలు చొరఁబాఱె బవనపారణలోకపరివృఢుండు
దానధారాసముద్రము లింకఁగాఁ గాడి నెఱియలువాఱె దిక్కరికటములు
నీలంపుగవిసెన నించినమించుటద్దపుఁబిల్ల వోలెఁ బద్మప్రియుండు

తార లుడివోయె గగనకాంతార వాటి,గిరులవనిఁ గేలికందుకాకృతివహించె
నంగరాజు ననంగప్రియానుజుండుఁ, గెరలి పోరాడు నుద్భటక్రీడఁ దలఁకి.

చ. పడగయు విల్లుఁ ద్రుంచె హరిపట్టి యినాత్మజుఁ గిట్టి కర్ణుఁడుం
బడగయు విల్లుఁ ద్రుంచె మధుభంజనసూనుని ముట్టి వేఱ బ
ల్పడగలు విండ్లుఁ దేరులును బాణిపుటంబుల నుండఁ జేసి ర
క్కడిఁదిబలాధికుల్ భటనికాయము సొంపున నేర్పు పెంపునన్. ౧౬౮

క. చిందంబులు పూరింతురు, డెందంబులు వగులఁ గడువడిగ నార్తురు మా
కుందియు నిందీవరరిపు,నందనుఁడును విశిఖపిహితనానాదిశు లై. ౧౬౯

క. నలుఁదూపు లేసి కర్ణుఁడు, చలియింపఁగఁ జేసె సాంబుసారథి నతఁడు
న్నలుఁదూపు లేసి యాసునఁ,జలియింపఁగఁ జేసె సూర్యసంభవసూతున్.

క. ఉర మేయుడు నుర మేయుచు, శిర మేయుడు శిరము నేసి చెలఁగుచుఁ గలహిం
చిరి సాంబకర్ణు లిరువురు, గిరులు గిరులఁ గేసరులును గేసరులు ననన్.

క. ఆలోఁ గాలానలకీ,లాలీలాశాలి యయి వెలయు తూపున న
బ్బాలకు ఫాలము సూతకు, లాలంకారము వగిల్చి యార్చిన నతఁడున్.

క. కర్ణునికర్ణాభరణముఁ, గర్ణాంతాకృష్టఘోరకార్ముకుఁ డై యా
యర్ణవశయనాత్మజుఁడు వి,శీర్ణంబుగఁ జేసె నిశితశిఖరాస్త్రములన్. ౧౭౦

గీ. రథములును రథ్యములుఁ జక్రరక్షకులును
సారథులు గాసిఁబడ సాంబసవితృసుతులు
పోరి రాలోనఁ గర్ణుఁ డంభోజనాభ
పుత్రుపై నల్గి బొమముడి పొడమ నుదుట. ౧౭౧

ఉ. ఈసువహించి యగ్నిశర మేయుడు నవ్విశిఖంబు పేర్చి యా
ర్యాసఖఫాలభాగజనితానలకీలలువోని వహ్నులు
ద్భాసితలీల నీనుటయుఁ బద్మదళాక్షతనూభవుండు న
త్రాసమనస్కుఁ డై జలధిరాజశిలీముఖ మేసె నేసినన్. ౧౭౨

క. ఆయాగ్నేయాస్త్రముఁ ద,త్సాయకము హరించి భువనశాంతి యొసఁగ రా
ధేయుఁ డజేయబలోద్ధతి, వాయవ్యాస్త్రము యదుప్రవరుపై నేసెన్.

గీ. ఏయుటయును దాన నెల్లశైలములకు, నివము పుట్టె దిశలు చెవుడువడియె
నర్ణవములు గలఁగె నవనియు దిర్దిరఁ, దిరిగె సాంబుఁడొకఁడ తెరలఁడయ్యె.

క. అయ్యమ్ము భుజగశతహతి, మాయించిన నలిగి భానుమత్సూతి తమ
స్సాయకమునజిగములుగను, మాయుటయును సాంబుఁడలుక మోమున నిగుడన్.

గీ. భాస్కరాస్త్ర మేసి ప్రభలు వర్వఁగఁ జేసి, చీకువాలుటమ్ము వీఁక చెఱిచె
హరిపదాబ్జభక్తి నజ్ఞాన మెడలించి, బోధ మొసఁగు సాధుబుద్ధి వోలె. ౧౭౬
క. ఏయస్త్ర మేసెఁ గర్ణుం, డాయస్త్రముఁ దద్విరోధి యగునస్త్రమునన్
వే యడఁచె సాంబుఁ డచ్చెరు, వై యుండెం దత్ప్రభావ మఖిలంబునకున్.
శా. అంత న్యాదవపుంగవుండు యమదంష్ట్రాభీలనానాశుగా
క్రాంతి న్భాస్కరసూతిఁ గప్పుటయు వి ల్ఖండించి మై చించి యిం
తింతల్గా మణికేతువుం దునిమి తే రిట్టట్టుగాఁ జేసి వి
భ్రాంతి న్ముంచెఁ దదస్త్రవహ్నికణము ల్రాధాతనూసంభవున్. ౧౭౮
క. మతిఁ గలఁగి తేరుడిగి యిన,సుతుఁ డుఱికెన్మృగేంద్రుకడిమిసుడిసియునొకసం
గతి బ్రదికి పఱచుకరిక్రియఁ, గుతలమద్రువ గగనచరులుకోయనియార్వన్.
సీ. ఎవ్వాఁడు జనియించె నెల్లలోకములకుఁ గన్నైన పద్మినీకాంతువలన
నెవ్వాఁడు నేరిచె నిషువిద్య లన్నియు హైహయభేకకాలాహిచేత
నెవ్వాఁడు పాయనిహృదయశల్యం బయ్యె రాజసూయాచారరాజితునకు
నెవ్వాఁడు విశ్రాణనేందిరాదేవత వసియింపఁ బద్మనివాస మయ్యె
నంతవాఁడును నని నొకయింతవాని, చేత నభిమాన ముడివోయి చెదరిపఱచెఁ
బిన్న పెద్దనరాదు గెల్పింప నోడఁ, జేయుటకుఁ గర్త యీశ్వరచేష్టితంబు.
క. కులనగముఁ దఱిమి నిలిచిన, కులిశాయుధమూర్తి వోలె గోవిందసుతుం
డలఘుబలదళితశాత్రవ,కులుఁ గర్ణుని దఱిమి ప్రమదగుంభితుఁ డయ్యెన్.
శా. నిశ్వాసం బఱ నిక్కి యంగకముల న్నెత్తుర్లు గ్రమ్మంగ న
ప్పాశ్వత్థోద్భవుఁ డేగుదెంచుటకు నత్యాశ్చర్యనిర్మగ్నుఁ డై
యశ్వత్థామ బలాభిరామముగఁ దూర్యశ్రేణి మ్రోయంగ న
వ్విశ్వాధీశ్వరసూనుఁ దాఁకె భువనోద్వేగావహాహంకృతిన్. ౧౮౨

—(కర్ణుఁడు పాఱిపోయిన, నశ్వత్థామ సాంబు నెదుర్చుట)—

క. గురుపుత్త్రుబలము త్రిభువన,గురుపుత్త్రుని బాదువుటయును గోదండకలా
పరమేష్ఠి యతఁడు నానా,శరముల నుఱుమాడె నహితసైన్యము నెల్లన్.
సీ. ఉరములు ఛేదించె నొకకొన్ని వే ఱొకకొన్ని శిరంబులఁ గూలఁ ద్రోచె
భుజదండములు కొన్ని పొడిపొడిగావించెఁ బదము లొక్కొకకొన్ని చిదిమివైచె
నొకకొన్ని బరిమెమ్ములురకనుగ్గుగనొక్కెఁ గొన్ని చప్పటులపైఁ గుదురుకొనియె
నూరుకాండంబుల నొకకొన్ని చక్కాడెఁ గడూంతరంబులఁ గోడెఁ గొన్ని

ప్రళయజలధరగళితనిర్ఘాతపాత, పాతములు జాతవేదప్రపంచవంచ
కప్రభలుగల్గుయదుకులాకల్పముక్త, బాణములు ద్రోణిపురికొల్పుబలముఁబొదివి.

క. సారథుల రథులఁ దేరుల, వారువముల వారణముల వసుమతిఁ గూల్చెన్
ధారాశుద్ధము లగున, న్నారాయణతనయునిశితనారాచంబుల్. ౧౮౭

ఉ ఎత్తినభీతిమై బలము లేపఱి తూలిన ద్రోణి యాగ్రహో
యత్తమనస్కుఁడై యరద మమ్మహిమాధికుమీఁదఁ జొన్పి తే
లత్తుకచాయ కన్నుఁగడలం గడలొత్తఁగ నూర్పు వేఁడి మి
ట్టొత్తడిసేయఁ బల్లు నొకయుగ్రశరంబు గరంబుఁ గూర్చుచున్. ౧౮౮

క. కల్పాంతకీలికీలా, కల్పము నిదె చూడు నాదుకాండ మురగరా
ట్తల్పసుత చంద్రలేఖా, కల్పుఁడు నిటు చూచెనేని గనుమూయుఁ జుమీ.

గీ. చేయరాని చేఁతఁ జేసి వెండియు నిట్లు, చెప్ప కరుగు దెంచి చెలఁగె దహహ
యీమహాస్త్రమునకు నెఱ గాఁగ నినుఁ జేసి, కౌరవేంద్రుమనసుకలఁకఁ దీర్తు.

ఉ. నావిని యాతఁడి ట్లనియె నవ్వుచుఁ దావకబాహుశక్తికిన్
భావమునందు నే వెఱవ బ్రాహ్మణతాగరిమంబు చూచి కా
దే వెఱుపయ్యెడు న్నిను మదాశుగలక్ష్యము సేయ నన్న భూ
దేవకులోత్తముం డలిగి దీప్తబలోదయమానమానుఁడై. ౧౮౯

ఉత్సాహ. కురిసె భానుభానుతులితఘోరవిశిఖవృష్టి ని
ర్భరకఠోరగుణవిరావపాటితాఖిలాశుఁడై
కురియుటయును శరవిహారకోవిదుం డతండు వే
తెరలఁజేసె శరసమీరధిగధిగన్మహోగతిన్. ౧౯౦

చ. తెరలిచి ద్రోణిపైఁ బఱపె దేవకిమన్నఁడు గ్రీష్మకాలభా
స్వరకరకాండచండతరకాండము లుగ్రధనుర్గుణధ్వనుల్
హరిదవధిద్విపేంద్రకరటాంతరభృంగకులంబుఁ జోవ బె
ట్టరదము చిత్రవిభ్రమణహారిగతి న్నలుదిక్కుఁ ద్రిప్పుచున్. ౧౯౧

క. శాతతరసాంబవిశిఖ, వ్రాతంబునఁ జిక్కి స్రుక్కి వలలోపులుఁగై
యమాఁతం గ్రమ్మిన మీనై, గౌతము..... ౧౯౨

వ. ఇవ్విధంబున నిప్పుఁ జెద లంటుట యుం బిడుగులు పిడికిట నడఁగుట యు
నైన నత్యాశ్చర్యధుర్యం బయ్యె నంత నాయా.........చ్ఛనికరంబులు
తుత్తునియలు కావించి యుతంచితరోష హాసభాసమానుం డై శంఖంబు

పూరించి సింహనాద......భులు లాఘవలక్ష్యశుద్ధు లేర్పడఁ జేయుటయు
నాదర్పకానుజుం డవియును నవలీలం దునిమె నంతకు మున్ను వె......
మానంబు వాటించి యమ్మేటిమగనికి బాసట యై యమ్మం గోలసేయుటయు
నలిగి యాలో నబ్బాలకుండు. ౧౯౩

చ. మున న్గురుపుత్రు చేతిబ
ల్విలు దునుమాడి వేఱొక శిలీముఖముం బరఁగించి బిట్టురః
ఫలకము నాట న్నో
జలజము నిర్గ జాఱురురంధరసంబు కైవడిన్. ౧౯౪

క. కొండొకవిలుగొని యవ్వీరుం డతని
కాండములు నొవ్వనేయఁ బ్రచండామర్షమున వృష్ణిచంద్రుఁడు నగుచున్.

క. గురుపుత్రు సారథి మూర్ఛిల, హరులతను
రురులఁగ శరీరకీలితశుక్తరువున ననలెగయ నేసెఁ దాదృక్ఛరముల్.

క. ఆయశ్వత్థామ శిర, స్త్రోయరుహము మెచ్చు నై విఘాతముగఁ దటి
చ్ఛాయాదాయాదము లగు, సాయకముల మూర్ఛ దేల్చె జాంబవతేయుణ్.

వ. ఇట్లు సాంబుండు సారుగు నాలో నమ్మేటి కంకటాంతరధారి యై సారథిం బ్ర
చోదించునంతన సిద్ధాంతదర్శనప్రియశిష్యుండు మూర్ఛ దేఱి తేరివిరాఁదఁడిన్న
నై నిలిచి పొలిచి వికటభ్రుకుటిఘటితనిటలుం డై ఘటసంభవసంభవుంగనుం
గొని బెట్టు గిట్టి. ౧౯౫

సీ. కాలదండాకారకాండాష్టకమున ఖండించె సింగపుఁదోఁకటెక్కెముంబుఁ
దేరివాహమ్ములదేహంబు లాఱాఱుశరముల నొంచె నెత్తురులు గురియ
సారథి నధికమూర్ఛాతమంబున ముంచె మించి నాల్గమ్ముల మేనఁ జొనిపి
యరదంబు నలువదియంబకంబులఁ గప్పె నెక్క డెక్కడ యని చెక్క లెగయ
విల్లుఖండించెజ్యాఘోషవిహృతి చెలఁగఁ, గుశకుమారసమానవల్గుప్రచారుఁ
డై నయవీరుఁ గొనియాడెనమరహాని, ద్రోణనందనుఁ డప్పుడత్యుగ్రుఁ డగుచు.

గీ. శమనదండసమం బైనశక్తిఁ బరఁగ
వైవ నవ్వీరుఁ డదియును వమ్ముచేసె
గదఁ బ్రయోగింప సాంబుఁ డగ్గదయుఁ దునిమె
బాణసంధానరేఖాప్రవీణుఁ డగుచు. ౨౦౦

వ. ఇట్లీశ్వరసంభవుం డగునశ్వత్థామ నిస్సీమం బగుతనవరాక్రమంబు వక్రిమ
వహించుటకు సహింపక గాంధర్వి యగుమాయం బ్రయోగించిన జగం
బంతయు నంధకారమయం బయ్యె దానివలన నుల్లోకంబు లగు భల్లూకం
బులును నుర్వీధరనిభంబు లగునిభంబులును నుగ్రకంఠారవంబు లగుకంఠీ
రవంబులును నుత్పాతితజగద్వేదనంబు లగుమృగాదనంబులును నుత్పాత
కేతుభీమంబు లగుసర్పస్తోమంబులును మున్నుగాఁగఁ గ్రూరసత్త్వంబు లుప్ప
తిల్లి యాబల్లిదునిఁ బొదువుటయు నతం డఖండప్రభావనిష్ణాత యగువైష్ణవ
మాయం బ్రయోగించిన నందువలనం దాదృశంబు లగుహింస్రంబు లుద్భ
విల్లె నయ్యిరుదెఱంగులకు ననన్యజన్యం బయ్యె నయ్యెడ. ౨౦౧

సీ. గంధాంధగజఘుంఘాఘుముల యొత్తడికోర్వ కఖిలదిక్తటులు నట్టిట్టు చనఁగఁ
దురగపరంపర సొరిజరాయిడి నుల్లి మేదిని రేణువై మిన్నుఁ బ్రాఁక
రథపతాకాచామరంబు లంబరనదీజలములఁ దలలపైఁ జల్లుకొనఁగ
భటహతిఁ గాళిమ ప్రబలినై ముంప హేళిం బొగలొంది స్ఫులింగములను
దూరమున నల్పగతిఁ దోఁచి తోఁన కదియఁ
దమయథాస్థితిఁ గనుపట్టి దాఁటి మరలి
చూడ శైలవనాదులు సూక్ష్మములుగ
నరుగు హాలి తేరుఁ బొదివి సైన్యములు నడిచె. ౨౦౨

—(బలరాముఁడు సాంబునికడకువచ్చుట)—

సీ. కవిసి దిక్కులురాళి గవిసెనలకుఁ దార్చె దివి దన్ని పెందూళి తిరుపుగట్ట
జలధిఘోషము మ్రింగి శైలగుహలఁ దూర్యకోలాహలము పల్లటీలుగొనఁగ
నిభమదవాహిను లేఱు లన్నియు దాఁటి పుడమియవ్వలికడఁ బుటముచూప
భటరోమశిఖి శిఖిప్రభల మ్రింగి బలారికులిశధారలమీఁదఁ గోపులెత్తఁ
జనియె నంభోజసంభవసర్గదివస, సంభవత్ప్రాణిసమ్మర్ద సన్నిభంబు
భద్రశౌర్యోగ్రుఁడగుబలభద్రుబలము, పురుషజయరేఖహస్తినాపురమునకును.

వ. తదవసరంబున నట్లు యదుమౌక్తిక ప్రయత్నవైష్ణవ మాయ నిజమాయను
మాయించుటయు నుం జేయునది లేక యాకలశసుతసూతి విలయపవనప్రే
రిత కులశైలశిఖరంబు కరణిం దెరలి పఱచుటయుం జటుల పరాక్రమక్రీడా
వలంబుం డగుసాంబుండు కంబుధ్వని జ్యాఘోషశోషిత సప్తానిలస్కంధబం
ధురుం డై విజరథ్యసారథిరథంబుల నశేషిల్ల స్వస్నాహామహితంబులు గావించి

వెన్నుడించి య్యొక్కనమస్థలంబున నిలిచి చెఱుగు విసరి వీరులం బోరికి రమ్మని పిలుచుచు బాలస్త్రీమూలబలసంహారం బొనరించిన నాఁటి తాటకారియుం బోలె వెలిఁగె నట దుర్యోధనవరూథినియు నప్పురుషవృషభు నతిమానుషపౌరుషంబునకు వేసవిమునుపువడువున మానసంబు లింకం బాకించుచు నుండెఁ దశకొడుకుపరాభవంబునకుం గనలి ద్రోణుండు కుపితస్వాంతుండునుం బోలె నాగ్రహించి యరుణతురంగము వ్లుబువల్లన చటులంబును హాటక వేదికాలంకృత ధ్వజపతాకారాజితంబును నైన మహారథంబు నెక్కి దిక్కులు వ్రక్కలుగా గుణధ్వనినాదంబుగ నార్చుచుం బేర్చి దర్పంబునం జనుదెంచి గాంగేయబాహ్లీక భూరిశ్రవః ప్రముఖులుం గలపికొని చతురంగసహస్రసంకులంబుగ రాజుం బరివేష్టించి యనికిం గవియించె నాలోన.

సీ. పగటఁ జీఁకటి చేసెఁ బ్రాణిలోకములకు విశ్వవిశ్వంభరావిపులధూళి
మనుజసింహము గన్న దనుజసభాస్తంభమురవంబులను దూర్యములు చెలంగెఁ
గ్రమ్మి తేజఃసృష్టి గావించె నఖిలంబు కరవాలవల్లికాగాఢరుచులు
జడివాన గురియించెఁ జటులమత్తేభరాడ్గండస్థలీదానకర్దమములు
రథపతాకలు చుక్కలు రాల్పఁ దొడఁగె, సెలసె వీరరసాబ్ధివీచికలుహరులు
రౌద్రరసశాలి యై బలభద్రుఁ డనుజ, తనయుదగ్గఱవచ్చుతత్సుతయమునను.

మ. అదె భూరేణుప్రతూర్యఘోష మదె దివ్యన్నవ్యశస్త్రాగ్ని య
ల్లదె మాతంగశతాంగసప్తు లవిగో నాఁ బర్వెఁ బాదాతమ
ల్లదె యావచ్చు మహారథంబు పయిఁ జంద్రాకారముం బోలె నే
మెదియో యొక్క మహామహం బడరెఁ గాదే సీరి వీఁ డారయన్. ౨౦౬

క. తాళధ్వజ మదె యగు నగుఁ, దాళాంకుం డనుచుఁ జాలఁదలఁకి కురుమహీ
పాలునిదళములు భయరస,కోలాహలతరళితముగ గుజగుజ వోయెన్. ౨౦౭

క. ఆకలకల మాయదుసే,నాకిలకిలములు నెఱింగి నరపతి చింతా
వ్యాకులుఁ డగుటకు భీష్ముం, డాకౌరవవర్యు నిట్లు లను ధీరుండై. ౨౦౮

ఉ. కౌరవనాథ యేఁ గలుగఁగాఁ గలశీతనయుండు గల్గఁగాఁ
బౌరుషసహ్యమూర్తు లగు బాహ్లికముఖ్యులు గల్గి యుండఁగా
నూరక కుందె దేటి కిది యోధులచందమె సీరసాధనున్
వారణ చేసి సాంబు నని వ్రాలిచి లక్షణఁ దెమ్ము క్రమ్మఱన్? ౨౦౯

క. అరదములం గరుల హరులం, దిరముగఁ జేయింపు వేగ ధీరభుజబలో
ద్ధురము లగుకొన్నిమూఁకలు, నరుగు మనుము సీరిఁబోవు మనవది యెట్లనినన్.

సీ. దుశ్శాసనుంగూర్చి తొమ్మిదివేలు నేనుంగులు లక్షతురంగములును
ఇరువదివేలు రథములుఁ బాదాతకోటియుఁ బెడతలవీఁకగాఁ బెట్టి యనుపు
కాంభోజ మైనసైన్యము సుశర్మనుగూర్చి పనుపుము దక్షిణభాగమునకు
నుత్తరంబునకు బహూత్తమ షష్టిసహస్రంబు లిరువదియాఱువేలు
తేరులు పదాఱువేలుబల్వారువములు, గరులుపంద్రెండువేలును గౌతమునకు
నిచ్చి పొమ్మను మెదురుగాఁ జిమ్మువనముఁ, జొచ్చుగతినీవు నేనును జొత్త మెలమి.

వ. ఆచార్యుం డవార్యధైర్యంబుగ సాంబుమీఁద నరుగవలయు నది యట్టిద
యేని యట్టు నిట్టుఁ గదలనేరక సీరి సబలంబుగ వలకుం జేరినపులుఁ గగు
నీ వతనికి శిష్యుండ వేని ప్రాణంబులు కలుగక పట్టి విడువు మను నయ్యావస
రంబున నయ్యసమశౌర్యునకు వసువులు సన్నిధి యై సఖీతాంబూలరససిక్త
రదరత్నావళి ధనురాకాంక్షుం దత్తరంబు నొందుచు సకలసేనలు వినంగ
ని ట్లనిరి. ౨౧౩

సీ. సర్వసర్వంసహాచక్ర మేబలశాలిశిరసుపైఁ దిరమాటఁ జెదర దనియు
నేకాధిపత్య మై యేదివ్యమూర్తికి నారసాతలరాజ్య మమరు ననియు
సకలోన్నతుం డైనశార్ఙ్గికిఁ బాను పేపుణ్యునిదేహ మై పొదలె ననియు
హరువింటికిని మార్వి యై యిచ్చునేగుణోదారుండు సంగరోత్సాహమనియు
నిందురియ కాదె మీర లవ్విషధరాధి, రాజు నాశేషుఁడయ జగద్రక్షణార్థి
యమకులంబున బలభద్రుఁ డై జనించె, నాతనిని గెల్వనోపఁడన్నలువ యైన.

వ. మీర లతనిమీఁద నెంతటివారలు ముందటఁ గార్యభరంబు చాల నున్నది,
యవ్వీరుం డెదురకయున్న మరలుం డని యంతర్ధానంబు నొంది రంత
నిచ్చట. ౨౧౪

క. మునుకొని వసువులమాటయు, వినక పెనఁగఁదివురు రాజవృషభులుమదిలోఁ
బెనుదిగు లొక్కటి పుట్టినఁ, జని రెల్లరు భీష్ముఁదొట్టి సామజపురికిన్. ౨౧౫

గీ. లక్షణాకన్య పొందు దొలంగి వగవ
మూర్ఛవొందిన పురలక్ష్మి మూసెఁ గన్ను
లనఁగఁ దలుపులు మూయించె నహిపతాకుఁ
డిభపురమునకు బలరాముఁ రభస మెజిఁగి. ౨౧౬

—| బలరాముఁడు సాంబుని గలిసికొనుట |—

చ. కురునృపకన్యఁ జౌర్యగుణగుంభితవృత్తి హరింపఁగాఁ దనుం
బొరసిన దుర్యశంబు రణభూమి గతాగతయోధయూథసం
హరణముచేతఁ బోఁదఁటిమి యద్భుతశక్తి దలిర్చు సాంబునం
బరమణితేజుఁ గాంచె బలభద్రుఁడు సైన్యసమన్వితంబుగన్. ౨౧౭

క. హలి యేతెంచినఁ బ్రమదం, బొలయదు హరిపుత్త్రునాత్త యుద్ధాగతభూ
తలనాథకంఠదళనో, త్కలికాధర మెక్కు డౌటఁ దత్సమయమునన్. ౨౧౮

ఉ. కేలం బట్టినవిఁటితోఁ దనువునం గీల్కొన్న బల్జోడుతో
వాలుందూపులతూఁణియుగ్మకముతో వ్యాకీర్ణరత్నప్రభా
జాలాలంకృతధర్మనిర్మితశిరస్త్రాణంబుతో వచ్చి య
బ్బాలుం డానతుఁ డయ్యె సీరికి రిపుప్రాణానిలాహారికిన్. ౨౧౯

క. ఈకైవడి మ్రొక్కిన సుతు, రాకాచంద్రోపమాను రా రమ్మని బా
హాకులిశపంజరమున ద, యాకులహృదయముగఁ దార్చి హలధరుఁ డనియెన్.

ఉ. చెల్లరె యింత సేయుదురె సింహకిశోరసమప్రచార నీ
తల్లియుఁ బౌరులు న్సఖులు దాదులు నాదిగ నెల్లవారు ఘూ
ర్ణిల్లిరి తీవ్రవేదనల నీతెలిముద్దుమొగంపు చిన్నిజా
బిల్లిని గానలేక వెఱపింతురె యిట్టిక్రియఁ గన్నవారలన్. ౨౨౧

ఉ. గౌరవహార నేనెఱుఁగఁ గాని సుయోధనకన్య నీమనః
సారసహంసి యై మనుప్రచార మెఱింగితినేని నాఁడె మ
చ్ఛ్రీరముఖంబుచే నడవఁ జేయనె ద్వారక కుగ్రవైరిసం
హారవిహారకారణరణాచరణస్ఫురణోగ్రమూర్తి వై. ౨౨౨

క. అని సాంబుహాళి మూర్కొని, తను నను బరికింపు కిట్లు ధౌర్త్యంబు సుయో
ధనుఁ డాచరించెఁ దనసుత, కును దగవా నీవు విమలగుణరత్ననిధీ.

క. నిను మోహించిన తననం,దన నీవిటు దెచ్చుటెల్లఁ దగుఁ దగువనితా
జనములు తారయ కామిం, చినఁ జేతోభంగ మెట్లు సేయఁగవచ్చున్.

చ. లలితగుణాంగలక్షణకు లక్షణకుం దగు దీవు నీకు న
మ్మెలఁతుక యెంత యేని దగు మీరలు మున్నొనరించునోములం
గలసుకృతంబు నేఁడు ఫలకాలము వచ్చిన సంఘటిల్లె నో
యలఘువిచార బ్రహ్మలిఖితార్థము వే జొకత్రోవఁ ద్రొక్కునే. ౨౨౫

క. కాదేని మనము తప్పక, యేదేనియుఁ జేయునెడ నహిధ్వజునికి సా
మాదరణంబున మెల్లన, గా దిది యనరాదె మనసు గలసినచోటన్.

ఉ. శౌరికిఁ గూర్చునట్టి సువిచారులఁ బాండుకుమారులం దనుం
జేరఁగనీక వారలకుఁ జేటయ కోరు తను న్గదారణో
దారచమత్క్రియాచతురతాధికుఁ జేయుటఁ జేటు మాకుఁ జే
కూరెఁ గుమార కౌరవులు క్రూరులు వారలఁ గాననేటికిన్. ౨౨౮

వ. సమూలఘాతంబుగఁ గురుకులంబు గ్రొచ్చి వైచెద నిందు సగణంబులుగ
లలాటలోచనుండు వచ్చినం ద్రోచెద నీవునుం దే తెక్కు మని యతనిని యో
గించి సాంబదర్శనావసరంబున నాదరాతిశయంబునం జేసి యవతీర్ణుం డగు
టఁ దానును నారూఢస్యందనుండై రోహిణీనందనుండు. ౨౨౯

క. సరభసగతిఁ జని సేనలఁ, గరిపురికి ద్వితీయసాలగతిగా విడియిం
చి రథంబు డిగ్గి నాఁగలి, కరమునఁ గొని నిలిచి పేఁక గమకించుటయున్.

—॥ బలరాముఁడు నాఁగలితో హస్తినాపురము గ్రొచ్చుట ॥—

సీ. తోటతోట రాలె దిక్కటములు పేటెత్తి యందులకరులకు నణఁగె మదము
పటపటఁ బగిలె నంబరతలం బంతయు నందుల రవిచంద్రు లార్తి గనిరి
తటతట వడఁకె సంతతధారగా ధాత్రి యందుల గిరు లిట్టునట్టు నయ్యె
జొటజొట వడిసె శేషుని మేన వేచెమ రంముల కుప్పసం బవిసె నురక
సాగరోపరిసంజాతచటులరోష, ముద్రితాకారుఁ డగు రామభద్రుఁ బోలి
దంతిపురి గ్రొచ్చుటకుఁ బ్రయత్నంబొనర్చ, నాప్రలంబాసురారాతియాగ్రహమున.

గీ. యమున కొకయింత యోరఁగా నడుగు లూఁది
సాలమూలంబు నాఁగటం జాల గ్రొచ్చి
యీవ తుదఁ గేలఁ దివిసిన నీవ ద్వార్తిఁ
గ్రెళ్లుమనలుచు వెస నొడ్డగిల్లెఁ బురము. ౨౩౦

గీ. హలధరు హలాగ్రహతిచేత నంటువదలు
ధరణిసందునఁ దోఁచె నయ్యురగకులము
కదలఁ ద్రవ్వినతాపసకందమూల
వీథిఁ బొడకట్టు నందలి వేళ్ళపగిది. ౨౩౧

గీ. గర్భమున నున్న ప్రజలు వెక్కస మగుటయు
నురక తలవాంచి వెడలంగ నుమిసి పిదప

యమునలో (పలఁబడునొక్కొ) యనఁ బురంబు
మిగుల(గాఁ)గెడవగుచుఁ దెట్టగిలఁబడియె. ౨౩౩

క. అలకర్ణునిరథచక్రం, బిల విక్రియఁ గ్రుంగుఁ గలన నిది నిజ మనుచుం
దెలుపు క్రియయమున మొగమై,కలకలజనఘోషమడరఁగం బురియొరగెన్.

వ. ఇట్లకాండసంవర్తహారవిహారచండం బగు నయ్యేకకుండలు నుద్దండభుజాదండ
బలపాండిత్యంబునకు నోటువడి యప్వీట నుండ నేరక సకలజనులు సాధ్వ
సవికారవివశకలితహృదయు లగుటయు. ౨౩౫

ఉ. ఆయెడఁ గానుక ల్గొనుచు నాత్మజబాహ్లికకుంభజన్మగాం
గేయసుయోధనాదులు ప్రకృష్టహాలాంచలలగ్నమూలుఁ డై
వే యమునానదీసలిలవేశిక నప్పురిఁ ద్రోయుచున్న నా
గాయుతసత్త్వుఁ గాంచిరి మహాహవవిశ్రుతదోర్బలు న్బలున్. ౨౩౬

మ. కని యంతంతన చాఁపకట్టుగ నమస్కారంబు లర్పించి లో
చనగోళంబుల నీరుగ్రమ్మ వదనాబ్జంబు ల్గసుంగంద నో
యనఘుప్రాభవ నిన్నెఱుంగని విమోహాంధాత్ములం గావు మా
పని యింకెయ్యది దేవ పిచ్చుకలపై బ్రహ్మాస్త్రము న్నింతురే. ౨౩౭

చ. కినుక మరల్పు మాపయి నొకించుక చల్లనిచూపు చూపు చే
సినయపరాధము ల్మఱచి చిత్తమున న్మము నీజనంబుగాఁ
గనుఁగొను రేవతీరమణ కంధియ మేరకు మీఱె నేని యే
యనువునఁ ద్రిప్పఁగాఁ దరమె యవ్వల బ్రహ్మకు బ్రహ్మతండ్రికిన్. ౨౩౮

క. అని పడియుండినవారలఁ, గని కరుణాహారణహృదయకమలుం డగుచుం
దనహాలము దిగిచి కరిపురి, నునిచె యథాస్థానమున బలోన్నతుఁడగుచున్.

చ. అనుపమకీర్తి యాదవకులాంబుధిచంద్రుఁడు వారి గౌరవం
బునఁ (గరుణించి) తద్రచితపూజలు గైకొని వారితోడ ని
ట్లను నను మీఱి మీరు మరియాదయె నాకును మిమ్ము మీఱఁగాఁ
జనునొకొ నీరు లెం డగునె శాతకృపాణము(చేత వ్రే)సినన్. ౨౪౦

ఉ. నావిని ద్రోణభీష్ము లభినంద్యబలుల్ హాలిఁ బల్కి రార్తర
క్షావిభవంబు దుష్టజనశాసనముం బచరింప భూమి భా
షావిభుప్రార్థన న్వఱలు చక్రికి నన్నవు నీవు (మేము) నీ
సేవకవృత్తివార మని చిత్తమున న్మముఁజూడు మెప్పుడున్. ౨౪౧

మ. కరశాఖాంబురుహాత్వమూలము మణిగ్రైవేయకాంతిచ్ఛటాం
కురరేఖాకిసలంబు కీర్తిసుమనోగుచ్ఛంబు సౌభాగ్యబం
ధురతానవ్యఫలంబునై పరఁగు నీదుర్యోధనామర్త్యశా
ఖి రహిం జూపుఁ గదా భవద్గురుకృపాక్షీణాల(వాలంబు)గన్ ౨౩౨

క. మును సగదము చేసితి వీ,యనకర మిప్డితని డెంద మగదము చేయం
జను నందునకు నుపాయం, బనఘా యితనింటఁ బెండ్లి యాడింపు సుతున్.

చ. (అడిగిననిచ్చు)వాఁడ తనయ న్వినయాన్వితలక్షణాఖ్య మీ
కొడుకునకు న్సుయోధనుఁడు కూరిమి వెల్లువ ధైర్యసేతువుం
గడనను జేయు దానె మును కాని
యడరుట వెన్న గల్గె నిది యానని కాదని యారయం డెదన్. ౨౩౩

క. అన్నియు మా నేరములయు, మన్నన నపి మఱచి నీవు మాయింటికి(నిన్)
మున్నువలె న్వంచేయు ప్ర,పన్నుల రక్షింప నీకు భారము గలదే. ౨౩౪

వ. అనినం బ్రసన్నహృదయుండై యాసదయుండు సుయోధనావసథంబునకు సాంబసహితుండై సముచితజనపరివృతుండై చనియె సలక్షణయగులక్షణయు సావిదల్లప్రయత్నంబున నిజనివాసంబు నలంకరించెఁ గలంక లుభయపక్షంబుల జనంబులకుం దొలంగె నయ్యవసరంబున. ౨౩౫

—(లక్షణకు సాంబునకుఁ గల్యాణము)—

గీ. కొలనిలో పలితోవలుఁ జెంగలువవిరులు
వెలఁది వెన్నెలఁ దిలకించువిలసనమున
లక్షణాసాంబుల వివాహలక్షణమునఁ
గౌరవులు యాదవులు వింతకాంతిఁ గనిరి. ౨౩౬

మ. కలతూర్యధ్వనిపత్రిఘోషము దళత్త్వంజేక్షణ ల్వహ్నినుల్
చలితాగుర్వభిరామధూపములు చంచచ్చంచరీకంబు లు
జ్జ్వలభూషామణిదీప్తి చెంగలువపూజల్గాఁ బురం బొప్పగుం
గొలఁకుం బోలి వివాహకౌతుకశరద్గుంభంబు జృంభించినన్. ౨౩౭

గీ. అపుడు శుభముహూర్త మెదాఱుగడియల, కరుగుదెంచునంచు నాగమజ్ఞు
లయినవారునొడువ నాకన్యకామణి, నిందుముఖులు జలకమింట నునిచి.

గీ. కములకర్ణికఁ గొలువున్న కంజసదనఁ, బోల బంగరుగద్దియఁ బొలఁతి నునిచి
రచితకల్యాణగానాభిరామలీల, మన్నగా మంగళస్నానమునకుఁ గడగి.

క. ఆనెలఁతకుంతలంబులఁ, జానయొకతె నించెఁ గమ్మసంపెఁగనూనెన్
సూనశరుగుణమునకు రతి, యానెఱిఁ బూఁదేనె దెచ్చి యలఁదినపగిదిన్.

క. శిరసంటిరి జలకము లా, ర్చిరి తడి యొత్తిరి శశాంకశీతల మగుపూ
సురటులగాడ్పుల నలకలు, గరగరగాఁ జేసి రబ్జగంధికి నతివల్. ౨౫౨

గీ. జిలుగుబంగారువ్రాఁతయంచలఁదలిర్చు, నంచులును జెఱఁగులుఁగలయట్టితెల్ల
బట్టగట్టిరి సతికటిఁ బద్మముఖులు, ఫేనవలయితసైకతశ్రీ నటింప. ౨౫౩

క. కన్నియకు నతివ లలఁదిన, నున్ననిగందంబుచేఁ దనూలత యలరు
న్వెన్నెలల మోరలొంటిన, క్రొన్ననవిలుకానివాలుగొన బొనగూడన్.

గీ. పడఁతి బిగియారుకొప్పులో భామ లపుడు
కలయఁ దుఱిమిన కమ్మచెంగలువవిరులు
*దనరెఁ దద్దర్పముగ్వ్రాల్చు తరణి నీల
పేటి గందర్పగణములు పెట్టిరనఁగ. ౨౫౫

గీ. సుదతిసీమంతమునఁ జేరుచుక్క యొకతె
నిలుపుటయుఁ జూడ్కులకుఁ జాలఁ జెలువ మొనఁగెఁ
దిమిరపుంజంబుఁ దలద్రొక్కి తీఁడిరించు
చంద్రకిరణకుమారకచ్ఛాయ యనఁగ. ౨౫౬

క. ఇరుసుఁదొడిపయిని దొడిగిన, మరురథచక్రములు వోలె మానిని వీనుల్
పరఁగు మణిమయపుఁగమ్మల, మురువునఁ జూపరుల డెందములు ముద మొదవన్.

గీ. వలుదముత్యాలపే రిందువదనగుబ్బ
చన్నుఁగవ నొప్పె నక్షత్రచారుకాంతిఁ
దరళమాణిక్యరుచిశిఖం దళుకుమిగిలి
సాంబుఁ డొత్తెడు గోరొత్తుడంబు వోడమ. ౨౫౮

క. లీలావతి కెంగేలునఁ, గీలించిరి యతులరత్నకీలితభూషా
జాలములు మరునిబొట్టియ,†కోలలకు న్వరులు చుట్టుకొలిపినపగిదిన్.

క. కామునియింటికిఁ బెట్టిన, హేమప్రాకార మనఁగ నిందుముఖికటీ
సీమ నవరత్నకాంచన,దామక సుభిరామ (పుష్ప) దామకమయ్యెన్. ౨౬౦

* దానం దత్క్షర్పకుంవాల్చుదరణలీల, పెకుంగదర్పగుణములు పెట్టిరనంగా—మూ.

† బొద్దియకోల—మూ.

క. శింజితకూజనములతోఁ, గంజేక్షణయడుగుఁదమ్మికవహంసకముల్
రంజిల్లె మొగపుఁగెంపుల, మంజిమ నిజచంద్రకాంతిమంజరిగాఁగన్. ౨౬౧

వ. ఇవ్విధంబున సర్వాభరణభూషితాంగి యగు నయ్యంగన యంజనాంచిత విలోచనకంజంబు లలర ముకురావలోకనం బాచరించె నంత జాంబవతీనం దనునకుఁ బరిణయోచితశృంగారం బొసఁగి రట్లు. ౨౬౨

సీ. మ్రోసె నానాతూర్యములు శోభనాంభోధిసంభవచ్ఛటులధిస్వనము గాఁగఁ
బాడిరి గంధర్వభామినీగాంధర్వగర్వనిర్వాపణకంఠ లతివ
లిభతురంగరథంబు లెక్కి యాదవకౌరవాధీశు లేగుట యధికమయ్యె
నేకుదీవులనుండి యేతెంచువస్తువర్గములచందంబునఁ గ్రంత నడచె
నంకురార్పణ పాలికాసంకులంబు, పూజనాకుంభరాజవిరాజితంబు
నైనరత్నంబుచవికెకు నరిగె సాంబుఁ, డఖిలబంధుసమన్వితుఁ డగుచు నెలమి.

మ. కురువృద్ధు ల్గురువు ల్బుధప్రవరులుం గోటానఁగోటు ల్మహీ
సురవర్యు ల్గవిగాయకు ల్సచివులు న్సూను ల్సఖు ల్సోదరు
ల్పరివేష్టింప సుయోధనుం డమరె నజ్ఞాతావనీమధ్యమా
నరుచిం దద్భవనంబు నిండుఁగొలువై సన్మోద మొందింపఁగన్. ౨౬౪

గీ. హారిదంతదంతిపరివృత, హరిహయకరిపోతె గురువృ లార్యులు సఖులున్
దొరలును భజింప నీలాం,బరుఁ డోలఁగ మిచ్చెఁ దత్సభాభవనమునన్.

వ. అప్పుడు వీణామృదంగశంఖభేరీప్రముఖవాదిత్రనాదంబులు మేదురంబు లయ్యెఁ బ్రద్దదళాక్షులు లక్ష్మీకళ్యాణధవళప్రబంధంబు లనుసంధించిరి, భూసురాగ్రేసరు లాశీర్వాదంబులు గావించిరి, వందిమాగధసూతాళికలకలంబు చెలంగె నంత. ౨౬౬

సీ. స్రక్చందనంబులసారాంశ మొక్కచోఁ గరువువోసినరీతిఁ బరఁగువాని
వినయవివేకదోర్విజయంబు లొకచోట ముచ్చటకై యున్నమురువువాని
వైభవప్రాభవౌజ్జ్వల్యంబు లొకచోటఁ గూడఁబెట్టినభాతిఁ గొాలువానిఁ
గాంతిప్రతాపశృంగారంబు లొకచోటఁ బూదెగట్టినయుక్తిఁ బొలుచువాని
సాంబు యాదవవంశావలంబుఁ గాంచి, తానొనర్చినచేఁత చిత్తమునఁ దలఁచి
సిగ్గువడుచు సుయోధనక్షితివరుండు, కూరిమితనూజ నతనికి ధారవోసె.

క. హాటకరసుధఁ గ్రొత్తెడుశా,త్వరముకరణిఁ గ్రొత్తె యాదవవృషభరాజం
బు రథేశదత్తమధుప, స్వరసము నిష్టార్థసౌఖ్యకల్యాణదయున్. ౨౬౭

క. జ్యోతిర్లతలు వహించిన, శీతాచలగహనరమల చెలువు వహించెన్
సాతిగమి సాంబదర్శన, జాతస్వేదాంబుధవళజాలధరము నై. ౨౬౯

క. అందఱుఁ గురుపతివారల, యిందీవరనేత్ర లెల్ల నేత్రశ్రుతికై
కొందఱు సాంబునివారలుఁ, గొందఱు లక్షణకుఁ గూర్చుకొమ్మలు నగుచున్.

వ. పురంధ్రీకృత్యంబులు నత్యంత ప్రమదంబున నిర్వహించి రయ్యెడ.

గీ. పతియు సతియును గౌతుకబంధనములు, కేలుఁదమ్ములఁ బూనిరి కిసలయాబ్జ
కాంతి నిజకరమున్నిశఁగాతుమనుచు, నతులకృప బద్ధకంకణు లైరొ యనఁగ.

క. చేలాంచలబంధనములు, బాలకు యదుపాలునకును భాసిల్లె మిథః
కీలితదృఢానురాగ, శ్రీలసితము గానుపించు చెలువం బమరన్. ౨౭౩

గీ. అసురపతియునుశచియునునాభిముఖ్య, ములనునుండఁగాలి కెమ్మెలకఁదెరలి
నడుమ మొగులడ్డమైవచ్చు బెడఁగు మెఱసి, పతికి నతివకుఁదెరయడ్డపడియెనడుమ.

గీ. పుష్పబాణుఁడు రతియును బోట్లకోల
సాదనలు చేయుతఱి నడ్డిసాధనములు
బెరయుగతిఁ దెరఁ దొలఁగింపఁ బెరపె నొకట
మగువ చూపును సాంబకుమారుచూపు. ౨౭౫

క. పోతు తెర పెంటి తెర లు, ద్భూతపయఃకణములొలుకుపోల్కి హరితనూ
జాతుఁడు దుర్యోధనతను, జాతయుఁ దలఁబ్రాలువోయుసంభ్రమ మాడరేన్.

గీ. పసిఁడితాళిఁ గట్టెఁ బతి యింతిగళమున, వడఁకుగడురుహస్తవనరుహమున
జాంబవతికిమున్ను శార్ఙ్గపాణియుఁబోలెఁ, దంష్ట్రిఁబోలుటొప్పఁదనయునకును

గీ. పులకితప్రకోష్ఠముఁ జకోరలోచన, కెంపు కేలుదొడికెఁ (గృష్ణసుతుఁడు)
శితకరుండు కంటకితనాళ మగునబ్జ, మొగఁ గరంబు సాఁచి తొడుకుకరణి.

క. హోమం బొనర్చునప్పుడు, భామకపోలంబు ధూమపటలము వొదివెం
గాముఁడు ధరించుహరిగల, పై మించునఁ గనఁగవచ్చు పసిమిదలిర్పన్.

గీ. హోమ మొనరించువేళ నయ్యుత్పలాక్షి
మొగము వంచెను మది సిగ్గు మొలచి కాదు
*(మేళ)బింబాభిరామని జేళచరణ
నఖరచంద్రావలోకనానందమునకు. ౨౮౦

గీ. నెలఁతతోడ వసంతుండు నిష్టకాంత, రాళకిసలయకలితరసాలశాఖఁ
జుట్టివచ్చువిధంబున సుదతిఁగూడి, ప్రప్ర దక్షిణ మొనరించెఁ శాంబుఁడు.

* చెసభిబ్బాబిరామ–మూ.

గీ. పతికరాసక్తపాదాబ్జపల్లవంబు, జలజరాగమయుం బైనసన్నకంట
మెట్టఁగాఁ బూని నేరకి ట్టట్టు జడిసె, సంభ్రమక్త్రిమ గలయుఁగ నావటిం

క. ధ్రువదర్శనంబుతటిఁ బ్రతి, ధవళాక్షియు ధవళనయనదామమునుఁగాఁ జే
య వితానంబై పొదివిన, నవకాశం బారయుచుండె నతిమాహాత్మ్యమునన్.

క. మరుపై రతిపై నవకే, సరము లలులమ్రోఁతతోఁ గుజము లొల్కు క్రియన్
ధరణీసురు లార్ద్రాక్షత, లిరుపురకు సమంత్రకముగ నిచ్చుట యొప్పెన్.

చ. అనఘ భవత్ప్రితాపరని నచ్చుఁడు డాయఁ దలంచి యున్న నా
యనఁ బరివారయుక్తముగ నన్నిటిఁ దెచ్చినవార మంచు ది
గ్వనితలు చూపుచందమునఁ గాంతలు కాంచనపాత్రయందు నిం
చినమణిదీపపంక్తి యమసింహున కిచ్చిరి సంతసంబునన్. ౨౮

వ. అమ్మహోత్సవం బఖిలజననయనానందచంద్రోదయరాకాశర్వరియు నఖిల
పదార్థసార్థవినియోగవిశ్రాణనపాదపవాటియు ననివార్యసల్లాపమలయా
లాగోపపల్లవితసరసహృదయోపవనంబును నర్థార్థిచాతకజలధరసమయం
బును నయ్యె నప్పుడు భోజనావసరం బగుటయు. ౨౮

ఉ. తోరణరాజితం బగురుధూపసుగంధిగవాక్ష మాత్తకా
శ్మీరపటీరనీరకణసేచన ముజ్జ్వలహేమపాత్రవి
స్తారము రంగవల్లిలలితంబు వితానలతాప్రతానవి
స్ఫారము నయ్యె భోజనముశాల విశాలదృశ లొప్పెనర్చుటన్. ౨౮

—(పెండ్లిలోని మేలములు, భోజనములు)—

క. చిఱునగవులతోఁ గన్నుం, గిఱుపులతో సాళగంబు గేరడములతోఁ
దఱచయ్యె జాణతనములు, నెఱతన మిరువంక బంధునివహంబులకున్.

సీ. గుహ్యకేశశ్రీలఁ గేరగింపుము నీవు పరమభద్రము ప్రజాపతి యొసంగ
సర్వేంద్రియప్రీతి చామ కియ్యది యిచ్చె గురుతరగుణరత్నకోశమీవు
లలితశష్పశ్యామలం బిచ్చెలువకొప్పు కామపాలకవృద్ధి గలుగునీకుఁ
గుడుపుసుఖంబు నీకునె కాని లేదెందు లలితంబు పంచాంగుళంబు నీకు
నవ్యబిందుత్రికోణార్చనాప్రశస్తి, శాశ్వతం బగుఁగాఁ కంచు జాణతనము
లాడిరిరువంకసరసులామ్రేడితముగ, భుక్తిగృహకాయమానాగ్రభూములందు.

ఉ. పచ్చనినారికేళదళపంక్తి నొనర్చినమాయపాము వే
తెచ్చి మృగాక్షి యోర్తు............... ౨౯ ౧

చ. ... ...
.........నృతపీఠము వెట్టినఁ గూరుచుండి పె
క్కసముగ మ్రొగ్గఁ గూర్మగతిగాఁ గని నవ్విరి వాని నందఱున్.

చ. పదనలినంబుల న్వెలచి పావలు మెట్టుచుఁ బోయిపోయి లేఁ
గొదమపిసాళియాదవుఁ డొకొం డొకకొండొకగుబ్బలాఁడి ప
య్యెదచెఱఁ గింత తాఁకుటయు హేమమృగంబును బోలె ధైర్యమం
దదుకులు గాఁగ మ్రొగ్గె మలయానిలకంపితచందనాకృతిన్. ౨౯౨

సీ. పెడమర్లి చూచుచోఁ బెడమర్లి యేయు నయ్యసమబాణాసవిద్యకుఁ దలంకి
యభిముఖక్రీడల నాభిముఖ్యమ్మున నేయువేగమునకు నెదచలించి
యిరుప్రక్కయొరయుడు నిరువురినంటసిలఁగ నేయుచాతురులకును నదరి
చూచిపోయినపోటుచూపులవెంట నారాచంబు లేయు దుర్ధరత నెరిసి
వారయాత్రికవిటులకుఁ గౌరవేంద్రు,నూడిగపుఁగొమ్మలకుఁ బొందులొకటఁ జేయఁ
దమకపడుకంతునకుఁగార్యదాహభరము, చాల వెక్కసమయ్యె నాసమయమునను

క. *ఆసురయోధనపుత్రుఁ డింపారలక్ష్మ,ణాఖ్యసుకుమారుఁ డవ్వారయాత్రికులకు
నాంతరప్రాప్తి యెఱిఁగి తా నామతించి, యావటించెను వివిధపాత్రాసనములు.

సీ. నడుములు నులియక నసుఁ బ్రాయిచూపక జంటలు పొదువక చాఱ లేక
ముక్కులు మురియ కామోదంబులు మెఱయ వదలక చిముడక చెదరిపోక
యడుగంటిపోక యూష్మాసక్తి వదలక నూఁకతో నుడుకక వ్రేఁకఁదనము
నొందక వైశ్లథ్య మొందక యపచన గాక శ్లిష్టముగాక కాటువోక
దివ్యమై భవ్యమై సుధాదీప్రమాచు, స్వాదుతరమైన చోక్కపుటోదనమ్ము
ప్రియము నొదవించె వారలనయనములకు, వారయాత్రికపాత్రప్రవర్తియగుచు.

సీ. నివురుచుఁగలయంగ నెయిచిల్లి తియ్యఁగూరలతోడఁ గొంత తొల్త్రాలి భుజించి
రమణీయతరమధురవ్యంజనములతో నాసక్తి నొకకొంత యారగించి
సస్నేహమున నమ్లసారశాకములతో సంతసంబున నొకకొంత సిరిమి
రసపరిపాకసంరంభంబుతోఁ గొంత యలవోకబలె నొయ్య నాహరించి
శిఖరిణులుఁ గ్రోలియఁ బళ్ళిఁజివ్వఁజలికి, గమయుకలవంటకములతోఁ గొంతదీఱఁ
గ తినబప్పు యణీదధిఖండమిళిత, హితమితాన్నంబు గబళించి రెల్లవారు.

---

* ఆసురయోధనపుత్రుండు దారలక్ష్మణుండనుకుమారుండు వారయాత్రికులకంత, రాంతర
గ్ప్రాప్తియెఱిగి యావటించె.

మ. పెసరుంబప్పున నేతఁ దేనియల గబ్బెపైన చాఁపట్లు సా
రసనేత్రీకరదత్తము ల్గొనిరి సాంద్రప్రీతి భోజాన్వయో
ల్లసనాపాదకు లైనయాదవులు ఖేలన్మన్మథాయోధన
వ్యసనక్రీడకు *నుబ్బు గాథముగ భావక్షోణిఁ జింతించుచున్. ౨౯౭

గీ. కాంత యొకరూపలావణ్యకంతునకును
మిషము ప్రకటించి మంచియామిషము నొసఁగ
రిక్త మగు చట్టియే క్రుమ్మరించెఁ గాని
పూర్ణ పాత్రంబు నెఱుఁగదు పొదలుతమిని. ౨౯౮

క. ఆనముచిరిపునకును లే, దాన యిది యటంచు నొర్తు హాలపాణికి బె
ట్టానించెఁ బలలసారము, మానితమధుపానమత్తమానసుఁ డగుటన్.

క. హాలతాళాంకున కొకసతి, కలితాళుల తేనెతువర కన్నటు వోదువన్
మిలమిలదళుం డతఁ డగు,దళదళితస్ఫాతరజ్జతాదాత్మ్యముగన్. 300

చ. ఉలివడ వెల్వెలంజిలుగులో హావణించిన వెండిమండెఁగల్
హాలధరునెయ్యుఁ డైనయొకయాదవవృద్ధున కెత్తి పెట్టుడున్
ములుచ యతండు వానివిధముం బరికింపక వీఁగుఁబండులం
బలిమిఁ గిలించి తివ్వ మునివ ల్లోకటూడిన నవ్వి రందఱున్. 301

చ. కలమృదువాణి యొర్తు సహకారఫలంబులు తెచ్చి పట్టుడుం
జెలువుఁడు యాదవుం డొకఁడు చేకొని గోరున నొక్కుచుండెఁ ద
త్ఫలములలోనఁ జండొకటి భావకు లారసి వీఁడు దీనిచ
న్నలఁతియ జంద్రరేఖ లిడఁగా దమకించె నటంచు నెన్నఁగన్. 302

క. ఒకఁడు కవోష్ణము లగుమో,దకములు గొనగోటి సోఁకుతాఁకుల సొలసెం
బ్రకటితయావనభారో,త్కలితజలజేక్షణాకుచంబులు వోలెన్. 303

వ. ఈలక్షణంబున నుభయపక్షంబులందలి (విందులును) బక్షలేక్షణలు గో
రేక్షురసద్రాక్షాపానకమధురాధరయు, నసాధారణారుణాస్వాదన గోధూమ
ఘోదకపయోధరయు, వింశదుపదంశకవివేకపాకవిలాసమానసయు నగు
భుజిక్రియాతోయజవదనం బొడివి నిజరసనాంచలకయ్యాసాంగత్యంబునకుం
జొర్చినఁ జేర్చినసంతసంబున నుల్లసించుచు నుండి రిట వివాహమహోత్స
వంబు వివిధవిలాసినీలాస్యవిలాసంబులవలనఁ బ్రకటపటహఝల్లరీఝర్ఝరీ

* నుబ్బుగాణముగ-మూ.

స్ఫూర్జితంబులవలనను సరససల్లాపాటోపంబులవలనను బరమానందదీపకం
బై ప్రవర్తిల్లె నంత దివసచతుష్టయానంతరంబున. ౩౦౮

చ. కురుపతి యిచ్చె నల్లునకుఁ గూఁతునకు న్నరణంబు సైంధవ
ద్విరదశతాంగహేమమణిధేనురథంబుల నవ్యయావనో
ద్ధురతరుణీసహస్రములఁ దోయరుహాకరవృక్షవాటికా
సరసరసాలసాలవనసంవృతముల్ బహుపట్టణంబులన్. ౩౦౯

—॥ బలరాముఁడు సభార్యుఁడగు సాంబునితో ద్వారకకు వచ్చుట ॥—

క. పరమకళ్యాణనిధులదంపతులఁగొడ్కొఁ, గోడలినిదోడ్కొనియదుకుంజరంబు
మరలెద్వారకకవనిసమ్మర్దహేతు,వాహినీఘోషపూర్ణదిగ్వలయుఁడగుచు

చ. ఎదురుగ నేగువారలును హేమనగోపమహర్మ్యరేఖలం
దుదనన నెక్కువారలును దోరపుఁబ్రోవులు గట్టి రచ్చలం
గదలక నిల్చువారు నయి కన్నులు వచ్చినయంధు లట్లుగాఁ
బొదలిరి పౌరు లావాలి సపుత్రకుఁ డై విజయంబుసేయఁగన్. ౩౦౭

. ఇరుఁగెలంకుల సాత్యకి యుడినతోడు,చూపుపౌఁజులనడుమవచ్చుచుబలుండు
మలసె నీలాభ్రకుంజరమధ్యవీథిఁ,జక్కఁ జనుదెంచుపూర్ణిమాచంద్రుఁబోలి.

. హలహాలికతోఁ బదాతులు, కలగొన సేవార్థ మెదురుగాఁ జిమ్ము కటాం
చలముల తళుకులు వోదిరెన్, హాలిఁ బురలక్ష్మీదృగుత్పలావళి వోలెన్.

క. ఇవ్విధంబున మధుమథనాగ్రజుండు యాదవావసథంబుఁ బ్రవేశించి రథా
వతరణం బొనర్చి యథోచితంబుగాఁ బరివారంబు వీడ్కొని కోడలిం గొడు
కునుం దెచ్చి జాంబవతి కిచ్చుటయు. ౩౧౦

. అనుపమప్రీతి సత్యభిరామచైత్రుండు రోహిణీపరివృతరురుధరుండు
దేవసేనాన్వితత్రినయనపుత్రుండు వాసనావళిగంధవాహాభర్త
విష్ణుభక్తిమిళద్వివేకప్రరోహంబు వేలానుకూలకల్లోలమాలి
వల్లీమతల్లికావ్యాప్తామరద్రుపు రూఢరత్నద్యుతిరోహణంబు
నన సభార్యుఁ డైన యాత్మనందనుఁ గాంచి,పరమహర్షపూర్ణభావ యగుచు
జాంబవతి చెలంగె సంత్యక్తపరితాప, యై పురంధ్రిజనము లాదరింప. ౩౧౧

. నవచంద్రికాపరిస్ఫృత, ధవళాంశుసనాథకులిశధరదిశకరణిం
బువుఁబోఁడి యొప్పెఁ గురుభూ,మివరసుతాకలితసాంబమిళితనవిధ యై.

ఉ. అంచితభక్తి భల్లుకవరాత్మజ కోడలుఁ గూర్మిపట్టి వ
ర్ధించుటఁ గోరి లౌకికవిధిక్రమువైదికమార్గసూక్తిఁ జే
యించె గృహప్రవేశమున కెయ్యది యుక్తము దాని నెల్ల ని
ర్వంచితవైభవావయవభాసురభూసురరాట్కుటుంబియై. 303

గీ. భూసురశ్రేష్ఠు లొసఁగిన సేసఁబ్రాలు, కరము శుభకర మగుటను శిరమువంచెఁ
దల్లిపదపద్మములతావి తనివిఁ గ్రోలె, సాంబుఁ డస్పందదాశీరవంబు కలిమి.

సీ. శ్రీభర్త ప్రార్థింప శివుఁడు ప్రసన్నుఁడై జనియించె నీతఁడై జాంబవతికి
వేదధనుర్వేదవిద్యారహస్యంబు లితనియాకృతియందు యిరవుకొనియె
నభివృద్ధిఁ బొందె లోకానందకరలీల నీతఁడు శుక్లపక్షేందునట్లు
లితనికతమ్మున నీయదువంశంబు రత్నకీలితసువర్ణంబు వోలె
నెవ్వనితరంబు దక్కెఁగా కితని కౌనె, కౌరవానీకపాథోధిగాఢశౌర్య
మంధరముల మథించి సమగ్రవిజయ,లక్ష్మిఁ గైకొంటయనిజనులాస్యంబునందు.

వ. ఏవంభూతప్రభూతజనవ్రాతస్తోత్రపాత్రీభవచ్చతురుం డగుసాంబుం డంబుజో
దరాతిరిక్తప్రభావిభాసమానుం డయ్యెనంత నొక్క శుభదివసంబునఁ బ్రౌఢాం
గన లాగూఢపదశయను తనయునకు నవోఢాసంగమాంగీకారంబు గలిగిం
పవిశాలరమణీయం బగునొక కేళీభవనంబు గల్పించి రది యె ట్లనిన.

—గృహప్రవేశవిశేషములు—

రగడ. పొదిగొనఁ జుట్టినపువ్వందోఁటలు, మదకలకీరసమాజమునాటలు
నినుపగు గొజ్జఁగనీటికాలువలు, పెనఁగొన వనరులు పెనుచునీలువలు
వలయు జాళువాబంగరుకోటలు, కలపుంస్కోకిలగణములపాటలు
సాలభంజికలసయ్యాటంబులు, లాలితకేకికులాఘాటంబులు
హరినీలభ్రమరాలంకృతములు, సరసఁ బసిఁడియంచలకేంకృతములు
శిరలు మరులుచిల్కెడుశారికలును, బరిమళభరసంపద చేరికలును
రతిమన్మథచిత్రమయపుటిడుపులు, వితతరత్నభృతవేదుల నిడుపులు
[illegible]ంచినకస్తురి నిగరపుఁ దలుపులు, మించిన పీణియమేళపుఁ గొలుపులు
జిలుగుకావి మంజిష్ఠలతెరలును, మొలచుహిమజలముసురులపెరలును
మగువలు నుసిరుచు మరుపైఁబడములు, గగురుపొడుచుశృంగారపువిధములు
పొగయనిసిరి కప్రంపుదీపములు, చిగురుకొనిన మణిశిల్పరూపములు
కుహనామహిళలకోలాటంబులు, రహిఁ గోహీంకుధరములకూటములు

పొదలుఁబదునుపుప్పొడిదుమారములు, నిదురలమలయానిలకుమారములు
సకినలమంచముజమలివల్లములు, మొకరము వైభవముల ... యారపులను(?)
బంగరుఁదళియలుఁ బ్రసవమాలికలు, సంగతి పాలికలు
చవిగల విడెముల జాలవల్లికలు, కువలయగంధులగొనబుటల్లికలు
కలకేళీగృహి కన్నులకింపులు, కొలిపె సొంబునకుఁ గొనకొనసొంపులు.

ఉ. ఆమణికేళిసౌధమున యాదవసింహకిశోర ముజ్జ్వల
శ్రీమెఱయంగఁ గ్రొవ్విరులసెజ్జపయి న్నివసించె లోకల
క్ష్మీముదితాంతరంగముగ సింగపుగద్దియమీఁదట న్రతి
స్వామియుఁ బోలె నూడిగపుఁజామలు సేవ లొనర్చుచుండఁగన్. ౩౧౭

క. పాటలయు మాల్యవతియును, బాటవముగ బుజ్జగించి పార్థివతనయన్
హాటకమయకేళీగృహ, వాటమునకు నడిపి రుత్సవము దళుకొత్తన్. ౩౧౯

సీ. తొలుక్రొత్తవినుకలిం దొలకరించినతమి బ్రహ్మాన్ల లొత్తిన భావబంధ
మాదర్శమండలాభ్యంతరంబున వృష్ణి (రహి) గాంచ హెచ్చిన రణరణకము
వర్ధితాయల్లకజ్వలనార్త నై చంద్రకందర్పులను దూఱఁగలవిరాళి
యుద్యానలక్ష్మిమహోత్సవం బొనరించి వరము లర్థించుసర్వజ్ఞగరిమ
కులమువంశంబుసడికోర్చి చెలువునకును, దనకుఁదానయిలోనగుదంటతనము
నాది యగుతొంటిచెయ్వుల నవఘళించి, లక్షణాకన్యమదిఁబర్వె లజ్జబిగువు.

శా. తాదృక్కంపసముద్గమావృతముఁ దత్తాదృఙ్నవస్వేదముం
దాదృక్సాధ్వసవిహ్వలాశయముఁ దత్తాదృగ్గడత్వస్ఖల
త్పాదన్యాసము నైనదేహాలతతోఁ బద్మాక్షి యేతెంచె న
య్యాదోమధ్యశయానసంభవునిశయ్యాప్రాంగణక్షోణికిన్. ౩౨౧

గీ. కదిసి పుంఖానుపుంఖంబు గాఁగ నేయు, మరునితూపులగరిమంబు సరకుగొనక
వెనుకద్రొక్కించె లజ్జాప్రవేలభరము, హస్తిపురనాథనందిని నడ్డగించి. ౩౨౨

సీ. బుజ్జగం బొదవించి పోఁజూచుసకియల విక్లబేక్షణముల వేగఁ ద్రిప్పి
సెజ్జపజ్జకుఁ దార్పఁజేచాయఁబతిమోముసుళుగువారఁగనోరచూడ్కిఁజూచుఁ
గపురంపుదివియల కాంతిప్రవాహంబుమాటున జాఱుఁగుచు మమత వెదకుఁ
బులకలుఁ జెమరునై నిలువెల్లఁ గరఁగించు నిజపాదనఖమున నేలవ్రాయు
మన్మథోద్దీపకములైన మందిరాగ్ర, చిత్రములు చూచి తానును జిత్రమయగు
నేటి కెదురీఁదుకైవడి నెట్టకేల, కధిపుసన్నిధి నిలిచె శీతాంశువదన. ౩౨౩

చ. గొదకొని పద్మినీలతికఁ గొమ్ములయొద్దికిఁ దార్చి యొప్పున
మ్మదకరిపోలె సాంబుఁడు రమారమణీరమణీయమూర్తి న
మ్మదవతి బాహుపంజరసమాశ్రయశాలినిఁ జేసె మన్మథ
ప్రదరపరంపరాపరమబాంధవదత్తసహాయసారుఁడై. ౩౨౪

సీ. చెమటచిత్తడి వాఱఁ జిమ్ముకైతవమున గగురుపాటుఁగఁ జూచుకములు నివురుఁ
దాంబూలరససిక్తదంతరత్నావళీదర్శనాకాంక్షఁ దత్తఱమునొందు
శిర సోరసేసినం జెక్కుఁ జుంబించు శిరసెత్తఁ గెమ్మోవి చిగురుఁ దొడుకు
నూరుసంవాహనం బొనరించు దృఢనీవిబంధనం బూడ్చుచుపాయ మరయు
దర్పకుని మోహనాస్త్రసంధానముద్ర
తనదుకౌశల్యమునకుఁ గైదండ యొసఁగఁ
నంకపాళిసమాసీన నధిపతనయఁ
బొదివి సాంబుఁడు నవరతాభ్యుదయవేళ. ౩౨౫

ఉ. చిత్తజునైన నైదుపదిసేయఁగఁ జేయుచు డాయుస్త్రీళఁ జే
సెత్తఁగఁజేసి సాంబుఁడు (నహీన)తరావటుకుంతలంబుగా
నొత్తిలి క్రోలె నవ్వికసితోత్పలపద్మదళాయతాక్షి లే
లత్తుకమోవిఁ దత్పరిగళత్సుధ గప్పినడప్పి దీర్పఁగన్. ౩౨౬

క. భామినిప్రేమపర్గముఁ గొను, సామర్థ్యము గలిగెఁ బతికి నతికటిచక్రం
బేమెయి నీఁకఁ జేకుఱు నయ,సామగ్రీచరులకును నసాధ్యము గలదే.

గీ. దర్పకానుజుఁ డొకరీతి నేర్పుమెఱసి
నీవి సడలించుటయు జాఱిపోవనీక
కాంత మొలనూలిమొగు పంశుకంబు నాఁగె
సద్గుణుల కొప్పు మిత్రవ్యసనము నుడుప. ౩౨౭

సీ. శ్రవణరసాయనాస్వాద్యంబులై పర్వు పలుకులకొనరులు చిలికి చిలికి
కెలవులు కొంతసోఁకియుసోఁకములుగాఁగఁగుచకుంభములుగొనగోళ్లనొత్తి
శిథిలలజ్జయుఁగాఁగఁజిఱుఁబోఁకముడిజార్చియూరుమూలమునొయ్యనుపచరించి
బిగియారుకౌఁగిట బెడిదంపుధమ్మిల్లపుష్పసౌరభము లాపోవఁ గ్రోలి
జంకెనలకోర్చి బింకంబుసాధుపఱిచి,కినుఁగనుచూసిధైర్యంబు క్రేళ్లుమలఁచి
బాల నుపభోగలీలకు నూలుకొలిపె, శంబరారాతికృపకల్మి సాంబుఁ డప్పుడు.

స్రగ్ధర. సామివ్యామీలితాక్షిం జలదధరదళ న్నాంద్రఘర్మాంబుధారా
సామగ్రీసుప్తపోలన్ స్తనయుగళదళచ్చంద్రకాశ్మీరచర్చన్
ధూమాక్రాంతత్రపన్ లక్షణ క్షణదరతాధామళితాపరీతా
సౌముఖ్యాయత్తచిత్తాబ్జను గడుఁ గరఁచం జాల సాంబుఁడు లీలన్. ౩౩౦

ఉ. వ్రీళ నదల్చి సాధ్వసము వెన్నునఁ జే యిడి మానముద్రటి
ల్లాళము లూడ్చి వేడుకలు దాల్పొనఁ బొంకము లంకురింపఁ గా
తాళము లుబ్బఁగాఁ దుహినధామశిలామయపాలభంజికం
బోలఁ గరంచెఁ గ్రొమ్మెఱుఁగుఁబోఁడిఁ గళానిధి సాంబుఁ డింబుగన్.

సీ. మణితులాకోటికోమలనిక్వణములకుఁ గూర్పుచుట్టములయి కొనలుసాఁగి
కంకణావిర్భవఝ్ఝంకారములకు సత్యాసన్నసఖులై యుఁగవించి
వజ్రకాంచీలతావలయారభటులకుఁ బాణింధముస్ఖులై పల్లవించి
సకినలమంచంబు జమలిచప్పుళ్ళకు నుపదేశకర్తలై యుద్దివడసి
కులుకుకెలుఁగుల కలకలంబులకుఁ బ్రణవ,కల్పనాగౌరవంబులై గజిబిజించి
వడఁతిప్రాణేశుసమరతిఁ బలుకుగొనుచు, నున్న వెడవిల్తువిలుమ్రోఁతలుప్పతిల్లె.

చ. ప్రకటితహావభావసముపాంతముల న్నది జీరువాఱె దృ
ఙ్మకులనిమీలనంబులును ముంచినయూర్పులు వాడుగాత్రవ
ల్లికలును నై ధృతిం దెలిసి తేమయు నవ్విభుఁడుం బునారతి
ప్రకటితవిద్య నేర్పుటకుఁ బారముసేయుదు రాదిసూక్తులన్. ౩౩౩

చ. వినుకలి యాదిగా మదిఁ జివిర్చుమనోరథకల్పవల్లరుల్
సనిచి ఫలంబు నొందుటకు నాతియు నాథుఁడుఁ బూజసేసి రా
సనవిలుకాని గద్దియఁ గనన్మణితల్పముఁ గంతహారగు
చ్ఛనిగళదచ్ఛమౌక్తికమిషంబునఁ జూపుల నారతిచ్చుచున్. ౩౩౪

గీ. తనురతినిమీలఁగినిసి యోదర్పకుండు, దంపతిశరీరపుంద్రేక్షుదండయుగము
గాఢరతియంత్రణంబున గానుగాడి, పిప్పిగావించి యల్లటు ద్రిప్పివైచె.

చ. తుదిపద మించు కూటములఁ దోయరుహాక్షియుఁ బ్రాణనాథుఁడు
న్నదమద మై నిజాధరరసంబులు గ్రోలుచు నిద్రవోయి ర
భ్యుదితము లైన యూరుపులపోఁడిమి చూపఁగఁ దావిగ్రోలుతు
మ్మెదలు శరీరరక్షు లగు మీనపతాకునికూర్పుబంట్లుగన్. ౩౩౬

గీ. అపుడుశరదిందుచంద్రిక లంధతమస, కోరకంబులుబెరయంగఁ గుదిసె రజని
శిరసు తిలతండులాన్వయశ్రీవహించి, వ్రాలె ముదిమిని దీనమై వనజవైరి.

గీ. గగనకాంతారచరతమఃకాసరమును
దినముఖవ్యాఘ్ర మాఁగియుఁ దనివి సనక
మైందవమృగంబుఁ జూచి రోషారుణాస్య
మెత్తెనో యన నెఱసంజ యెసఁగెఁ బ్రాచి. 33౮

క. ఆతఱి వైతాళికు లు,ద్యోతితచాటూక్తినిపుణు లురగధ్వజజా
మాతృమణిసౌధసవిధ,త్మాతలమునను ౦డిగాఢ సంరంభమునన్. 33౯

—॥ వైతాళికులు సాంబుని లేపుట ॥—

సీ. జయజయ యదువంశజలధిచంద్రోదయ జయజయ కంసారిసదృశ ధైర్య
జయజయ జాంబవత్సుతసుతా ప్రియపుత్ర జయజయగిరికుచాతపాంతిసార
జయజయ చక్రాంకసంతోషవర్ధన జయజయ యాజవంజవసుఖేచ్ఛ
జయజయ కురురాజసైన్యవిమర్దన జయజయ స్మర ప్రతిచ్ఛాయకాయ
జయవిరోధివిరోధిశచయదృగంబు,భవభిదేళిమ జయమురుత్పతిసమాన
రత్నభూషణరుచిభరార్ద్రిప్రతీక, సాంబ జైవాతృక ప్రభాలంబవదన.

క. మేలుకొను దేవ ప్రాతః,కాలం బరుదెంచెఁ గాల్యకరణీయంబుల్
శీలించు యాదవరాజ్యము, పాలించు మనూపదిష్టపద్ధతిఁ గృతి వై.

చ. సవితృతురంగయంత్రణభుజంగమపుంగవభోగరత్నజ
చ్ఛవి యనఁ దూర్పున న్నెఱసె సాంధ్యవిభావిభ
దాస్తనవినూతనకుంకుమపంకసంకర
వ్యవహితకైటభాంతకభుజాంతరవిభ్రమభృత్పరికార మై. 3౪౨

క. సాలముల వృంతబంధము, లోలి నడలఁగ) రాలుచున్నవి పువ్వుల్
శీలవదవనిసురాంజలి,కీలితసూర్యార్ఘ్యబిందు కేసరసమతన్. 3౪3

క. సారసకారాగృహసం,చారంబు దొలంగి సమదఝంకారములన్
బోరుకలఁగెఁ దేఁటులు సం,సారవినిర్ముక్తయోగిజనసదృశము లై. 3౪౪

శా. ఏతన్నిష్ఠుటశాఖిశాఖలపయి న్స్వీయాపసుఖాపాదిత
స్లాతాతాంతవచక్రచక్రములఁ బొల్పు న్మంచు లేఁదుంపురుల్
ప్రాతర్లక్ష్ముల నూత్నమౌక్తికకలాపస్యూతమాసూసక
వ్రాతంబులనఁబలె యాదవాన్వయసుధావారాశిచంద్రోదయా. 3౪౫

మ. నలినీబాంధవపూర్ణగర్భయగు సంధ్యాదేవి నిట్టూర్పులై
కలయం బర్వెను శీతవాయువులు నక్షత్రంబు లేతద్విభూ
షలచందాన విచేయశం బొరసె జ్యోత్స్నానాథబింబంబు వె
ల్వెలనయ్యె న్నవచాంద్ర పాండురరుచి న్వైవే తదాస్యాకృతిన్. ౩౮౬

సీ. గగనశమీవినిర్గతకీలికీలంబు లబ్జినీనేత్రదివ్యాంజనములు
కైరవనిద్రాసుఖప్రాప్తిహేతువు లహరాదిభర్గజటాంచలములు
చంద్రనిష్పీడనోత్సవరాహుదంష్ట్రలు త్రిదివసౌధాంతప్రదీపశిఖలు
జ్యోత్స్నాంబునిధికుంభసుతకరక్రీడలు తారకాప్రసవోగ్రమారుతములు
ప్రాఁకెనభమున నభినవప్రభఁ బ్రభేశ, కిరణడింభంబులోకకొన్ని సరసఘుసృణ
విసృమరచ్ఛాయదాయాదవిలసనములు, దళితమందేహదేహరక్తకణగణన.

చ. శరపరుషాహతిం గుసుమశయ్యలపైఁ దలిరాకుఁబోఁడులం
బురుషులఁ జ్యాకఁ జేసి మఱి పొంపిరిపోవుజయోదయంబుతో
మరలె నిజాలయంబునకు మారుఁడు కుక్కుటకంఠకాహళ
స్వరము లిగుర్పఁ దుమ్మెదలజంట జయాంకము లుగ్గడింపఁగన్. ౩౮౭

సీ. అలకాధిపతిపుత్త్రు నక్కుపైనెడలించి హరిహయుకొలువున కరిగె రంభ
త్రిదశేంద్రపురబహిర్దేశనిద్రితమైన యైరావణము నిద్రనలువుసానిపెఁ
బ్రథమాద్రితటసముద్భవశిలాజతుమహాచ్ఛిష్టంబు రవిరత్నశిఖఁ గరంగె
సైకతలింగపూజకు నంగవించుచున్నారు సప్తర్షులు నాకతటినిఁ
గమలపారసతీరప్రఘాణకుంజ, పుంజగర్భకుటీకారఁ బొనుఁగువడిన
జక్కవలతాపమంతయుఁ జిక్కనయ్యె, నయనములువిప్పె సితపద్మనయనతనయ.

వ. మఱియు నమరతరుణీసరోమరాళం బగుసుధాకరబింబంబు జరఠభావంబు
వహించి నిజకళాగరుచ్ఛటలు దుల్లి ఫుల్లసిల్లి మసమస నగు నిసువుంజీఁకటి
నసలుకొన బిసరుహసఖోస్రంబుల మిశ్రితంబై బ్రహ్మాండగోళంబు కం
దుకకాళిమం బగుచుఁ గాచఘుటికం బ్రతిఘటించెఁ బరిత్యక్తకైరవపురాణ
మందిర యగు నిందిర యరవిందబాంధవప్రథమమయూఖరేఖాప్రవాళతో
రణాలంకృతంబు లగు తెల్లఁదమ్మిపువ్వుంగ్రొత్తయుప్పరిగలకు బనయనంబుగా
వించుచున్నయది, రాజావర్తమందురాంతరావర్తంబు లగునాజానేయహయ
చక్రవర్తులు మణిబంధుశిలాకలశజలంబుల ముఖోష్మానిలంబులం గంపించు
చు సమలవిముఖితహిమధామాంకచిహ్నంబులు పుట్టించుచున్నయవి, యఘ

మర్షణస్నానపునీతాపఘను లగుమునులు పిడిచి వైచినయొల్లియలుమడుపుల నిద్రదేరియుం దేరనిబలాకానికరంబు జోకగై కొనియెఁ గలకంఠంబులు కులాయకూలంబులు ప్రాక్కి నిలిచి ఱెక్కలువిద్రిచిపుక్కిళ్లనున్న కేయింటికిసలయ కబళంబులు నావులింతలతోడ వాంతంబులు చేయుచున్నయవి, తెందేపల గుమందేహసందోహంబులు తన్నుంబాదివినం గుదిలపడక యుడువిరోధిధరామరకరాంజలిబంధతూణీయంత్రితంబులు నతిశైత్యనిత్యంబులున గుశరంబు శేసితద్రక్షోవక్షోరుధిరధారాసారంబులను దనయంగంబునం బల్లవితంబు గావించె వాతాయనవివరాయాతంబు లగుశీతలానిలపోతంబు లసమశరసమరసంక్రీడనవివశహృదయు లగుదంపతుల కింపు పుట్టించుచున్నయవి. ౩౫౦

చ. కరవశచక్రుఁడై కలయఁ గప్పిన రేపటియెండ నిగ్గు వి
స్ఫురణము పచ్చపట్టుగ నభోమణి కాశ్యపిచిహ్నశాలి యా
నరదముమీఁద నిల్చి విజయం బొనరించుచు నున్నవాఁడు త్వ
ద్గురుఁడగుకృష్ణుచందమునఁ గొల్వుము మేల్కని దేవ యావిభున్. ౩౫౧

గీ. అని ప్రబోధించువైతాళికాళిగాథ, లురుసుధాధారలయివీనులూరయుటయును
వేగ మేల్కాంచె లక్షణావిభుఁడు నేత్ర, కోణములనిద్రకెందళ్కుకునుమపొదువ.

మహాస్రగ్ధర. బానుజ్ఞ నంచెన్ జలజముఖులచే సంపదద్భాగ్యలక్ష్మీ
చతురప్రక్షాళితాబ్జచ్ఛవికిసలలసచ్ఛత్రనీలచ్ఛదాలీ
వితతంబు ల్భూషణంబు ల్వీడియములు మణుల్ పశ్రుతానేకశాటు
ల్చతురంపుస్నేలు దయన్ సాంద్రచిత్తం బెలర్పన్. ౩౫౩

గీ. సాంబుఁ డప్పుడు కాలోచితంబులైన, తగుననుష్ఠానవిధులెల్లఁ దానొనర్చి
జాంబవజ్జాతపాదపద్మంబులకును, నెఱఁగి యాసాధ్వీదీవన నెసఁగె నంత.

మ. అలినిష్పీతరసప్రసూనము చకోరాకృష్టసాంద్రేందుమం
*డలి కీరాహతదీర్ణసత్ఫలము శుండాలాత్తగంధాబ్జముం
బలె సంభోగవిభాగనాగరకుఁ (డౌ ప్రాణేశునా) యాయిచ
ర్యలలోఁగొన్నఁ జలించులక్షణ స్మరవ్యంగ్యోచ్ఛలద్దర్పయై. ౩౫౫

గీ. పాటలయు మాల్యవతియునప్పాటఁ బాట,లాంశునుద... నయ్యాటమెసఁగ
నలికలితపద్మకింశుకదళపటల, కందుకంబులు దెచ్చి లక్షణకు నొసఁగి.

---

*డలికిన్ రాహూత దర్పసత్ఫలము — మూ.

గీ. ఇంతియాతప్మిఁ నెప్పనోయీ ప్రసూన, కందుకద్వయియొప్పనో నందియంబు
వాయనానతియిప్పన్నఁ దోయజాక్షి, వారినదలిం చెఁగనుచూపువాలుఁగొనల.

క. అత్తఱిఁ బాటల యిట్లను, మత్తద్విపరాజగమన మాకిపు డిట నీ
చిత్తంబుఁ దెలుపవేటికిఁ, చిత్తజుననుజ గదా. 3౫౭

ఉ. నీవును నీమనోధవుఁడు నేఁ డిపు డేగిన రాత్రివేళలం
బోవువిహారముల్ దెలుపు బొంకిన మన్మథునాన యే నన
న్నీ వన భేదముం గలదె నెచ్చెలియు న్వలిగాఁగఁ గుప్పపెం(?)
బ్రోవుగఁ జేయవచ్చునె నిరోధ మొనర్పకు మైత్రి కియ్యెడన్. 3౫౮

గీ. అనిన బోటి మాటలాడదు మోవి పల్లొత్తు బయలుపడుట కోహటించి
తనుపుఁదావిగ్రోలు దంభంబుమైఁ గమ్మఁ, దమ్మి నెమ్మొగంబు దార్చెఁగాని.

వ. తార్చుటయు మాల్యవతి కురుకులశిరోమాణిక్యంబున కి ట్లనియె.

సీ. వినిపించితివిగాదె వినుకలిం బాడమిన వలపుముంగలిమొల్క లలిశిరోజ
యానతిచ్చితిగాదె గనుబుట్టుతమకంబు కలువకంటి
కనుపించితివి గాదె కందర్పచంద్రానిలముల దూఱుచు మనోలాఘువంబు
తెలిచిరా జని యరదమెక్కెడు సాహసాతిశయము
నాదిమధ్యాంతములు భవదంతరంగ, ముత్తరంగంబు తెలిఁగినముద్దుఁజెలుల
కెల్లదు యిగురుఁబోఁడి, నేఁటిరాత్రిటనీరహోనిర్ణయములు.

సీ. మొకరితుమ్మెదతేఁడు మొగివిచ్చు నత్తమ్మి భుగభుగామోదమ్ముఁ బొదివిక్రోలె
సమదకీరము చేరి సారస్యనిధి యైన మోవిపంటిరసమ్ము మూతిఁ జేర్చె
మాధవుం డొనరించె మంజకీయుగమునఁ గిసల గ్రకీలనంబు
గంధాంధనాగంబు కరపుష్కరముసాఁచిబంగారునన్నఁటికంబములుదొడికెఁ
బూర్ణచంద్రుండువిధుకాంతపుత్రిఁగరఁచె, నింతియీమాత్రమేమగునింతకన్నఁ
గలవిశేషంబు(లున్న)నీకడనెడాఁచు, మనుడు నీలాబ్జమున వైచె నతివ చెలిని.

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూరత్నంబు చిరత్నసిద్ధానురాగబద్ధహృదయ లగు లీలా వయస్యలు చేయునర్మరహస్యరసానుభవంబునం బరమానందంబు ననుభవించుచుం బెంపు మిగిలి మగని కూరిమిమున్నిటికిం దేటవెన్నెల లగు చిన్ని నవ్వులును బ్రియనయనాంబుజంబులకుం బ్రాతరాతపారుణ్యంబు ... లును నధిపతి బాహుపంజరమునకుం గీరాయమానం బగు శరీరలక్ష్మియు నను

క్షణప్రవర్ధమానం బై మఱియు నతివినయవిశదహృదయ యై పొదలు చుండె నయ్యవసరంబున. ౩౬౪

—॥ శ్రీకృష్ణుఁడు ద్వారకకు వచ్చుట ॥—

స్రగ్ధర. భేరీభాంకారముల్ గప్పె దిశల భ్రమరీబృందఝుంకారధారా
పూరాసక్తప్రసూనంబులు బడిఁగురిసెం బూర్ణిమాచంద్రబింబ
స్ఫారంబై యొక్క తేజఃపటలము దివిపైఁ బర్వె దుర్వారలీలన్
నీకేజాక్షుండు సేనాన్వితముగ రథియై నెమ్మి నేతెంచు వేళన్. ౩౬౫

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మధుమథనుండు ద్వారకాపౌరనయనచకోరచంద్రుండ లుం డగుచు నిజాంతఃపురంబు ప్రవేశించి, దేవకీవసుదేవబలభద్రప్రముఖు లగు గురుజనంబులకు నభివందనం బాచరించి, తదాదరమేదురప్రమోద ప్రసాదభరితహృదయుం డై యభినవకల్యాణకౌతూహలకమనీయమూర్తు లగులక్షణాసాంబుల కానందంబు గలిగించుచు నుచితవిహారంబులం బ్రవర్తిం చుచుండె నని. ౩౬౬

క. ఈసాంబోపాఖ్యానము, వ్రాసినఁ జదివినను వినిన వసుదేవసుతుం
డాసాధుజనుల కొసఁగును, వాసవనిభభోగభాగ్యవైభవలక్ష్మిల్. ౩౬౭

శా. ... ...
నక్రగ్రస్తకరీంద్రరక్షణ*టంచత్పింఛతాపింఛశో
భాక్రాంతాంగ విహంగపుంగవతురంగా రంగధామేశ గా
... ...

క. కరశంఖధ్వనివిదళిత, సురరిపుగర్భాంతరాళ సూత్రవతీనా
థరచితసైన్య సత్వా, † ౩౬౮

పంచచా. జటీ...ద్రుమాచ్ఛతల్పచారుచంద్రఖేలనా
సటీపటీరహీరవర్ణ శాలిశూలిమాలనా
చరిష్ణుగోకదంబచాలనా
కటీతటీపటీవిలగ్నకాంచికాసుమేలనా. ౩౭౦

గద్యము ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య కరుణాపారంపర్య పాత్రాత్రేయగో త్రాపస్తంబసూత్ర పవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజరంగప్పరాజప్రణీతం బైన సాంబోపాఖ్యానంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

సాంబోపాఖ్యానము సంపూర్ణము.

---

*రక్షణవి కచటంచత్పింఛ-మూ. † ధరనతిత్రిశద్విభువనా- అని యిక్కడ నిరర్థకముగానున్నది.